

BULGARIAN BASIC COURSE

VOLUME I

FOREIGN SERVICE INSTITUTE

B U L G A R I A N

BASIC COURSE

Units 1 - 15

VOLUME I

This work was compiled and published with the support of the Office of Education, Department of Health, Education and Welfare, United States of America.

CARLETON T. HODGE and ASSOCIATES

FOREIGN SERVICE INSTITUTE

WASHINGTON, D.C.

1961

D E P A R T M E N T O F S T A T E

BULGARIAN

Preface

These volumes comprise an introduction to the Bulgarian language. No previous knowledge of Bulgarian or any other Slavic language is assumed.

The course as it now stands was prepared under an agreement with the Office of Education, Department of Health, Education and Welfare, under the National Defense Education Act. The original core, of which some sets of Basic Sentences and a few grammatical notes remain, was done by Carleton T. Hodge as a fellow of the American Council of Learned Societies. Further work was done as a regular part of the work of the Foreign Service Institute before the Institute entered into an agreement with the Office of Education.

The linguist in charge of the project has been Carleton T. Hodge, Head of the Department of Near East and African Languages, Foreign Service Institute. A number of Bulgarian speakers have been involved in its preparation over the years, though the present Bulgarian staff is responsible for its present form. Deep appreciation is expressed to all those engaged in the work for their assistance in the project.

*D. Lee Hamilton
Acting Dean
School of Languages
Foreign Service Institute*

Foreword

Each unit of this course, aside from review units, is divided into three parts: Basic Sentences, Notes, Drills. Units 13 on have a fourth part, a reading passage. The Basic Sentences are normal dialogue material, meant to be memorized. The Notes explain the grammatical structure of the language and are divided roughly into three phases. The first phase (Units 1-5, 7-11) has a great deal of grammatical material per unit, in order to give the student a working knowledge of the most frequent patterns. The second phase (Units 13-17, 19-23) treats fewer grammatical features per unit. The third phase (Units 25-29) gives more overall treatments of selected features. The index to the grammatical notes gives ready reference to all features discussed.

Use of This Course

These units are designed for use with a native speaker of Bulgarian. The accompanying tapes include the Basic Sentences of each unit and nearly all drills. (Drills such as those with blanks to be filled and translation drills are omitted, as are all reviews.) These are meant to supplement classroom work, not substitute for it. Suggested procedure for study is:

1. The instructor reads the Bulgarian of the Basic Sentences item by item, repeating each for each member of the class. Each student repeats immediately after the instructor, imitating his or her pronunciation as exactly as possible. (This type of drill is basic and is to be done with the Grammatical Drills and Listening In sections also.) Wrong pronunciations on the part of the student, including wrong intonations, are corrected. This correction consists of repetition at normal speed of the item mispronounced, with the student repeating. If a linguist is present he may give a technical explanation, with the instructor again furnishing the model for the student to imitate.

2. The student goes over the same material by listening to the tape and repeating, doing this until he knows the dialogue by heart.

3. The instructor repeats each sentence for the student, again correcting

pronunciation. Repetition is continued until the students can say the sentences smoothly and naturally.

4. Variation drills are made with the Basic Sentences. These may be straight substitution drills, cue substitution drills, question and answer drills, etc.

In straight substitution drills the instructor makes the substitution and the student repeats the changed sentence.

Sentence: /Vlaket spira vef Sofiya./
 Instructor says: /Peter i žena mu spirat vef Sofiya./
 (and student repeats) /Te spirat vef Sofiya./ etc.

In cue substitution drills the instructor says the sentence to be changed, then gives the item to be substituted. The student gives the altered sentence:

Instructor: /Vlaket spira vef Sofiya./
 /Peter/
 Student: /Peter spira vef Sofiya./

Question and answer drills should include, where possible vocabulary-wise, a variety of types of answers:

Question: /Spira li vlaket vef Sofiya?/
 Short affirmative answer: /Da./ or /Da, spira./
 Short negative answer: /Ne./ or /Ne, ne spira./
 Long affirmative answer: /Da, vlaket spira vef Sofiya./
 Long negative answer: /Ne, vlaket ne spira vef Sofiya./
 Expanded affirmative answer: /Da, vlaket spira vef Sofiya i vef Varna./
 Expanded negative answer: /Ne, vlaket ne spira vef Sofiya, no spira vef Varna./

5. Study of the Grammatical Notes. The Notes should be studied at home and discussed in class (with linguist) only when necessary.

6. Grammatical Drill. The grammatical drills, being nearly all 'sample'

drills (examples of the forms under consideration), are to be repeated after the instructor as in point 1 above. They should also be made the subject of variation drill (see point 4 above), aimed at thoroughly drilling the new vocabulary of the unit (or of the reading of the preceding unit) by using this vocabulary as substitutions. Other variation drill should be aimed at giving the students practice in repeating grammatical structures in which they happen to be weak, or with which they are having difficulty.

The students should listen to the tapes before looking at the text. This will lessen the tendency to read a word rather than imitate it by sound. It will also facilitate the reading of the cyrillic, as the student will be more familiar with the words he is to read. Occasional new words are introduced into the drills (including the Listening In). These are glossed in the text, but the student should listen to the tapes several times before looking at the text, identifying them by related known words or by context if possible.

7. Conversation. The Listening In should be drilled by repetition after the instructor and by tape drill until the students are able to act out the situations naturally. Free (or at least freer) conversation may then be held among the students, the instructor participating as advisable. These should go rapidly, with no one taking time to think of what to say next. A brief, ordinary sentence said naturally is far preferable to a painfully constructed one. The latter process is a waste of class time.

Reviews. The review units (6, 12, 18, 24, 30) are not meant to be as much comprehensive reviews as breaks in the routine. A thorough classroom and/or tape review may be made at the same time. Several of the reviews offer a quite different type of exercise than is found in the substantive units.

BULGARIAN

Table of Contents

Volume I

	<u>Page</u>
<i>Unit 1 Getting Around; Greetings and General Phrases</i>	2
<i>Unit 2 Meeting People</i>	30
<i>Unit 3 Seeing the Sights</i>	72
<i>Unit 4 What's your Trade?</i>	127
<i>Unit 5 Let's Talk About the Weather</i>	190
<i>Unit 6 Review</i>	227
<i>Unit 7 Getting a Room</i>	239
<i>Unit 8 By Car</i>	272
<i>Unit 9 Dinner</i>	305
<i>Unit 10 Shopping</i>	334
<i>Unit 11 Letter Writing</i>	357
<i>Unit 12 Review</i>	401
<i>Unit 13 Stepping Out</i>	407
<i>Unit 14 Discussing the Play</i>	437
<i>Unit 15 The Post Office</i>	460

For Vocabulary see Volume II, page 874

For Index to Grammatical Notes see Volume II, page 939

Basic Sentences

Handwritten Version

Добрутро / Добро утро.
 Добър ден.
 Добър вечер.
 Господин.
 Госпожа
 Госпожица
 Май ви се.
 Маля.
 Няма защо

Маля.
 Извинявам се

Извинете.
 Благодаря.
 Мерси.
 Да, господине.
 Не, госпожо.

как
 сте
 Как сте госпожице?
 добре
 съм

- Explanatory Spelling

Dobrútro. / Dobro útro.
 Dòber dén. / Dobàr dén.
 Dòber večer.
 Gospodín.
 Gospožá.
 Gospóžica.
 Mólje vi se.
 Mólje.
 Nyáma zaštó. / Néma zaštó.

Mólje.
 Izvinyávam se.

Izvinéte.
 Blagodaryó. / Blagodaró.

Mersí.
 Dá, gospodíne.
 Né, gospóžo.

kák
 ste
 Kák ste gospóžice?
 dobré
 sam

Basic Sentences

Greetings and General Phrases

Getting Around

Good morning.	Добрутро.
Good day.	Добър ден.
Good evening.	Добър вечер.
Mr.	Господин.
Mrs.	Госпожа.
Miss	Госпожица.
Please	Моля Ви се.
<u>or</u> ,	Моля.
You're welcome.	Няма защо. / Нема
('nothing to it').	
<u>or</u> ,	
('Please') don't mention it.	Моля.
I'm sorry, <u>or</u> excuse me.	Извинявам се.
<u>or</u> ,	Извинете.
(I) thank [you].	Благодаря.
<u>or</u> ,	Мерси.
Yes, sir.	Да, господине.
No, ma'am.	Не, госпожо.
how?	как
you are	сте
How are you, Miss?	Как сте госпожице?
fine	добре
I am	съм

Добре съм, благодаря. разбирате ли английски	Dobré sǎm, blagodaryé. razbírate li anglíyski
Разбирате ли английски?	Razbírate li anglíyski?
Да, разбирам.	Dá, razbíram.
Разбрахте ли?	Razbráhte li?
Моя?	Mólyǎ?
Не разбрах. какво казахте	Né razbráh. kakvó kázahte
Какво казахте? Бихте ли говорили давно по-давно	Kakvó kázahte? bíhte li govòrili bávno pó bávno
Бихте ли говорили по-давно?	Bíhte li govòrili pó bávno?
има	íma
има ли	íma li
ресторант	restoránt
наблизо	nablízo
Има ли ресторант наблизо?	Íma li restoránt nablízo?
тук	túk
няма / няма	nyáma / néma
хотел	hotél
Не, тук няма добър хотел. къде	Né, túk nyáma dobǎr hotél. kedé

I'm fine, thank you.	Добре съм, благодаря.
do you understand	разбирате ли
English	английски
Do you understand English?	Разбирате ли английски?
Yes, I understand.	Да, разбирам.
Did you understand?	Разбрахте ли?
Beg pardon?	Моля?
I didn't understand.	Не разбрах.
what?	какво?
you said	казахте
What did you say?	Какво казахте?
could you speak, would you speak	бихте ли говорили
slowly	бавно
more slowly	по-бавно
Could you speak more slowly?	Бихте ли говорили по-бавно?

Directions

there is	има
is there?	има ли?
restaurant	ресторант
nearby	наблизо
Is there a restaurant near [here]?	Има ли ресторант наблизо?
here	тук
there isn't	няма / нема
hotel	хотел
No, there isn't a good hotel here.	Не, тук няма добър хотел.
where?	къде?

гара
е
Къде е гарата?
Ето я.
там
на десно / на ляво
Там, на десно.
на ляво / на лево
Хотелът е тук на ляво.
Ето го.

gára
e
Kədə e gárata?
Éto ya.
tám
nadyásno / nadésno
Tám, nadyásno.
nalyávo / nalévo
Hotélet e tük nalyávo.
Éto go.

това
казва се
по български / на -
Как се казва това
на български?

tová
kázva se
po búlgarski / na búlgarski
Kák se kázva tová po búlgarski?
/ na búlgarski?

искате
Какво искате?
аз
гладен
гладна
Аз съм гладен
Аз съм гладна.

ískate
Kakvó ískate?
ás / áz
gláden
gládna
Ás sëm gláden.
Ás sëm gládna.

railroad station	гара
is	е
Where is the railroad station?	Къде е гарата?
Here it (f.) is!	Ето я!
there	там
on the right	надясно / надесно
There on the right.	Там надясно.
on the left	наляво / налево
The hotel is here on the left.	Хотелът е тук наляво.
There it (m. or n.) is!	Ето го!

Asking for Things

this	това
is said <u>or</u> called	казва се
in Bulgarian	по български
How is this said in Bulgarian?	Как се казва това по български?
<u>or</u> ,	
What is this called in Bulgarian?	
you want	искате
What do you want?	Какво искате?
I	аз
hungry (masculine)	гладен
hungry (feminine)	гладна
I'm hungry. (m.)	Аз съм гладен.
I'm hungry. (f.)	Аз съм гладна.

обичам	obíčam
хлеб / хлѣб	hlyáp / hlép
вода	vodá
месо	mesó
картофи	kartófi
мляко / млеко	mlyáko / mléko
бѣра	bíra
вино	víno / vinó
кафе	kafé
Обичам кафе.	Obíčam kafé.
да пиете	da píete
нещо	něšto
Искате ли да пиете нещо?	Ískate li da píete něšto?
имат	ímat
Какво имат?	Kakvó ímat?
Чаща	čáša
Чаща вода, моля.	Čáša vodá mólja.
колко	• kólko
струва	strúva
Колко струва?	Kólko strúva?
всичко	fsičko
Колко е всичко?	Kólko i fsičko?
Сто лева.	Stò léva.

I like	обичам
bread	хляб / хлеб
water	вода
meat	месо
potatoes	картофи
milk	мляко / млеко
beer	бира
wine	вино
coffee	кафе
I like coffee.	Обичам кафе.
that you drink	да пиете
something	нещо
Do you want something to drink?	Искате ли да пиете нещо?
they have	имат
What do they have?	Какво имат?
drinking glass	чаша
A glass of water, please.	Чаша вода моля!
	<u>Price</u>
how much?	колко?
it costs	струва
How much does it all come to?	Колко струва?
all	всичко
What does it all come to?	Колко е всичко?
A hundred leva.	Сто лева.

часа	časó
Колко е часа?	Kólko i časó?
два	dvá
Два часа.	Dvá časó.
и	i
десет	déset
Два и десет.	Dvá i déset.
две	dvé
са	se
четири	čétiri
Две и две са четири.	Dvě i dvě se čétiri.
без	bes / bez
Два без десет.	Dvá bez déset.
В колко часа	fkólko časó / veř kólko časó
започва	zapóčva
киното	kínoto
В колко часа започва	Fkólko časó zapóčva kínoto?
когато киното?	kogá
заминва	zamináva
този	tózi
влак	vlák
Кога заминва този влак?	Kogá zamináva tózi vlák?
влакът	vlákət
седем	sédem / sédəm

Time

o'clock	часа
What time is it? ('How much is it o'clock? ')	Колко е часа?
two (masculine)	два
Two o'clock.	Два часа.
and	и
ten	десет
Two ten <u>or</u> ten minutes after two.	Два и десет.
two (fem. and neuter)	две
they are	са
four	четири
Two and two are four.	Две и две са четири.
without	без
It's ten of two. ('ten without two')	Два без десет.
at what time?	в колко часа?
begins	започва
the movie	киното
(At) what time does the movie begin?	В колко часа започва киното?
when?	кога?
leaves	заминава
this	този
train	влак
When does this train leave?	Кога заминава този влак?
the train	влакът
seven	седем

пет
Влакът заминува
в седем и пет.

pět
Vlákət zamináva fsédem i pét.

Едно
Две
Три
Четири
Пет
Шест
Седем
Осем
Девет
Десет

Ednó
Dvé
Tri
Čétiri
Pét
Šést / šés
Sédem / sédem
Ósem / ósəm
Dévet
Désət

five

пет

The train leaves at five past seven. Влакът заминава в седем и пет.

Numbers

One

Едно

Two

Две

Three

Три

Four

Четири

Five

Пет

Six

Шест

Seven

Седем

Eight

Осем

Nine

Девет

Ten

Десет

Notes

Note 1.1 - Introduction

Bulgarian is the official language of Bulgaria, which has around 8,000,000 inhabitants. There are also Bulgarian speakers in the neighboring countries - Rumania, Turkey, Greece, and Yugoslavia. Bulgarian belongs to the Slavic branch of the Indo-European family of languages. The main languages of this branch, aside from Bulgarian, are Czech, Macedonian, Polish, Russian, Serbo-Croatian, Slovenian, Slovak and Ukrainian. The one closest to Bulgarian is Macedonian, the official language of Yugoslav Macedonia.

There are two main dialects of Bulgarian, East Bulgarian and West Bulgarian. Since East Bulgarian has been adopted as the standard literary language, it is the one used here. The main difference is the use of /ya/ in East Bulgarian in some cases where West Bulgarian has /e/. For example: East B. /mlyáko/, West B. /mléko/ (or /mlekó/) 'milk'. Where there are two forms, such as these, the /e/ form may be given after a slant line in the build-up. Both are good Bulgarian. There are also some vocabulary differences between the two dialects (that is, words completely different, such as faucet and spigot in English).

Occasionally you will find words in the English enclosed in brackets [] or parentheses (). Words in brackets are not in the Bulgarian if it is literally translated but must be supplied in the English to give you a correct equivalent. Words in parentheses on the English side correspond to something in the Bulgarian but are omitted in the normal English equivalent of the sentence. Both brackets and parentheses are used sparingly as you usually get a literal translation in the 'build-up' and then what you would say in a similar situation in English is given as the equivalent of the sentence itself.

Note 1.2 - Hints on Pronunciation

Note 1.2.1

Bulgarian, like every other language, has its own system of sounds. Some of these approximate English sounds; some do not. In learning Bulgarian you are learning a new set of speech habits. It is important not to carry over English speech habits. Treat every Bulgarian sound as a strange one, which fits into a strange pattern. If you, in speaking Bulgarian, do not

sound strange to yourself, you will certainly sound strange to Bulgarian listeners.

As noted above, Bulgarian speakers do not form a unity any more than English speakers do. There are local varieties all over Bulgaria. There is a standard language taught in the schools. This is, of course, standardized as to spelling, choice of words and use of words. However, there is considerable variety in pronunciation and of course not all the prescriptions of the standard language are followed. What you are learning here is not a school variety of the standard language but a normal spoken variety. You are learning to speak like an educated Bulgarian, not like a book. There is no one correct way of speaking Bulgarian, but you must speak like some type of Bulgarian speaker. If you are working with a native speaker, imitate his or her pronunciation. Otherwise, follow the records. Do not be disturbed by differences between a speaker and the book and records (tapes). Differences are to be expected.

Note 1.2.2 - Check List of Symbols

Bulgarian is written in the Cyrillic alphabet, which you will learn in the next few lessons. The first few units are provided with a transcription (explanatory spelling) to assist in mastering the sounds. This transcription must be used even by the student who knows Cyrillic from the study of another Slavic language, as it represents the sounds more accurately than the normal spelling and is used in the grammatical notes.

Following is a check list of the alphabetic symbols used in the transcription, listed alphabetically, with rough hints on pronunciation:

Transcription	Hints on pronunciation	Usual Cyrillic equivalent
a	accented /a/ as in <u>father</u> ; unaccented /a/ like the <u>a</u> of <u>sofa</u> .	а
ə	unaccented /ə/ is like the <u>a</u> of <u>sofa</u> . Accented /ɛ/ is higher and more tense.	ѐ, а
b	like <u>b</u> of <u>bar</u> but fully voiced	б
c	like <u>ts</u> of <u>cats</u>	ц
č	like <u>ch</u> of <u>church</u> but somewhat farther back	ч
d	like <u>d</u> of <u>done</u> but fully voiced and made with the tip of the tongue against the upper teeth	д
e	accented /e/ much as in <u>bet</u> ; unaccented /e/ usually like <u>i</u> of <u>bit</u> , sometimes closer to <u>e</u> of <u>bet</u> .	е
f	like <u>f</u> of <u>fat</u>	ф, в
g	like <u>g</u> of <u>go</u>	г
h	represents a sound not found in English. It is made by putting the tongue in position to say <u>k</u> and letting the air slide through. <u>х</u>	
i	accented /i/ is a high <u>i</u> sound something like <u>ee</u> of <u>beet</u> but without the <u>y</u> glide of the latter. Compare Bulgarian /iy/ which has the glide. Unaccented /i/ is usually like the <u>i</u> of <u>bit</u> , sometimes closer to accented /ī/.	и
k	like <u>c</u> of <u>cat</u>	к, г
l	represents two sounds: 1) a deep <u>l</u> as in <u>bell</u> 2) before /y/ and front vowels as /i/ and /e/ a more front variety of <u>l</u> , with the body of the tongue raised closer to the roof of the mouth.	л
m	like <u>m</u> of <u>more</u>	м

n	like <u>n</u> of <u>now</u> but made with the tip of the <u>tongue</u> against the upper teeth	н
o	accented /o/ something like <u>ough</u> of <u>ought</u> . Unaccented /o/ is usually like <u>u</u> of <u>put</u> , sometimes like /u/, and sometimes more like accented /o/.	о
p	like <u>p</u> of <u>pat</u> but without the strong puff of <u>breath</u> following	п, б
r	represents a sound not in English. Made with several taps of the tip of the tongue against the ridge back of the upper teeth. Before pause it is usually voiceless.	р
s	like <u>s</u> of <u>sing</u>	с
t	like <u>t</u> of <u>top</u> but made with the tip of the tongue against the upper teeth and without the strong puff of breath found in English.	т, д
u	accented /u/ is a high <u>u</u> something like <u>oo</u> of <u>boot</u> but without the <u>w</u> glide found in English. Unaccented /u/ may be like <u>u</u> of <u>put</u> or like accented /u/.	у
v	like <u>v</u> of <u>veal</u> but fully voiced	в
y	like <u>y</u> of <u>yes</u>	я, ю, ѝ
z	like <u>z</u> of <u>zeal</u> but fully voiced	з

Two other symbols are occasionally used for phonetic purposes:

ɪ	represents the <u>i</u> of <u>bit</u> , which may replace /i/ or /e/ in unaccented position. (It is phonemically /i/.)	и, е
ɨ	represents the <u>u</u> of <u>put</u> which may replace /u/ or /o/ in unaccented position. (It is phonemically /u/.)	у, о

In addition two stress marks are used.

•	primary stress, indicating the major emphasis	} Over Cyrillic or: • only (in later units)
•	secondary stress, indicating stress on other words in the same phrase.	

Note 1.3 - Vowels

Vowel quality is one of the features on which the local varieties of Bulgarian differ. This is particularly true of unaccented vowels (vowels with weak stress). The following description represents normal standard speech.

Bulgarian has six stressed (accented) vowels:

/i/	f	and	/ə/	pét	road	/u/	túk	here
/e/	ˈdén	day	/a/	dá	yes	/o/	mólyə	please

The /e/ of /dén/ and the /a/ of /dá/ are quite like the e of bet and a of father. The other vowels are different enough from English to be troublesome.

Stressed /i/ is a high front vowel, made with the tongue forward and close to the roof of the mouth. It is tenser than the ee of beet and does not have the y glide of the English sound.

Stressed /ú/ is a high back rounded vowel. The differences between Bulgarian /ú/ and English oo of boot are similar to the differences between /i/ and ee. Bulgarian /ú/ is tense and does not have the w glide of the English sound. As a general rule one may round the lips as the preceding consonant is being said. Compare:

rounding	rounding
↖	^
túk	boot

Stressed /ó/ is something like the o of horse. Again the lips are rounded from the beginning and there is no w glide.

Stressed /ǎ/ is not found in English. The closest sound is that of u in but. The Bulgarian /ǎ/ is higher, tenser and farther back (towards /u/ but with no lip rounding).

The quality of the unstressed vowels varies according to the style of

speech used. In more careful, formal, style there are usually five vowels:

i u (rarely i ə u
e ə o e a o).

All of these are lax, as opposed to the tense stressed vowels. /ə/ has the sound of a in sofa. The others have approximately the same quality as they do in stressed position. In some instances a speaker may also use an unaccented /a/.

In ordinary spoken informal, style there are only three unstressed vowels:

ɪ ʉ
ə

(Technically the /ɪ/ and /ʉ/ are identified with /i/ and /u/.) The /ɪ/ sound is something like the i of bit, the /ʉ/ like the u of put. /ə/ is like the a of sofa. So--

More careful speech	i e	are usually	ɪ
More careful speech	u o	are usually	ʉ
Accented	é á	correspond to	ə

Note: The spelling, with some unrelated inconsistencies, uses the vowel symbols for the more careful speech sounds and even uses a in unstressed positions. The transcription generally follows the spelling in this regard to make the transition to the normal orthography easier. The student must carefully imitate unstressed vowel quality. While the student must learn to read Bulgarian in cyrillic as soon as possible, he must recognize the fact that language is speech and that the spelling has no function except to recall that speech. It must not determine pronunciation.

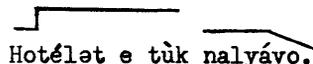
It should also be noted that final vowels, or even the entire latter part

of a word, may be voiceless ('whispered').

Note 1.4 - Pitch and Stress.

Bulgarian pitch patterns are often different from those of English, though they use approximately the same levels. Careful attention is needed to imitate correctly. Two general hints may be useful.

1. Bulgarian often has high pitch at the beginning of a sentence, with lower pitch toward the end

Hotélət e tük nalyávo.

2. Questions have high pitch initially and a lilt at the end. The final word sounds louder but may not be stressed.

Kák se kázva tová po bǎlgarski?

There are three degrees of stress, primary /'/, secondary /˘/ and weak (unmarked). The primary stress /'/' does not coincide with a high pitch as frequently as in English. It should be noted that the position of the primary stress varies considerably. The way a given sentence is marked here is only one of several possible ways that particular sentence might be stressed.

Note 1.5 - Styles of speech

The same speaker uses different styles on different occasions. For practical purposes we may distinguish two levels of normal Bulgarian speech:

- 1) the slightly formal form of address to, say, strangers; a tendency to literary speech in the preservation of certain consonant clusters but with colloquial vowel pattern
 - 2) rapid colloquial speech with the reduction of many consonant clusters and of course the normal vowel pattern.
- The literary level is characterized by the use of a full or nearly full set of unstressed vowels, a larger number and broader distribution of consonant clusters, and the replacement of some phonemes by others in certain morphemes.

The fuller vowel pattern of literary Bulgarian is also reflected in the slow or emphatic speech of literate speakers. This makes it hard to draw a sharp line, and we must simply say that a literate speaker may pass rapidly from one level to another in some situations.

Note 1.6 - Negative of the Verb

Razbráhte li?	Did you understand?
Ne razbráh	I didn't understand
Íma li restoránt nablízó?	Is there a restaurant nearby?
Ne, túk nyáma dobêr hotél?	No, there isn't a good hotel here.

One verb in Bulgarian has a special negative form. This is the verb 'have', which is used in the third person for 'there is': /íma/, negative /nyáma/. Other verbs have /ne/ before the verb in the negative. For examples of negatives with verbs which have occurred, see Grammatical Drill 1.6.

Note 1.7 - The Alphabet

See next page

Grammatical Drill

Variation Drill. The Basic Sentences are extensive enough for considerable variation drill. This should consist of simple substitution (Is there a restaurant nearby? Is there a good restaurant nearby? Is there a hotel nearby? Is there a good hotel nearby?, etc.). These sentences should be made up in Bulgarian by the tutor and repeated by the student. Variation involving grammatical changes should not be done until the grammatical forms have been explained in the units.

Note 1.7 - The Alphabet.

The Bulgarian alphabet is given here so that those with a previous knowledge of cyrillic may become acquainted with it from the beginning.

Cyrillic		Transcription	
Upper case	Lower case	(Variants in parentheses)	
А	а	a	(ə)
Б	б	b	(p)
В	в	v	(f)
Г	г	g	(k)
Д	д	d	(t)
Е	е	e	[ɪ]
Ж	ж	ž	(š)
З	з	z	(s)
И	и	i	[ɪ]
Й	й	y	
К	к	k	(g)
Л	л	l	
М	м	m	
Н	н	n	
О	о	o	[ɔ]
П	п	p	(b)
Р	р	r	
С	с	s	(z)
Т	т	t	(d)
У	у	u	[ɯ]
Ф	ф	f	(v)
Х	х	h	
Ц	ц	c	
Ч	ч	č	
Ш	ш	š	
Щ	щ	št	
Ъ	ъ	ə	
	ь	y	
Ю	ю	yu	[yɯ]
Я	я	ya	(yə)

Grammatical Drill 1.3 Vowels

These words are for pronunciation practice only. The meanings and ordinary spelling are included for convenience.

Stressed /i/

ískam	ИСКАМ	I want	gradína	ГРАДИНА	garden
ímam	ИМАМ	I have	dobítøk	ДОБИТЪК	cattle
ídvam	ИДВАМ	I'm coming	zíma	ЗИМА	winter
ístina	ИСТИНА	truth	razbíram	РАЗБИРАМ	I understand
íme	ИМЕ	name	otída	ОТИДА	I go
apetíť	АПЕТИТ	appetite	bolí	БОЛИ	it hurts
artíst	АРТИСТ	artist	valí	ВАЛИ	it's raining
edín	ЕДИН	one	nalí	НАЛИ	(question particle)
ezík	ЕЗИК	language	počtí	ПОЧТИ	nearly
típ	ТИП	type	trí	ТРИ	three
vínagi	ВИНАГИ	always			

Unstressed /i/

izlízam	ИЗЛИЗАМ	I'm going out	institút	ИНСТИТУТ	institute
igrá	ИГРА	game	bólnica	БОЛНИЦА	hospital
izyám	ИЗЯМ	I eat up	vliyánie	ВЛИЯНИЕ	influence
ideál	ИДЕАЛ	ideal	pismó	ПИСМО	letter
intríga	ИНТРИГА	intrigue	rázlika	РАЗЛИКА	difference

Unstressed /e/

ergén	ЕРГЕН	bachelor	etáš	ЕТАЖ	floor
edín	ЕДИН	one	ezík	ЕЗИК	language
elá	ЕЛА!	come!			

naróden	народен	national	mésec	месец	month
novobráneс	новобранец	recruit	rodítel	родител	parent
késen	късен	late	bébreк	бъбрек	kidney
veselbá	веселба	gaiety	vétre	вътре	inside
vednáš	веднаж	once	zdráve	здраве	health
désen	десен	right	zdánie	здание	building
nedélya	неделя	Sunday	pléme	племе	tribe
náem	наем	rent	potóče	поточе	small stream

Stressed /é/

éto	ето	behold!	vléze	влезе	I enter
ézero	езеро	lake	véčer	вечер	evening
ésen	есен	Fall	kolét	колет	parcel
éftin	евтин	cheap	téma	тема	theme
édər	едър	large	scéna	сцена	stage
bilét	билет	ticket	deté	дете	child
izmorén	изморен	tired	giše	гише	ticket window
ergén	ерген	bachelor	gərné	гърне	pot
momént	момент	moment	defilé	дефиле	defile
studén	студен	cold	moré	море	sea

Stressed /á/

эгəl	ЪГЪЛ	corner	kéšta	къща	house
			pət	път	road
sá	са	they are	déšt	дъжд	rain
fsnegé	в снега	in the snow	vəzduh	въздух	air
časé	часа	o'clock	késno	късно	late

zaranté	заранта	the morning	v gradé	в града	in the city
zavedé	заведа	I take	oré	ора	I plow

Unstressed /ə/ and /a/

amerikánski	американски	American	édər	едър	large
advokát	адвокат	lawyer	dəšteryá	дъщеря	daughter
asansyór	асансьор	elevator	pətúvam	пътувам	I travel
artíst	артист	player	rəká	ръка	hand
amí	ами	but	məžét	мъжът	the husband
razbíram	разбирам	I understand	kúpye	купя	I buy
gradét	градът	the city	mólye	моля	please
togáva	тогава	then	míslýe	мисля	I think
godína	година	year	píše	пиша	I write
			pélnye	пълня	I fill

Stressed /ú/

útro	утро	morning	yúli	юли	July
útre	утре	(tomorrow)	tyutyún	тютюн	tobacco
úče	уча	I learn	lyút	лют	mad, pungent
úvot	увод	introduction	búlka	булка	wife
údar	удар	stroke	bútam	бутам	I push
drúk	друг	other	gúbye	губя	I lose
pročút	прочут	famous	púsne	пусна	I let go
túk	тук	here	iskústvo	изкуство	art
fkús	вкус	taste			
sapún	сапун	soap	komú	кому	to whom
yúžen	южен	southern			

Unstressed /u/

urók	урок	lesson	studén	студен	cold
učilište	училище	school	kultúra	култура	culture
uslúga	услуга	service	čужdenéc	чужденец	stranger
upravlénie	управление	administration	čudésen	чудесен	marvellous
dogováryam	договарям	stipulate	muzéy	музей	museum
grádus	градус	degree	yunák	юнак	hero
glóbus	глобус	globe	yuridíčeski	юридически	judicial
vézduh	въздух	air	yumrúk	юмрук	fist
			zaklyučávam	заключавам	I conclude

Unstressed /o/

obúfka	обувка	shoe	vodá	вода	water
zgráda	сграда	building	voyská	войска	army
okóliya	околия	district	kúpol	купол	cupola
okó	око	eye	progrés	прогрес	progress
orédie	оръдие	armament (gun)	ístok	изток	east
víno	вино	wine			
bérzo	бързо	quickly			
ézero	езеро	lake			
nóvo	ново	new			
načálo	начало	beginning			

Stressed /d/

óbet	обед	noon	ópit	опит	attempt
ókolo	около	about	órda	орда	horde
ópera	опера	opera	óps̃[t]	общ	common

plót	пЛОД	fruit	spómén	СПОМЕН	remembrance
balkón	БАЛКОН	balcony	stóka	СТОКА	merchandise
drób	ДРОБ	lung			
dəlbók	ДЪЛБОК	deep	paltó	ПАЛТО	overcoat
otvóren	ОТВОРЕН	open	danó	ДАНО	would that
potóče	ПОТОЧЕ	steam	dərvó	ДЪРВО	wood
rólya	РОЛЯ	role	mesó	МЕСО	meat

Note variations of pronunciation in the unstressed vowels. No separate drill is given for stressed /a/.

G D 1.6 Verb: Negative

Dobré sém.	Добре съм.
Ne sém dobré.	Не съм добре.
Razbírate li anglíyski?	Разбирате ли английски?
Ne razbírate li anglíyski?	Не разбирате ли английски?
Dá, razbíram.	Да, разбирам.
Né, ne razbíram.	Не, не разбирам.
Razbránte li?	Разбрахте ли?
Ne razbránte li?	Не разбрахте ли?
Razbráh.	Разбрах.
Ne razbráh.	Не разбрах.
Íma li hotél nablizo?	Има ли хотел наблизо?
Nablizo nyáma hotél.	Наблизо няма хотел.
Nablizo íma restoránt.	Наблизо има ресторант.
Nablizo nyáma restoránt.	Наблизо няма ресторант.
Hotélet e tám.	Хотелът е там.

Hotèlet né e tám.	Хотелът не е там.
Tová se kázva víno.	Това се казва вино.
Tová ne sé kázva víno.	Това не се казва вино.
Àz sэм gláden.	Аз съм гладен.
Àz ne sэм gláden.	Аз не съм гладен.
Ískate li da piете něšto?	Искате ли да пиете нещо?
Ne ískate li da piете něšto?	Не искате ли да пиете нещо?
Às obíčam kafé.	Аз обичам кафе.
Às ne obíčam kafé.	Аз не обичам кафе.

Listening In

- Asking for information. John (J) and a lady (G).

J Izvinéte gospòžice, kólko e časà? Извинете госпожице, колко е часа?

G Sèdem i pét gospodíne. Седем и пет, господине.

J Kogá zapòčva kinoto mòlyэ? Кога започва киното, моля?

G V dévet bez déset. В девет без десет.

J Èto restoránt. Íma li kafé tám? Ето ресторант. Има ли кафе там?

G Dá, tám íma kafé. Там íma fsíčko! Да, там има кафе. Там има всичко.
- Finding a restaurant. Peter (P) and a gentleman (G).

P Izvinéte mòlya, kədə íma restoránt nablízu? Извинете моля! Къде има ресторант наблизо?

G Àz ne razbráh kakvò kázahte! Бихте ли говорили по-бавно?

P Às sэм gláden. Íma li restoránt nablízu? Аз съм гладен. Има ли ресторант наблизо?

G Dá gospodíne. Èto túk nadyásno e restoránt 'Imperiyál' Да, господине. Ето тук надясно е ресторант "Империял".

3. Peter (P) is learning Bulgarian. He meets his friend Boris.
- P Dobrò útro. Добро утро!
- B Dobrò útro, kák ste? Добро утро, как сте?
- P Dobré, blagodaryé. Добре, благодаря.
- B Ískate li da píete něšto? Искате ли да пиете нещо?
- P Dá, mlyáko. Да, мляко.
- B Kakkò kázahete? Какво казахте?
- P Mlyáko. Мляко.
- B Dá, dá, razbrán. Tòzi restoránt Да, да, разбрах. Този ресторант
nalyávo e dobér. Íma vsíčko. наляво е добър. Има всичко.
- P Kák se kázva 'méat' na bólgarski? Как се казва мeат на български?
- B Mesó. Ískate li mesó? Месо. Искате ли месо?
- P Né, blagodaryé. Не, благодаря.

(They go in and order)

- B Ískate li čáša vodá? Искате ли чаша вода?
- P Dá, mólya vi se. Да, моля Ви се.

(As they leave Boris pays the bill)

- P Blagodaryé. Благодаря.
- B Nyáma zaštò. Няма защо.
4. Boris and Peter are on the way to the station and are going to Sliven.
- P Kədə e gárata? Къде е гарата.
- B Éto ya. Kogá zamináva vlákət? Ето я! Кога заминава влакът?
- P F šés časó. Íma li dobər hotəl В шест часа. Има ли добър хотел
f Slíven? в Сливен.
- B Dá. Да.
- P Kólko strúva? Колко струва?
- B Stò léva. Сто лева.

Basic Sentences

Handwritten Version.

Петър	Péter
жена му	žená mu
пѣтуват	petúvat
из България	iz Belgáriya
Петър и жена му пѣтуват	Péter i žená mu, petúvat iz
из България.	Belgáriya.
спира	spíra
в София	f Sófiya / vef Sófiya
Влакът спира в София.	Vlákot spíra vef Sófiya.
ме	té
отиват	otívat
да видят	da vídyet
стария приятел	stáriye priyátel
на Петър	na Péter
господин Борис Попов	gospodin Boris Popóf
Те отиват да видят стария	Té otívat da vídyet, stáriye priyátel
приятел на Петър,	na Péter, gospodin Boris Popóf.
господин Борис	
дошел	došél / došél
дошла	došlá
Добре дошел, Пётре. Добре	Dobré došél, Pétre. Dobré došlá,
дошла, госпожо.	gospóžo.
	Peter
заварил	zaváril

Meeting People

Basic Sentences

Peter	Петър
his wife ('wife to him')	жена му
they are travelling	пътуват
through Bulgaria	из България
Peter and his wife are travelling	Петър и жена му пътуват из
through Bulgaria.	България.
stops, is stopping	спира
in Sofia	в София
The train stops in Sofia.	Влакът спира в София.
they	те
they go, they're going	отиват
that they see	да видят
the old friend	стария приятел
of Peter, Peter's, to Peter	на Петър
Mr. Boris Popov	господин Борис Попов
They go to see an old friend of	Те отиват да видят стария приятел
Peter's, Mr. Boris Popov.	на Петър, господин Борис Попов.
	Boris
having come (of a man)	дошел
having come (of a woman)	дошла
Welcome, Peter! Welcome, Madam!	Добре дошел, Петре! Добре
	дошла, госпожо!
	Peter
met	заварил

Добре забавил.	Dobré zaváril!
жена ми	žená mi
Господин Попов, жена ми.	Gospodín Popóv, žená mi.
	Boris
приятно	priyátno
ми	mi
Приятно ми е.	Priyátno mi e.
от кога	ot kogá
в България	vov Belgáriya / v Belgáriya
От кога сте в България?	Ot kogá ste v Belgáriya?
	Peter
пристигнахме	pristígnahme
вчера	fčéra
след обед	slet óbet, sledóbet
с влака	sæs vláke, z vláke
Пристигнахме вчера след	Pristígnahme fčéra slet óbet, sæs
обед, с влака.	vláke.
	Boris
отседнали сте	otsédnali ste
Къде сте отседнали?	Kedé ste otsédnali?
	Peter
В хотел България.	F hotél Belgáriya. / Vef...
	Boris
от къде	ot kedé
научили сте	naúčili ste

Glad to see you! ('Well met')	Добре заварил!
my wife ('wife to me')	жена ми
Mr. Popov, my wife.	Господин Попов, жена ми.
	Boris
pleasant	приятно
to me	ми
I'm pleased [to meet you].	Приятно ми е.
from when	от кога
in Bulgaria	в България
How long have you been ('are you')	От кога сте в България?
in Bulgaria?	
	Peter
we arrived	пристигнахме
yesterday	вчера
afternoon	след обед
by (the) train ('with the train')	с влака
We arrived yesterday afternoon by	Пристигнахме вчера след обед
train.	с влака.
	Boris
you have put up	отседнали сте
Where are you staying?	Къде сте отседнали?
	Peter
In the Hotel 'Bulgaria'.	В хотел "България".
	Boris
from where	от къде
you have learned	научили сте

да говорите	da govórite
От къде сте научили да говорите български?	Ot kǎdǎ ste naučili da govórite búlgarski?

Peter

ние	nie
вземахме	vzímahme
уроци	uróci
в Ню-Йорк	f Nyù Yórk / vǎf Nyù Yórk
Ние вземахме уроци в Ню-Йорк.	Nie vzímahme uróci vǎf Nyù Yórk.
разбираме	razbírame
но	nó
още	óšte
не можем	móžem
да говорим	da govórim
Разбираме всичко, но още не можем да говорим добре.	Razbírame fsíčko, nó óšte ne mǎžem da govórim dobré.

Boris

ко	do
ще останете	šte ostánete
До кога ще останете тук?	Do kogá šte ostánete túk?

Peter

смятаме	smyátame
да останем	da ostánem
няколко дена	nyákolko déna / nyákolko dni
след това	slét tová / slet tová
ще потеглим	šte potéglim

that you speak	да говорите
Where did you learn to speak Bulgarian?	От къде сте научили да говорите български?

Peter

we	ние
we were taking	вземахме
lessons	уроци
in New York	в Ню-Йорк
We took lessons in New York.	Ние вземахме уроци в Ню-Йорк.

we understand	разбираме
but	но
yet	още
we can	можем
that we speak	да говорим
We understand everything, but we cannot speak well yet.	Разбираме всичко, но още не можем да говорим добре.

Boris

to, up to, until, next to	до
you will stay	ще останете
How long will you be here?	До кога ще останете тук?

Peter

we consider, plan, think	смятаме
that we stay	да останем
a few days	няколко дена / няколко дни
after that	след това
we'll travel on	ще потеглим

за Варна

Смýтаме за остаттеи нýкóуко
гетна и акý мóвa ще
пóтеглим за Варна.

za Várna

Smyátame da ostánem nyákolko déne, i
slet tová, šte potèglim za Várna.

Boris

ако

áko, akó

вие

vие

много

mnógo

изморени

izmoréni

ще ви разведеа

šte vi razvedá

из града

iz gradé

Ако вие не сте много изморени,
ще ви разведеа из града.

Áko vие ne sté mnógo izmoréni, šte
vi razvedá iz gradé.

Peter

Може ли да отидем по-късно?

Móže li da otidem pó kêsno?

Boris

Ўтре тогáва.

Ўtre togáva.

Peter

Разбýра се, с ýдовóлствие.

Razbýra se, sés udovólstvie.

Notes

Note 2.1 Pronunciation of Consonants

Only a few consonants give real trouble to the English speaker. Many, however, are enough different to give the English learner a bad accent if he uses English sounds for them. Hints on problem consonants are:

Note 2.1.1 Bulgarian /t d n/

Bulgarian /t/ and /d/ are made with the tip of the tongue touching the back of the upper teeth. The top of the tip of the tongue touches the gum

to Varna	за Варна
We think we'll stay a few days and then go on to Varna.	Смятаме да останем няколко дена и след това ще потеглим за Варна.
	Boris
if	ако
you	Вие
very, too, a lot, much	много
tired	изморени
I'll take you around through the city	ще Ви разведа из града
If you are not too tired, I'll take you around the town.	Ако Вие не сте много изморени, ще Ви разведа из града.
	Peter
Can we go later?	Може ли да отидем по-късно?
	Boris
Tomorrow then.	Утре тогава.
	Peter
Of course, with pleasure.	Разбира се, с удоволствие.

back of the teeth, but the pressure exerted in producing /t/ or /d/ is against the teeth, not against the gum. In English the t in top and the d in dot are made with the tip of the tongue--or more exactly the top of the tongue at the tip--which presses against the ridge of the gum back of the upper teeth. The tongue does not ordinarily touch the teeth, or if it does, there is no pressure there. This slight difference in the position of the tongue and the direction of the pressure makes a distinct difference in the sound of Bulgarian /t/ as compared with English t.

Actually there are many different pronunciations of English t. There is the t in top, which has a strong puff of breath after it. There is the t in stop,

which does not have this puff of breath. This is the t most like Bulgarian /t/. Bulgarian does not have the puff of breath either, so the t in stop differs only in the tongue position and pressure mentioned above. There is also the t in butter, where the tongue makes a little flap against the gum ridge. There are different t's in putting, pot, button, etc. The important thing to remember is that Bulgarian /t/ does not have the great number of variations which English t does. For Bulgarian /t/ put your tongue against the teeth in all cases.

There are fewer variants of English d, which never has a puff of breath after it, for example. But it too is made against the gum ridge, and Bulgarian /d/ against the teeth.

Bulgarian /n/, like /t/ and /d/, is made against the teeth, not the gum ridge. This is often true even before /k/ or /g/, where English has the ng of sing, never the n of now.

Some examples which have occurred are:

/t/			Contrast the English words
tózi	този	this	toe
stó	сто	hundred	stow
Péter	Петър	Peter	Peter
izvinéte	извинете	excuse me!	netting
hotél	хотел	hotel	hotel
útre	утре	tomorrow	Utrecht
/d/			
dén	ден	day	den
gláden	гладен	hungry	gladden
sédem	седем	seven	said 'em

/n/

né	не	no	no
kíno	кино	movie	keener
níe	ние	we	knee

Note 2.1.2 Bulgarian /h/

Bulgarian /h/ is not the same sound as the English h. It is made in the same place that you make k. Instead of stopping the flow of air for a bit and then letting it go, as you do for k, you keep your tongue in place for k but let the air slide through. It will have a light friction sound somewhat as though you're clearing your throat.

Some examples from the Basic Sentences are:

kázahte	казахте	you said
prístígnahme	пристигнахме	we arrived
hotél	хотел	hotel
hlyáp	хляб	bread

Notice that Bulgarian /h/ is found before consonants, as in /kázahte/. English h is never found in such a position (the h in such words as oh does not represent anything in speech). In Bulgarian it may also come at the end of a word: /kázah/ 'I said'. Be sure not to pronounce words like /hotél/ with English h, t or o. They are all different in Bulgarian.

Note 2.1.3 Bulgarian /r/

Bulgarian /r/ is made with the tip of the tongue against the ridge back of the upper teeth. The tip is burred against the ridge. Acoustically /r/ sometimes sounds very much like English r. Care should be taken, however, to make it in the Bulgarian manner.

Examples of /r/ from the Basic Sentences are:

dobrútro	добрутро	good morning
dobér	добър	good
mersí	мърси	thank you

razbírate	разбирате	you understand
spíra	спира	is stopping
stár	стар	old
zaváril	заварил	met

Particular attention must be paid to clusters of consonants which include /r/. Bulgarian /tr/, as in /útro/, is very different from English tr as in true.

Note 2.1.4 Consonant groups (clusters)

Bulgarian has many more groups of consonants at the beginnings of words than English does. Some of these are more difficult than others. For example, /dn/, as in /dnés/ 'today', is harder for an English speaker than /smy/, as in /smyátame/ 'we figure'. Some examples of initial clusters are:

fč	fčéra	вчера	yesterday
vl	vlák	влак	train
mly	mlyáko	мляко	milk
hly	hlyáp	хляб	bread
smy	smyátame	смятаме	we figure
ny	nyákolko	няколко	some
mn	mnógo	много	much

To pronounce /mnógo/, put your lips together for /m/ and then say /n/. Be sure that you do not put any 'uh's' between any of these consonants beginning a word.

Note 2.1.5 Syllable division and consonant clusters

Bulgarian not only has more consonant groups at the beginning of words, but the words are often divided a little differently than in English. If a group of consonants may begin a word in Bulgarian, that group should not be split when it is in the middle of a word. It should be pronounced as a unit, just as if it were at the beginning. There should be no pause before it, and care taken not to break up the cluster itself. Examples (the dash is only to show that the cluster begins a syllable; do not pause there):

go-spodíne	господине	sir!
go-spóžo	госпожо	madam!
za-štó	защо	to it
ra-zbírate	разбирате	you understand
blagoda-ryé	благодаря	thank you
mó-lye	моля	please
káza-hte	казате	you said
ká-zva	казва	he says
udovól-stie	удоволствие	pleasure

Note 2.1.6 Words as units

Bulgarian, like English, is inconsistent in its writing of words. Many groups divided into two or more 'words', that is, with spaces in between, are actually each a word from the point of view of sound. Note the following 'words', written here in transcription as one:

ženámu	жена му	his wife
fsófiya	в София	in Sofia
fhotéle	в хотела	in the hotel
davídyet	да видят	that they see
vbélgáriya	в България	in Bulgaria

Note that /fs/, /fh/ and /vb/ in these combinations are clusters which begin words, as in Note 2.1.4 above.

Note 2.2 The suffixed article /-et/, /-ta/, /-to/

Túk nyáma dobâr hotél.	There isn't a good hotel here.
Hotélet e túk nalyávo.	The hotel's here on the left.
Kogá zamináve tózi vlák?	When does this train leave?
Vlákét spira f Sófiya.	The train stops in Sofia.

gospo ^ž á	госпожа	lady	gospo ^ž áta	госпожата	the lady
gospo ^ž ica	госпожица	miss	gospo ^ž icata	госпожицата	the miss
seprúga	съпруга	wife	seprúgata	съпругата	the wife
vodá	вода	water	vodáta	водата	the water
čáša	чаша	glass	čášata	чашата	the glass
žená	жена	woman	ženáta	жената	the woman

(There are some masculine nouns, such as /baštá/ 'father', which end in /-a/. The suffix for 'the' added to such words is /-ta/, /baštáta/. Accompanying adjectives are masculine, as they are of masculine gender. See also below.)

There are also feminine nouns ending in a consonant, which have the /-tá/ (or /-tá/) suffix. With these nouns the article is always stressed: /véč^{er}/ 'evening' /več^{er}tá/ 'the evening, in the evening'.

Most nouns ending in /-o/ or /-e/ (in the singular) are neuter and have /-to/ as the suffix for 'the'. Neuter nouns include certain words for children and animals, as well as things. All nouns ending in /-o/ have /-to/ for 'the'. All singular nouns in /-e/ have /-to/ for 'the'.

Some examples of neuter nouns are:

mesó	месо	meat	mesóto	месото	the meat
mlyáko	мляко	milk	mlyákoto	млякото	the milk
vinó	вино	wine	vinóto	виното	the wine
kafé	кафе	coffee	kaféto	кафето	the coffee
kíno	кино	movie	kínoto	киното	the movie
udovólstvie	удоволствие	pleasure	udovólstvi ^e to	удоволствието	the pleasure
útro	утро	morning	útroto	утрото	the morning

If an adjective comes before the noun, the article is added to the adjective, as in /stáriy^e priyátel na Péter/ 'the old friend of Peter's'. (Adjectives as such are discussed in Note 3.3.) /stár/ is 'old'.

The plural forms of the article, as /-te/ (compare /té/ 'they') as in /kartófit^e/ 'the potatoes' and /-ta/ as in /neštáta/ 'the things' (compare

/něšto/ 'something') are discussed in Note 3.3.

The pronoun /tǒzi/ 'this' (masculine) has forms related to the article in all but the masculine: /tǎzi/ or /tǒzi/ 'this' (feminine), /tovǎ/ 'this' (neuter) and /tǎzi/ 'these' (for all genders). (See Note 5.3 for further details and drill.)

Note 2.2.1 Variation of /-ət/ and /-ə/.

šte vi razvedǎ iz gradǎ I'll take you through the city.

Pristǐgnahme fčǎra sǎs vlǎke. We arrived yesterday by train ('with the train').

The masculine singular article /-ət/ has two forms: /-ət/ and /-ə/. In ordinary speech the two are used almost interchangeably. There is, however, a tendency to use /-ət/ at the beginning of a sentence or clause and /-ə/ elsewhere. In formal and literary style the two must be used strictly according to rule, which is that /-ət/ is used when the noun is the subject of a verb or the like (in positions equating to 'nominative') while /-ə/ is used when the noun is the object of a verb or of a preposition (as here: /iz gradǎ/, /sǎs vlǎke/). This formal, rather artificial, distinction will be maintained here in the cyrillic spelling, as it is the accepted literacy norm.

Note 2.2.2 Variation of consonants before /-ət/.

grát	град	city	gradǎt	ГРАДЪТ	the city
hlyǎp	хляб	bread	hlyǎbet	ХЛЯБЪТ	the bread
léf	лев	lev	lévet	ЛЕВЪТ	the lev
ǒbet	обед	noon meal	ǒbedǎt	ОБЕДЪТ	the noon meal

There is a regular alternation between voiced and voiceless consonants in certain words. The word /grát/ 'city' has a form /gradǎt/, with the alternation /t/ and /d/. The same is found in /ǒbet/ ~ /ǒbedǎt/. /hlyǎp/ and /léf/ have similar correspondences of /p/ ~ /b/ and /f/ ~ /v/. The form with the voiced consonant (/b d v/) is to be taken as the basic one. At the end of a word these change to the corresponding voiceless consonants (/p/ to /b/, /d/ to /t/, /v/ to /f/). This is a regular change in Bulgarian.

/d/, /b/ and /v/ only occur before vowels or like (voiced) consonants (see Note 5.1), never at the end of a sentence or before a pause or open juncture.

Note 2.3 /a/ verbs

Razbírám.	Разбира́м	I understand.
Razbíráte li?	Разбира́те ли?	Do you understand?
Razbíráme vsíčko.	Разбира́ме всичко.	We understand everything.

Bulgarian verbs have endings for three persons (first, second, third) and two numbers (singular, plural). The /-m/ of /razbírám/ is the first person singular ending, indicating 'I'; /-me/ is first person plural 'we'; and /-te/ is second person plural 'you'. The last, /-te/, is used not only for plural 'you' but also as a polite way of addressing one person. There is a familiar second person singular ending /-š/: /razbíráš/, but this should not be used by the beginner. It is restricted to persons with whom one is very familiar, the Deity, children, and is often used among the peasantry.

Other verbs illustrate the third person endings:

Singular:

Kák se kázva tová?	How is this called?
Kólko strúva?	How much does it cost?
F kólko časě započva kínoto?	What time does the movie start?
Kogá zamináva tózi vlák?	When does this train leave?

Plural:

Petúvat iz Bělgáriya.	They're travelling through Bulgaria.
Té otívat.	They're going.

The third person plural forms end in /-t/ 'they'. The singular forms have no ending. The full set of endings, illustrated by /razbírám/ are:

razbírám	разбира́м	I understand	razbíráme	разбира́ме	we understand
razbíráš	разбира́ш	you (fam.) understand	razbíráte	разбира́те	you (pl. or pol.) understand
razbírа	разбира́	he (she, it) understands	razbírаt	разбира́т	they understand

/razbírám/, like the other verbs used for illustration in this note, has /-a/ before the endings (or /-a/ alone in the third singular). They are therefore known as /a/ verbs. (The endings for other types of verbs are slightly different.) All of the endings may be used, sense permitting, with all of the above verbs. The verb /íma/ 'there is' (negative /nyáma/ 'there isn't') is a regular /a/ verb. These forms also mean 'he (she, it) has' and 'he (she, it) hasn't', so that /ímam/ is 'I have', /ímate/ 'you have', etc.

Other verb types (contrast, for example, /píyè/ 'I drink', /píe / 'he drinks', /píete/ 'you drink' with the above forms) will be taken up in later units.

/tê otívat/ is the only phrase in all of the above illustrations which uses a pronoun in addition to the verb. The endings indicate person and number; the pronouns are used when contrastive or to some degree emphatic (/ás ímam/ 'I have').

It should also be noted that verbs having personal endings are used after /da/ where English uses the infinitive: /ískate li da píete něšto?/ 'do you want to drink something?'.
 Note 2.4 Verb 'am, is' etc.

Às sëm gláden.	I'm hungry.
Kədə e gárata?	Where's the railroad station?
Kák ste.	How are you?
Dvé e dvè sè čétiri.	Two and two are four.

The forms for 'to be' are irregular, as in English. /sëm/ is 'I am', /e/ 'is', /ste/ 'you (plural or polite singular) are', /sè/ 'they are'. The other forms are /si/ 'you (fam. sg.) are', and /sme/ 'we are'.

The full set of forms are:

sëm	сѢМ	I am	sme	сМЕ	we are
si	сИ	you are	ste	сТЕ	you are
e	Ѣ	he (she, it) is	sè	сѢ	they are

These forms are ordinarily unstressed and suffixed to a preceding word (enclitic), though in certain cases they may be stressed, as in /akò vi ne sté mnògo izmoréni/ 'if you're not too tired'. As unstressed enclitics they are not used at the beginning of a sentence or clause but always follow a stressed form. This is illustrated by usage in the Basic Sentences:

Kák ste	Ás sëm	Ot kogá ste
Dobré sëm	Kólko e	Kedé ste
Kedé e	Dvé i dvè sè	Ot kedé ste
Hotélet e	Priyátno mi e	

The separate pronouns may be used with the enclitic forms following: /ás sëm/ 'I am' /tí si/ 'you (familiar) are', /tòy e/ 'he is', /nie sme/ 'we are' /ví ste/ 'you are', /té sè/ 'they are'. Since these verb forms do not occur by themselves at the beginning of a sentence or clause, the personal pronouns are more frequently found with them than with other verbs, which have stresses of their own. It is, however, perfectly possible to say /gláden sëm/ 'I'm hungry' or /túk sëm/ 'I'm here' as well as /ás sëm túk/ 'I am here', /gládni sme/ 'we're hungry' as well as /nie sme gládni/ 'we're hungry'. (These illustrations also show the agreement of adjectives with nouns and pronouns [see Note 3.4 for details]. For stressed /sëm/ etc. after /ne/ see Note 3.9)

The verb 'to be' is used in Bulgarian to form verb phrases such as /kedé ste otsédnali?/ 'where have you put up?', that is 'where are you, having put up?'. In contrast to English, however, the present tense of verbs (including of course 'to be') is used of a situation which now exists but has gone on for some time: /ás sëm túk dvá čásè/ 'I've been here ('I am here') for two hours'.

Note 2.5 Subjects and Objects

<u>Péter</u> i <u>žená</u> <u>mu</u> patúvat iz Belgáriya.	Peter and his wife are travelling through Bulgaria.
<u>Tè</u> otívat.	They're going.
<u>Vlákət</u> spíra f Sófiya.	The train stops in Sofia.
Kogá zamináva <u>tòzi vlák</u> ?	When does this train start?

The underlined words and phrases are the subjects of the verbs in their respective clauses. The subject 'agrees' with the verb in person and number. English has fragments of such a system: I am, thou art, he is, we are, you are, they are.

Naučili ste bǎlgarski.

You studied Bulgarian.

Vzimahme uróci.

We took lessons.

The underlined words here are the objects of the verb. Bulgarian, like English, has special forms for objects only for certain pronouns (English I - me, Bulgarian /as/, /me/, etc.). The literary language also has the distinction between /-ət/ as subject and /-ə/ as object noted above, so that 'we were taking the bread' would be /vzimahme hlyábə/ but 'the bread is here' /hlyábet e tǔk/. (Pronouns are discussed in Note 4.5.)

Note 2.6 Questions

Group 1

Razbírate li?

Do you understand?

Íma li restoránt tǔk?

Is there a restaurant here?

Ískate li da píte nešto?

Do you want to drink something?

Group 2

Kakvó kázahte?

What did you say?

Kedé e gârata?

Where's the station?

Kólko strǔva?

How much does it cost?

There are several ways of asking questions in English. One is to put some form of the verb do before the subject plus verb, as 'Does he want it?' Another is to use a question word like what? or where? 'Where is he now?' compared to 'He is now at home'. Very much the same situation is found in Bulgarian, although the Bulgarian word for 'do' is not used. When there is no other question word, the particle /li/ may be placed immediately after the word which is, so to speak, being questioned. This is usually the verb (as above, Group 1) but may be a noun, adjective or other form. For example: /ženâ mu izmoréna li e/? 'is his wife tired?' ('his wife tired is she?'),

/priyátno li e f hotéle?/ 'is it nice in the hotel?'. In Group 2 question words 'what?', 'where?', 'how much?' are used very much like English though the intonation is quite different. When there is a question word, /li/ is not used. One may also ask a question in Bulgarian by giving a questioning tone to the sentence, as may be done in English. The transcription uses a period after a question which has the same intonation as a statement. [/li/ may also translate as 'should (so-and-so happen)' or even 'if'.]

Grammatical Drill

GD. 2.1 Consonants

/b/

benzín	бензин	gasoline	bába	баба	grandmother
bíra	бира	beer	zabrávye	забравя	I forgot
brát	брат	brother	borbá	борба	battle
blagodaryé	благодаря	thank you	rábota	работа	work
bresnár	бръснар	barber	razbíram	разбирам	I understand

/-b/ ~ /-p/

/v/

dróp	дроб	lung	vagón	вагон	railroad car
zép	зъб	tooth	vék	век	century
hlyáp	хляб	bread	vlák	влак	train
kórap	кораб	ship			
klúp	клуб	club			

/-v/ ~ /-f/

glavá	глава	head	gotóf	готов	ready
dèrvó	дърво	wood	léf	лев	lev
dváma	двама	twosome	nráf	нрав	temper
upravlénie	управление	management	xúbaf	хубав	beautiful

/g/

gára	гара	station	vagón	ВАГОН	railroad car
góre	горе	up	bagáŝ	БАГАЖ	baggage
grát	град	city	zagradén	ЗАГРАДЕН	fenced
gláven	главен	main	obgérbvane	ОБГЕРБВАНЕ	attaching of a revenue stamp
grép	грѣб	a back	ódgovor	ОТГОВОР	answer
			legló	ЛЕГЛО	bed

/-g/ ~ /-k/

délak	дълъг	long	dávam	ДАВАМ	I'm giving
ókrék	окръг	department	dnés	ДНЕС	today
snyák	сняг	snow	dén	ДЕН	day
strók	строг	strict	drúk	ДРУГ	other
ideolók	идеолог	ideologist	dváma	ДВАМА	twosome

/-d/ ~ /-t/

podárak	подарък	gift	bratofčét	БРАТОВЧЕД	cousin
sazdávam	създавам	to create	górt	ГОРД	proud
vodá	вода	water	grát	ГРАД	city
podgótvyam	подготвям	I'm preparing?	dóŝ[t]	ДЪЖД	rain
predlágam	предглеждам	I'm proposing	zápat	ЗАПАД	west

/ž/

žená	жена	woman			
žálko	жалко	unfortunately	zadéržam	ЗАДЪРЖАМ	retain
žíf	жив	alive	izlóžba	ИЗЛОЖБА	exhibit
žlezá	жлеза	gland	pokáže	ПОКАЖА	I show
žrébie	жребие	lot	upražnénie	УПРАЖНЕНИЕ	exercise

/-ž/ ~ /-ǰ/

/z/

bagáǰ	багаж	baggage	zadáča	задача	task
bodéǰ	бодeж	sharp pain	zdráve	здравe	health
garáǰ	гараж	garage	zima	зима	winter
etáǰ	етаж	floor	zláten	златeн	golden
paváǰ	паваж	pavement	znáye	зная	I know

/-z/ ~ /-s/

ázbuka	азбука	alphabet	bés	бeз	without
vléze	влeза	to enter	bérs	бърз	fast
bérzo	бързо	quickly	prés	през	through
vzímam	взимам	I'm taking	orís	ориз	rice
ekskúrziya	екскурзия	outing	ízlas	излаз	exit
			seyús	съюз	union

/k/

kafé	кафе	coffee	aptéka	аптека	pharmacy
kíno	кино	movie	bólka	болка	pain
kolá	кола	wagon	isklyučénie	изключeниe	exception
kníga	книга	book	dóktor	доктор	doctor
kráy	край	end	pokrífka	покривка	cover
klyúč	ключ	key	oblekló	облекло	clothing

/l/

vlák	влак	train	léf	лев	lev
plík	плик	envelope	lítar	литър	liter
sandák	сандък	box	legló	легло	bed
pódanik	поданик	citizen	lák	лак	lacquer
skók	скок	jump	lóǰ	лош	evil

polé	поле	field	došél	дошел	having come
mlát	млад	young	oddél	отдел	division
kólko	колко	how much	pisátel	писател	writer
paltó	палто	overcoat	kaškavál	кашкавал	yellow cheese
slúšam	слушам	I hear	kúpol	купол	dome
/m/					
máma	мама	мама	dúma	дума	word
mesó	месо	meat	ímam	имам	I have
minúta	минута	minute	impériya	империя	empire
mlyáko	мляко	milk	nómer	номер	number
mnógo	много	much	smýátam	смятам	I think
/n/					
víždam	виждам	I see	náem	наем	rent
kostyúm	костюм	suit	néšto	нещо	something
ósem	осем	eight	níe	ние	we
patriotízem	патриотизъм	patriotism	nósyə	нося	I'm carrying
hrám	храм	cathedral, temple	núla	нула	zero
žená	жена	woman	vagón	вагон	railroad car
bólnica	болница	hospital	tyutyún	тютюн	tobacco
ednákvo	еднакво	equally	səglásen	съгласен	agreed
konsérva	консерва	canned food	edín	един	one
slénce	слънце	sun	bólen	болен	sick

/p/

parí	пари	money	napádam	нападам	I attack
pésen	песен	song	vəspriémə	възприема	I adopt
pismó	писмо	letter	oplákvam	оплаквам	I bewail, lament
pléme	племе	tribe	ráspiska	разписка	receipt
prigótvya	приготвя	I prepare	hápnə	хапна	I take a bite

/r/

kúp	куп	pile	rábota	работа	work
slyáp	сляп	blind	ránk	ранк	rank
típ	тип	type	reká	река	river
tóp	топ	cannon	ríba	риба	fish
čoráp	чорап	sock	rólya	роля	role
moré	море	sea	lítər	литър	liter
górt	горд	proud	lékar	лекар	doctor
zdráve	здраве	health	motór	мотор	motor
deržáva	държава	country	prímer	пример	example
srebró	сребро	silver	asansyór	асансьор	elevator

/s/

salón	салон	salon	šosé	шосе	road
síla	сила	power	bólest	болест	illness
sláva	слава	praise	dósta	доста	enough
stáya	стая	room	késno	късно	late
sfédenie	сведение	information	stopánstvo	стопанство	farm

/t/

iznós	износ	export	tánk	ТАНК	tank
čas	час	hour	teáter	ТЕАТЪР	theater
nós	нос	nose	tová	ТОВА	that
dnés	днес	today	tramváy	ТРАМВАЙ	streetcar
interés	интерес	interest	tyá	ТЯ	she
gotóf	ГОТОВ	ready	časť	ЧАСТ	part
gotvya	ГОТВЯ	I'm preparing	góst	ГОСТ	guest
vodáčestvo	ВОДАЧЕСТВО	leadership	pět	ПЕТ	five
istok	ИЗТОК	east	moment	МОМЕНТ	moment
potstriže	ПОДСТРИЖА	I trim (the back of the neck)	smért	СМЪРТ	death

/f/

feodálen	феодален	feudal	defilé	дефиле	defile
fizičeski	физически	physical	kafé	кафе	coffee
flóta	флота	fleet	telefon	телефон	telephone
frizyór	фризьор	barber	šofyór	шофьор	chauffeur

/h/

kartóf	картоф	potato	hazáyka	хазайка	landlady
filosóf	философ	philosopher	hváne	хвана	I catch
stenograf	стенограф	stenographer	hláden	хладен	cold
etnograf	етнограф	ethnographer	hotél	хотел	hotel
esnáf	еснаф	member of lower middle class	hraná	храна	food

			/c/		
dréna	дреха	dress	cár	цар	tsar
stráh	страх	fear	cvyát	цвет	color
stomáh	стомах	stomach	cená	цена	price
súh	сух	dry	cénter	център	center
vézduh	въздух	air	cérkva	църква	church
slénce	слънце	sun	čuzdenéc	чужденец	foreigner
recépta	рецепта	receipt	tánc	танц	dance
rəkavíca	ръкавица	glove	mésec	месец	month
procént	процент	percent	rumónec	румънец	Rumanian
dfkciya	дикция	diction	prozórec	прозорец	window
			/č/		
čas	час	hour	véčer	вечер	evening
čéló	чело	forehead	daléče	далече	far off
činóvnik	чиновник	official	počtí	почти	almost
čoráp	чорап	sock	momčé	момче	boy
čúдно	чудно	amazing	isčézne	изчезна	I disappear
člén	член	member			
			/š/		
gyuvéč	гювеч	stew	šáпка	шапка	hat
sándvič	сандвич	sandwich	šést	шест	six
šiváč	шивач	tailor	šiváč	шивач	tailor
gotváč	готвач	cook	šosé	шосе	road
máč	мач	game	šeptýé	шептя	I whisper

šašarmá	шашарма	confusion	kážeš	кажеш	you say
šiše	шише	bottle	kúpiš	купиш	you buy
godišnina	ГОДИШНИНА	anniversary	smeniš	смениш	you change
kášlyam	кашлям	I'm coughing	šiš	шиш	spit
vónšen	вѐншен	outer	bifš	бивш	former
			dúš	душ	shower
/y/					
yunák	юнак	hero	fklyúčvam	включвам	I include
yúžen	южен	southern	isklyučénie	изключение	exception
yúli	юли	July	tyutyún	ТЮТЮН	tobacco
yuridíčeski	юридически	judicial	lyút	ЛЮТ	angry
yumruk	юмрук	fist			
уавуэ si	явя се	I appear	vyárno	вярно	true
yábelka	ябълка	apple	syánka	сянка	shade, shadow
yádene	ядене	eating	fsyákæde	всякъде	everywhere
уаусé	яйце	egg	svyát	свят	world
yám	ям	I'm eating	bryák	бряг	shore
gúbyæ	губя	I'm losing			
gárciya	Гърция	Greece			
míyæ	мия	I'm washing			
dəšteryá	дъщеря	daughter			
vərvyé	вървя	I'm walking			

Grammatical Drill

G. D. 2.2 The Article

G. D. 2.2.1 Masculine Nouns

Tùk nyáma dobêr hotél.	Тук няма добър хотел.
Vêf hotéle ima restoránt.	В хотела има ресторант.
Hotélet e tùk na dyásno.	Хотелът е тук на дясно.
Na gárata ima restoránt.	На гарата има ресторант.
Vêf restoránte ima fsíčko.	В ресторанта има всичко.
Restorántet né e dobêr.	Ресторънтът не е добър.
Tózi vlák zamináva vêf sêdem časó.	Този влак заминава в седем часа.
Áz zaminávam sês vlákê vêf sêdem časó.	Аз заминавам с влака в седем часа.
Vlákët zamináva vêf pét časò.	Влакът заминава в пет часа.
Vêf restoránte nyáma hlyáp.	В ресторанта няма хляб.
Bírata e do hlyábê.	Бирата е до хляба.
Hlyábët e dobêr.	Хлябът е добър.
Gospodín Popóf e vêf restoránte.	Господин Попов е в ресторанта.
Nie govórim sês gospodíne.	Ние говорим с господина.
Gospodínet e izmoren.	Господинът е изморен.
Gospodín Popóf e priyátel na Péter.	Господин Попов е приятел на Петър.
Nie govórim sês priyátelye na Péter.	Ние говорим с приятеля на Петър.
Priyátel[y]ët na Péter e vêf hotéle.	Приятелят на Петър е в хотела.
Ás obíçam grát N[y]û Yórk.	Аз обичам град Ню-Йорк.
Pristígnahme v gradé.	Пристигнахме в града.
Gradët e nablízo do gárata.	Градът е наблизо до гарата.
G. D. 2.2.2 Feminine Nouns	
Kedé e gára Sôfiya?	Къде е гара София?

Na gárata ima restoránt.	На гарата има ресторант.
Gárata e tâm na lyávo.	Гарата е там на ляво.
V restoránte ima dobrá bíra.	В ресторанта има добра бира.
Hlyábet e do bírata.	Хлябът е до бирата.
Bírata né e dobrá.	Бирата не е добра.
Túk nyáma vodá.	Тук няма вода.
Âs obíčam vodáta f tózi grát.	Аз обичам водата в този град.
Vodáta túk e dobrá.	Водата тук не е добра.
Tová e čáša.	Това е чаша.
F čášata ima vodá.	В чашата има вода.
Čášata e na gospodíne.	Чашата е на господина.
Gospožica Popóva e f hotéle.	Госпожица Попова е в хотела.
Âz zaminávam sez gospóžicata.	Аз заминавам с госпожицата.
Gospóžicata e gládna.	Госпожицата е гладна.
Obíčam da pětúvam večer.	Обичам да пътувам вечер.
Nie pristígnahme večertó.	Ние пристигнахме вечерта.
Večertó e priyátna.	Вечерта е приятна.
Žená mi ně e túk.	Жена ми не е тук.
Pětúvam se ženáta na Iván.	Пътувам със жената на Иван.
Ženáta na Iván se kázva Mariya.	Жената на Иван се казва Мария.
Tová e gospožâ Ivanóva.	Това е госпожа Иванова.
Nie govórim sez gospožáta na Iván.	Ние говорим с госпожата на Иван.
Gospožáta ně e túk.	Госпожата не е тук.
G. D. 2.2.3 Neuter Nouns	
Nablízo nyáma kíno.	Наблизо няма кино.
Popóf e vaf kínoto sez gospóžica.	Попов е в киното с госпожица.

Kinoto započva vev dvá časé.

Tová kafé e dobró.

Às piyè kaféto sèz mlyáko.

Kaféto e béz mlyáko.

Às obíçam mlyáko.

V mlyákoto nyáma kafé.

Mlyákoto e sèz kafé.

Vev restoránta ima dobró mesó.

Hlyábèt e do mesóto.

Mesóto strúva stó lévè.

Obíçam da piyè víno.

Vè vínoto ima vodá.

Vínoto nè e dobró.

G. D. 2.3 /a/ verbs

Razbíráte li bélgarski?

Dá, às razbíram bélgarski.

Gospožáta razbira anglíyski.

Nie razbíramè vsíčko.

Té ne razbírát bélgarski.

Iván ne razbira anglíyski.

Nie vzíمامè uróci v gradé.

Ískáte li da vzíمامè uróci?

Às vzíمام uróci ot Popóv.

Mariya vzíمام uróci po anglíyski.

Mariya pètúva iz Belgáriya.

Obíçam da pètúvam sèz vlák.

Киното започва в два часа.

Това кафе е добро.

Аз пия кафето с мляко.

Кафето е без мляко.

Аз обичам мляко.

В млякото няма кафе.

Млякото е с кафе.

В ресторанта има добро месо.

Хлябът е до месото.

Месото струва сто лева.

Обичам да пия вино.

Във виното има вода.

Виното не е добро.

Разбирате ли български?

Да, аз разбирам български.

Госпожицата разбира английски.

Ние разбираме всичко.

Те не разбират български

Иван не разбира английски.

Ние взимаме уроци в града.

Искате ли да взимате уроци?

Аз взимам уроци от Попов.

Мария взима уроци по английски.

Мария пътува из България.

Обичам да пътувам с влак.

As pëtúvam za Várna.	Аз пътувам за Варна.
Boris i ás pëtúvame sës vlákë.	Борис и аз пътуваме с влака.
Nie ne pëtúvame za Sófiya.	Ние не пътуваме за София.
Običate li da pëtúvate sës vlák?	Обичате ли да пътувате с влак?
Të pëtúvat sës udovólstvie.	Те пътуват с удоволствие.
Žená mu pëtúva së žená mi.	Жена му пътува със жена ми.
Ás smyátam da pëtúvam sës vlák.	Аз смятам да пътувам с влак.
Nie ne smyátame da vzimame uróci.	Ние не смятаме да взимаме уроци.
Vie smyátate li da zaminávate za Várna?	Вие смятате ли да заминавате за Варна?
Áz zaminávam vëf òsem časë.	Аз заминавам в осем часа.
Nie zaminávame f šës časë.	Ние заминаваме в шест часа.
Mariya zamináva së žená mi.	Мария заминава със жена ми.
Të ne zaminávat útre, të zaminávat tëzi vëčer.	Те не заминават утре, те заминават тази вечер.
Kogá zaminávate.	Кога заминавате?
Zaminávame sled edin čas.	Заминаваме след един час.
Vlákët zamináva vëf sëdem časë.	Влакът заминава в седем часа.
Kogá zapòčva kínoto.	Кога започва киното?
Kínoto zapòčva f četiri časë.	Киното започва в четири часа.
Ot útre zapòčvam da vzimam uróci.	От утре започвам да взимам уроци.
Kogá zapòčvate da vzimate uróci.	Кога започвате да взимате уроци?
Zapòčvam ot útre.	Започвам от утре.
Të otívat da vidyët edin priyátel.	Те отиват да видят един приятел.
Iván ne otíva na kíno, Mariya otíva.	Иван не отива на кино, Мария отива.
Këdë otívate.	Къде отивате?

Otívame v gradó.

Otívam ve Várna s udovólstvie.

Vlákot spíra li na tézi gára?

Né, ne spíra.

Nie spírame do hotéle.

Té spírat da vidyét gradó.

Izvinéte, kólko strúva hotélet?

Hotélet strúva dvá lève na večer.

Mesóto strúva dévet lève.

Kartófitite strúvat pét lève.

Vinoto ne strúva dšset lève, vinoto
strúva ósem lève.

Ískate li čáša vodá?

Ás ne ískam vodá, ás ískam bíra.

Kakvó ískate da píete.

Nie ískame kafé, nó té ískat víno.

Pétér íska da píe čáša vodá.

Ískate li da pětúvate ses vlák?

Né, ne ískam.

Kák se kázva tová?

Tová se kázva hlyáp.

Kák se kázvat tézi neštá?

Tézi neštá se kázvat mesó i mlyáko.

Gospodín Popóf, kák se kázva mesó na
anglíyski.

Mesó na anglíyski se kázva 'méat'.

Отиваме в града.

Отивам във Варна с удоволствие.

Влакът спира ли тази гара?

Не, не спира.

Ние спираме до хотела.

Те спират да видят града.

Извинете, колко струва хотелът?

Хотелът струва два лева на вечер.

Месото струва девет лева.

Картофите струват пет лева.

Виното не струва десет лева, виното
струва осем лева.

Искате ли чаша вода?

Аз не искам вода, аз искам бира.

Какво искате да пиете?

Ние искаме кафе, но те искат вино.

Петър иска да пие чаша вода.

Искате ли да пътувате с влак?

Не, не искам

Как се казва това?

Това се казва хляб.

Как се казват тези неща?

Тези неща се казват месо и мляко.

Господин Попов, как се казва месо на
английски?

Месо на английски се казва meat.

Kák se kázva tózi hotél?	Как се казва този хотел?
Tózi hotél se kázva Belgáriya.	Този хотел се казва България.
Kák se kázva hlyáp na angliyski.	Как се казва хляб на английски?
Hlyáp na angliyski se kázva 'bréad'.	Хляб на английски се казва bread.
G. D. 2.4 Verb 'to be'	
Ás sém gláden.	Аз съм гладен.
Tí si izmorén.	Ти си изморен.
Pétər e f hotéle.	Петър е в хотела.
Borís e stár priyátel na Pétər.	Борис е стар приятел на Петър.
Nie sme na gárata.	Ние сме на гарата.
Nie sme gládni.	Ние сме гладни.
Vie ste otsédnali vev dobər hotél.	Вие сте отседнали в добър хотел.
Vie priyátel li ste na Borís.	Вие приятел ли сте на Борис?
Dá, ás sém priyátel na Borís.	Да, аз съм приятел на Борис.
Kedé ste otsédnali.	Къде сте отседнали?
Izmoréni li ste mnógo?	Изморени ли сте много?
Tè sə nablízo do gárata.	Те са наблизо до гарата.
Tè sə priyáteli na Pétər.	Те са приятели на Петър.
Borís i Pétər sə gládni.	Борис и Петър са гладни.
Ot kedé ste gospodín Ivanòf?	От къде сте, господин Иванов?
Ás sém ot Belgáriya.	Аз съм от България.
Ivanòf gláden li ste?	Иванов, гладен ли сте?
Ne sém gláden, no žená mi e gládna.	Не съм гладен, но жена ми е гладна.
Ot kogá ste túk.	От кога сте тук?
Nie sme túk ot fčéra.	Ние сме тук от вчера.
Ot kogá e Pétər túk.	От кога е Петър тук?

Pétar e túk ot dvá čáse.	Петър е тук от два часа.
Ot kədə e Mariya.	От къде е Мария?
Mariya e ot Sófiya.	Мария е от София.
Ot kədə ste naučili anglíyski.	От къде сте научили английски?
Ás sэм ot Amérika.	Аз съм от Америка.
Izmoreni li ste?	Изморени ли сте?
Dá, nie sme izmoreni.	Да, ние сме изморени.
Mariya e gládna.	Мария е гладна.
Boris i Pétar sə vєv Belgáriya ot fčera.	Борис и Петър са в България от вчера.
Té sə izmoreni.	Те са изморени.
Boris e ot Amérika.	Борис е от Америка.
Mariya e vєv Belgáriya.	Мария е в България.
Té sə na gárata.	Те са на гарата.
Té sə ot Amérika.	Те са от Америка.
Tová e stárijet priyátel na Pétar.	Това е старият приятел на Петър.
Ót kogá ste túk.	От кога сте тук?
Nie sme túk ot trí déne.	Ние сме тук от три дена.
Kədə sə Boris i Pétar.	Къде са Борис и Петър?
Té óšte ne sé túk.	Те още не са тук.
Ás sэм gláden, no Mariya né e gládna.	Аз съм гладен, но Мария не е гладна.
Kədə e Boris.	Къде е Борис?
Boris e səs Pétar.	Борис е с Петър.
Kədə ste otsédnali.	Къде сте отседнали?
Nie sme vєf hotél Belgáriya.	Ние сме в хотел България.
Borise, kák si?	Борисе, как си?
Dobré sэм, blagodaré.	Добре съм, благодаря.

Ti kák si?

Ти как си?

I ás sэм dobrě, blagodarǎ.

И аз съм добре, благодаря.

G. D. 2.5 Subjects and Objects

Boris e gláden.

Борис е гладен.

Boris i Péter sǎ gládni.

Борис и Петър са гладни.

Tě sǎ izmoréni.

Те са изморени.

Vie ste izmoréni.

Вие сте изморени.

Nie smyátame da potěglim za Várna.

Ние смятаме да потеглим за Варна.

Popǒf i ženǎ mu pětuvat iz Bělgáriya.

Попов и жена му пътуват из България.

Tě pětuvat mnógo.

Те пътуват много.

Nie sme sǎs Péter vǎf hotěle do

Ние сме с Петър в хотела до

gárata.

гарата.

Spíra li vlákět na gárata?

Спира ли влакът на гарата?

Ně, vlákět ne spíra na tǎzi gára.

Не влакът не спира на тази гара.

Vǎf kólko časǎ zapǒčva kínoto?

В колко часа започва киното?

Kínoto zapǒčva vǎf sědem časě.

Киното започва в седем часа.

Kǎdė otivat tě?

Къде отиват те?

Tě otivat na kíno.

Те отиват на кино.

Kǎdė e restorántet.

Къде е ресторантът?

Restorántet e túk na dyásno.

Ресторантът е тук на дясно.

Kólko strúva vínoto.

Колко струва виното?

Vínoto strúva òsem léva.

Виното струва осем лева.

Boris i ženǎ mu sǎ vǎf hotěle.

Борис и жена му са в хотела.

Kogǎ potěglya vlákět.

Кога потегля влакът?

Vlákět potěglya vǎf edin časě.

Влакът потегля в един часа.

Bíhte li govǒrili ró bǎvno?

Бихте ли говорили по-бавно?

Kedé ste otsédnali.	Къде сте отседнали?
Às i Iván sme vaf tózi hotél.	Аз и Иван сме в този хотел.
Às razbíram bélgarski.	Аз разбирам български.
Vie obíčate li mesô?	Вие обичате ли месо?
Dá, às obíčam mesó.	Да, аз обичам месо.
Tè otívat da vídyet Popóf.	Те отиват да видят Попов.
Popóf e stár priyátel na Péter.	Попов е стар приятел на Петър.
Obíčate li da píete víno?	Обичате ли да пиете вино?
Ot kedé ste naučili anglíyski.	От къде сте научили английски?
Vzímahme uróci.	Вземахме уроци.
Tè ískat da vídyet gárata.	Те искат да видят гарата.
Razbírate li dobrè bélgarski?	Разбирате ли добре български?
Dá, razbíram.	Да, разбирам.
Ískam čáša vodá mólye.	Искам чаша вода, моля.
Maríya ne obíča kafé.	Мария не обича кафе.
Vie píete li mnôgo mlyáko?	Вие пиете ли много мляко?
Borís govôri bélgarski dobré.	Борис говори български добре.
Smyátam da vídye edín stár priyátel.	Смятам да видя един стар приятел.
Borís spira Péter.	Борис спира Петър.
Štè gi razvedé da vídyet gradé.	Ще ги разведе да видят града.
Razbráhte li urókè?	Разбирате ли урока?
Ot kedé ste naučili da govôrite bélgarski.	От къде сте научили да говорите български?
G. D. 2.6 Questions	
G. D. 2.6.1 Questions with /li/	
Razbírate li bélgarski?	Разбирате ли български?

Razbírati li angliyski?	Разбират ли английски?
Razbránte li kogá zamináva vlákét?	Разбрахте ли кога заминава влакът?
Žená mu razbírati li vsiĉko?	Жена му разбира ли всичко?
Govórite li bēlgarski?	Говорите ли български?
Naúĉili li ste urókə?	Научили ли сте урока?
Zaminávate li s Pēter?	Заминавате ли с Петър?
Gárata nablízto li e.	Гарата наблизо ли е?
Žená mu pētúvati li mnògo?	Жена му пътува ли много?
Iz Bēlgáriya li pētúvat tē?	Из България ли пътуват те?
Ses vlák li zaminávate?	С влак ли заминавате?
Smyátate li da pētúvate ses vlák?	Смятате ли да пътувате с влак?
Spíra li vlákét túk?	Спира ли влакът тук?
Ískate li da vi razvedā iz gradā?	Искате ли да ви разведе из града?
Obiĉate li bíra.	Обичате ли бира?
Ískate li da piете něšto?	Искате ли да пиете нещо?
Izmoréni li ste.	Изморени ли сте?
Za Sōfiya li zaminávate.	За София ли заминавате?
Smyátate li da piете něšto?	Смятате ли да пиете нещо?
Smyátate li da spírate f Sōfiya?	Смятате ли да спирате в София?
Otívate li ūtre vē Várna.	Отивате ли утре във Варна?
Na hotél li ste otsédnali.	На хотел ли сте отседнали?
Popòv gláden li ste.	Попов, гладен ли сте?
Naúĉili li ste vsiĉko.	Научили ли сте всичко?
Žená mu izmoréna li e.	Жена му изморена ли е?
Priyátno li e f hotéle.	Приятно ли е в хотела?
Dobér li e hlyábət.	Добър ли е хлябът?

Dobró li e kaféto.	Добро ли е кафето?
Gospořica Ivánova túk li é?	Госпожица Иванова тук ли е?
Dořél li e vlákét?	Дошел ли е влакът?
Íma li restoránt nablízo.	Има ли ресторант наблизо?
Restorántet nablízo li e?	Ресторантът наблизо ли е?
G. D. 2.6.2 Other Question Words	
Kedé e čášata.	Къде е чашата?
Kakvó ima f čášata.	Какво има в чашата?
Kedé ima dôbêr hotél.	Къде има добър хотел?
Kák se kázva mesô na anglíyski.	Как се казва месо на английски?
F kólko časê započva kínoto.	В колко часа започва киното?
Kogá zamináva vlákét.	Кога заминава влакът?
Ot kedé ste naučili bôlgarski.	От къде сте научили български?
Kakvó ískate da píete.	Какво искате да пиете?
Kakvó kázahte?	Какво казахте?
Kakvó víno običate.	Какво вино обичате?
Ot kedé pristígnahte.	От къде пристигнахте?
Ot kogá ste túk.	От кога сте тук?
Za kedé zaminávate.	За къде заминавате?
Kakvó običate.	Какво обичате?
Za kakvó otivate f Sôfiya.	За какво отивате в София?
Kólko e časê.	Колко е часа?
Kólko strúva hlyábét?	Колко струва хлябът?
Kogá započvate urócíte.	Кога започвате уроците?
Kogá zaminávate.	Кога заминавате?
F kólko časê zamináva vlákét.	В колко часа заминава влакът?

S kakvó pětúva Pětər iz Belgáriya.	С какво пътува Петър из България?
Kedé spíra vláket.	Къде спира влакът?
Kakvó strúva obédet f tózi restoránt.	Какво струва обедът в този ресторант?
Ot kogá ste f tózi grát.	От кога сте в този град?
S kakvó pristíghahte.	С какво пристигнахте?
Vef kakvó e vínoto.	В какво е виното?
Kedé e vínoto?	Къде е виното?
Kedé íma dobrò víno.	Къде има добро вино?
Za kedé smyátate da zaminávate.	За къде смятате да заминавате?
Do kogá smyátate da ostánete.	До кога смятате да останете?
Kák smyátate da pětúvate.	Как смятате да пътувате?

Listening In

1. Peter (P) happens to meet Mr. and Mrs. Krum (K) in the railroad station.

P Otkogá ste f Sófiya.	От кога сте в София?
K Žená mi i ás pristíghame v dèvet časé.	Жена ми и аз пристигнахме в девет часа.
P Edín priyatel na žená mi íma hotél túk nablízo.	Един приятел на жена ми има хотел тук наблизо.
Ískate li da otídem tám?	Искате ли да отидем там?
K Dá, no nie ne smé mnògo izmoréni. Smyátam da potéglím za Várna útre slet óbet f četiri časé.	Да, но ние не сме много изморени. Смятам да пстелгим за Варна утре след обед в четири часа.
Ako nyáma vlák šte ostánem túk nyákolko dní.	Ако няма влак, ще останем тук няколко дни.

- P Ako ostánete, ískate li da vi
razvedê iz gradê?
Ако останете, искате ли да ви
разведа из града?
- K Dá, s udovólstvie.
Kólko e časê.
Да, с удоволствие.
Колко е часа?
- P Časét e pêt bes pêt.
Ískate li da potêglim?
Часът е пет без пет.
Искате ли да потеглим?
- K Âs sem mnôgo gláden.
Môže li da otidem na restoránt?
Аз съм много гладен.
Може ли да отидем на ресторант?
- P Dobré. I slét tovâ, ako ne
sté izmorêni, môže da otidem
na kíno.
Добре. И след това, ако не сте
изморени, може да отидем на
кино.
- K Kêde e kínoto i kogâ započva.
P Kínoto e túk nablízno.
Započva f ôsem časê.
Къде е киното и кога започва?
Киното е тук наблизо.
Започва в осем часа.
2. Mr. Popov (P) drops into his favorite restaurant.
- K Gospodín Popôf, ískate li mesô
s kartôfi?
Господин Попов, искате ли месо
с картофи?
- P Dá, blagodaré. /..blagodaryé.
Да, благодаря.
- K Kakvô ískate da píete, víno ili
bíra.
Какво искате да пиете, вино или
бира.
- P Ímate li kafê?
Имате ли кафе?
- K Dá, íмам kafê. Ískate li čáša
kafê?
Да, имам кафе. Искате ли чаша
кафе?
- P Dá, ако môže.
Да, ако може.
3. Peter is trying to find his way around in the railroad station.
- P Izvinyávam se gospodíne.
Извинявам се, господине.

Às i žená mi pětùvame iz Belgáriya.	Аз и жена ми пътуваме из България.
Kedé spira tózi vláak? Čuždenec: Tózi vláak e za Plóvdif i Sófiya.	Къде спира този влак? Чужденец: Този влак е за Пловдив и София.
P Blagodaré.	Благодаря.
Č Izvinyávam se, ot kedé ste?	Извинявам се, от къде сте?
P Ot Amérika.	От Америка.
Č Govórite belgarski mnógo dobré.	Говорите български много добре.
P Blagodaré. Vzémahme uróci vaf Nyú Yórk.	Благодаря. Вземахме уроци в Ню-Йорк.
Č Razbírate li vsičko?	Разбирате ли всичко?
P Né óšte.	Не още.
Č Às otivam f Sófiya útre. Ískate li da vi razvedá iz gradá?	Аз отивам в София утре. Искате ли да ви разведа из града?
P Ses udovólstvie. Blagodaré vi mnógo.	С удоволствие. Благодаря Ви много.

Free Conversation

By the end of the first unit the student has at his command sufficient vocabulary and constructions to carry on brief but intelligent conversations. The Listening In provides models of such. The final stage of each unit should be free conversation conducted between first the instructor and each of the students, then between two students at a time until all have an opportunity to participate.

This exercise will not function properly and effectively if new words or constructions are used. The students should be strictly limited to what has been taken up by the end of the unit in question.

разгледали са	razglédali se
музея	muzéye
катедралата	katedrálata
Борис, Петър и жена му са	Borís, Pêter i žená mu se
разгледали музея и	razglédali muzéye i
катедралата.	katedrálata.
сега	segá
разглеждат	razgléždat
храмът Александър Невски	hrámot Aleksânder Néfski
Сега те разглеждат храма	Segá te razgléždat hrâme
Александър Невски.	Aleksânder Néfski.
вижте	vište
златните куполи	zlâtnite kúpoli
Вижте златните куполи!	Vište zlâtnite kúpoli.
най-процътата	náy pročûtata
църква	čérkva, čérkova
в цяла България	vef cyâla Belgáriya
Това е най-процътата църква	Tovâ e náy pročûtata čérkva
в цяла България.	f cyâla Belgáriya.
да ми кажеш	da mi kážeš
може ли да ми кажеш	móže li da mi kážeš
народната банка	naródnata bânka
Може ли да ми кажеш къде	Móže li da mi kážeš kódé
е народната банка?	e naródnata bânka?

Seeing the Sights

they have looked at

the museum

the cathedral

Boris, Peter and his wife have
been to see the museum and the
cathedral.

now

they are looking at

the Alexander Nevski Church

They are now looking at the
Alexander Nevski Church.

look at

the golden domes

Look at the golden domes!

the most famous

church

in all Bulgaria

This is the most famous church in
all Bulgaria.

Basic Sentences

разгледали са

музея

катедралата

Борис, Петър и жена му са
разгледали музея и катедралата.

сега

разглеждат

храма Александър Невски

Сега те разглеждат храма
Александър Невски.

Иванка

вижте

златните куполи

Вижте златните куполи!

Борис

най-прочутата

черква

в цяла България

Това е най-прочутата черква в
цяла България.

Петър

that you tell me

can you tell me?

the national bank

Can you tell me where the
national bank is?

да ми кажеш

може ли да ми кажеш

Народната банка

Може ли да ми кажеш къде е
Народната банка?

Тръбват ли пари
Тръбват ли ти пари?

tryábvat li pari
Tryábvat li ti pari?

џа сменџ
американџки
двџйсет долара
Да, аз искам џа сменџ двџйсет
американџки долара.

da smenyé / smenó
amerikánski
dváysset dólare
Dá, ás iskam da smenyé dváysset
amerikánski dólare.

Защо
сменџи ги / сменџи парџте.
Защо не ги сменџи утре?
Защо не сменџи парџте утре?

zaštó
smeniš gi / smeniš parite
Zaštó ne gi smeniš útre?
Zaštó ne smeniš parite útre?

Нали знаеш
че
неделџа
банките
затворџени
Нали знаеш, че утре е неделџа
и че банките са затворџени.

nali znáeš
če
nedélya
bánskite
zatvóreni
Nali znáeš če útre e nedélya,
i če bánskite sa zatvóreni.

Вџрџно
Да, вџрџно.

vyárno
Dá, vyárno.

Борис

money is necessary to you

трябват ти пари

Do you need money?

Трябват ли ти пари?

Петър

that I change

да сменя

American

американски

twenty dollars

двайсет долара

Yes, I want to change twenty

Да, аз искам да сменя дваайсет

(American) dollars.

американски долара.

Иванка

why?

защо

you change them

смениш ги

Why don't you change the money

Защо не смениш парите утре?

tomorrow?

/Защо не ги смениш утре?

Петър

don't you know

нали знаеш

that

че

Sunday

неделя

the banks

банките

closed

затворени

Don't you know that tomorrow is

Нали знаеш, че утре е неделя и

Sunday and the banks are closed?

че банките са затворени?

Иванка

true

вярно

Oh, yes, that is right.

Да, вярно.

старата църква
Света София
Вижте, ето това е старата
църква, Света София.
Да я разгледаме
или
направо
Искате ли да я разгледаме, или
да потеглим направо
за банката?

по-добре
да побързаме
Смятам, че е по-добре
да побързаме.

изморена
си
Иванке, изморена ли си?
Да отидем
Искаш ли да отидем направо
в хотела?
аз се боя
да не би да затворят
Да, но аз се боя да не би да
затворят банката.

stárata čérkva
Svetá Sófiya
Víšte, êto tová e stárata
čérkva, Svetá Sófiya.
da ya razglédame
ili
naprávo
Ískate li da ya razglédame, ili da
potêglim naprávo za bánkata?

pó dobrê
da pobêrzame
Smyátam če e pó dobrê da
pobêrzame.

izmoréna
si
Ivánke, izmoréna li si?
da otidéš
Ískaš li da otidéš naprávo vaf hotêla?

ás se boyé
da ne bí da zatvóryet
Dá, no ás se boyé da ne bí da
zatvóryet bánkata.

(On the way to the bank)

Иванов

the old church	старата черква
Saint Sofia	Света София
See, there is the old church, Saint Sofia.	Вижте, ето това е старата черква Света София
that we look at it	да я разгледаме
or	или
directly	направо
Do you want (us) to look at it, or to go straight to the bank?	Искате ли да я разгледаме или да потеглим направо за банката?

Иванка

better	по-добре
that we hurry on	да побързаме
I think we'd better hurry on. ('It's better that we hurry on.')	Смятам, че е по-добре да побързаме.

Петър

tired	изморена
you are	си
Are you tired, Joan?	Иванке, изморена ли си?
that you go	да отидеш
Do you want to go straight to the hotel?	Искаш ли да отидеш направо в хотела?

Иванка

I'm afraid	аз се боя
lest they close	да не би да затворят
No, but I'm afraid the bank'll close ('they'll close the bank').	Да, но аз се боя да не би да затворят банката.

време
 Не, не, имаме време.
 Вие Петре
 едно от най-високите здатия
 Вие Петре, защото е едно
 от най-високите здатия
 в София.

това било здатие
 българската народна банка
 Ето, това било здатие е
 българската народна банка
 да попитаме
 отделеът
 за чужденци
 Най-добре е да попитаме
 къде е отделеът за
 чужденци.

На кратка разходка
 Искате ли да отидем на
 кратка разходка?

Да, с удоволствие.

vréme
 Né né, imame vréme.
 viš Pètre
 ednò ot náy visòkrite zdániya
 Viš Pètre, na dyàsno e ednò ot náy
 visòkrite zdániya vaf Sòfiya.

tová byálo zdánie
 bǎlgarskata naròdna bánka
 Èto, tová byálo zdánie e
 bǎlgarskata naròdna bánka.
 da popítame
 oddélet
 za čuždenci
 Náy dobré e da popítame kədə
 e oddéle za čuždenci.

na krátka rashòtka
 Ískate li da otidem na krátka
 rashòtka?

Dá, səs udovòlstvie.

Борис

time	време
No, no, we have time.	Не, не, имаме време
see, Peter	виж Петре!
one of the highest buildings	едно от най-високите здания
Look, Peter, on the right is one of the highest buildings in Sofia.	Виж Петре, на дясно е едно от най-високите здания в София.
this white building	това бяло здание
the Bulgarian national bank	Българската народна банка
(Look there,) that white building is the Bulgarian national bank.	Ето, това бяло здание е Българската народна банка.
that we ask	да попитаме
the department	отделът
for foreigners	за чужденци
The best thing to do would be for us to ask where the department for foreigners is.	Най-добре е да попитаме къде е отделът за чужденци

(After Peter gets his money)

Иванов

for a short walk	на кратка разходка
Do you want to go for a short walk?	Искате ли да отидем на кратка разходка?

Иванка

Why, yes, that would be nice. (Yes, with pleasure).	Да, с удоволствие.
--	--------------------

Notes

Note 3.1 Vowels, Diphthongs

Note 3.1.1 /yo/ /yu/

The sequences /yo/ and /yu/ between consonants are pronounced by some speakers as /ö/ and /ü/ respectively. No examples have occurred in the Basic Sentences but the sounds are included here for the sake of completeness.

Some examples are:

/asansör/	or	/asansyór/	АСАНСЬОР	elevator
/aktör/	or	/aktyór/	АКТЬОР	actor
/tütün/	or	/tyutyún/	ТЮТЮН	tobacco

/ö/ is like /e/ said with sounded lips. Compare German ö, French eu.

/ü/ is like /i/ said with sounded lips. Compare German ü, French u.

Note 3.1.2 Vowel Review

In review, we may compare the Bulgarian and English vowels. Bulgarian has six (stressed or accented) vowels; English has nine vowels. These are:

Bulgarian			English		
i		u	i	ɪ	u
e	ə	o	e	ə	o
	a		æ	a	ɔ

as in

íma		útro	bit	'jɪst'	put
éto	časé	mólye	bet	but	story
	segá		bat	hot	bought

Bulgarian stressed /f/ and /ú/ are said with the tongue higher than the corresponding English vowels (as in pit, put; for peet, boot see below). Bulgarian stressed /é/ is about the same as English e in bet. Bulgarian stressed /á/ is close to the o of hot but is a little farther forward

(towards, but by no means near, the a of hat). Bulgarian stressed /ó/ is between English o in story and ough of ought (in the speech of those who do not use the same vowel in ought and father). Stressed /ó/ is not the same as anything in English (see Note 1.3). /ü/ and /ö/ are regarded as phonetic variants of /yu/ and /yo/, not as separate vowels.

The unstressed vowels of Bulgarian may approximate the stressed ones in quality. That is, /i e ə u o / and sometimes even /a/ may have about the same quality unstressed as stressed. This is true of formal pronunciation. Normal informal speech has three unstressed vowels: / ɪ ũ ə /. The following chart gives both Bulgarian and English vowels and their relative positions:

Front	/i/	ɨ	/ú/	Back
	/ɪ/ i	/é/	/ũ/ u	
	/é/	/ə/ ə	o	
	æ		/ó/	
		a	o	

(The Bulgarian vowels are in slant lines)

Note 3.1.3 Diphthongs

Bulgarian vowels must not be confused with English diphthongs. English has diphthongs with y and w as well as long vowel combinations where the length may be analyzed as h. All of these diphthongs have glides - that is the vowels are somewhat drawled and change their quality during the drawl. Some of the more frequent combinations are:

	y		w		h			
i	iy	see	a	aw	house	a	ah	palm
e	ey	say	u	uw	blew	o	oh	raw
a	ay	my	o	ow	no			
o	oy	boy						

Bulgarian has diphthongs also but without the English drawl. Some of them are:

/iy/	angliyski	'English'	higher than <u>iy</u> of <u>see</u>
/ey/	nedéy	'don't!'	shorter than <u>ey</u> of <u>say</u>
/ay/	máyka	'mother'	shorter than <u>ay</u> of <u>my</u>
/oy/	vóynik	'soldier'	shorter than <u>oy</u> of <u>boy</u>

Note 3.2 The Alphabet

The alphabet was given in Unit 1 as a reference for those already acquainted with cyrillic. The following discussion is for the student who has relied on the transcription up to this point. Such a student must learn the alphabet now and use it from now on. The transcription will be dropped, except for occasional use in the notes, after this unit.

Letter	Comment	Example
A a	Represents /a/ when stressed	град grát 'city'
	May very occasionally represent an unstressed /a/ in careful speech	градЪТ gradét 'the city' (grédét)
	Usually represents /ə/ when unstressed	старата(f.) stárate 'the old' (stáretə)
	Represents /ə/ even when stressed in certain words and endings, as: 'are' Third person plural	са sé 'they are'
	First person singular ending (some speakers use /á/)	сменя smenyé 'I change'
	Feminine singular pronominal adjective	тази tézi 'this' (f.)
	Masculine singular short article 'the':	града gradé 'the city'
	Feminine singular article 'the': (some speakers use /a/)	есента esenté 'the fall'

Б б	Represents /p/ when at the end of a word	боб	bóp	'bean'
	or before a voiceless paired consonant (for paired consonants see Note 5.1).	робство	rópstvo	'slavery'
	Represents /b/ elsewhere	бавно добър	bávno dobér	'slowly' 'good'
В в	Represents /f/ at the end of a word,	лъв	lóf	'lion'
	before a voiceless paired consonant	всеки	fséki	'every'
	and sometimes after a voiceless paired consonant	затворя	zاتفórye	'I close'
	May represent /v/, /f/, /vəv/ or /vəf/ for 'in':	в колко в града	f kólko v gradé	'at how many' 'in the city'
	Represents /v/ elsewhere	вие влак	víe vlák	'you' 'train'
Г г	Represents /k/ at the end of a word or before a voiceless (paired) consonant.	друг	drúk	'other'
	Represents /g/ elsewhere	гарата другият	gárata drúgiyat	'the station' 'the other one'
Д д	Represents /t/ at the end of a word	град	grát	'city'
	or before a voiceless paired consonant	разходка	rashótka	'walk'
	Represents /d/ elsewhere	градът друг	gradét drúk	'the city' 'other'

Е е	Represents /e/ or, more commonly, /ɪ/ unstressed in informal speech	сега	segá	'now'
		вижте	vište	'look!'
	Represents /e/ stressed in informal speech	време	vréme	'time'
	Usually represents /e/ in formal speech	сега	segá	'now'
		време	vréme	'time'
Ж ж	Represents /š/ at the end of a word or before a voiceless paired consonant	нож	nóš	'knife'
		вижте	vište	'look!'
	Represents /ž/ elsewhere	госпожа	gospožá	'lady'
З з	Represents /s/ at the end of a word or before a voiceless paired consonant	аз	ás	'I'
		изпит	ispit	'test'
	Represents /z/ elsewhere	този	tózi	'this'(m)
И и	Represents /i/ or, more commonly, /ɪ/ unstressed in informal speech	извинете	izvinéte	'excuse me!'
	Represents /i/ elsewhere	искам	iskam	'I want'
Й й	Represents /y/ (most frequently used after a vowel)	най-	náy-	'most, -est'
		Ню-Йорк	Nyù Yórk	'New York'
К к	(Would represent /g/ before voiced paired consonant).			
	Represents /k/ elsewhere	влак	vlák	'train'
Л л	Represents /l/	влак	vlák	'train'

М	м	Represents /m/	има	íma	'he has' (there is)
Н	н	Represents /n/	не	né	'no'
О	о	Represents /o/ or, more commonly, /ǔ/ unstressed in informal speech	кога	kǔgá	'when'
		Represents /o/ elsewhere	този	tózi	'this' (m)
П	п	Represents /b/ before voiced paired consonants	поп да	pǒp da	'priest to....'
		Represents /p/ elsewhere	пет	pét	'five'
Р	р	Represents /r/	време	vréme	'time'
С	с	/z/ before vd. paired cons. /s/ /z/ /səs/ or /səz/ 'with'	сбирка	zbírka	'collection'
		Represents /s/ elsewhere	с влака	[sə]z vlakə	'by train'
			след	slét	'after'
Т	т	Represents /d/ before voiced paired consonants	отговор	ódgovor	'answer'
		Represents /t/ elsewhere	те	té	'they'
У	у	Represents /u/ or, more commonly, /ǔ/ unstressed in informal speech	урок	urók (ǔrók)	'lesson'
		Represents /u/ elsewhere	тук	túk	'here'
Ф	ф	Represents /v/ before voiced paired consonants	философски	filosófski	'philosophical'
		Represents /f/ elsewhere	философ	filosóf	'philosopher'
Х	х	Represents /h/	дъх	déh	'breath'
Ц	ц	(Would represent /dz/ before voiced paired consonants).			
		Represents /c/ elsewhere	цял	cyál	'whole'
Ч	ч	Represents /dž/ before voiced paired consonants	поличба	polidžba	'omen'

	Represents /č/ elsewhere	чичо	čičo	'uncle'
Ш ш	(Would represent /ž/ before voiced paired consonants).			
	Represents /š/ elsewhere	чаша	čáša	'glass'
	(Would represent /ž/ before voiced paired consonants).			
Щ щ	Represents /št/ or /š/ final (or if consonant follows), /št/ elsewhere.	нощ ще	nóst (nóš) šte	'night' 'will'
Ъ ъ	Represents /ə/	път	pét	'road'
	Used in older spelling at the end of certain words, with no phonetic value.	град	grát	'city'
Ь ь	Used with following vowel indicates /y/ or a special vowel (see Note 3.1.1)	асансьор	asansyór (asansör)	'elevator'
	Used in older spelling at the end of certain words, with no phonetic value.	път	pét	'road'
Ю ю	Represents /yu/ (See also Note 3.1.1)	юг	yúk	'south'
Я я	Represents /yə/ when unstressed in informal speech	Япония	Yapóniya (Yəpóniyə)	'Japan'
	Represents /yə/ when the /ə/ is the definite article or the first singular or third plural verb endings	денят конят сменя моля	denyét kónyət smenyé mólyə	'the day' 'the horse' 'I change' 'I beg'
	Represents /ya/ elsewhere	ям	yám	'I'm eating'

Two letters to be found in older books (those printed before 1946) are no longer used but should be noted:

Ѣ	Represents /ya/ or /e/ usually according to the alternation explained in Note 3.4.	БЯЛ	byál	'white'
		БЕЛИ	béli	'white' (pl.)
Ѧ	Represents /ə/	ПЪТ	pét	'road'

Note 3.3 Noun Plurals; Article Plurals /-te/, /-ta/

Tryábvat li vi parí?	Do you need money?
Víšte zlátnite kúpoli!	Look at the golden domes!
Bánkite se zatvóreni.	The banks are closed.
Kedé i oddéle za čuždencí?	Where's the department for foreigners?

Bulgarian, like English, has a number of ways of forming the plural of nouns. The word /parí/ 'money' is plural (note the /-t/ for 'they' on /tryábvat/ 'they (monies) are necessary'). The sentence is literally 'are monies necessary to you?'. The singular of /parí/ is only used in slang: /pará/ 'dough (meaning money)'. The singulars of the other nouns are: /kúpol/ 'dome', /bánka/ 'bank', and /čuždenéc/ 'foreigner'. Both masculine and feminine nouns may have plural /-i/. Most masculine nouns of more than one syllable and most feminine nouns have /-i/ as plural ending.

Note the singular /čuždenéc/ and plural /čuždencí/. The singular has an /e/ which is not in the plural. We call this moveable /e/. Many words have such 'removeable' vowels. They disappear when an ending (other than the article) which is a vowel or begins with a vowel (here the plural /-i/) is added.

/-te/ as in /bánkite/, is the plural for 'the'. It is used with both masculine and feminine nouns. The plural 'the foreigners', for example, is /čuždencíte/.

A word with the same ending is /amerikánec/ pl. /amerikánci/ 'American' (masculine; the feminine has another ending /amerikánka/). Moveable vowels occur with a number of endings.

ednò ot náy visòkìte zdániya. one of the highest buildings.

Tovà byálo zdánìe e bánkata. That white building is the bank.

/zdánìe/ 'building' is a neuter noun. Although most neuter nouns end in /-o/ as /kíno/, a good many end in /-e/. The plural ending is /-a/. This is the most common neuter plural ending. The stem is /zdaniy-/. /y/ is lost before /-e/ but remains before /-a/. The loss of /y/ before /-e/ (and /-i/) is regular throughout the language.

The form for 'the' after /-a/ is /-ta/ whether the noun is masculine, feminine or neuter, singular or plural, so 'the buildings' is /zdániyata/.

Note 3.4 Adjectives

Às sàm gláden. I'm hungry (man speaking).

Às sàm gládna. I'm hungry (woman speaking).

Izmorena li si? Are you (feminine) tired?

Tovà byálo zdánìe e bánkata. That white building is the bank.

ako ne sté mnògo izmoreni... If you're not too tired...

Bulgarian adjectives have different endings for masculine (/gláden/ ending zero), feminine (/gládna/ and /izmorena/ ending /a/) and neuter (/byálo/, ending /-o/) singular. The plural ending is /-i/, as in /izmoreni/, for all three genders. (There is also an /-e/ ending for neuter after palatal consonants, as for nouns.)

Tovà e náy proçútata çérkva... This is the most famous church...

Ednò ot náy visòkìte zdániya... One of the highest buildings...

Víšte zlátnìte kúpòli. Look at the golden domes!

Kedé e naròdnata bánka. Where's the national bank?

Tovà i bèlgarskata naròdna bánka. That's the Bulgarian national bank.

Tovà e stàrata çérkova. That's the old church.

Otìvat da vídyat stàriye priyátel na Péter. They're going to see the old friend of Peter's.

These are examples of adjectives with the suffix articles. As in English, the article goes with the adjective when there is an adjective modifying the noun. Compare:

čérkvata	<u>the church</u>
pročútata čérkva	<u>the famous church</u>
stárata čérkva	<u>the old church</u>

Where there are several adjectives, the article goes with the first:

bánkata	<u>the bank</u>
naródnata bánka	<u>the national bank</u>
bálgarskata naródna bánka	<u>the Bulgarian national bank</u>

The masculine adjective ending plus the article is /-iyət/ or /-iyə/ as in /stáriyə/. The articles after adjectives are, then, masculine /-iyət/, feminine /-ta/, neuter /-to/, plural /-te/.

Following is a list of most of the adjectives which have occurred, giving the four forms:

<u>Singular</u>	<u>Masculine</u>	<u>Feminine</u>	<u>Neuter</u>	<u>Plural</u>	<u>Meaning</u>
byál	byála	byálo	béli	white	
cyál	cyála	cyálo	céli	whole	
dobér	dobrá	dobró	dobrí	good	
gláden	gládna	gládno	gládni	hungry	
edín	edná	ednó	ední	one; pl. ones, some	
izmorén	izmoréna	izmoréno	izmoréni	tired	
kakéf	kakvá	kakvó	kakví	what kind of	
krátek	krátka	krátko	krátki	short	
naróden	naródna	naróдно	naróдни	national	
pročút	pročúta	pročúto	pročúti	famous	
stár	stára	stáro	stári	old	

visók	visóka	visóko	visóki	high
zatvóren	zatvórena	zatvóreno	zatvóreni	closed
zláten	zlátna	zlátno	zlátni	golden

This list illustrates two other features which should be noted. The first is the alternation of /ya/ and /e/ in /byál/ ~ /béli/ and /cyál/ ~ /céli/. Generally speaking, this variation is conditioned on the following syllable. If the following syllable has an /e/, /i/ or /y/, /e/ occurs. Otherwise /ya/ is used. This alternation occurs only in certain words, but there are a great many of these, and it is one of the hallmarks of standard Bulgarian. Since the situation varies from area to area (dialect to dialect) within Bulgaria, there is some mixture in the usage of most speakers.

The second feature illustrated by these forms is the 'moveable vowel' (see Note 3.3 above) of /dobér/ - /dobrá/. Note also /edín/ - /edná/, /gláden/ - /gládna/, /kakéf/ - /kavá/, /kráték/ - /krátka/, etc. This list gives examples of /ə/, /i/, and /e/ as moveable vowels. Moveable vowels cannot be predicted, since both /zatvóren/ - /zatvórena/ with /e/ in both forms and /zláten/ - /zlátna/ with /e/ as moveable vowel, occur.

(The variation /čérkova/ ~ /čérkva/ 'church' is not an example of a moveable vowel. It is a variation in pronunciation between a more formal and a more colloquial form.)

Note 3.5 /po/ and /ný/

Smyátam če e pó dobré da pobórzame.

I think it's better for us to hurry on.

Náy dobré e da popítame.

It's best that we ask.

Bíte li govóрили pó bávno.

Would you speak more slowly?

These sentences illustrate the use of /pó/ and /ný/ with adverbs. /pó/ indicates a higher degree ('comparative') and /ný/ the highest degree ('superlative'). These normally have primary stress, as in these examples.

Tová e náy pročútata čérkva.

This is the most famous church.

Ednò ot náy visókite zdániya.

One of the highest buildings.

These examples are of /náy/ with adjectives. /pó/ also regularly occurs: /pó pročút/ 'more famous', /pó visòk/ 'higher'. (Note: /pó/ and /náy/ also occur with other types of words besides adjectives and adverbs.) The comparative and superlative of adjectives and adverbs are formed completely regularly with the use of /pó/ and /náy/. There are practically no irregular forms such as English good better best. Compare:

dobér	good	pročút	famous	visòk	high
pó dobêr	better	pó pročút	more famous	pó visòk	higher
náy dobêr	best	náy pročút	most famous	náy visòk	highest
dobré	well	bávno	slowly	mnògo	much, too
pó dobrê	better	pó bávno	more slowly	-----	more
náy dobrê	best	náy bávno	most slowly	náy mnògo	most

For 'more' another word, /póveče/, is used. The Bulgarian spelling for these forms is:

добър	прочут	висок
по-добър	по-прочут	по-висок
най-добър	най-прочут	най-висок
добре	бавно	много
по-добре	по-бавно	-----
най-добре	най-бавно	най-много

Note 3.6 Verbs with /i/ in Present-Dependent

iskam da smenyé dvâyse dólarè.	I want to change twenty dollars.
zaštó ne gi smeníš útre?	Why don't you change them tomorrow?

The verb /smenyé/ has much the same endings as /a/ verbs. Compare:

glédam	glédame	гле дам	гледаме
glédaš	glédate	гле даш	гледа те
gléda	glédát	гле да	гледа т
smenyó	smením	сменя	сменим
smeníš	smeníte	смениш	смените
smení	smenyót	смени	сменят

Verbs such as /smenyó/ are called /i/ verbs from this vowel's occurrence before /-š/, etc. Compare the following examples of /i/ verbs from the Basic Sentences:

ne móžem da govórim dobrě.	We can't speak well.
govórite otlično.	You speak excellently.
otivat da vídyet edin priyátel.	They're going to see a friend.
šte potěglim za Várna.	We'll go on to Varna.
ás se boyé da ne bí da zatvóryet bánkata.	I'm afraid lest they close the bank.

The full forms of these verbs with present endings are:

боя се	boyé se	I fear	говоря	govórye	I'm speaking
боиш се	boiš se	you (familiar singular) fear	говориш	govóriš	you're speaking
бои се	boí se	he, she, it fears	говори	govóri	he, she, it is speaking
боим се	boím se	we fear	говорим	govórim	we're speaking
боите се	boíte se	you (plural or polite) fear	говорите	govórite	you're speaking
боят се	boyét se	they fear	говорят	govóryet	they're speaking
	видя		vídye		I see
	видиш		vidiš		you see

ВИДИ	vǐdi	he, she, it sees
ВИДИМ	vǐdim	we see
ВИДИТЕ	vǐdite	you see
ВИДЯТ	vǐdyet	they see

Present Dependent

ПОТЕГЛЯ	potéglyə	I start off	ЗАТВОРЯ	zatvóryə	I close
ПОТЕГЛИШ	potégliš	you start off	ЗАТВОРИШ	zatvóriš	you close
ПОТЕГЛИ	potégli	he, she, it starts off	ЗАТВОРИ	zatvóri	he, she, it closes
ПОТЕГЛИМ	potéglim	we start off	ЗАТВОРИМ	zatvórim	we close
ПОТЕГЛИТЕ	potéglite	you start off	ЗАТВОРИТЕ	zatvórite	you close
ПОТЕГЛЯТ	potéglyet	they start off	ЗАТВОРЯТ	zatvóryet	they close

Note: The stress of the verb may be on any syllable, but it is on the same syllable (counting from the beginning of the word) in all forms of the same verb. This is true of practically every verb in the language. (This applies only to a single set of forms, such as the present here. The past [or other form] of a verb may be stressed on a different syllable than that of the present, but normally all forms in that tense will be stressed on one particular syllable).

Note also the loss of /y/ before /i/ (/boyé/ but /boiš/, etc.).

Two other /i/ verbs have been used only in the first person singular: /blagodaryé/ 'thank you' and /mólyə/ 'please'. /blagodaryé/ is a regular verb meaning 'I think', and /mólyə/ another meaning 'I beg' or 'I pray'.

Spelling note: The first person singular ending and the third person plural ending are spelled with а or я, never with ъ. This was dictated by practical considerations, not pronunciation.

Note 3.7 Verbs with /e/ in Present-Dependent

Šte vi razvedə iz gradé.

I'll take you around town.

Ískaš li da otídeš.	Do you want to go?
Móže li da otídem pó kàsno.	Could we go later?
Móže li da mi kážete.	Could you tell me?
Ne móžem da govòrim dobrè.	We can't speak well.
Ískate li da píte nešto?	Do you want to drink something?
Nali znáeš če ùtre e nedélya.	Don't you know that tomorrow is Sunday?

The forms of these verbs are:

Present Tense

мога	móga	I can	пия	píya	I'm drinking
можеш	móžeš	you can	пиеш	píeš	you're drinking
може	móže	he, she, it can	пие	píe	he, she, it's drinking
можем	móžem	we can	пием	píem	we're drinking
можете	móžete	you can	пиете	píete	you're drinking
могат	mógat	they can	пият	píyat	they're drinking

зная	znáya	I know
знаеш	znáeš	you know
знае	znáe	he, she, it knows
знаем	znáem	we know
знаете	znáete	you know
знаят	znáyat	they know

Dependent

кажа	káže	I say	отида	otíde	I go
кажеш	kážeš	you say	отидеш	otídeš	you go

каже	káže	he, she, it says	отиде	otíde	he, she, it goes
кажем	kážem	we say	отидем	otídem	we go
кажете	kážete	you say	отидете	otídete	you go
кажат	kážət	they say	отидат	otídət	they go
		разведа	razvedé		I take around
		разведеш	razvedéš		you take around
		разведе	razvedé		he, she, it takes around
		разведем	razvedém		we take around
		разведете	razvedéte		you take around
		разведат	razvedət		they take around

These verbs have exactly the same endings as the /i/ verbs. Before the endings /š/, etc. (that is, where the /i/ verbs have /i/) an /e/ verb has /e/ (if stressed or said carefully, otherwise /ɪ/).

The alternations /g ~ ž/ as /móge/ but /móže/ is a frequent type of change in Bulgarian.

Note 3.8 Verbs: Review

The forms given in Note 2.3 and Notes 3.6, 7 represent the three types of verbs in the present-dependent: /a/, /i/ and /e/. The term present - dependent is used as some of these verbs correspond to a present tense, as 'I'm drinking', while others are used only after certain particles, such as /da/ 'that, to', /šte/ 'will', /ako/ 'if', etc. These latter are in this sense 'dependent' and are not to be used as equivalent of a progressive present tense in English.

The use of /da/ is to be particularly noted. It most frequently occurs between two verbs, the first 'governing' the second: /iskam da piyə/, /smyatam da poteglyə/, etc. It frequently corresponds to the English verb phrase with 'to': 'to drink', 'to start off' etc., but Bulgarian uses a regular verb form with personal endings.

Examples of verbs with each of the three possible vowels in the present-dependent are:

	/a/		/i/		/i/ unstressed
разглеждам	razgléždam	сменя	smenyé	видя	vídya
разглеждаш	razgléždaš	смениш	smeniš	видиш	vídish
разглежда	razgléžda	смени	smení	види	vídi
разглеждаме	razgléždame	сменим	smením	видим	vídím
разглеждате	razgléždáte	смените	smeníte	видите	vídíte
разглеждат	razgléždat	сменят	smenyét	видят	vídyet

	/e/		/e/ unstressed
разведа	razvedé	кажа	káže
разведеш	razvedéš	кажеш	kážeš
разведе	razvedé	каже	káže
разведем	razvedém	кажем	kážem
разведете	razvedéte	кажете	kážete
разведат	razvedét	кажат	kážet

Note 3.9 Verb: Negative (review)

- Ne razbráh. I didn't understand.
- Ne móžem da govòrim dobré. We can't speak well.
- Vie ne sté mnògo izmorèni. You're not very tired.
- Zaštó ne gi smeniš ùtre? Why don't you change them tomorrow?

The negative of the verb was discussed briefly in Note 1.6. Note that the word immediately after the negative is usually stressed. This is often the verb, as /ne móžem/, /ne sté/ but may also be a pronoun, as /ne gí/, occurring between the negative and the verb.

The combination /ne e/ may be stressed either /né e/ or /ne é/. Multiple (double, etc.) negatives are normal in Bulgarian.

For the future negative see the following note.

Note 3.10 Verbs: /šte/

do kogá šte ostânete túk?	Until when will you stay here?
šte potêglim za Vârna.	We'll go on to Varna.
šte vi razvedê iz gradó.	I'll take you around town.

The particle /šte/ used before a verb in the present-dependent indicates a future action. The verb indicates the person, the /šte/ being the same for all persons. The dependent form of the verb is more frequent after /šte/. This is a matter of meaning. It is more frequent to speak of the completion of an act in the future ('I'll close the door') than of the doing of the act ('I'll be closing the door').

/šte/ is a form of the verb /štá/ 'will, want'. This verb is now used almost exclusively as an auxiliary. See Notes 15.1 and 26.1.

The negative of the future /ne šte/ is rarely used. The ordinary future negative uses /nyáma da/ followed by the verb: /nie nyáma da potêglim/ 'we won't go on'. The /nyáma/ stays the same, the person being indicated by the verb after /da/ and often also by the pronoun.

Examples of the future are:

аз ще видя	âs šte vídye	I'll see
ти ще видиш	tî šte vídiš	you'll see
той ще види	tôy šte vídi	he'll see
ние ще видим	nie šte vídim	we'll see
вие ще видите	vie šte vídite	you'll see
те ще видят	tê šte vídyet	they'll see
аз няма да видя	âs nyáma da vídye	I won't see
ти няма да видиш	tî nyáma da vídiš	you won't see
той няма да види	tôy nyáma da vídi	he won't see
ние няма да видим	nie nyáma da vídim	we won't see

вие няма да видите	vie nyáma da vidite	you won't see
те няма да видят	tê nyáma da vidyat	they won't see

Some other examples (with /šte/) of verbs occurring in Units 1-3 are:

аз ще говоря	âs šte govórye	I'll speak
аз ще кажа	âs šte káže	I'll say
аз ще затворя	âs šte zatvórye	I'll close
аз ще науча	âs šte nauče	I'll learn
аз ще отседна	âs šte otsédne	I'll put up
аз ще отида	âs šte otíde	I'll go
аз ще попитам	âs šte popítam	I'll ask
аз ще пътувам	âs šte petúvam	I'll travel
аз ще пристигна	âs šte pristígne	I'll arrive
аз ще разгледам	âs šte razglédam	I'll look over
аз ще разглеждам	âs šte razgléždam	I'll be looking over
аз ще сменя	âs šte smenyé	I'll change

Note 3.11 Prepositions в, с

F kólko časé	В колко часа?
Vef kólko časé	Във колко часа?
z vláke	с влака
sez vláke	

The prepositions /v/ 'in' and /s/ 'with' have several shapes:

/və/ or /vəv/ before /v/:	/və Várna/	
	/vəv Várna/	ВЪВ Варна
/və/ or /vəf/ before /f/:	/və Fránciya/	
	/vəf Franciya/	ВЪВ Франция

/f/ or /vəf/ before voiceless consonants	otherwise	/f kólko/ /vəf kólko/	В КОЛКО
/v/ or /vəv/ or /vəf/ before voiced consonants	otherwise	/v gárata/ /vəv gárata/ /vəf gárata/	В ГАРАТА
/f/ or /vəf/ before vowels		/f edín časé/ /vəf edín časə/	В ЕДИН ЧАСА
/sə/ or /səs/ before /s/		/sə Sofiya/ /səs Sofiya/	СЪС СОФИЯ
/sə/ or /səz/ before /z/		/sə zét mi/ /səz zét mi/	СЪС ЗЕТ МИ
/s/ or /səs/ before voiceless consonants	otherwise	/s Péter/ /səs Péter/	С ПЕТЪР
/z/ or /səz/ before voiced consonants	otherwise	/z vláke/ /səz vlakə/	С ВЛАКА
/s/ or /səs/ before vowels		/s udovolstvie/ /səs udovolstvie/	С УДОВОЛСТВИЕ

Grammatical Drill

GD 3.1.1	/ö/	/ü/		
ö/yo	režisyór	режисьор	producer	
	ryóntgen	рѳонтген	X-ray	
	šofyór	шофѳор	chauffeur	
	asansyór	асансьор	elevator	
	boksyór	боксьор	boxer	
	trenyór	треньор	coach, trainer	
	kontrolyór	контрольор	comptroller	
	sabotyór	саботьор	saboteur	

gyón	ГЪОН	sole
gyól	ГЪОЛ	mud puddle
kyópolu	КЪПОЛУ	a salad dressing
skiyór	СКИЬОР	skier
ognyóve	ОГНЬОВЕ	fires
masyór	МАСЬОР	masseur
klyóšťaf	КЛЪЩАВ	skinny
likyór	ЛИКЬОР	liqueur
montyór	МОНТЬОР	mechanic
aktyór	АКТЬОР	actor

Unstressed:

kyospé	КЪОСПЕ	oil-cake
líglyo	ЛИГЛЪО	driveller

ü/yu	kyumyúr	КЮМЮР	coal
	dyúlya	ДЮЛА	quince(-tree)
	tyutyún	ТЮТЮН	tobacco
	kyúp	КЮП	jar
	plyúvam	ПЛЮВАМ	spit

GD 3.1.3 Diphthongs

iy/	anglíyski	АНГЛИЙСКИ	English
	soffýski	СОФИЙСКИ	pertaining to Sofia
	artileryfski	АРТИЛЕРИЙСКИ	pertaining to artillery
	persýski	ПЕРСИЙСКИ	Persian
	píy	ПИИ	drink!
	ubíystvo	УБИЙСТВО	murder

	vizantíyski	византийски	Byzantine
ey/	nedéy	недей	don't!
	déystvie	действие	action
	seméystvo	семејство	family
ay/	dváyset	двайсет	twenty
	máyka	майка	mother
	háyde	хайде	let's go!
oy/	vóynik	войник	soldier
	tóy	той	he
	doydé	дойде	he came
	spokóystvie	спокойствие	calmness

Grammatical Drill

GD 3.3 Article

GD 3.3.1 Noun plurals (masculine and feminine)

Ив́ан има́ мно́го па́ри.	Ние́ взима́ме уро́ци от Бори́с.
Па́рите на Ив́ан са́ в ба́нката.	Уро́ците са́ мно́го доб́ри.
Вси́чки ба́нки са́ затво́рени.	Ивано́в има́ доб́ри прия́тели.
Ба́нките са́ затво́рени.	Доб́рите прия́тели не са́ мно́го.
Пе́тър има́ прия́тели в града́.	Вси́чки хоте́ли са́ затво́рени сега́.
Прия́телите на Пе́тър са́ в града́.	Хоте́лите в града́ са́ затво́рени.
Бори́с има́ амери́кански па́ри.	Аз има́м до́лари.
Амери́канските па́ри се ка́зват до́лари.	До́ларите ми са́ в ба́нката.
	Това́ е отде́лт за чу́жденци́.

Чужденците отиват в отдела за
чужденци.

В ресторанта има много жени.

Жените са изморени.

Обичам приятни вечери.

Вечерите тук са много приятни.

Искам две бира.

Бирите са тук, господин Попов.

Две чаши вода, моля!

В чашите има вино.

В града има три черкви.

Черквите в града са високи.

Аз съм в града от пет дни.

Дните сега са много приятни.

Аз обичам картофи.

Картофите не струват много пари.

В този град има много ресторанти.

Ресторантите в София са добри.

Храмът има златни куполи.

Куполите на храма са златни.

Там няма добри музеи.

Музеите в този град не са добри.

София има три гари.

На гарите спират влакове.

Две госпожици отиват

в ресторанта.

Госпожиците отиват в ресторанта.

GD 3.3.2 Noun plurals (neuter)

Иван има много неща на гарата.

Нещата на Иван са на гарата.

В града има високи здания.

Високите здания не са добри.

Зданията в града не са високи.

В този ресторант има добри
вина.

Добрите вина са много приятни.

Вината в този ресторант са
много добри.

Много здания в града са бели.

Зданията в града са бели.

В града има много удоволствия.

Удоволствията в града струват
много пари.

Аз имам неща в хотела.

Нещата ми са в хотела.

GD 3.3.3 Completion Drill

Complete these sentences using the Bulgarian nouns on the right with the correct article.

Masculine and feminine

I. ... на Петър са в банката.	пари
2. ... в този град са затворени.	банка
3. Ние знаем ... за утре.	урок
4. Аз ще видя ... на Иван на гарата.	приятел
5. ... до гарата не са добри.	хотел
6. ... на чужденеца са от Америка.	долар
7. Аз видях Петър да говори с ...	чужденец
8. Иван и Петър ще отидат с ... във Варна.	жена
9. Ние обичаме ... по това време.	вечер
10. По това време ... са много приятни.	ден
11. ... на тази черква са златни.	купол
12. Ние ще разгледаме ... в града.	музей
13. ... струват много пари.	чаша
14. ... тук са добри.	ресторант
15. ... в този град нямат златни куполи.	черква

Neuter

I. ... в Ню-Йорк са много високи.	здание
2. ... на Попов струват много пари.	нещо
3. Ние говорим за ... в този град.	удоволствие
4. ... в този ресторант не са добри.	вино
5. Сега ... са по-добри.	време

GD 3.4 Adjectives

Аз взимам уроци цял ден.
 Банката е в цялото здание.
 Ние пътуваме цял ден.
 Иван ще остане тук цяла неделя.
 Петър пътува по цели дни.
 Това е добър музей.
 Мария е добра жена.
 Това е добро вино.
 В града има добри музеи.
Един от чужденците не е тук.
 Аз обичам една жена.
 Искам едно мляко, моля!
 Едни от нещата са на гарата.
Какъв е този господин?
 Каква е тази черква?
 Какво е това?
 Какви са тези пари?
 Сега денът е кратък.
 След кратка разходка
 пристигнахме в хотела.
 Аз обичам кратки разходки.
 Това е един народен музей.
 Народната банка е до хотела.

Народната банка е високо здание.
 Черквата в града е много висока.
 Господинът е по-висок от Иван.
 В града има високи здания.
 Това е един прочут музей.
 Александър Невски е прочута
 черква.
 Това вино е прочуто.
 Тук има прочути черкви.
 Гарата е много старо здание.
 Борис е стар приятел на Петър.
 Старата черква е Света София.
 В ресторанта има стари вина.
 Банката е затворена в неделя.
 Музеят е затворен цял ден.
 Това здание е затворено.
 Днес всички кина в града са
 затворени.
 Александър Невски има златни
 куполи.
 Аз имам един златен долар.
 Петър пие от златна чаша.

Ние сме в български ресторант.
 Аз не пия българско вино.
 Ние отиваме в българска черква.
 Петър няма български пари.
 Госпожицата е гладна.
 Ние всички сме гладни.
 Борис още не е гладен.
 Попов е много изморен тази
 вечер.
 Жена му Мария не е изморена.
 Ние всички сме изморени.
 Вечерите са приятни за
 разходка.
 Елена е много приятна жена.
 Банката е бяло здание.
 Гарата е бяла и музеят е бял.
 Тук всички здания са бели.
 Това е английска черква.
 Ние говорим английски.
 Аз пия английско вино.
 Една кратка разходка е кратко
 удоволствие.
 Госпожата е гладна и изморена.

В български ресторант може да
 пиете българска бира и
 българско вино.
 Бялата, висока черква е прочута
 със златните си куполи.
 В Народната банка сменят
 български и американски пари.
 В този ресторант има добро,
 старо, бяло вино.
 Черквата е много старо, високо,
 бяло здание.
 Александър Невски е бялата,
 висока черква със златни
 куполи.
 Ние не сме изморени от
 кратката разходка.
 Господинът е добър и стар
 приятел на Иван.
 Света София е по-стара, но
 Александър Невски е
 по-прочута черква.
 Старите жени са изморени от
 кратката и приятна разходка.
 Чужденците са затворени в
 високото, старо здание до
 една стара, но прочута черква.

Прия̀телите на Бори́с пия́т мно́го В то́зи амери́кански ресторант
 добра̀ и прочу̀та би́ра от има̀ бълга̀рски вина̀.
 златни ча̀ши.

GD 3.4 Complete these sentences using the proper form of the Bulgarian adjective for the English on the right.

I. Ние ще отидем на ... разходка.	short
2. ... храм е това?	what kind
3. Сега вечерите са много ...	pleasant
4. ... от черквите няма златни куполи.	one
5. В ресторанта ще пия едно ... кафе.	good
6. Аз ще остана във Варна ... неделя.	whole
7. Сега в София има ... ресторанти.	people's
8. На обяд пихме от ... чаши.	golden
9. Виното в този ресторант е ...	famous
10. Не всички здания в този град са ...	high
11. Банката е в едно ... здание.	old
12. Иван има един ... долар.	American
13. Кината не са ... в неделя.	closed
14. Ние искаме да сменим ... пари.	Bulgarian
15. От разходката жена ми е ... и аз съм ...	hungry
16. Музеят е ... здание, но черквата не е ...	white
17. Утре ще имаме ... ден.	pleasant
18. Госпожицата е ... от разходката.	tired
19. Влакът е много ...	slow
20. Ние отиваме в ... катедрала.	English
21. ... от нещата на Петър са още на гарата.	one

22. ... са тези здания? what kind
 23. Защо е ... това здание? closed
 24. Храмът е една ... черква. famous

GD 3.5.1 Comparison of adverbs

Смятам, че е по-добре, ако побързаме.

Мария говори английски по-добре от Петър.

По-добре е, ако останем тук за обяд.

По-добре е да не отиваме в града, но да останем на гарата.

Ние говорим български по-добре от чужденците.

Борис е разгледал музея по-добре от Петър.

По-добре е, ако говорим английски.

Елена говори английски най-добре от всички.

От приятелите на Борис, Иван говори най-добре български.

Тя говори по-добре от Иван и разбира най-добре от всички.

Петър е разгледал музея от всички най-добре.

От американците тук, аз разбирам български най-добре.

Бихте ли говорили по-бавно?

Сега влакът пътува по-бавно.

Аз говоря по-бавно от Иван.

Мария пие по-бавно бирата от Борис.

Попов говори най-бавно от всички.

Най-бавно от всички пътува този влак.

От приятелите най-бавно пие бира Иван.

Борис говори по-бавно от Мария и най-бавно от всички.

Петър говори много, но Иван говори най-много от всички.

От приятели́те най-мно́го
 пъту́ва Пе́тър.
 Бори́с пи́е най-мно́го от вси́чки.
 Аз мно́го оби́чам кафе́, но
 пове́че оби́чам би́ра и
 най-мно́го - ви́но.
 Сега́ е прия́тно за разходка,
 по-прия́тно е с приятели́ и
 най-прия́тно е с госпо́жица.

GD 3.5.2 Comparison of adjectives

Бори́с е по-добър́ прия́тел от
 Пе́тър.
 Този́ музе́й тук е по-добър́ от
 този́ там.
 По-добър́ влак е този́ в два
 часа́.
 Банка́та тук е по-добра́ от
 банка́та там.
 Госпо́жата е по-добра́ от
 госпо́жицата.
 Българското́ ви́но е по-добро́
 от бялото́.
 Ки́ното в града́ е по-лобро́ от
 това́ на гара́та.

Вя́рно е, че оби́чам ви́но,
 по-вя́рно е, че оби́чам би́ра
 и най-вя́рно е, че оби́чам
 вода́.
 Гара́та е бли́зо до града́,
 хоте́лът е по-бли́зо и
 рестора́нтът най-бли́зо до
 града́.
 В Со́фия има по-добри́ хоте́ли, но
 във Ва́рна има по-добри́
 рестора́нти.
 Ива́н е най-добър́ прия́тел на
 Пе́тър.
 Най-добрия́т прия́тел на Пе́тър е
 Ива́н.
 Най-добрия́т влак та́зи ве́чер е
 този́ в шест часа́.
 Аз смя́там, че най-добър́ влак е
 този́ в два часа́.
 Най-добрия́т рестора́нт е този́ до
 гара́та.
 Со́фия има най-добра́та вода́
 в Бълга́рия.

В този ресторант може да пиете
най-доброто вино в града.

Света София е по-стара черква
от Света Неделя.

Това вино е по-старо от тази
бира.

Петър е по-стар от Борис.

Зданията там са по-стари от
зданията тук.

Най-стар от всички е Иван.

Света София е най-старата
черква в България.

Това там е най-старото здание
в града.

Най-старите здания в града са
тези до гарата.

Банката е по-висока от гарата.
Зданието на банката е по-високо
от това на гарата.

Най-високото здание в града е
това на банката.

Александър Невски е най-високата
черква в България.

От приятелите на Борис
най-висок е Петър.

Най-високите здания в цяла
България са тези там.

Мария е по-гладна от Иван.
Попов не е по-гладен от жена
си.

Най-гладен от всички е Петър.
Мария е най-гладната жена в
града.

Борис е по-приятен от Иван.
Мария е по-приятна жена от
Елена.

Петър е най-приятен от всички.

В цяла България няма по-стар
и по-прочут музей от този.
Това е най-старият и най-
прочутият музей в България.

В този ресторант ще прием
най-старото и най-прочутото
вино в цяла България.

Банката е много старо здание,
но музеят е по-стар и
черквата е най-стара в града.

Мария е стара жена, Елена е
по-стара от Мария и Иванка
е най-стара от трите.

Аз съм изморен от разходката,
но Мария е по-изморена и
Елена е най-изморена от
всички.

Смятаме да разгледаме
най-стария и най-прочутия
музей в цяла Америка.

Черквата в града е прочута,
музеят е по-прочут, но
храмът е най-прочут.

Попов е по-стар от най-старата
жена в града.

Влакът за София е бавен,
влакът за Варна е по-бавен,
но влакът за Пловдив е
най-бавен.

GD 3.5.3 Completion Drill

Complete these sentences using the Bulgarian adjective or adverb with the proper comparative or superlative form for the English on the right.

1. Аз ще разгледам музея ... от Иван.	well
2. Той разбира английски ... от всички.	well
3. Мария говори много ...	slowly
4. Аз говоря ... от Мария.	slowly
5. Петър говори ... от всички.	slowly
6. Тя говори английски ... от Борис.	well
7. От всички влакове ... пътува този влак.	slowly

8. Борис говори ... от Иван.	pleasantly
9. Бирата на Иван е ... от Бирата на Борис.	good
10. Музеят тук е ... от музеят там.	good
11. ... здание в града е това до гарата.	high
12. Банката е ... от музеят.	high
13. Света София е ... черква в София.	old
14. Гарата е ... от този хотел.	old
15. Мария е ... от всички.	hungry
16. Аз съм ... от Петър.	hungry
17. В този ресторант можем да прием ... вино
в цяла България.	famous
18. Катедралата е ... от тази черква.	famous
19. От всички приятели на Иван ... е Борис.	pleasant
20. Елена е ... от Мария.	pleasant

GD 3.6 i Verbs

Аз смятам да сменя влака в
Пловдив.

Можем ли да сменим десет
долара?

Защо искате да смените парите?

Искам да ги сменя за да купя
месо.

Петър иска да смени доларите
в банката.

Вие можете ли да смените парите
в хотела?

Всички говорят за Мария и Петър.

Ние говорим за град Варна.

Аз обичам да говоря английски.

Говорите ли английски?

Говориш ли български?

Бихте ли говорили по-бавно?

Аз говоря английски, но
не говоря български.

Ние отиваме да видим
най-високото здание в града.
Ще видим ли всичко в музея?
Да, ще видите музея и след това
може да видите катедралата.
Петър иска да види прочутия
музей.
Смятам да видя целия град в
два дни.
Искате ли да видите един стар
приятел на Иван?
Да, ние искаме да го видим.
Те отиват да видят един стар
приятел.
Ако го видят, ще му кажат.
Приятелите смятат да потеглят
в три часа.
Вие ще потеглите в един часа,
но ние ще потеглим в седем
часа.
Утре искам да потегля за Варна.
Борис смята да потегли за
Варна без жена си.
Защо не потеглите в осем часа?
Жена му ще потегли с влака в
пет часа.

Иван се бои от чужденци.
Аз не се боя от този чужденец.
Мария се бои да пътува с влак.
Защо се боите да смените
парите?
Аз се боя от много приятели.
Ние се боим, че виното ще
струва много пари.
Петър не се бои да отиде вечер
на разходка.
Всички се боят от Иван.
Смятате ли, че ще затворят
банката утре?
Да, утре ще затворят банката.
Господинът иска да затвори жена
си в хотела.
Ще затворят музея в четири часа.
Боя се, че Борис ще затвори
ресторанта и ще отиде със
жена си във Варна.
Защо не затворите ресторанта и
отидете със жена си във Варна?
Иванов, благодаря Ви за виното.
Господин Попов, ние Ви
благодарим за разходката.

Петров, защо не благодарите на Ще се извиня утре в кантората.
 Иван за парите? Ако аз се извиня и той ще се
 Утре ще го видя и ще му извини.
благодаря. Извинете, къде е гарата?

Искате ли да се извините на
 Борис?

GD 3.6.1 Completion Drill

Make sentences with each of the pronouns given, changing the verb as necessary. Pronouns in parentheses may be omitted, but the verb must show the person in each case. *

Аз ще сменя парите в банката.

ти " " "

той " " "

ние " " "

вие " " "

те " " "

Боиш ли се (ти) да смениш доларите?

" (Вие) " "

" (тя) " "

" (те) " "

* For drill purposes two new pronouns are used: той 'he' and тя 'she'.

Утре (аз) ще затворя кантората.

" (те) " "

" (тя) " "

" (ние) " "

" (ти) " "

Те не се боят да сменят парите.

аз " " "

ние " " "

той " " "

вие " " "

Кога (Вие) смятате да потеглите за Варна?

" (ти) " " "

" (те) " " "

" (тя) " " "

" (той) " " "

Ако вие затворите банката, той няма да смени парите.

" аз " " вие " "

" той " " тя " "

" те " " ти " "

" ние " " те " "

" ти " " ние " "

" тя " " аз " "

GD 3.7 e Verbs

Утре ще отидем на кино.

Смятам да отида на разходка с приятели.

Ние трябва да отидем на черква.

Искам да отида да видя един приятел.

Ако отидете на черква, ще видите Петър.

Ще отида да сменя пари в банката.

Къде ще отидете утре?

Утре ще отидем на разходка.

Петър се бои да отиде с чужленца.

Смятам да разведа Мария из града.

Ако разведа Иван, и Борис ще иска.

Иван иска да разведе всички из музея.

Борис ще разведе жена си из града.

Ако го разведа из музея, не мога да отида на кино.

Ще я разведа да види града.

Ще ги разведеш ли из града?

Ще ги разведа, но утре.

Какво искате да пиете?

Искам да пия бира.

Какво пие Иван? Иван пие вино.

Можете ли да пиете вино след бира?

Мога да пия вода, но не вино.

Аз пия много мляко.

Искате ли да пиете мляко?

Не, благодаря! Сега не мога да пия мляко.

Обичате ли да пиете кафе?

Ние не обичаме да пием кафе.

Те пият кафе, ако са изморени.

Извинете, знаете ли къде е музеят?

Да, зная. На дясно от гарата.

Мога ли да зная кога започва киното?

Ние не знаем уроците си за утре.

Вие трябва да знаете всичко!

Знаете ли добре английски?

Аз зная английски, но не зная български.

Всички знаят, че разходката е удоволствие.

Борис не знае къде е катедралата.

Смятам да кажа на Петър за парите.

Ако кажете на Петър, трябва да кажете и на Борис.

Отиваме да кажем на Мария, че заминаваме за Варна.

Какво ще кажете за виното?

Ще кажа, че е много добро.

Боя се да кажа на Попов.

Искаме да му кажем и ще му кажем.

Защо не ми кажете къде отивате?

Ако Ви кажем, ще кажете на Иван.

Могат ли да сменя пари тук?

Можете, но смятам, че не можете да смените български пари.

За колко часа можете да

разгледате града?

Ние можем да го разгледаме за шест часа.

Всички могат да пътуват с влак.

Чужденецът не може да смени парите.

Ние можем да разбираме, но още не можем да говорим.

Мария не може да говори български.

Ако остана тук, няма да видя Варна.

Искам да остана и да разгледам всичко.

Иван смята да остане в града още два дни.

Не мога да остана; нямам пари.

Защо не останете до утре?

Ще останем с удоволствие.

Искам да остана, но нямам време.

Ако останат още един ден, ще ги разведем из града.

Искате ли да останете за обяд?

Ще останем с удоволствие.

Аз трябва да остана един ден
в Пловдив.

Те смятат да останат няколко
дни във Вашингтон.

Кога ще започнете да разглеждате
града?

Ще започнем да го разглеждаме
от утре.

Защо не започнете да взимате
уроци по български?

Не можем да започнем; нямаме
пари.

С какво ще започнат обяда?

Те ще започнат обяда с чаша
вино.

Иван ще заmine ли за Америка?

Да, той ще заmine със жена си.

С какво ще заминат те?

Смятам, че те ще заминат с
влак.

Искате ли да заминете за
Америка?

Искаме да заминем, но не
можем.

Можете ли да разберете
чужденеца?

Аз мога да го разбера.

Вие не искате да ме разберете.

Ще ви разберат ли, ако кажете
нещо на български?

Да, ще ме разберат.

Аз ще го разбера, но той няма
да ме разбере.

Ние не можем да го разберем.

Аз ще спра в този град за един
ден.

Защо не спрете в този хотел?

Ние ще спрем там след няколко
дни.

Тя иска да спре тук и да
разгледа всичко.

Ако те спрат и ние ще спрем.

Защо не спрем и разгледаме
музея?

GD 3.7.1 Completion Drill

Make sentences with each of the pronouns given, changing the verb as necessary. Pronouns in parentheses may be omitted, but the verb must show the person in each case.

Вие искате да отидете на разходка. аз те той ние

Аз ще разведа Иван из града. те тя ние вие

Ще отидем ли (ние) да пием бира? (той) (вие) (те) (ти)

Ти смяташ да разведеш Мария из музея. те аз ние

<u>Той</u> ₁ знае ли, че <u>аз</u> ₂ ще кажа на Иван?	¹ Вие	² той
	ти	тя
	те	ние
	тя	те

Ако (<u>Вие</u>) ₁ знаете, (<u>Вие</u>) ₂ ще кажете.	¹ (аз)	² (аз)
	(той)	(той)
	(те)	(те)
	(ние)	(ние)

Аз нямам време и няма да остана. те тя ние

Аз мога да отида да сменя пари. ние ти те вие той тя

Ако <u>ти</u> ₁ останеш, <u>ние</u> ₂ ще заминем	¹ той	² ти
в пет часа.	те	вие
	ние	те
	вие	той

Ние ще спрем да пием нещо. те тя вие аз

GD 3.8 Verb: Review - New /a/ verbs from Unit 3. For /i ~ 1/ verbs see 3.6 above. For /e ~ 1/ verbs see 3.7 above.

Ако побърза́ме, ще мо́жем да
зами́нем.

Защо не побързате за влака?

Ще побързам.

Защо́ не попита́те чуждене́ца
какво́ иска́?

Ние́ ще го попита́ме.

Искаш ли да попита́ш жена́та
къде́ е Мари́я?

Да, ще я попита́м.

Какво́ иска́те да разгледа́те у́тре?

Ние́ иска́ме да разгледа́ме
че́рквата.

Кога́ ще разгледа́те хра́ма?

Ще го разгледам сега́.

Защо́ Ива́н и Мари́я не разгледа́т
музе́я?

Те́ не иска́т да го разгледа́т.

Ако́ вие́ разгледа́те че́рквата, аз
ще разгледам музе́я.

GD 3.8.1 Completion Drill

Make sentences with each of the pronouns given, changing the verb as necessary. Pronouns in parentheses may be omitted, but the verb must show the person in each case.

<u>Той</u> ₁ ще зами́не, ако <u>(ти)</u> ₂ не побързаш.	¹ те	² (Вие)
	ние	(той)
	аз	(те)

Аз ще оти́да да попита́м чуждене́ца. вие той ние те

(Ти) кога́ иска́ш да разгледа́ш зда́нието? Вие той те

GD 3.9 Verb: Negative

Аз говоря бавно.	Иван не обича да пие вино и бира.
Аз не говоря бавно.	Вие пиете ли бира на обяд?
Ние заминаваме с този влак.	Аз не пия бира, аз пия вода.
Ние не заминаваме с този влак.	Вярно ли е, че месото струва пет лева?
Иван ще разгледа музея и ще отиде в хотела.	Не е вярно. Месото не струва пет лева, но струва осем лева.
Иван няма да разгледа музея и няма да отиде в хотела.	Защо взимате месо?
Мария иска да отиде във Варна.	Аз не взимам месо, аз взимам картофи.
Мария не иска да отиде във Варна.	Аз съм изморен от разходката.
Ако сте изморени, няма да ви разведат из града.	Аз не съм изморен от разходката.
Ако не сте изморени, ще ви разведат из града.	Можете ли да заминете в четири часа?
Аз ще кажа на жена си.	Ние не можем да заминем в четири часа.
Аз няма да кажа на жена си.	Те знаят добре уроците си.
Има ли ресторант в този хотел?	Те не знаят добре уроците си.
Не, в този хотел няма ресторант.	Ние ще останем в този хотел два дни.
Имате ли пари за влака?	Ние няма да останем в този хотел два дни.
Не, аз нямам пари за влака.	Има ли вода в това вино?
За обяд има месо.	Не, в това вино няма вода.
За обяд няма месо.	
Иван обича да пие вино и бира.	

Иванка и Пётър имат много пари.

Иванка и Пётър нямат много
пари.

Ние искаме да сменим
американски долари.

Ние не искаме да сменим
американски долари.

Смятате ли, че Борис ще отиде
в България?

Аз не смятам, че Борис ще
отиде в България.

Спира ли влакът на тази гара?

Не, влакът не спира на тази
гара.

Бойте ли се да пътувате с влак?

Аз не се боя да пътувам с влак.

Пётър бой ли се от жена си?

Не, Пётър не се бой от жена си.

Те знаят ли добре уроците си?

Не, те не знаят добре уроците
си.

GD 3.10 Verb: *šte* (see also GD 3.6 and GD 3.7 above)

Иван и Пётър ще останат пет
дни в София.

Утре ще сменя пари в банката.

На обяд ще пия кафе.

Влакът ще потегли в седем часа.

Всички ще взимат уроци по
български.

И аз ще взимам уроци.

Мария ще пътува цели десет дни.

Банката ще е затворена утре.

Аз ще съм в музея утре.

Утре ще отида на кино.

След киното ще съм изморен.

Ако не съм изморен, ще отида на
разходка.

Ще пътуваме и ще видим прочути
градове.

Ще говоря с Иван и ще зная до
кога ще остане тук.

Ще кажа на Пётър, че ще отида
след обед.

Ще отидем в музея и ще
разгледаме всичко.

Влакът ще потегли в седем часа.

Борис ще ни разведе из града.
След пет минути ще пристигнем
на гарата.

Ще отида там, ще говоря с Иван
и ще благодаря за виното.

Ще благодарим и на Петър за
месото.

Борис смята да затвори
кантората в четири часа.

Смятате ли, че той ще обича
Мария?

Аз смятам, че той ще в обича
и Мария ще го обича.

За обяд ще има месо с картофи,
но няма да има вино.

Колко ще струва виното в този
ресторант?

Виното няма да струва много.

Колко ще струват картофите?

Това ще знай утре.

Ще знаете ли уроците си за
утре?

Ще ги знаем много добре.

Аз няма да ги знай и Мария
няма да ги знае.

За разходката ще вземем мляко,
но няма да вземем бира.

Ще видиш ли утре Борис и Петър?

Утре ще видя Борис, но няма да
видя Петър.

Ще видите ли Мария сега на
гарата?

Не, няма да я видим.

От разходката ще сме изморени.

Ще останем няколко дена тук и
ще разгледаме града.

Ще можете ли да отидете във
Варна?

Смятам, че ще мога да отида, но
Иван няма да може да отиде.

Иван ще остане тук. Иван няма
да отиде на разходка.

Аз ще попитам и Борис ще каже
всичко.

Аз няма да попитам и той няма
да каже.

Влакът ще потегли след един час.

Те няма да пристигнат с този
влак.

Те ще пристигнат един час
по-късно.

Ние ще разведем Мария, но няма Попов ще затвори ресторанта,
 да разведем Иван из музея. но няма да затвори хотела.
 Ще отида и ще попитам, къде е
 гарата?

GD 3.10.1 Completion Drill

Make the following sentences negative:

1. Аз искам да пия кафе.	11. Аз ще побързам за влака.
2. Виното струва десет лева.	12. Ако го видя, ще му кажа.
3. Ние сме изморени от разходката.	13. Ако отидем там, ще попитаме Мария.
4. Ако отида в града, ще разгледам всичко.	14. Ако те попитат на гарата, те ще знаят кога тръгва влакът.
5. Елена говори всеки ден със жена ми.	15. Аз Ви разбрах, какво казахте.
6. Влакът за Варна заминава след обед.	16. Ние имаме много пари в банката.
7. Приятелите обичат да пътуват.	17. Във виното има вода.
8. Аз смятам да попитам чужденеца.	18. Попов ще затвори кантората по-късно.
9. Ние ще го видим в ресторанта	19. Аз ще разведа Петър да види града.
10. Те ще започнат да взимат уроци.	20. Утре ще мога да отида на кино.
	21. Мария се бои да пътува с влак.
	22. Борис ще остане тук два дни.

23. Приятели́те ми са в града́. 34. Вие мо́жете да разгледа́те
24. Ако спрём в града́, ще това зда́ние.
можем да разгледа́ме
35. Мари́я се бои́ да говори́ с
музе́я. чуждене́ца.
25. Ако ка́жете на Мари́я,
36. В то́зи рестора́нт ще пи́ем
трябва́ да ка́жете и на прочу́то ви́но.
Еле́на.
37. Музе́ят е по-прочу́т от
26. Ива́н знае́, че ще ка́жа на черквата́.
Пе́тр.
38. Деня́т утре́ ще е прия́тен.
27. Ние пътува́ме с удоволствие́ 39. Ние взима́ме уро́ци по
из Бълга́рия. бълга́рски.
28. Вие сте научи́ли уро́ците 40. Бори́с има́ мно́го приятели́.
добре́.
41. Ки́ното е затворе́но в
29. В то́зи град́ има́ мно́го неделя́.
удоволствия́.
42. Ако Ива́н попита́ жена́та, тя
30. Наро́дната ба́нка е мно́го ще ка́же къде́ е музе́я.
висо́ко зда́ние.
43. А́з ще оста́на за обя́д в
31. А́з ще сменя́ пари́те в хоте́ла.
ба́нката.
44. В ки́ното има́ мно́го жени́.
32. Всички́ че́ркви има́т 45. Ви́ното в то́зи рестора́нт ще
златни́ купо́ли. струва́ мно́го пари́.
33. У́тре ще затво́рят ба́нката.

Listening in

I. Господин Пётър Иванов и жена му Мария пристигат в България.

/Влакът спира на Софийската гара./

Господин Петров, приятел на г-н Иванов, е на гарата.

Петров: Добре дошли, Мария и Пётре.

Иванов: Добре заварил, как сте?

Петров: Много добре, мерси.

Да побързаме сега да отидем в хотела и след това ще ви разведем из града.

/Те започват да разглеждат прочутите здания на града./

Петров: Вижте, това е старата черква Света София, прочута в цяла България.

Ако имаме време, ще разгледаме и катедралата Света Неделя.

Иванов: Извинявам се, Борисе.

Имаш ли сто лева?

Петров: Да, защо? Трябват ли ти пари?

Иванов: Да; аз нямам български пари.

Може ли да сменя тук наблизо пет долара?

Петров: Ето това бяло здание е Българската Народна банка.

Смятам, че там ще е най-добре.

Иванов: Но аз още не говоря български!

Разбират ли английски в банката?

Петров: Да, в отдела за чужденци.

Но ти говориш много добре.

2. Г-н Попов и г-н Иванов се виждат в банката.

Попов: Добър ден, Иванов. Как сте?

Иванов: Много добре, мерси. От кога сте тук?

Попов: От вчера.

Жена ми и аз заминаваме за Америка след няколко дни.

Сегга разглеждаме София.

Иванов: Вярна ли е, че в Америка няма Народна банка?

Попов: Да, вярно е.

Има ли добър музей в София?

Иванов: Да, има няколко.

Ние имаме време за кратка разходка, и след това, ако искате, може да отидем из музеите.

Аз искам много да отида в Ню-Йорк и да разгледам прочутите му здания.

Попов: Имате ли приятели там?

Иванов: Да, имам.

От къде заминавате?

Попов: От Варна.

Смятаме да потеглим в десет часа неделя вечер.

Ще пътуваме с влак до София.

Unit 4

Basic Sentences - Handwritten Version

Петър: Е Борисе, какво има ново?

Борис: Казах ли ти, че моят син Андрей свърши университета (право) и стана адвокат?

А убощера ми следва медицина, иска да стане докторка.

Петър: А брат ти, какво прави?

Борис: Той е търговец. Добра е.

А другият ми брат е счетоводник.

Работи в една компания

Марко, че баща ми не е тук.

Отиде при живата.

Петър: Мамка ти още ли е бална?

Борис: Да, тя е още на легло.

Пробва да лежи още една седмица.

Петър: Много съжаление, но гато оздравее по-скоро.

Забравих да ти кажа, че Званка я бавеше зб тази сутрин и я пращаме на зб доктор.

Борис: Хайде да отидем да я вземем от зб доктор.

What is Your Trade?

Basic Sentences

Петър

new

ново

Well, Boris, what's new?

Е Борисе, какво има ново?

Борис

did I tell you? (familiar)

казах ли ти?

my son Angel

моят син Ангел

(he) finished

свърши

the university

университета

law

право

(he) became

стана

lawyer

адвокат

Did I tell you that my son Angel
has finished law school and is
now a lawyer?

Казах ли ти, че моят син Ангел
свърши университета /право/
и стана адвокат?

and on the other hand

а

my daughter

дъщеря ми

is studying medicine
(following')

следва медицина

that (she) become

да стане

a woman doctor

докторка

And my daughter is studying
medicine. She wants to become
a doctor.

А дъщеря ми следва медицина,
иска да стане докторка.

Петър

your brother

брат ти

is doing

прави

And what's your brother doing?	А брат ти, какво прави?
	Борис
he	той
business man, tradesman	търговец
He's a business man. He's fine.	Той е търговец. Добре е.
my older brother	другият ми брат
official, clerk	чиновник
he is working	работи
in a business office	в една кантора
And my other brother is a clerk.	А другият ми брат е чиновник.
He works in an office.	Работи в една кантора.
[I'm] sorry	жалко
my father	баща ми
[I'm] sorry my father is not here.	Жалко, че баща ми не е тук.
he went	отиде
to the tailor	при шивача
He went to the tailor's.	Отиде при шивача.
	Петър
your mother	майка ти
sick	болна
Is your mother still sick?	Майка ти още ли е болна?
	Борис
she	тя
in bed	на легло
Yes, she is still in bed.	Да, тя е още на легло.
one has to..., must, it is	трябва
necessary	

is lying down	лежи
at least	поне
week	седмица
She has to stay in bed ('be lying down') for at least a[nother] week.	Трябва да лежи поне една седмица.
	Петър
I'm sorry, I sympathize with	съжалявам
may it be, I hope	дано
get well	оздравее
sooner	по-скоро
I'm very sorry [to hear that], I hope she gets well [even] sooner.	Много съжалявам, но дано оздравее по-скоро.
I forgot	забравих
that I tell you	да ти кажа
a tooth was hurting her	зъб я болеше
this morning	тази сутрин
we sent	пратихме
to a dentist	на зъболекар
I forgot to tell you Ivanka had a toothache this morning and we sent her to a dentist.	Забравих да ти кажа, че Иванка я болеше зъб тази сутрин и я пратихме на зъболекар.
	Борис
come on!	хайде!
that we take her	да я вземем
from the dentist	от зъболекаря
Let's go get her at the dentist's.	Хайде да отидем да я вземем от зъболекаря.

Note 4.1 Verbs: Perfective and Imperfective

Искаш ли да отидеш направо в хотела?	Do you want to go straight to the hotel?
Те отиват да видят господин Борис Попов.	They're going to see Mr. Boris Popov.
Хайде да отидем да я вземем от зъболекаря!	Let's go get her at the dentist's.
Искате ли да я разгледаме?	Do you want (for us) to look at it?
Сега те разглеждат храма Александър Невски.	They're now looking at the Alexander Nevski Cathedral.

The verbs for 'go' and 'look at' have two different stems in the above examples - /otide/ and /otiva/, /razgleda/ and /razgležda/. All of these have present-dependant endings, so that there are actually four different verbs: /otide/ and /otivam/, /razgledam/ and /razgleždam/. Nearly all Bulgarian verbs occur in pairs of this kind. In each pair one verb indicates the termination of the action, the other simply indicates the doing of the action. The former is known as 'perfective', the latter 'imperfective'. The verbs given in Unit 3 as 'present' are imperfective, those given as 'dependent' are perfective. Since a perfective verb indicates the end of the action, it cannot be used in the sense of a present tense, such as 'I am going' or 'I am looking at'. In the above examples the perfectives all occur after /da/ 'that'. In most cases the perfective 'present' is used after such words as 'if', 'when', 'after', 'that', etc. It is frequently used after /šte/: /nie šte razgledame/ 'we will look at'. The imperfective freely occurs in the present tense in independent clauses, as 'they are going', 'they are looking at'.

The verb forms with present-dependant endings must be classified into

perfective and imperfective in order to use them properly. The usage is roughly equivalent to that of the English 'progressive' tenses (imperfective) as against that of the 'simple' tenses (perfective). Compare:

Progressive (imperfective)	Simple (perfective)
I am taking	I take
you are taking	you take
he, she, it is taking	he, she, it takes
we are taking	we take
you are taking	you take
they are taking	they take

The progressive forms may be used to describe what is taking place as the speaker talks. In this sense it corresponds to the Bulgarian imperfective present. (Both the English and Bulgarian may also be used to indicate future action: 'I'm taking her to the doctor tomorrow'. Bulgarian is more apt to use the future construction in such cases.)

The simple forms are used in two major ways in English. The first is in dependent clauses: 'when I take...', 'if I take...', 'how I take...', 'what I take...', 'that I take...', etc. This corresponds to the usual Bulgarian usage of the perfective present. There is one striking difference. English often uses an infinitive ('I want to take') where Bulgarian uses a dependent clause ('I want that I take'). There is very little use of what was once the infinitive in Bulgarian. The other usage of the English simple tense is in general statements: 'I take lessons every day', 'I go to school all the time', etc. In such sentences Bulgarian uses usually the imperfective.

The English future and past tenses show the same kind of relationship to the Bulgarian ones as do the present tenses. 'I'll take' and 'I took'

correspond to the perfective, 'I'll be taking', and 'I was taking' to the imperfective.

In general, then, we have these correspondences:

	<u>Bulgarian</u>	<u>Example</u>
I take	Perfective	ВЗЕМА
(as general statement)	Imperfective	ВЗИМАМ
I'll take	Perfective	ЩЕ ВЗЕМА
I took	Perfective	ВЗЕХ
I'm taking	Imperfective	ВЗИМАМ
I'll be taking	Imperfective	ЩЕ ВЗИМАМ
I was taking	Imperfective	ВЗИМАХ

The most frequently used forms are the imperfective present, the perfective future and the perfective past. (For different past tenses see Note 4.2.)

As noted above, the perfective basically indicates the completion of an act. The imperfective indicates the doing of the act, without regard to its termination.

In Note 4.2.5 the verbs which have occurred thus far are listed, with both perfective and imperfective forms given.

Note 4.2 Verbs: Past

Note 4.2.1 Perfective Past

Казах ли ти?	Did I tell you?
Какво казахте?	What did you say?
Пристигнахме вчера.	We arrived yesterday.
Забравих да ти кажа.	I forgot to tell you.

Ние я пратихме.

We sent her.

Той отиде при шивача.

He went to the tailor's.

As in the present-independent, stem vowels vary in the past. These are examples of perfective past forms. The full paradigms are:

ка̀зах	I said	присти́гнах
ка̀за	you said	присти́гна
ка̀за	he, she, it said	присти́гна
ка̀захме	we said	присти́гнахме
ка̀захте	you said	присти́гнахте
ка̀заха	they said	присти́гнаха
забра̀вих	пра̀тих	оти́дох
забра̀ви	пра̀ти	оти́де
забра̀ви	пра̀ти	оти́де
забра̀вихме	пра̀тихме	оти́дохме
забра̀вихте	пра̀тихте	оти́дохте
забра̀виха	пра̀тиха	оти́доха

Note that verbs with /e/ in the present may have /a/, or /o/ varying with /e/, in the past. /i/ verbs have a perfective past with /i/.

Note 4.2.2 Imperfective Past

Взимахме уроци.

We took lessons.

Иванка я болеше зъб.

As for Ivanka, a tooth was
hurting her.

These are examples of the imperfective past. The ending for the third person (which is the same as the second) is /-še/. Otherwise the endings are the same as for the perfective. The difference lies in the shape of the verb stem. The full forms are:

взѝмах	I was taking	взѝмахме	we were taking
взѝмаше	you were taking	взѝмахте	you were taking
взѝмаше	he, she, it was taking	взѝмаха	they were taking

(/boleše/ is used impersonally, so would normally occur in the third person only.)

Note 4.2.3 Verbs having both Perfective and Imperfective Pasts.

Most simple imperfective verbs (those without a prefix) have two pasts - one imperfective and the other perfective. Compare:

Imperfective past

пѝех	I was drinking
пѝеше	you were drinking
пѝеше	he, she, it was drinking
пѝехме	we were drinking
пѝехте	you were drinking
пѝеха	they were drinking

Perfective past

пѝх	I drank (at that precise moment)
пѝи	you drank
пѝи	he, she, it drank
пѝхме	we drank
пѝхте	you drank
пѝиха	they drank

лежѝех	I was laying down
лежѝеше	you were lying down
лежѝеше	he, she, it was lying down
лежѝехме	we were lying down
лежѝехте	you were lying down
лежѝеха	they were lying down

лежах	I lay (for a definite period of time)
лежа	you lay
лежа	he, she, it lay
лежахме	we lay
лежахте	you lay
лежаха	they lay

работѝех	I was working
работѝеше	you were working
работѝеше	he, she, it was working

работѝих	I worked (until a certain time)
работѝи	you worked
работѝи	he, she, it worked

рабóтехме	we were working	ра̀ботихме	we worked
рабóтехте	you were working	ра̀ботихте	you worked
рабóтеха	they were working	ра̀ботиха	they worked

Note 4.2.4 Indefinite Past

Къде сте отседнали?	Where have you put up?
От къде сте научили да говорите български?	Where have you learned to speak Bulgarian?
Добре заварил!	Well met!
Добре дошел, Петре.	Welcome, Peter.
Добре дошла, госпожо.	Welcome, madam.
Петър и жена му са разгледали музея.	Peter and his wife looked through the museum.

The forms in /l/ are verbal adjectives (more specifically past active participles) meaning 'having done so-and-so'. As adjectives they have different forms for masculine, feminine and neuter, singular and plural.

The /l/ participle is used for past action with the precise time being indefinite. It is also used for statements based on hearsay.

Аз съм разгледал музея.	I've seen the museum.
Ние сме разгледали музея.	We've seen the museum.
Той е разгледал музея.	He's seen the museum.

All of these relate action in the past at some indefinite time, 'I've already seen the museum' being the implication.

Той казва, че аз съм разгледал музея.	He says that I've seen the museum.
Тя казва, че той разгледал музея и отишел на кино.	She says that he's seen the museum and gone to the movies.

бързам	бързах	бързал	hurry up
[побързам	побързах	побързал]	
взимам	взихмах	взимал	take
взема	взех	взел	
виждам	виждах	виждал	see, look up
видя	видях	видял	
говоря	говорех	говорел	speak, talk
	говорих	говорил	
забравям	забравях	забравял	forget
забравя	забравих	забравил	
		заварил	met
заминавам	заминавах	заминавал	leave,
замина	заминах	заминал	depart
започвам	започвах	започвал	start,
започна	започнах	започнал	begin
затварям	затварях	затварял	close
затворя	затворих	затворил	
зная	знаех	знаел	know
		дошел	come (P) (see below)
извинявам се	извинявах се	извинявал се	apologize
извиня се	извиних се	извинил се	
имам	имах	имал	have
искам	исках	искал	want
[поискам	поисках	поискал]	
казвам	казвах	казвал	say
кажа	казах	казал	

лежа́	леже́х	леже́л	lie, be laid up
	лежа́х	лежал	
мога́	може́х	може́л	can, be able
	можах	можал	
моля́	моле́х	моле́л	ask, beg
	моли́х	молил	
няма́м	няма́х	нямал	have not
обича́м	обича́х	обичал	like, love
оздравя́вам	оздравя́вах	оздравя́вал	get well
оздраве́я	оздравя́х	оздравя́л	
оста́вам	оста́вах	оста́вал	stay, remain
оста́на	оста́нах	оста́нал	
оти́вам	оти́вах	оти́вал	go
оти́да	оти́дох	оти́шел	
отся́дам	отся́дах	отся́дал	put up
отсе́дна	отсе́днах	отсе́днал	
пита́м	пита́х	пита́л	ask (about)
[попита́м	попита́х	попита́л]	
пия́	пие́х	пие́л	drink
	пих	пил	
потегля́м	потегля́х	потегля́л	start
потегля́я	потегля́х	потегля́л	
пра́ва	пра́вех	пра́вел	do, make
напра́вя	напра́вих	напра́вил	
пра́цам	пра́цах	пра́щал	send
пра́тя	пра́тих	пра́тил	

пристигам	пристигах	пристигал	arrive
пристигна	пристигнах	пристигнал	
пътувам	пътувах	пътувал	travel
работя	работех	работел	work
	работих	работил	
разбирам	разбирах	разбирал	understand
разбера	разбрах	разбрал	
развеждам	развеждах	развеждал	take around
разведа	разведох	развел	
разглеждам	разглеждах	разглеждал	look at
разгледам	разгледах	разгледал	
свършвам	свършвах	свършвал	finish, end
свърша	свърших	свършил	
следвам	следвах	следвал	study
сменям	сменях	сменял	change
сменя	смених	сменил	
смятам	смятах	смятал	think, consider
сметна	сметнах	сметнал	
спирам	спирах	спирал	stop
спра	спрях	спрял	
ставам	ставах	ставал	become, get up
стана	станах	станал	
съжалявам	съжалявах	съжалявал	regret
съжаля	съжалих	съжалил	
уча	учех	учел	learn
науча	научих	научил	

The prefix /po-/ sometimes has the function of being a mere perfectivizer. It as often has the meaning of 'doing the action a little bit'. In many cases the distinction between the plain perfectivizer and the further indication of 'a little bit' is very tenuous. For this reason a number of verbs are given above with the /po-/ prefix form as the perfective counterpart. In many cases this may have the 'little bit' meaning. One may have, for example, the perfective forms:

поблагодаря	thank (a little)
побоя се	be (a bit) afraid
побързам	hurry (a bit)
поговоря	speak (a bit)
помоля	beg (a bit)

The form /došel/ is perfective. The other perfective and imperfective forms of this verb, present and past, will be taken up later. /zaváril/ is also perfective and has been used here only in the expression 'welcome!'.

Note 4.3 Impersonal Verbs.

Note 4.3.1 може, трябва

Може ли да отидем по-късно?	Can we go later?
Може ли да ми кажеш къде е Народната банка?	Can you tell me where the National Bank is?
Тя трябва да лежи поне една седмица.	She has to stay in bed at least another week.

The verbs /može/ and /tryabva/ are used 'impersonally' in these sentences, something like English 'is it possible', 'it is necessary'. They are therefore in the same form whatever the subject of the following verb may be. Compare:

Ние трябва да лежим. We have to stay in bed.

Вие трябва да лежите. You have to stay in bed.

Impersonal verbs may be used in the past:

Аз трябваше да лежа I had to stay in bed for three
три седмици. weeks.

Note 4.3.2 има, няма

Има ли ресторант тук? Is there a restaurant here?

/íma/ is used impersonally for 'there is, there exists'. The negative is /nyáma/ 'there isn't, there does not exist'. Used personally the same forms mean 'he has' and 'he doesn't have'.

Note 4.4 Verbs: Defective - боли

Иванка я болеше зъб. Ivanka had a toothache.

Although used only in the third person, the verb 'hurt' is not impersonal but has the subject 'tooth'. The above sentence is literally '(As for) Ivanka a tooth was hurting her'. This is the normal way of saying one has a pain.

Compare:

Боли ме зъб. My tooth hurts. I have a toothache.

Болеше ме зъб. I had a toothache. ('a tooth was hurting me')

Боля ме зъб. My tooth hurt me.

The perfective past describes a pain which stopped or perhaps a sharp, sudden pain.

Verbs occurring only in the third person are 'defective' verbs. An impersonal verb may be a defective verb.

Note 4.5 Pronouns

Note 4.5.1 Subject pronouns

Аз искам да сменя двайсет американски долара.	I want to change twenty dollars.
Той е търговец.	He's a merchant.
Тя е още на легло.	She's still in bed.
Ние вземахме уроци в Ню-Йорк.	We took lessons in New York.
Ако Вие не сте много изморени, ще Ви разведа из града.	If you're not too tired, I'll take you around town.
Сега те разглеждат храма Александър Невски.	They're now looking at the Alexander Nevsky cathedral.

These sentences illustrate most of the subject pronouns. The full set

is:

аз	I	ние	we
ти	you (sg. familiar)	Вие	you (polite)
той	he	вие	you (plural)
тя	she	те	they
то	it		

Compare the following sentences:

Моля.	Аз съм гладен.
Извинявам се.	Обичам кафе.
Благодаря.	Ще Ви разведа из града.
Добре съм, благодаря.	Искам да сменя двайсет американски долара.
Да, разбирам.	

Смятам, че е по-добре ако
побързаме.

Много съжалявам, но дано
оздравее по-скоро.

Аз се боя да не би да
затворят банките.

Note how many of the verbs in these examples are used without personal pronouns. The verb endings tell the person and number, and the pronouns are only used for some kind of emphasis (see also Note 2.4).

Note 4.5.2 Short Accusative Pronouns

The form /vi/ in 'I'll take you around' is a short direct object form of the pronoun. Other examples of such pronouns are:

Ето го!

There he (it) is!

Ето я!

There she (it) is!

Хайде да отидем да я

Let's go get her from

вземем от зъболекаря.

the dentists.

Защо не ги смениш утре?

Why don't you change

them tomorrow?

Besides the direct object pronouns indicating a definite person, such as 'me, him, her, us, them', there is in Bulgarian a 'reflexive' pronoun, which refers back to the subject, no matter what the person. Some examples are:

Моля Ви се.

I beg you ('I pray myself to
you').

Извинявам се.

I excuse myself.

Как се казва това на

How does that say itself in

български?

Bulgarian?

The use of the reflexive will be taken up in more detail later. From the above examples it is clear that it is often used where there is no equivalent

in English and also in some instances where English uses a passive construction ('is said').

The short direct object pronouns are:

ме	me	ни	us
те	you (sg. fam.)	Ви	you (polite)
го	him, it	ви	you (plural)
я	her	ги	them
		се	(reflexive)

These are 'accusative' forms. There are also dative short pronoun forms:

Note 4.5.3 Short Dative Pronouns

жена ми	my wife
дъщеря ми	my daughter
баща ми	my father
Приятно ми е.	I'm pleased ('Pleasing to me it is').
Може ли да ми кажете, къде е Народната банка?	Can you tell me where the National Bank is?
Трябват ли ти пари?	Do you need money? ('Are monies necessary to you?')
Казал ли ти /Ви/?	Did I tell you?
А брат ти, какво прави?	And your brother, what's he doing?
жена му	his wife

These examples show that the meaning of the short dative pronouns is broader than any single English equivalent. It is something like 'with reference to...', 'concerning...'. The 'wife with reference to me' is 'my

wife'. 'Pleasing it is with reference to me' is 'I'm pleased'. Often it equates with the so-called indirect object: 'did I tell you', 'can you tell me', etc.

The reflexive short dative pronoun is /si/.

The short forms normally have no stress and follow a stressed word. If an adjective precedes the noun, the short pronoun follows the adjective: /drugiyet mi brat/ 'my other brother'. In the case of some single syllable words the stress may shift to the pronoun: /sín mi/, /siné mi/ and /sin mí/ 'my son'.

Note 4.5.4 /na/ plus noun/pronoun replaceable by short dative pronoun.

стария приятел на Петър.	Peter's old friend
стария му приятел.	his old friend

The short dative pronoun may replace the preposition /na/ 'to, of' plus a noun (or stressed pronoun). In the above example the preposition /na/ corresponds to English 'of' ('the old friend of Peter'). The noun or noun phrase preceding /na/ usually has the article, as something possessed is likely to be something specific or definite. There are instances, however, where the general, not the specific, meaning is involved. Compare:

Братът на Петър е мой приятел.	Peter's brother is my friend.
Иван е брат на Петър.	Ivan is Peter's brother.

The English is the same in both cases, but the first is specific or definite referring to a particular brother. The second simply indicates the relationship 'brother'. Compare older English 'John is brother to Peter'.

As the last example shows, the meaning of /na/ covers both uses of English 'of' and of English 'to'. After certain verbs /na/ is regularly translatable by 'to' (as 'he gave it to Peter').

Bulgarian /na/ plus noun or pronoun and the short dative pronoun both may correspond to English possessives in some cases and indirect object in others.

Note 4.5.5 Pronoun Summary

In summary the pronoun forms introduced thus far are:

Nominative		Short	Accusative	Short Dative
I	аз		ме	ми
you	ти		те	ти
he	той		го	му
it	то		го	му
she	тя		я	й
we	ние		ни	ни
you	вие	Ви	ви	Ви
they	те		ги	им
reflexive	-		се	си

The Notes of Unit 4 introduce several matters of prime importance - the pronouns, perfective-imperfective pairs in the verb and the past tenses of the verb. While the principles involved may be stated briefly, the possible forms and uses of the verbs and pronouns which have so far occurred are so many that it has been felt worthwhile to give more drill at this point than in any other in the entire course.

Additional Numbers

Eleven	единадесет / единайсет
Twelve	дванадесет / дванайсет
Thirteen	тринадесет / тринайсет
Fourteen	четирнадесет / четиринайсет
Fifteen	петнадесет / петнайсет
Sixteen	шестнадесет / шестнайсет
Seventeen	седмнадесет / седмнайсет
Eighteen	осемнадесет / осемнайсет
Nineteen	деветнадесет / деветнайсет
Twenty	двадесет / двајсет
Twenty-one	двадесет и едно
Twenty-two	двадесет и две
Thirty	тридесет
Forty	четирдесет
Fifty	петдесет
Sixty	шестдесет
Seventy	седмдесет
Eighty	осемдесет
Ninety	деветдесет
One hundred	сто
One hundred and one	сто и едно
Thousand	хиляда
One thousand and one	хиляда и едно

Grammatical Drill

GD 4.1 and 2; Verbs: Imperfective and Perfective; Past.

Imperfective

Perfective

благодаря

а. "Благодаря за кафето!" каза
Борис на Петър.

Къде е Борис? Борис благодарил
на Петър за кафето.

Жена ми и дъщеря ми Ви
благодарят за кафето.

в. Иван й благодареше за хляба,
когато го видяхме. *when*

Аз му благодарех за кафето,
когато тя ме видя.

с. Вярно ли е, че сте му
благодарели, когато тя Ви
видяла?

Вярно ли е, че той й
благодарел, когато сте го
видяли?

в. Иван и жена му благодариха на
Попов за бирата.

Борис благодарил на Петър за
парите.

Аз му благодарих за виното.

с. Иван благодарил и заминал.

Мария взела кафето и благодарила
на жена ми.

Борис благодарил на жената за
млякото.

боя се - побоя се

а. Аз се боя, че ресторантът е
затворен.

Боите ли се от доктори?

От доктори не се боя, но от
зъболекари се боя.

Ние всички се боим от
зъболекари.

в. Аз се боех много, че тя ще
замине без Петър.

Иван се боеше от жена си.

в. Иван се побоя да каже на жена си.

Защо се побояхте да й кажете?

боя се - побоя се (Cont'd)

в. Ние се боѐхме от чужденѐца. в. Ние се побояхме и не мѹ казахме.

с. Вярно ли е, че той се боѐл от доктори? с. Борис и Пѐтър се побояли да пътуват с този влак.

Иван се боѐл от женѹ си.

Иван се побоял да ѱ каже и не ѱ казал.

Женѹ му се боѐла да пътува с влак.

Тя се бояла много от Иван.

бързам

а. Аз бързам всеки ден за университета.

Ние бързаме, когато отиваме в кантората.

Тя бърза, защото е гладна.

в. Аз бързах много и забравих парите си.

Защо бързахте вѐчера?

Ние бързахме за банката.

Иванка бързаше да отиде на кино.

с. Тя бързала да вземе хляб.

Те бързали да видят болната си маѱка.

Иван е бързал много и затова е изморѐн.

взимам - взема

а. Борис взима уроци по български от Иван.

а. Попѹв, ще вземете ли пари от Пѐтър?

И аз взимам уроци от Иван.

Аз ще взема десет лева.

Ние всички взиваме уроци.

Ние ще вземем няколко урока по български.

Аз взивам уроци от два дни.

Иван иска да вземе един урок.

Те взиват уроци от една седмица.

Те ще вземат няколко урока.

говоря

а. Аз говоря цял ден български.

Какво говорите с Иван?

Говорим за времето.

Защо говориш с Мария?

Защо да не говоря? Аз говоря с всички.

в. Ние говорехме с чужденца и разглеждахме черквата.

Когато Петър пристигна, Мария говореше с жена му.

Бчера по това време аз говорех с дъщеря си.

Вие говорехте с Борис, когато тя говореше с жена Ви.

в. Говорихте ли с Мария и Елена?

Да, аз говорих с Мария и те говориха с Елена.

Ние говорихме за времето.

Аз говорих с чиновника.

Иван говори с приятелите ми и те говориха с Иван.

с. Вярно ли е, че той говорел много бавно?

Да, и жена му говорела бавно.

Когато тя дошла, те говорели с Петър.

с. Борис говорил с Мария и тя му казала, че ще отиде.

Говорили ли сте с чужденца?

Аз не съм говорил, но жена ми е говорила.

дошел (only this form drilled here)

"Борис е дошел от София", каза Петър на жена си.

"Дошли са да видят майка си", каза Петър.

"И Мария е дошла. Защо са дошли?" попита Елена.

"Борис е дошел с влака в пет часа, а тя е дошла в девет часа."

забравям - забравя

а. Аз забравям всеки ден по нещо в кантората.

Мария забравя (often) да вземе месо и картофи.

а. Защо не забравите тази жена?

Искам да я забравя, но не мога.

Мария ще забрави месото.

забравям - забравя (Cont'd)

а. Вие забравяте ли парите си в кантората? а. Какво ще стане, ако забравите парите си? ^{парен}

Ние забравяме и други неща там. Ако ги забравим, не можем да заминем.

Есички забравят по нещо там.

Иван няма да забрави нещата.

в. Забравихте ли парите си?

Забравихме ги в кантората.

Чужденците забравиха да отидат в банката.

Аз забравих да му кажа да отиде при доктора.

Мария забрави да отиде на черква.

с. Вярно ли е, че той забравял много, а жена му не забравяла?

с. Какво е забравил Петър?

Петър е забравил парите си.

Аз зная, че тя забравяла, а той не забравял.

Вярно ли е, че Иванка забравила да вземе хляб?

Тя не е забравила да вземе хляб, но е забравила парите си.

Още не сме забравили доброто, старо време

заварил (only this form drilled here)

Борис заварил брат си да пие вино с приятели.

Елена заварила дъщеря си да лежи болна на легло.

Докторът го заварил, че не е в леглото си.

Приятелите му го заварили, че е още в леглото.

Борис я заварил да говори с чужденеца.

Тя заварила дъщеря си да казва урока си по български.

заминавам - замина

- а. Утре заминавам за Варна. а. Ние ще заминем за София.
 Влакът заминава след няколко часа. Влакът ще заміне след един час, но аз ще замина с друг влак.
 За къде заминавате? Искате ли да заминете за Америка?
 Ние заминаваме за София, а те заминават за Варна. Искаме да заминем и ако можем ще заминем.
- в. До вчерта влакът заминаваше в седем часа. в. Иванов замина с влака в два часа.
 Ние заминавахме, когато влакът на Мария пристигна. Аз заминах с дъщеря си.
 Аз заминавах, когато тя ме видя на гарата. За къде заминахте?
 Те не заминаваха с удоволствие от тук. Ние заминахме за България.
 Иван и Петър заминаха за Варна с влак.
- с. Варно ли е, че Мария заминавала за Америка? с. Борис заминал за Варна, а тя заминала за София.
 Иван заминавал с влака, когато тя го видяла. Когато те заминали, заминала и майка им.

започвам - започна

- а. Университетът започва днес. а. Университетът ще започне след една седмица.
 От утре започвам да взимам уроци по български. Смятам да започна да взимам уроци по български.
 Когато започвате да разглеждате музея? Скоро ще започнат да затварят банките.
 Започваме да го разглеждаме след един час. Утре ще започнем нов урок.
- в. Ние започвахме да прием филмото, когато те пристигнаха. в. Мария започна да взема уроци по английски.
 До вчерта филмото започваше в шест часа. Защо започнахте да взимате уроци по английски?

запóчвам - запóчна (Cont'd)

- в. Аз запóчвах уроците в едѝн часá.
 Мари́я запóчваше уроците си в два́ часá.
 Бори́с и Ива́н ги запóчваха в три́ часá.
- в. Запóчнах да взѝмам уро́ци, защо́то ще оти́да в Аме́рика.
 Ни́е запóчнахме та́м, сле́д като свѝршихме тук.
 Те запóчнаха да се изви́няват на госпо́жицата.
- с. Ба́рно ли е, че универси́тетът запóчвал след няколко днѝ?
 Синѝт запóчвал да пѝе, кога́то баща́ му го ви́дял.
 Ива́н ка́зва, че ки́ното запóчвало в се́дем часá.
- с. Мари́я запóчнала да разбѝра бѝлгарски след еднá се́дмица.
 Кога́ сте запóчнали да взѝмате уро́ци?
 Още́ не сме́ запóчнали.
 Ива́н запóчнал да бѝрза, но́ ... сле́д като влакѝт замина́л.

затва́рям - затво́ря

- а. Ба́нката затва́ря в пѝт часá.
 Баща́ ми затва́ря канто́рата все́ки дѝн в се́дем часá.
 Чужденци́те затва́рят ба́нките си и замина́ват от ту́к.
 Ни́е затва́ряме канто́рата в неде́ля.
- а. Баща́ ми ѝска да затво́ри ба́нката.
 Утре́ ще затво́рят ба́нката в че́тири часá.
 Бори́с ѝска да затво́ря канто́рата си, за да оти́дем на ки́но.
 Защо́ не затво́рите зда́нието за чужденци́?
 Не мо́жем да го затво́рим.
- в. До вче́ра ба́нката затва́ряше в пѝт часá.
 Ба́нките затва́ряха в пѝт часá, но сега́ затва́рят в ше́ст.
 Кога́то ме ви́дахте, аз затва́рях канто́рата на баща́ ми.
 Ива́н и Пе́тър затва́ряха канто́рата си, кога́то ги ви́дахме.
 До вче́ра ни́е я затва́ряхме в 1 часá.
- в. Син ми́ затво́ри канто́рата и замина́ за Ва́рна.
 Аз затво́рих зда́нието за чужденци́.
 Затво́риха все́чки че́ркви в града́.
 Вче́ра, кога́ затво́рихте канто́рата си?
 Ни́е я затво́рихме в де́вет часá.

с. Вярно ли е, че банката затваряла в неделя, а хотелът не затварял?

Вярно ли е, че докторите не затваряли и че зъболекарите затваряли късно?

с. Вярно ли е, че са затворили всички банки в града?

Още не са ги затворили, но ще ги затворят.

Попов затворил кантората и заминал за София.

зная

а. Аз зная уроците си много добре.

Иван не знае всичко за приятеля си.

Какво знаете за Попов и жена му?

Ние знаем, че са заминали за Америка.

Всички знаят, че дъщеря им е пристигнала.

в. Мария знаеше, че той ще пристигне на време.

Всички знаеха, че той е болен, но той не знаеше.

Знаехте ли, че банката е затворена?

Да, ние знаехме, че тя е затворена.

Аз знаех, че те са тук, а ти не знаеше.

с. Вярно ли е, че той знаел всички уроци много добре?

Мария е знаела, че те са заминали.

Всички знаели, че тя е болна.

извинявам се - извиня се

а. Защо ѝ се извинява Петър?

Той ѝ се извинява, че не я е видял.

Извинявам се! Какво казахте?

Ние се извиняваме много, че не можем да ви разведем из града.

а. Тя каза, че ще се извини на майка си.

Аз трябва да се извиня на Иван, че не мога да отида.

Всички ще се извиним, че не можем да отидем.

в. Аз се извинявах на госпожата, в. Аз му се извиних, че не мога да
когато вие ме видяхте. отида.

Когато ние пристигнахме, той Извинихте ли се, че няма да
още се извиняваше. отидете?

Приятелите й й се извиняваха Извинихме се още вчѐра.

цял час.

Господинът се извини на
госпожицата.

с. Вярно ли е, че той още й се
извинявал, когато сте го
видяли?

с. Вярно ли е, че той й се е
извинил, че няма да отиде?

Да, Иван й се е извинил, че
няма да отиде.

Имам - нямам

а. Имаш ли пари в банката?

Аз имам пари там, но тя няма.

Имате ли да взимате пари от Петър?

Имаме да взимаме, но той няма пари сега.

Имат ли хляб в ресторанта?

В ресторанта има всичко

Имат ли всички черкви златни куполи?

Всички черкви нямат златни куполи.

в. До вчѐра имах пари в банката, но сега нямам.

Имахте ли пари за влака?

Да, ние имахме, но Иван нямаше.

Те имаха пари за доктора, но нямаха за зболекаря.

Какво имахте за обяд?

За обед имахме месó, картофи и бира, но нямахме хляб.

Борис имаше пари за вино, но нямаше за хляб.

в. Имáхте ли кантòра във Вáрна?

Ние нýмахме кантòра във Вáрна, но имáхме в Сòфия.

с. Вáрно ли е, че тòй имал мнòго парí?

Да, и аз зная, че тòй имал мнòго парí.

Марíя е имала мнòго парí, но сегá нýма.

Имáли ли сте мнòго парí?

Да, имáли сме, но сегá нýмаме.

Иванов имал за обед от прочúтото вíно.

Тя имáла дъщеря в Амéрика! Аз не знаех това.

искам - пойскам

а. Иванòв, искам да Ви кáжа нéщо. а. Аз ще пойскам /искам/ от мáйка ми пèт лéва.

Искáте ли да взéмете тòзи хлúб?

И Марíя ще пойска /иска/ парí.

Искáме да го взéмем, но нýмаме парí.

Ако поискáте /искáте/, мòжете да отидете.

Тè искáт мнòго парí за вíното.

Аз мòга да пойскам, но не искам.

Искáш ли да отидеш в Бýлгария?

Ще пойскам да отида утре с Иван.

Искам да отíда.

Ако тòй пойска парí от мáйка ми и аз ще пойскам.

Тя иска да види дъщеря си.

Поискáте ли вие парí и тè ще поискáт.

в. Искахте ли да отидете на кíно?

Да, ние искахме да отидем.

в. Аз поисках да кáжа всíчко на баща й но не гò кáзах.

Искаше ли тòй да взéме парíте?

Тя пойска да взéме хлúба, но не гò взè.

Нé, тòй не искаше да ги взéме.

Тè поискаха парí от мáйка си, за да отидат на кíно.

Чужденците искаха да видят градá.

Защò поискахте парíте?

Аз исках да замíна, но тя не искаше.

Поискахме ги, защòто ни трýбват.

- с. Петър искал да стане доктор. с. Иван поїскал да вземе виното,
но видял, че няма пари.
- Есички іскали да отідат на
разходка. Бярно ли е, че тя поїскала пари
от Попов?
- Тя много іскала да заміне за
Амєрика. Чужденците поїскали хляб, но в
ресторанта нямало хляб.
- Бярно ли е, че и Бие сте іскали
да замініте?

казвам - кажа

- а. Аз казвам, че тя ще заміне за
България. а. Аз ще му кажа, че ще отіда на
разходка.
- Борис казва, че тя няма да
заміне. Ако й кажете, тя ще отіде.
- Ние казваме, че Бие ще отідете
при брат си. Ако й кажа, аз зная, че тя ще
отіде.
- Те казват, че ние не можем да
замінем. Те ще ни кажат, какво да му
кажем.
- з. Ние му казвахме, че тя ще
отіде при майка си. в. Аз й казах всичко, но тя ми
каза, че не е вярно.
- Аз й казвах да не заминава,
а да остане тук. Бие казахте ли му, къде да отіде?
- Иван ми казваше да стана
зболєкар. Аз му казах, но той не ме разбра.
- Всички ми казваха да заміна,
но аз не заминах. Какво Ви казаха те?
- Те ми казаха да остана.
- д. Аз съм му казвал и всички са
му казвали това. с. Борис им казал да останат в
хотєла.
- Бярно ли е, че той ти е казвал
да останеш? Бсички му казали да не отива
в градá.
- Не, той не ми е казвал това. Защо сте казали на брат си?
- Ние сме й казвали да не отива
там. Аз не съм му казал, но Марія му
е казала.
- Те са ни казвали да отсєднем
в този хотєл. Те му казали да не ми казва.

лежа

а. Аз лежа от два дни на легло.

Иван още лежи в леглото.

Тя лежи болна на легло.

Лежим, защото сме изморени.

Всички лежат болни на легло.

в. Когато отидох да го видя, той
още лежеше.

Защо лежете, когато Ви видях?

Лежех, защото докторът ми каза
да лежа.

Във Варна ние лежахме всяка
сутрин до късно в леглото.

с. Когато Петър го видял, той
още лежел.

Тя лежела на легло, когато
майка ѝ дошла.

Ейрно ли е, че сте лежели,
когато той Ви видял?

в. Аз лежах десет дни на легло.

Борис лежа цяла седмица болен.

Колко време лежахте болни на
легло?

Ние лежахме двадесет дни на легло

Децата лежаха болни цяла седмица.

с. Мария лежала два дни и станала.

Децата лежали много дни на легло.

Петър лежал болен един ден.

Всички лежали по няколко дни, но
оздравели.

мога

а. Аз мога да говоря български.

Мария не може да говори
английски.

Можете ли да затворите
кантората в пет часа?

Не, ние не можем да я
затворим в пет часа.

в. Вчера можех да ви разведа из
града.

в. Аз можах да разгледам града в
два дни.

- в. Ако искаше, тя можеше да слѣдва медицина.
- Ако искахте, можехте ли да заминете?
- Ние можехме да заминем, но не искахме.
- Тѣ можеха да останат тук.
- в. Тя можа да вземе няколко урока по български.
- Можехте ли да разгледате градá?
- Да, можáхме да го разгледáме.
- Тѣ не можеаха да ме разберáт.
- Можá ли да кажеш урока?
- с. Аз не знаех, че той можел да говори български.
- с. Иван можáл да замине, но тя не моглá.
- Всички ка́зват, че тя можела да пътува без пари.
- Тя моглá да пътува до там, бѣз да я видят.
- Ея́рно ли е, че те можели да Ви разб́ират?
- Иван не могъл да разберѐ чужденѐца.
- Иван не можáл да разберѐ чужденѐца.

МОЛЯ - ПОМОЛЯ

- а. Една чáша водá, мóля!
- а. Аз ще го помóля да не ка́зва на Пѣтър.
- Аз Ви мóля да не от́ивате там.
- Ако го помóлим, той ще остáне.
- Елена и Пѣтър мóлят Мария да остáне още двá дни.
- Защо не я помóлите да не замина́ва?
- Борис ме мóли да от́идем на кíно.
- Ако я помóля, тя ще остáне.
- в. Аз я мóлех за чáша б́ира, когато, и Борис поиска.
- в. Аз го мóлих мнóго да остáне, но той не поиска.
- Той мóлеше женá си да не от́ива при майка си.
- Аз го помóлих и той остáна.
- Всички мóлеха Мария да остáне.
- Ние я мóлихме мнóго и тя от́иде.
- Ние го мóлехме да се извини, но той не искаше.
- Ние я помóлихме и тя от́иде.
- Лван ще я помóли за чáша водá.
- с. Когато го видя́ли, той мóлел майка си да от́иде на кíно.
- с. Аз съм го мóлил и тѣ го мóлили, но той не искал да от́иде.

с. Борис го помóлил и той отишел.
 Бя̀рно ли е, че Мари́я Ви е
 помóлила да вземете и ма́йка ѝ?
 Не́, тя не ме́ е молила.
 Всички я помóлили и тя оста̀нала.

научавам - науча

- а. Иван научава уроците си
 всеки ден.
 От къде научавате всичко
 това?
 Борис е в града; от Борис
 го научаваме.
- а. Ще научите ли уроците за утре?
 Ще ги научим още тази вечер.
 Защо не научите урока?
 Не мога да го науча.
 Вие трябва да го научите!
- в. Какво научихте за Мария?
 Ние научихме, че тя е в Америка.
 Иван ме научи да пия вино.
 Те научиха уроците си за един
 час.
- с. Бя̀рно ли е, че те го научили
 да пие?
 Мари́я научила уроците за два
 часа.
 Аз о̀ще не съм научил урока.

обичам

- а. Мари́я обича Пётър.
 Всички го обичат.
 Ние мно̀го обичаме да пием кафе.
 Пётър не обича месó, но Мари́я и аз обичаме.

в. Тя го обичаше много, но днес тя не го обича.

И приятелите му го обичаха много.

Аз я обичах, но тя не ме обичаше.

До скоро ние обичахме да пием вино, но сега пием само мляко.
*only

с. Вярно ли е, че Борис обичал да пие вино?

Да, Борис го е обичал и го обича и сега.

Аз не знаех, че тя обичала да пие кафе!

Те го обичали и той ги обичал.

оздравявам - оздравея

а. Аз оздравявам бавно.

а. Ако оздравее, той ще отиде във
Барна.

Елена оздравява още по-бавно.

Искате ли да оздравеете?

Те оздравяват най-бавно от
всички.

Искам да оздравея и ще оздравея.

Ние всички оздравяваме.

Дъщеря ми ще оздравее след
няколко дни.

в. Тя оздравяваше бавно.

в. Оздравя ли Иван?

Да, той оздравя и замина.

Кога оздравяхте?

Аз оздравях вчера.

Те оздравяха след четири седмици.

с. Вярно ли е, че тя оздравявала много бавно?

с. Тя оздравяла и отишла да види
майка си.

Да, но и той оздравявал бавно.

Иван още не е оздравял.

Всички оздравявали бавно.

Всички оздравяли, но Петър не
оздравял.

Мария още не е оздравяла.

оставам - остана

а. Аз оставам в Со́фия за една седмица.

Иван остава тук още два дни.

До кога оставате в Со́фия?

Ние оставаме в града́ до у́тре.

а. Аз ще остана́ три седмици в Со́фия.

Борис не иска да остане́ тук.

Ако оста́нете, ще отидем на кино́.

Добре́, ще оста́нем до у́тре.

в. Аз оста́вах при приятели в града́.

До вче́ра то́й оста́ваше на хотел, но от днес то́й оста́ва при Пе́тр.

Когато отива́хме в града́, ние оста́вахме в хотела́ до гара́та.

в. Аз оста́нах седем дни в този гра́д.

Ние оста́нахме, защото́ нямаше влак та́зи ве́чер.

Иван оста́на за да разгледа́ музе́я.

Всички оста́наха до късно при Пе́тр.

с. Вие зна́ете ли, че то́й не отива́л при приятели́те си, а оста́вал на хотел?

Ма́рия оста́вала при дъщеря́ си, когато отива́ла в Со́фия.

с. Ма́рия оста́нала при збо́леча́ря, но то́й не оста́нал.

Всички оста́нали да разгледа́т града́.

отивам - отида

а. Ние отива́ме на кино́.

Тя отива́ на збо́леча́р.

Къде отива́те?

Отива́м на разхо́дка до гара́та.

а. Къде́ ще отидете́ днес след о́бед?

Ние смя́таме да отидем на кино́.

Тя и́ска да отиде́ на разхо́дка.

Аз ще оти́да с Ма́рия.

в. Ние отива́хме на кино́, когато майка́ ни присти́гна.

Когато я видя́х, тя отива́ше на до́ктор.

Ние отива́хме да видим е́дин бо́лен прия́тел.

в. Ние оти́дохме в ба́нката.

Тя отиде́ да смени́ пари́.

Аз оти́дох за хля́б.

Всички оти́доха на разхо́дка.

Защо́ оти́дохте на гара́та?

с. Тя казва, че Вие сте отивали на кино.

Когато тя ги видяла, всички отивали на разходка.

Борис отивал за месó, когато те пристигнали.

Когато я видяли, тя отивала в университета.

с. Мария отишла на ресторант без Петър.

Борис отишел на разходка без жена си.

Всички отишли на черква.

Тя отишла на кино, а те отишли на разходка.

отсядам - отседна

а. Когато съм в града, аз отсядам при приятели.

Иван отсяда при дъщеря си.

Ние не отсядаме на хотел.

Но те отсядат на хотел.

а. Аз ще отседна в хотел България.

Тя ще отседне при майка си.

Къде ще отседнете вие?

Ние ще отседнем при майката на жена ми.

в. Аз отсядах на хотел, но сега отсядам при Попов.

Тя отсядеше при дъщеря си.

Те отсядаха в хотела до гарата.

в. Ние отседнахме в един прочут хотел.

Къде отседнахте Вие?

Аз отседнах при един приятел на сина ми.

с. Вярно ли е, че той отсядал при майка си?

Къде сте отсядали до това време?

Аз съм отсядала при Мария.

с. Къде е отседнала Елена?

Тя е отседнала при Мария, защото и синът ѝ е отседнал там.

Къде са отседнали приятелите им?

Те са отседнали на хотел.

питам - попитам

а. Защо питате къде е черквата?

Аз питам, защото искам да я разгледам.

Иван ме пита всеки ден, кога ще заминавам.

а. Ако го видя, ще го попитам /питам/.

Ако го попитате, ще Ви каже ли?

Ако го питате всеки ден, ще Ви каже ли?

в. Когато го видях, той питаше една жена къде е банката.

Какво я питаште, когато Ви видях?

Аз я питах, къде е банката за да сменя пари.

с. Иван питал ли е брат си за кино?

Още не го е питал, но Мария го е питала.

Вярно ли е, че те са Ви питали за Попов?

Не, те не са ме питали.

в. Вие попиташте ли майка си?

Попиташме я, но забравихме да Ви кажем.

Аз я попитах още вчера.

Мария попита Петър къде отива.

с. Иван ги попитал и тогава Мария го попитала, защо ги пита.

Баща ѝ я попитал къде отива.

Майка ѝ я попитала защо отива.

Те я попитали кога заминава.

Чужденецът ги попитал за Иван.

пия

а. Аз пия вино, но тя пие мляко.

Какво пиете сега?

Сега ние пием бира, но те пият вино.

в. Иван и Петър пиеха вино, а жените им пиеха кафе.

Какво пиехте вчера, когато ви видях?

Ние пиехме бира, а той пиеше вино.

в. Вчера всички пиха, но той пи най-много.

Какво пихте вчера при Петър?

Ние пихме вино, а жените ни пиха бира.

Аз пих вино и след това - кафе.

с. Вярно ли е, че тя пиела много кафе?

Аз знам, че брат ѝ пиел много кафе.

Когато тя пристигнала, всички пиели кафе, но той не пиел.

с. Иван пил много и сега е болен.

Тя пила кафе, но всички други пили вино.

Борис пил до късно и от там отишел на гарата.

потеглям - потегля

- а. а. Ние ще потеглим за Варна с този влак.
 Влакът за Пловдив потегля след един час.
 Ние потегляме с влака в четири часа.
 аз ще потегля след Мария.
 Влакът за София ще потегли след един час.
- в. Когато пристигнах на гарата, влакът потегляше.
 До вчерта влаковете потегляха в един часа.
 в. аз потеглих с влака в шест часа.
 Влакът потегли, но без Борис.
 Всички потеглиха за Варна, но забравиха парите си.
- с. Влакът потеглял, когато той видял жена си на гарата.
 Мария потегляла с влака, когато дъщеря ѝ пристигнала на гарата.
 с. Влакът потеглил и тя останала на гарата.
 Мария не потеглила с този влак.
 Иван потеглил, но приятелите му не потеглили, защото останали да видят Мария.

правя - направя

- а. Добър ден! Какво правите?
 Благодаря, добре съм. Какво правите вие?
 Какво правите сега?
 аз правя кафе на Мария.
 Какво прави Попов?
 Попов замина за Америка.
 Какво правят Иван и Петър?
 И те заминаха. Не знаете ли?
 а. Утре ще правя хляб. Ще направя два хляба.
 Ще направим хляба и ще отидем на кино.
 Какво ще правите във Варна?
 Ще видя майка си.
 Когато ще направите кафето?
 Ще го направя след няколко минути.
- в. Когато направихте това?
 Направих го вчерта.
 Какво правихте във Варна?
- в. Борис правеше при майка си каквото поиска.

в. Какво правехте, когато ние пристигнахме?

Когато вие пристигнахте, аз правех кафето, а майка ми правеше хляб.

с. Всички казват, че тя правела добро кафе.

Бярно ли е, че Борис правел добри пари с ресторанта?

Жените им правели каквото искат.

в. Видях майка си и приятели.

Защо направиха те това нещо?

Направиха го, защото им трябваша пари.

Мария го направи с месо и картофи.

с. Борис направил много пари в тези пет години. ^{years}

Мария направила една разходка из града.

Жените им направили обѣда с много месо и вино.

пращам - пратя

а. Вие пращате ли пари на майка си?

Ние ѝ пращаме пари всяка седмица.

Какво праща тя на баща си?

Тя му праща пари.

Аз пращам всеки ден по нещо на дъщеря си.

а. Аз ще пратя пари на Петър.

Иван ще ми прати нещо от там.

Защо не му пратите долари?

Утре ще му пратим.

Сега не мога да му пратя пари.

Ако му пратите нещо, и той ще ти прати.

в. Какво пращайте вѣра, когато ви видях?

Ние пращаме месо и други неща.

в. Когато вие пратихте пари на Мария, ние пратихме на Елена.

Борис прати синя си да следва в Америка.

От Америка ни пратиха много неща.

с. Иван пращал всеки ден по нещо на жена си.

Вие знаете ли, че тя му пращала пари?

с. Тя му пратила пари, но той не пратил нещата.

Бярно ли е, че сте пратили дъщеря си в Америка?

с.Нѐ, но аз зная, че тѐ му пращали много неща от там. с.Още не сме я пратили, но скоро ще я пратим.

Синът прати парц на майка си,
а дъщерята пратила други неща.

пристигам - пристигна

а.Аз пристигам всеки ден късно в кантората. а.Мария ще пристигне след десет минути.

Блакът пристига в два часа. Кога ще пристигнете в София?

Ние пристигаме след един час. Ние ще пристигнем след четири часа.

Иван и Борис пристигат след обед. Ако те пристигнат късно, не могат да видят Попов.

в.Когато отидохме на гарата, влакът пристигаше. в.Ние пристигнахме по-късно от Петър.

До вчера аз пристигах късно в кантората. С какво пристигнахте?

Ние пристигнахме на гарата, когато той заминаваше. Аз пристигнах с влак.

След като пристигнаха в хотела, те видяха, че са забравили парите си в влака.

Те пристигаха всеки ден по това време. Иван пристигна един час по-късно.

с.Блакът пристигал, когато той отишел на гарата. с.Борис пристигнал и отседнал в хотела до гарата.

Тя пристигала, когато той заминавал. Мария пристигнала и отишла направо в града.

Вярно ли е, че Вие сте пристигали късно в кантората. След като пристигнали там, те разбрали, че тя е заминала.

пътувам

а.За къде пътувате?

Аз пътувам за София, а приятелят ми пътува за Варна.

Всички пътуваме за България.

Те обичат да пътуват с влак ие България.

в. От там до тук пътувахме три дни с влак.

Борис пътуваше с приятели за София, когато видя Елена във влака.

Аз пътувах от София до Варна цели два дни.

с. Бърно ли е, че Вие сте пътували цяла седмица с влак?

Вие знаете ли, че тя пътувала без пари до Варна?

И аз съм пътувал без пари, но не до Варна.

работя

а. Аз работя в една банка.

Тя работи в кантората на
Попов.

Ние работим до пет часа, но
те работят до шест часа.

в. До вчера работех в една банка. в. Вчера работих много и сега съм изморен.

Когато го видяхме, Иван
работеше нещо.

Ние работихме две седмици на
зданието.

Ние още работехме, когато
жена ми пристигна.

Те работиха два дни на гарата.

с. Аз не знаех, че тя работела
в една кантора.

с. Аз съм работил там десет
седмици.

Борис работел от два дни в
Народната банка.

Тя работила два часа и отишла
на кино.

Всички работели добре и той
ги обичал много.

След като работили три седмици,
те заминали за София.

разбирам - разбира

а. Разбирате ли български?

а. Аз не мога да разбера какво
говорят.

Да, разбираме.

Чужденецът ще Ви разбере.

Аз смятам, че той не разбира
английски.

Ние не можем да я разберем.

в. Аз разбирах български, но
сега не разбирам.

Чужденецът ги разбраше, но
те не го разбираха.

Ние разбирахме всичко каквото
говореха.

в. Аз ги разбрах, но те не ме
разбраха.

Иван не разбра какво му казаха.

Разбрахте ли ме?

Да, ние Ви разбирахме.

с. Ярно ли е, че той разбирал
български?

Тя казва, че Вие сте разбирали
български.

Тогавя тя е разбирала
английски.

с. Чужденците не я разбрали и
заминали.

Борис разбрал от майка си, че
не може да следва.

Ако ни е разбрала, тя ще отиде
да вземе нещата.

развеждам - разведа

а. Аз го развеждам всеки ден
из града.

Борис обича да ме развежда
из музея.

Развеждате ли ги из града?

Не, те ме развеждат да видя
града.

а. Иван и Петър искат да Ви
разведат из града.

Защо вие не ме разведете?

Ние ще Ви разведем утре да
разгледате музея.

Ако тя Ви разведе и аз ще Ви
разведа.

в. Аз я развеждах два часа из
града.

Ние го развеждахме из музея,
когато тя ни видя.

Попов развеждаше Петър, а те
развеждаха жена му из града.

в. Чужденците не ни разведоха да
разгледаме града.

Жена му ни разведе из храма.

Ние го разведохме да види музея,
но вие не го разведохте.

с. Ярно ли е, че вие сте ги
развеждали из града?

Мария ги е развеждала, аз не
съм ги развеждал.

Тя ги е развеждала няколко
пъти из града. *times*

с. Вярно ли е, че сте ги развебли
да видят музея?

Не, Мария ги развебла.

Борис още не ни е развебл да
видим черквата.

разглеждам - разгледам

- а. Чужденците разглеждат града. а. Утре ще разгледат храма и тогава
 ще заминат.
 Аз разглеждам катедралата. Ако Вие разгледате музея и аз
 ще го разгледам.
 Ние разглеждаме всеки ден Защо не го разгледаме сега?
 града.
 Тя обича да разглежда музея.
- в. Аз разглеждах цял ден музея. в. Чужденците разгледаха града и
 заминаха за Барна.
 Когато я видяхме, тя Ние разгледахме черквата за
 разглеждаше зданията. два часа.
 Ние разгледахме града с Когато разгледахте музея?
 удоволствие. Аз го разгледах вчера след
 Чужденците разгледаха всичко обед.
 с удоволствие.
- с. Мария казва, че те разглеждали с. Ние още не сме разгледали
 музея няколко дни. града.
 Иван разглеждал черквата и Тя е разгледала прочутите
 говорел с жена си. здания на Ню-Йорк.
 Когато я видяха, тя Попов разгледал храма и след
 разгледала музея. това разгледал музея.

свършвам - свърша

- а. Аз свършвам скоро университета а. Ще свърша право и ще стана
 и заминавам. адвокат.
 Тя свършва днес уроците си Ако свършат университета, ще
 по български. отидат в Америка.
 Ние свършваме обяда всеки ден Ще свършите ли скоро
 с чаша бира. университета?
 Да, ще го свършим.
- в. Аз свършвах университета, в. Когато свършиха те университета?
 когато всичко това стана. Не зная, но тя свърши вчера.
 Тя свършваше парите си, когато Аз свърших и заминах.
 й казаха да отиде в банката.
 До вчера свършвахме обяда с бира.

в.Къде́ свършихте университетът?

Ние свършихме университет в София.

с.Вярно ли е, че Борис скоро свършвал медицина?

Иван ми каза, че Мария свършвала скоро, но че другите не свършвали.

с.Още не съм свършил университета.

Тя свършила и станала докторка.

Всички свършили и заминали за България.

следвам

а.Какво следвате в университета?

Аз следвам право, а тя следва медицина.

Къде следват те?

Тя следва в София, а брат ѝ следва във Варна.

Ние всички следваме медицина.

в.Какво следвахте в София?

Ние следвахме медицина, а те следваха право.

Аз още следвах, когато тя свърши.

Когато аз свърших, той още следваше.

с.Говорят, че Борис и жена му следвали медицина.

Иван казва, че тя следвала, но той не следвал.

Аз съм следвал медицина, а жена ми е следвала право.

сменям - сменя

а.Аз сменям пари в банката всеки ден.

Защо сменяте водата в чашата?

Сменяме я, защото не е добра.

Мария сменя пари в банката.

а.Ако не сменя пари, не мога да замина.

Защо не смените пари в банката?

Ще сменям утре.

Борис иска да смени долари.

в. Когато ги видяхме, те
сменяха пари в банката.
Във Варна, тя сменяше всеки
ден пари в банката.
Ние сменяхме влака на гара
София, когато ви видяхме.

с. Ярно ли е, че те сменяли
всеки ден пари?
Аз не съм сменял пари от
много време.
Тя е сменяла пари в банката.

в. Когато сменихте парите си?
Аз ги смених днес, а те ги
смениха вчера.
Къде смени тя парите си?
Тя ги смени в банката.
с. Мария още не е сменила парите.
Всички сменили парите си, но
той не ги сменил.
До сега тя е сменила много пари.
Тя казва, че те сменили много
пари.

смятам - сметна

а. Мария смята да замине за
Америка.
Аз смятам да стана доктор.
Ние смятаме да отидем на
разходка.
Чужденецът смята да остане
тук.
в. Тя смяташе да отиде на кино,
но видя, че няма пари.
Какво смятахте да вземете от
града?
Ние смятахме да вземем месо
и картофи.
Аз смятах да пътувам с влак.

с. Баща ми смятал да следва
медицина, но не следвал.
Вярно ли е, че те смятали да
отидат в Америка?

а. Защо не сметнете, колко пари
имате?
Не можем да ги сметнем сега.
Утре ще ги сметна с баща ми.
Мария иска да сметне, колко
струва месото.
в. Аз сметнах, че месото струва
десет лева.
Вие сметнахте ли парите си?
Ние с Петър ги сметнахме, че
имаме сто лева.
Мария не сметна, че тя има
десет лева в Борис.

с. Всички сметнали парите си, но
той не ги сметнал.
Мария сметнала, че ако отиде
сега там, ще види Петър.

- с. Бя̀рно ли е, че Ви́е сте ста̀вали мно̀го къ̀сно?
- Аз съм ста̀вал и след де́сет часа̀ сутринта́. *even*
- Же́на ми е ста̀вала и по̀-къ̀сно.
- с. Те́ свѣршили и всѣчки ста̀нали чиновници́ в ба̀нката.
- Же́на ми не́ е ста̀нала от легло̀, защото́ е о̀ще бо̀лна.
- Аз съм ста̀нал о̀ще в пет́ часа̀.

съжалявам - съжاليا

- а. Съжаля̀ваш ли, че не оти́де на разхо́дка?
- Аз съжаля̀вам, че не отидо́х на разхо́дка, и Мари́я съжаля̀ва, но те́ не съжаля̀ват.
- Ние съжаля̀ваме, че не можа́хме да разгледа́ме музе́я.
- а. Ако не отидете́, ще съжаля̀вате!
- Те́ няма да съжаля̀ват, ако не ви́дят гра́да.
- Ако го ви́дите, ще го съжа́лите.
- Защо́ ще го съжа́ля? Той има па̀ри.
- в. Иван съжаля̀ваше, че не́ е сле́двал меди́цина.
- Тя съжаля̀ваше, че не отидо́хме на ки́но, но аз не съжаля̀вах.
- Борис́ нямаше па̀ри и всѣчки го съжаля̀вах.
- в. Иван съжа́ли, че не́ й каза́ всѣчко.
- Чужденци́те го съжа́лиха и не му взе́ха па̀рите.
- Защо́ го съжа́лихте?
- Съжа́лихме го, защото́ няма па̀ри и е гла́ден.
- с. Бя̀рно ли е, че те́ съжаля̀вали, че не са́ ви́дяли музе́я?
- Тя съжаля̀вала, че не оти́шла с ма́йка си.
- Той съжаля̀вал, че не́ е свѣршил пра̀во.
- с. Зѣболека́рят съжа́лил же́ната и не́ й взел па̀ри.
- Когато́ ви́дяла, че той́ е гла́ден, тя го съжа́лила.
- Те́ съжа́лили, че не взе́ли па̀рите.

GD 4.3 Verbs: Impersonal Verbs

GD 4.3.1

може

а. Може да отида, но може и да не отида.

Може ли да се каже това на английски?

Това може да се каже.

Вие може да видите музея!

Не може да останете тук!

Може ли да прием бира? попитали синът и дъщерята.

Не може! казали бащата и майката.

Защо не може? попитал синът.

в. Вие можеше да останете тук.

До скоро това можеше да се каже.

Тогава можеше ли да се пътува с влак?

Не, не можеше.

с. Тогава не е можело /могло/ да се пътува с влак.

Вярно ли е, че там можело /могло/ да се пътува без пари?

До скоро не е могло да се взимат пари от банката.

Вярно ли е, че там е можело да се говори всичко?

трябва

а. Борис трябва да замине за България

Защо трябва да отидете там?

Аз трябва да видя жена си.

Ние трябва да го видим.

Те трябва да заминат в пет часа.

На Петър му трябва пари.

На Мария ѝ трябва мляко.

На чужденците им трябва долари.

На Иван и Борис им трябва месо.

На Елена ѝ трябва картофи, месо и мляко.

в. Тя трябваше да говори с господин Попов.

Какво трябваше да вземете от там?

Ние трябваше да вземем много неща от там.

Защо му трябваше месото?

Месото му трябваше, за да го даде на брат си. ^{give}

Защо ѝ трябваша парите?

Те ѝ трябваша, за да ги даде на майка си. ^{give}

- с. Той трябвало да заміне в пет часа от тук. На Иван му трябвало хляб.
Тя трябвало да остане в града още два дни. На Мария и трябвало месо.
Те трябвало да затворят кантората в седем часа. Парите му трябвали за да отиде във Барна.
Хлябът им трябвал за обед.

има - няма

- а. Какво има в чашата? Какво има черквата?
В чашата има вино. Черквата има златни куполи.
Какво има в ресторанта? Има ли всяка черква златни куполи?
В ресторанта има вино, но няма бира. Не, всяка черква няма златни куполи.
При зъболекаря няма жени. В ресторанта има много жени.
- в. Имаше ли жени при доктора? Какво имаше в чашите?
Не, нямаше жени, но там имаше един господин. В чашите имаше мляко.
В ресторанта имаше ли месо? Имаше ли влакове на гарата?
Имаше месо, но нямаше вино. На гарата нямаше влакове.
- с. Бярно ли е, че в чашите имало прочуто вино? Бярно ли е, че в този град имало прочути здания?
Бярно ли е, че в ресторанта нямало хляб? Тогава нямало болни във всички тези градове.
Какво имало при зъболекаря? Тук е имало прочуто здание.
При зъболекаря имало много жени. Бярно ли е, че в България имало много чужденци?
Имало ли вода в този ресторант? Там е имало много чужденци, но сега няма.
В този ресторант нямало вода, но имало прочути вина. До гарата имало два хотела и един ресторант.

GD 4.5 Pronouns: Personal Pronouns

GD. 4.5.1 Subject Pronouns

АЗ

Аз съм изморен.

Аз съм гладен.

Аз съм болен от една седмица.

Госпожата и аз отидохме на кино.

Борис и аз сме много добри приятели.

Аз трябва да замина с този влак.

Ако аз отида, ще мога да видя майка си.

ТИ

Искаш ли /ти/ да отидем на гарата?

Какво следваш /ти/?

/Ти/ гладен ли си?

/Ти/ имаш ли пари за влака?

Ще смениш ли /ти/ пари в банката?

Ти ще съжаляваш, ако не отидеш.

Ти не трябва да се боиш от брат му!

ТОЙ

Борис е адвокат. Той е адвокат.

Иванов е добър доктор. Той е добър доктор.

Аз смятам, че той не иска да отиде.

Аз знам, че той е тук.

Аз искам той да ме разведе из града.

Мария ми каза, че той е болен.

Иван се извини, че /той/ е дошъл късно.

Влакът замина ли?

Да, той замина още в пет часа.

Ако Мария отиде и той ще отиде.

Ти смяташ ли, че той и аз сме приятели?

Той е тук от два дни.

ТЯ

Дъщеря ми следва медицина. Тя следва медицина.

Мария е във Варна. Тя е във Варна.

Черквата е много висока. Тя е много висока.

Майката на Мария е болна. Тя е болна.

Аз знаех, че тя е в Англия.

ТО

Детето отиде на кино. То отиде на кино. ^{child}

Детето е болно. То е болно.

Зданието е старо, но прочуто. То е старо, но прочуто.

Млякото не е добро. То не е добро.

Детето не обича мляко. То не обича мляко.

НИЕ

Иванџа и Петър казаха: "Ние сме гладни".

Ние ще вземем пари от банката.

Ние говорим цял ден български.

То знае, че ние сме на кино.

Тя разбра, че ние не искаме то да идва с нас.

Аз ще кажа на Иван, че ние нямаме вино.

ТЕ

Иван и Петър обичат да пътуват.

Те обичат да пътуват.

Попов и жена му отиват на кино.

Те отиват на кино.

Чужденците не разбират български.

Те не разбират български.

Ако те отидат и аз ще отида.

Аз смятам, че те ще останат тук.

Тя разбра, че те искат да сменят пари.

ВИЕ

Иванов, Вие сте много изморен.

Мария, той смята, че Вие имате право.

Разбирате ли /Вие/ български?

Иванов, Петров, кога пристигнахте /вие/ от България?

Заминавате ли /вие/ скоро от тук?

Ако вие отидете и ние ще отидем.

Къде забравихте /Вие/ парите?

Какво ще следвате /Вие/ в Америка?

"Вие трябва да лежите!" каза докторът на Попов.

Научих се, че Вие сте затворили кантората.

Кога ще отидете /вие/ във Варна?

Ние ще отидем, когато и вие отидете.

Искате ли /Вие/ да ме разведете из града?

От кога сте /Вие/ тук?

С кого говорите /Вие/?

GD 4.5.1 Replace the pronouns as indicated by the English given on the right.

Change the verb form if necessary.

1. <u>Ние</u> развеждаме Мария из града.	they, he, you (sing.)
2. <u>Аз</u> смятам да отида на разходка.	they, he, we
3. <u>Те</u> помолиха Попов да отиде при Иван.	he, we, you
4. <u>Той</u> каза, че не обича вино.	we, she, they, you
5. <u>Тя</u> смята да замине утре за Варна.	they, we, he, you

6. <u>Те</u> работят и следват.	I, she, we
7. <u>Тя</u> знае, че <u>аз</u> обичам да пътувам.	I, they, you (sing.), we, you(pl)
she,we, he, you (pl), I
8. <u>Ти</u> съжаляваш ли, че остана тук и не замина?	you, they, he
9. <u>То</u> трябваше да лежи на легло и да не говори.	I, we, they, he
10. <u>Вие</u> забравихте да питате.	she, we, they, I
11. <u>Ти</u> смяташе, че <u>той</u> ще се извини.	I, we, you, they, he
she, you, we, I they
12. <u>Аз</u> обичам да пия бира.	they, he, you, we
13. <u>Тя</u> започна да работи и следва.	we, you, they,
14. <u>Ти</u> искаш ли <u>той</u> да остане?	we, she, they, you (pl.)
they, you(s), I, we
15. <u>Аз</u> разбрах, че <u>тя</u> не иска да отиде.	we, he, they, you (pl),you(s)
you(pl),I, you(s), we, they
16. <u>Те</u> научиха, че <u>аз</u> не заминавам.	you, she, we, I
he, they, you, she
17. <u>Ние</u> спряхме да пием нещо.	you (s), they, she, I

GD 4.5.2 Short Accusative (Direct Object) Pronouns,

МЕ

ТЕ

Попов ме прати в България.
 Мария не ме обича.
 Той ме съжаляваше, че не мога да отида във Варна.
 Зъб ме боли.
 Тя ме видя да отивам на гарата.

Кога те видя Борис?
 Разбра ли те чужденецът?
 Те те обичат.
 Той ще те разведе из града.
 Мария те съжалява.
 Какво те попита той?

ГО (masc.)

Видя́хте ли Петър? Видя́х го.
 Разбра́хте ли чужденеца?
 Разбра́х го.
 Видя́ ли /ти/ храма? Видя́х го.
 Научи́хте ли уро́ка? Научи́хме го.
 Обича́ш ли баща си? Обича́м го.
 Петър го бо́ли зъ́б.
 Аз го попита́х къде е гара́та.
 Ние го разведе́хме из града́.

Я (fem.)

Видя́хте ли жена́та? Видя́хме я.
 Разгледа́хте ли черквата?
 Разгледа́хме я.
 Затвори́ха ли банката?
 Да, затвори́ха я.
 Той я попита́ къде е гара́та.
 Ние я прати́хме на зъболека́р.
 Те не я разбра́ха какво каза́ /тя/.
 Смя́тате ли да я /черквата/
 разгледа́те сега?

ГО (neuter)

Аз разбира́м дете́то добре. Аз
 го разбира́м добре.
 Мари́я попита́ дете́то. Мари́я го
 попита́.
 Ние обича́ме дете́то. Ние го
 обича́ме.
 Аз забравих ви́ното в хоте́ла.
 Аз го забравих в хоте́ла.
 Тя спря́ла дете́то. Тя го спря́ла.

НИ

Борис ни видя́ на гара́та.
 Чуждене́цът не ни разбра́.
 Тя ни помо́ли да останем.
 Те не ни разведе́ха из града́.
 Той ни съжа́ли, че нямаме пари́.
 Те ни попита́ха къде отива́ме.
 Тя ни знае́ още от Со́фия.

ВИ (plural and polite form)

Тя разбра́ ли Ви?
 Во́ли ли Ви зъ́б?
 Аз Ви разбира́м мно́го добре.
 Ние ще ви разведе́м из града́.
 Всички Ви съжа́ляват, че пиете.
 Той ви видя́л на гара́та.

ГИ

Ние ще ги разведе́м из града́.
 Всички в града́ ги обича́т.
 Те ги научи́ли за два́ часа.
 Утре ще ви ги прати́м.
 Попита́хме ги кога́ можем да ги
 смени́м.

GD 4.5.2 Short accusative (direct object) pronouns.

Replace the pronouns as indicated by the English given on the right. Change the verb form if necessary.

1. <u>Тя</u> иска да <u>го</u> вземе.	I, we, they, he,
them, it (n), it (f), it (m).
2. <u>Ние</u> можем да <u>я</u> разбираме.	they, I, you, she
me, him, them, us
3. Болят <u>ме</u> зъбите.	him, her, them, us
4. <u>Аз</u> <u>го</u> пратих да следва там.	we, they, you, she, he
him, me, her, us, them
5. <u>То</u> бързаше да <u>ги</u> види.	I, we, they, she, you
her, it (m), me, us, them
6. <u>Ние</u> отивахме да <u>го</u> разгледаме.	they, she, I
it (f), it (m), them
7. <u>Ти</u> забрави да <u>ги</u> смениш.	I, they,
it (f), it (m)
8. <u>Той</u> смята да <u>я</u> разведе из града.	you(s), we, they
me, you, us
9. <u>Аз</u> <u>го</u> видях да <u>ги</u> пита.	we, she, I, they
her, me, them, us
them, him, her, you
10. <u>Те</u> започнаха да <u>ме</u> разбират.	you(s), you(pl), she, we
her, me, them, you
11. <u>Ние</u> <u>я</u> пратихме да следва.	I, she, they, you
him, me, us, them

12. <u>Аз</u> пойсках да <u>го</u> (n.) спра.	she,	they,	we,	you
	her,	him,	them,	me
13. Защо не <u>я</u> научите да говори български?	me,	him,	her,	them
14. <u>То</u> <u>ме</u> разведе да <u>го</u> (m.) разгледам.	he,	we,	they,	I
	him,	her,	us,	them
	it (f),	it (n),	it (m),	them

GD 4.5.3 and 4 Short Dative (Indirect Object) Pronouns.

МИ

Дъщеря ми следва медицина.
 Баща ми е търговец.
 Брат ми е във Варна.
 Баща ми остана при майка ми.
 Жена ми ми каза, че ще ми каже,
 кога ще ми прати нещата.
 Дъщеря ми ми смени парите в
 банката.
 Иван ми благодари за месото.

ТИ

Брат ти каза ли ти, че Иван ти
 взел парите?
 Днес видях майка ти и дъщеря ти
 на гарата.
 Синът ти знае ли, че ти следваш?
 Взима ли ти адвокатът /ти/ много
 пари?
 Иван благодари ли ти за виното?
 Зъболекарят ти ми прави един зъб.

МУ

Бащата на Петър е болен. Баща
 му е болен.
 Парите на Иван са в банката.
 Парите му са в банката.
 Забравих да кажа на Борис.
 Забравих да му кажа.
 Аз се боя да кажа всичко на
 адвоката.

И

Аз ще кажа всичко на Мария.
 Аз ще ѝ кажа всичко.
 Брат ми ще прати пари на майка ми.
 Брат ми ще ѝ прати пари.
 Майката на Иванка е болна.
 Майка ѝ е болна.
 Уроците на жена ми свършват утре.

МУ (Cont'd)

Аз се боя да му кажа всичко.
 Виното на Попов не е добро.
 Виното му не е добро.
 Син ми благодари на чиновника
 и замина.
 Син ми му благодари и замина.
 Дъщеря му му каза, че няма да
 отиде.
 Зъболекарят му му прави два
 зъба.

МУ (Neuter)

Аз казах на детето да пие мляко.
 Аз му казах да пие мляко.
 Тя говори на детето за баща му.
 Тя му говори за баща му.
 Те взеха парите на детето.
 Те му взеха парите.
 В чашата на детето няма мляко.
 В чашата му няма мляко.

ВИ (plural and polite form)

Къде Ви смениха доларите?
 Смениха ми ги в банката.
 Уроците ви приятни ли са?
 Да, уроците ни са приятни.
 Къде работи брат Ви?
 Брат ми работи в една банка.

И (Cont'd)

Уроците й свършват утре.
 Иван каза на жена си за парите.
 Иван й каза за парите.
 Зъболекарят на Петър прави един
 зъб на Мария.
 Зъболекарят му й прави един зъб.
 Докторът взима на болната жена
 много пари.
 Докторът й взима много пари.

НИ

Борис ни сменя пари в банката.
 Уроците ни по български са приятни.
 Майка ни ни казва да не пием вино.
 Брат ни ни прати във Варна.
 Дъщеря ни лежи на легло.
 Той искаше да ни каже нещо.
 Музеите ни са много добри.
 Хотелът му ни струваше много пари.

ИМ

Нещата на чужденците са на гарата.
 Нещата им са на гарата.
 Парите на Иван и Петър са в банката.
 Парите им са в банката.
 Зъбите на син му и дъщеря му не
 са добри.

ВИ (plural and polite form)
(Cont'd)

Дъщеря ви болна ли е?
 Дъщеря ни е болна.
 Кога ви пратиha нещата?
 Нещата ни ги пратиha вчeра.
 Те извиниха ли Ви се?
 Да, те ми се извиниха.
 Ще ви видя след няколко дни.
 Кога ще Ви направят зъбите?
 Какво ви трябва за разходка?
 Какво ви казаха жените ви?
 Жените ни ни казаха, че отиват
 на кино.

ИМ (Cont'd)

Зъбите им не са добри.
 Приятелите им не разбират български.
 Аз ще им кажа всичко, каквото зная.
 Борис им прати каквото можа.
 Баща им им говори много.
 Приятелят им им взе всичко.
 Приятно им е, че сте тук.
 Чужденецът им каза, че ще им
 смени парите.
 Жените им не им пратиha пари.
 Децата им работят в кантората им.
 Иван им поиска пари и им каза да
 не ми казват.

GD 4.5.5 Pronouns: Review

Replace the pronouns as indicated by the English given on the right.

Change the verb form if necessary.

1. Баща <u>ни</u> <u>ни</u> каза.	their	my	her	your
	her	him	me	them
2. Дъщеря <u>ни</u> <u>я</u> обичаше много.	her	my	their	your
	him	them	us	you
3. Приятелят <u>й</u> <u>й</u> прати пари.	my	our	their	your
	him	us	me	them
4. Майка <u>й</u> <u>ме</u> видя.	his	our	your	their
	him	her	us	them

5. <u>Ние</u> <u>му</u> <u>ги</u> сменихме.	they	I	you	she
	us	her	me	them
	it (f)	it (m)	them	it (n)
6. <u>Той</u> <u>ни</u> <u>го</u> поиска.	they	you	I	
	us	her	you	
	them	it (f)	it (m)	
7. Детето <u>им</u> <u>й</u> <u>го</u> взе.	our	my	her	
	them	him	us	
	it (f)	them	it (m)	
8. <u>Ние</u> започнахме да <u>му</u> говорим.	they	I	you	
	me	her	them	
9. <u>Те</u> <u>ни</u> видяха да <u>ви</u> пращаме неща.	I	they	we	she
	him	me	her	them
	her	you	them	us
10. Нещата <u>ни</u> <u>ни</u> трябва.	my	her	their	
	her	him	me	
11. <u>Аз</u> <u>й</u> казах да <u>й</u> каже.	she	he	we	you
	him	them	her	me
	me	you	them	him
12. <u>Те</u> <u>му</u> се извиниха.	she	they	we	you
	her	us	him	them
13. <u>Вие</u> <u>я</u> пращайте да <u>ми</u> каже.	they	I	we	he
	him	them	her	you
	her	him	them	us
14. <u>Ние</u> трябва да <u>им</u> благодарим.	you	they	she	
	her	you	him	

15. Аз	казах	на	баща	ми	да	й	каже.	he	they	we	you	she
								her	his	their	our	your
								me	us	him	them	you

Listening In1. Попов и Георги говорят.

Попов: Вчѐра отидох да видя моя приятел Петър в кантората на
господин Иванов.

Забравих да го попитам как е дъщерята на Борис.

Тя е в Костенец.

Георги: Моят брат е в Костенец, но той не знае, че тя е там.

Попов: Да побързаме да отидем в ресторанта.

Аз съм много гладен.

Георги: Да, добре.

Аз отивам на кино в осем и двайсет.

2. Попов и Иванов говорят.

Попов: Добър вечер, Иванов.

Иванов: Добър вечер. Какво има ново?

Попов: Жена ми и дъщеря ми отидоха на зъболекар тази сутрин, а аз
отивам да видя болен приятел.

Как е баща ти?

Иванов: Той не е добре.

Трябва да лежи.

Попов: Съжалявам много; дано оздравее скоро!

Иванов: Хайде да прием кафе!

Попов: Благодаря, но нямам време.

Let's Talk About the Weather

Basic Sentences

Peter knocks at Boris's door. Boris opens it.

Борис

welcome ('order')

заповядай

come in!

ела вѣтре!

to a dry (place)

на сѹхо

Welcome, Peter, come on in where
it's dry!

Заповядай Пѣтре, ела вѣтре на
сѹхо!

Петър

hello

здрасти

what kind of rain

какѣв дѣжд

Hello, what rain!

Здрасти, какѣв дѣжд!

every day

всеки ден

falls (of rain, snow, etc.)

вали

so, in such a manner

така / тѣй

Does it rain every day like this
in Sofia?

Всеки ден ли вали така в
София?

Борис

at this time

по това време / през това

after a little

след малко време

the sun

слънцето

again

пак

will begin to shine

ще изгрее

At this time (of the year), yes,
but you will see the sun come
out after a bit.

По това време да, но ще видиш,
че след малко слънцето пак
ще изгрее.

summer weather

ля̀тно вре́ме

during the day

през дeнѝ / през дeнѝ

warm

то̀пло

always

вина̀ги

the evenings

вeчeритe

cool

хлѝдни

Summer weather here is warm through
the day but the evenings are
always cool.

Ту̀к ля̀тно вре́ме, през дeнѝ e
то̀пло, но вeчeритe са вина̀ги
хлѝдни.

Петър

also

и

becomes

ста̀ва

extraordinarily

извъ̀нредно

hot

горeщo

It gets very hot in New York,
too.

И в Ню-Йoрк ста̀ва извъ̀нредно
горeщo.

Борис

And winter weather?

А зѝмно вре́ме?

Петър

cold

студeно

sometimes

пoнѝкога

heavy ('strong') storms

силни бу̀ри

It's cold, and now and then there
are heavy storms.

Студeно e и пoнѝкога ѝма силни
бу̀ри.

Борис

during the winter

през зѝматa

often	често
snow	сняг
It gets very cold here in the winter, also, and it often snows. my children they like to play in the snow My children like to play in the snow very much. for that [reason] every winter them I'm sending weeks to the mountain So I send them to the mountains for a few weeks every winter.	И тук през зимата става много студено и често вали сняг. моите деца обичат да играят в снега Моите деца много обичат да играят в снега. за това всяка зима ги пращам седмици на планината За това, всяка зима ги пращам за няколко седмици на планината.

Петър

tell!	кажи!
the summer	лятото
Tell me, does it get very hot in the summer?	Кажете ми, през лятото става ли много горещо?

Борис

the months	месеците
July	юли
August	август

heat

горещина

forty degrees

четиридесет градуса /

четиресет

centigrade

целзий

During July and August we sometimes

През месеците юли и август

have temperatures up to 40

горещината в София се качва до

degrees centigrade.

към четиресет градуса целзий.

the winter temperature

зимната температура

falls

спада

twenty five

двадесет и пет / дваисет

below zero

под нулата

And during the winter the

А зимната температура спада до

temperature falls to about 25

към дваисет и пет градуса

below zero.

под нулата.

Петър

you live

живеете

during such cold

при такъв студ

How can you live when it's that

Как може/те/ да живеете при

cold?

такъв студ?

Борис

so

толкова

since, because

тъй като

we conduct ourselves

водим се

It's not so cold, as we go by

Не е толкова студено, тъй като

centigrade.

ние се водим по целзий.

Петър

during the Fall

през есента

How is the weather during the Fall?

Какво е времето през есента?

Борис

Spring

пролет

Fall

есен

Year's times

годишни времена

Spring and Fall are the most pleasant seasons of the year in Bulgaria.

В България пролет и есен са най-приятните годишни времена.

when

когато

it gets better

оправи се

we'll go

ще отидем

outing

екскурзия

When the weather gets better, we'll go for a hike.

Когато се оправи времето, ще отидем на екскурзия.

Months

January

януари

July

юли

February

февруари

August

август

March

март

September

септември

April

април

October

октомври

May

май

November

ноември

June

юни

December

декември

Notes

Note 5.1 Consonants: Voiced and Voiceless

The description of the alphabet (Note 3.2), as well as other notes, have had to take into account the variation of voiced and voiceless consonants within the same word, ending or other form. For example:

зѣб	is	зѣп	but	зѣболекар	zəbolékar
студ	is	stút	but	студено	studéno

Before pause or other open juncture certain consonants are regularly voiceless. Bulgarian consonants fall into three categories in this respect:

A f p t k s š c č h

C r l m n y

B v b d g z ž dz dž

Group A consonants are voiceless and all but /h/ are matched by corresponding voiced consonants in Group B. Group C are all voiced but have no voiceless counterparts. (/r/ may be voiceless at the end of a word, but this is not a separate consonant in the same sense that /p/ is distinct from /b/; see below.) The consonants of each pair (/f - v/, /p - d/, etc.) differ from each other primarily by the fact that one is voiced. Compare:

Before Voiceless Paired Consonants		Before Voiced Paired Consonants	
k	fkólko	в колко	b v bəlgáriya в България
t	slet tová	след това	g v godínata в годината
s	ás se boyé	аз се боя	d prez denyé през деня
	pri takéf stút	при такъв студ	z prez zímata през зимата
c	f cyála bəlgáriya	в цяла България	

Before (Voiceless) /h/

h f hotél в хотел

Before Unpaired Consonants

n	f	Nú Yórk	в Ню-Йорк	l	prez lyátoto	през лятото
n	ot	náy visókite	от най-високите	m	prez mésecite	през месеците
m	slet	málko	след малко		sled málko	след малко
				n	pod núlata	под нулата

Before Vowels

s	udovólstvie	с удоволствие			
slet	óbet	след обед	sled	óbet	след обед

When two consonants occur together they may both be from Group A (as /fk/, /fs/, /fc/, /fh/), both from Group B (as /vb/, /vg/, /zd/) or one from either A or B combined with a consonant from Group C (as /fn/, /tn/, /zl/, /zm/). In a cluster of two A or B consonants, both be AA or BB, according to which group the second consonant belongs to. The cluster /vk/ is not permissible, /k/ is Group A, so /v/ is replaced by the corresponding A consonant, which is /f/, giving /fk/.

The examples above are of prepositions plus nouns or other combinations of 'words'. These same changes take place within a word. The various parts of a word, such as prefix, root or suffix may have different consonants in different combinations. For example, the prefix раз- represents four different pronunciations:

rez-	in	разгледам	rezglédem
res-	in	разходка	reshótke
raz-	in	разлика	rázlike
ras-	in	разписка	ráspiske

Note also the change of /d/ to /t/ in разходка. As this example shows, the Bulgarian spelling generally has the same shape (as раз- or ход-) for the same form (morpheme). The pronunciation has changed, but the spelling is historical. There are many words in Bulgarian in which a consonant is regularly spelled as if voiced but is actually voiceless. For example:

всеки	fséki	every	AA
втори	ftóri	second	AA

The reverse is also true:

сбирка	zbrka	collection	BB
сготвя	zgotvya	prepare	BB

The discussion above relates only to phonetic changes due to voiced - voiceless patterns. These are also sub-phonetic variants. For example, /r/ is voiceless before open juncture:

in добър the /r/ is [r̥].

As there is no contrast between voiced [r] versus voiceless [r̥], there are no words distinguished by the two.

The reverse situation is found with regard to /h/. This consonant, normally voiceless, may be voiced in close juncture with a following voiced (type B) consonant.

He можах да намеря. I couldn't find [it].

Here /h d/ is [ɣ d].

Note 5.2 Verb: Imperative

Вижте златните куполи!	Look at the golden domes!
Виж, Петре, на дясно е едно от най-високите здания в София.	Look, Peter, on the right is one of the highest buildings in Sofia.
Заповядай, Петре.	Please (come in), Peter. (Literally) Command, Peter!
Каж ми!	Tell me!

The imperative singular ends in /-i/ (always stressed), /-y/ or zero. The plural has the ending /-te/. Singulars in /y/ or zero add /-te/. Singulars in /-i/ have /-éte/. A few imperatives are irregular, such as виж, but most are very regular. /a/ verbs regularly add /y/, /i/ verbs have imperatives in /-i/,

/-éte/. Some /-e/ verbs have imperatives in zero, some in /-í/ and some in /-y/. With a few exceptions, if the stem ends in a vowel, the imperative endings are /-y/, /-yte/; if it ends in a consonant, the endings are /-í/, /-éte/. (See Notes 7.2 and 25.1 for an explanation of the stem.)

Imperatives of the verbs occurring through Unit 5 are:

<u>Imperfective or Perfective</u>	<u>Imperative</u>	<u>Meaning</u>
I бързам	бързай, -те!	Hurry!
I взимам	взитай, -те!	Take!
P взема	вземи, -ете!	
I виждам	виждай, -те!	Look! See!
P видя	виж, -те!	
I говоря	говори, -ете!	Speak! Talk!
I идвам	идвай, -те!	Come!
P дойда	ела, -те!	
I забравям	забравяй, -те!	Forget!
P забравя	забрави, -ете!	
I заминавам	заминавай, -те!	Depart! Leave!
P замина	замини, -ете!	
I заповядвам	заповядвай, -те!	Order! Please!
P заповядам	заповядай, -те!	
I започвам	започвай, -те!	Start! Begin!
P започна	започни, -ете!	
I затварям	затваряй, -те!	Close!
P затворя	затвори, -ете!	
I играя	играй, -те!	Play!
I извинявам (се)	извинявай, -те (се)!	(with се) Excuse! Apologize!

Р	извиня (се)	извини́, -ете́ (се)!	
І	казвам	казвай, -те!	Tell! Say!
Р	кажа	кажи́, -ете́!	
І	качвам се	качвай, -те се!	Get on! Go up!
Р	кача се	качи́, -ете́ се!	
І	научавам		
Р	науча	научи́, -ете́!	Learn!
І	оставам	оставай, -те!	Stay! Remain!
Р	остана	остани́, -ете́!	
І	отварям	отваряй, -те!	Open!
Р	отворя	отвори́, -ете́!	
І	отивам	отивай, -те!	Go! (there)
Р	отида	отиди́, -ете́! иди́, -ете́!	
І	отсядам	отсядай, -те!	Put up! (at)
Р	отседна	отседни́, -ете́!	
І	питам	питай, -те!	Ask!
Р	[попитам	попитай, -те!]	
І	пия	пий, -те!	Drink!
І	пращам	пращай, -те!	Send!
Р	пратя	прати́, -ете́!	
І	пътувам	пътувай, -те!	Travel!
І	работя	работи́, -ете́!	Work!
І	развеждам	развеждай, -те!	Take around!
Р	разведа	разведи́, -ете́!	Take through!
І	разглеждам	разглеждай, -те!	Look at!
Р	разгледам	разгледай, -те!	

I	свършвам	свършвай, -те!	Finish!
P	свърша	свърши, -ете!	
I	сменям	сменяй, -те!	Change!
P	сменя	смени, -ете!	
I	ставам	ставай, -те!	Become! Get up!
P	стана	стани, -ете!	

This list will also serve to give the perfective - imperfective pairs of the new verbs, as well as review those of previous units. /ełá/ is an irregular form, going with the verb /dóyde/ (P 'come').

The imperfective is regularly used when the imperative is negative. (It is also used in an affirmative imperfective sense, such as 'do this over and over', 'do this every day', etc.)

Не отивай, -те!	Don't go!
Не взимай, -те!	Don't take!

Note 5.3 Pronominal Adjectives: този, тази, това, тези.

Кога заминава този влак?	When does this train leave?
Иванка я болеше зъб тази сутрин.	Ivanka had a toothache this morning.
Това бяло здание е банката.	That white building is the bank.
по това време, да.	at this time, yes.

These examples illustrate the pronominal adjective 'this, that'. This adjective serves as a reference to something mentioned before or known by context. There is another word for 'that (over there)'. The forms are:

този	this (that) (m.)
тази	this (that) (f.)
	(may be /tézi/ or /tázi/)

това́	this (that) (n.)
те́зи	these (those) (pl.)

These may be used as general pronouns for 'this, that'. The neuter is often so used.

Как се казва това на български? How is this said in Bulgarian?

След това ще потеглим за Варна. After that we'll go on to Varna.

Това е старата черква. That's the old church.

Note that /tová/ does not agree with /čerkva/; that is, it is not the feminine form /tézi/. The translation is not 'that old church', but 'that (neuter) is the old church'. The forms of the adjective /takéf/ 'such', may also be noted here:

такъ́в	такáва	такóво	pl.	такíва
--------	--------	--------	-----	--------

Note 5.4 Pronominal Adjectives:

Моят син Ангел свърши My son Angel graduated from
университета. the university.

Моите деца обичат да играят. My children like to play.

Bulgarian has a set of pronominal adjectives based on the personal pronouns. They are used for a more emphatic 'my', 'your', 'his' than are the dative short pronouns (see Note 4.5.3). As adjectives they have masculine, feminine, neuter and plural forms. They also have the article suffixed where

appropriate, as do other adjectives. These pronominal adjectives are:

<u>Masculine</u>	<u>Feminine</u>	<u>Neuter</u>	<u>Plural</u>	<u>Meaning</u>
мо́й	мо́я	мо́е	мои́	my
тво́й	тво́я	тво́е	твои́	your (sg. familiar)
него́в	него́ва	него́во	него́ви	his, its
неи́н	неи́на	неи́но	неи́ни	her
наш	на́ша	на́шо (на́ше)	на́ши	our
ва́ш	ва́ша	ва́шо (ва́ше)	ва́ши	your (pl. polite)
тя́хен	тя́хна	тя́хно	тя́хни	their
сво́й	сво́я	сво́е	свои́	(reflexive)

The reflexive may be 'my, your, his, her, our, their', depending on the subject.

Note the difference between мой /мо́у/ and мои /мо́и/. The first is one syllable, the second two.

Note 5.5 Verb: вали

Всеки ден ли вали така? Does it rain every day like this?

This verb is defective (see Note 4.4) and is used for the falling of rain, snow, hail, etc. The singular forms used are:

<u>Present</u>	<u>Imperfective</u>	<u>Perfective Past</u>	<u>/l/ Participle</u>
ва́ли	ва́леше	валя́	валя́л

Note 5.6 ѓе

Забравих да ти кажа, че I forgot to tell you that Ivanka
Иванка я болеше зъб. had a toothache.

/ѓе/ is the equivalent of English 'that' after words like 'say, tell, think, know, hope', etc. English 'that' in such cases may often be omitted:

'I think he'll come', or 'I think that he'll come'. Bulgarian /če/ is rarely omitted. /da/, often translated 'that' in the build-ups, is hardly ever the equivalent of English 'that' in actual usage. For example, in the sentence above we might translate literally 'I forgot that I tell you', to show that in Bulgarian the 'tell' has 'I' with it (ending /-ə/), but the corresponding English sentence is 'I forgot to tell you'. Some other equivalents of /če/ are 'because, but, however'; in /če da/ 'so that', in /kato će li/ 'as if'.

Grammatical Drill

GD 5.2 Verb: Imperative

бързам

Бързай да свършиш университета!	Бързай да го видиш! Той заминава след десет минути.
Не бързай, имаме време.	Бързайте, защото влакът ще замине.
Бързайте да смените парите!	Не бързайте! Влакът е заминал.
Не бързайте! Ще ги сменим утре!	Бързай да вземеш хляб!

взимам - взема

Взитай всеки ден хляб от този ресторант!	Вземете ми нещата от гарата!
Не взитай хляб от там! Не е добър.	Не взимайте нещата сега! Вземете ги утре!
Вземи десет лева от Борис!	Вземете от това вино! То е много добро и прочуто.
Не взитай пари от Борис!	Не взимайте от това вино! Вземете от другото!

виждам - видя

Виж тази прочута черква!	Мария, виж къде са децата!
Вижте, това е черквата Александър Невски.	Вижте, колко много пари!

говоря

Ако искаш той да отиде, говори с майка му!	Не говори с майка му! Говори с баща му!
--	---

Говорéте с Пётър за
екскурзията!

Работéте и не говорéте много!

Говорéте й да отиде във Варна!

Не й говорéте сегá! Тя е бóлна.

забравям - забравя

Забрави го! Той нé е добър.

Не забравяй да вземеш парите
от Иванов.

Забравéте всичко това! Това е
най-добре.

Не забравяйте да отидете при
доктора!

заминавам - замина

Не заминавай днес! Замини утре
след обед!

Заминавай всеки ден в шест часа
сутринта!

Заминéте в шест часа! Не
заминавайте по-късно!

Не заминавайте с Пётър!
Заминéте с брат си!

заповядвам - заповядам

Заповядайте! Елате в́тре на
сухо!

Заповядайте с госпожата на едно
кафе!

Заповядайте госпожице, каквó
обичате да пиете?

Заповядай на Иван да остане
тук!

Заповядайте му да ни разведе из
града.

Заповядайте моля, каквó ще
вземе те?

Не заповядай много, но ела да
работиш и ти!

Не ми заповядавайте! Аз не
обичам да ми заповядват.

започвам - започна

Започни да слéдваш медицина!

Не започвай още! Нямаш пари.

Започнéте да работите и ще имате
пари.

Не започвайте още да работите!
Свършете университета и тогава!

затварям - затворя

Затворéте кантората и елате на
чёрква!

Затворéте го! Той нé е добър.

"Не го затваряйте, моля!" каза
Мария на чинбóвника.

Иванов, затворéте моля, вратата!

Затваряйте винаги вратата, когато
идвате!

**the door*

играя

Деца, играйте на сѹхо!

Петре, не играй на дъждá, играй
на сѹхо!

Приятели, не играйте в снега,
играйте тѹк!

Деца, играйте с Иван и не говорете
високо!

идвам - дойда

Борисе, ела да видиш синá ми!
Смятам, че е болен.

Госпожи и господá, елате тѹк в
пет часа!

Елате да пием кафе!

Ела да отидем при Иван!

Елате с госпожата си да ни видите!

Елате вътре на сѹхо!

извинявам се - извиня се

Извинявай се винаги, когато
направиш нещо не добро.

Не се извинявай, аз зная всичко.

Извинете се на господина!

Мария, извини се на госпожата!

Извинете, кога започна киното?

казвам - кажа

Кажи му да не играе на дъждá,
но да играе вътре!

Кажете им да играят на сѹхо!
Не му казвайте! Аз ще му кажа.

Кажи й, че няма да отида.

Казвай му винаги какво трябва
да прави!

Кажи му урока и той ще го знае.

Кажете ни, кога ще отидем на
разходка!

Казвайте ни всеки ден какво да
правим!

Не ни казвайте! Ние знаем какво
да правим.

Кажи му да отиде да вземе хляб!

Не му казвай сега! Кажи му след
обед!

качвам се - кача се

Не се качвайте днес на
планината! Ще има буря.

Качете се след няколко дни!

Не се качвай на този влак!

Качете се при Иван! Той е болен.

Не се качвайте сега! Качете се
след един час!

Качете се на този влак, ако искате
да пристигнете на време!

.... - науча

Деца, научете уроците и тогава
идете на кино!

Научете какво е говорил Петров
и ми кажете още днес!

Научете всичко!

Научи кога тръгва влакът за
Варна! **leaves*

Мария, научи урока и тогава
иди да играеш!

оставам - остана

Когато си болен, оставай тук!

Останете при баща ми! Той е
много болен.

Остани тук! Не отивай днес в
кантората!

Остани още два дни!

Не оставай тук! Иди на
доктор!

Не оставай, защото той е болен.

Когато отивате във Варна,
оставайте при брат ми!

отварям - отворя

Отвори вратата! Много е топло
тук.

Отворете банката! Искаме да
сменим пари.

Иване, отвори кантората в шест
часа!

Иванов, отворете вратата!

Не я отваряй в шест!
Отвори я в седем часа!

Не я отваряйте! Ще стане студено.

отивам - отида

Не отивайте сега на кино!
Отидете утре!

Отиди след дъжда!

Не отивайте на екскурзия! Ще
има буря.

Отидете да работите при Петров!

Не отивайте там! Не е добре.

Отидете след няколко дни!

Не отивай сега на гарата! Вали
дъжд.

отсядам - отседна

Не отсядайте в този хотел!
Не е добър.

Отседнете в хотела до гарата!
Той е по-добър.

Отседни при приятеля ми, когато отидеш във Варна. Отседнете в хотел България!

Не отсядай в този хотел! Не е добър.

пия

Мария, пий мляко, не пий кафе! Деца, пийте мляко или вода, но не пийте вино!

пращам - пратя

Не пращайте децата да играят в снега!

Прати му десет долара!

Пратете ги на кино!

Не пращайте децата на планината!

Пращайте ми всяка седмица пари!

Пратете ги по-добре във Варна!

Пратете ми двадесет долара!

Пращайте ги всяко лято във Варна!

Не пращайте пари на Иван, пратете на Петър!

Не пращайте Мария сега за хляб! Вали дъжд.

Пращай му всеки ден по няколко долара!

Пратете я след дъжда!

пътувам

Пътувайте с влака в девет часа!

Пътувайте из България! Това е удоволствие.

Не пътувайте с влака в десет часа! Не е добър.

Пътувай, ако искаш да видиш много!

работя

Работете през деня, но не работете вечер!

Работете с удоволствие!

Работи до шест часа и ела да отидем на кино!

Не работете в тази банка! Не е добра.

развеждам - разведа

Моля, разведете ни из града!

Деца, разведете ме да видя града!

Не ги развеждай днес! Разведи ги утре!

Не ме развеждайте сега, разведете ме след обед!

Мария, разведи децата из града!

разглеждам - разгледам

Разглеждайте музея и елате да
видим банката!

Елена, разгледай прочутите
здания на града!

Не го разглеждайте сега! Нямаме
много време.

Не разглеждай черквата, но
разгледай храма!

свършвам - свърша

Свършете университетата и елате
да работите в кантората ми!

Свършете виното и да станем!

Свършвай да работите в четири
часа и ще имате време за
разходка!

Не свършвай всичкото вино за да
има за всички.

сменям - сменя

Смени парите на Иван, но не
сменяй парите на Петър!

Не сменяйте парите сега; сменете
ги на гарата!

Сменете парите в банката!

Сменете хляба с картофи!

Не ги сменяйте в хотела!

Не го сменяйте с картофи!
Сменете го с нещо друго!

Сменете ми бирата с вино!

Сменете влака в Пловдив!

Не сменяйте бирата! Тя е
много добра.

ставам - стана

Станете адвокат! Не ставайте
чиновник!

Не ставайте късно сутрин! Не е
добре.

Стани доктор! Не ставай
търговец!

Станете търговец на вино!

Станете в пет часа сутринта и
ще имате време!

Не ставай още! Студено е.

GD 5.3 Pronominal Adjectives: то̀зи, та̀зи, то̀ва, тѐзи.

то̀зи

Кога̀ замина̀ва то̀зи вла̀к?	В то̀зи рестора̀нт няма̀ вино̀.
А̀з ще сле́двам в то̀зи универси́тет.	Ниѐ разгле́дахме вче́ра то̀зи музеѐй с бра́т ми.
Еле́на видя̀ то̀зи госпо́дин вче́ра.	Попови́ са прия́тели с то̀зи чу́жене́ц.
А̀з зна́я, че то̀зи хля̀б нѐ е добу̀р.	Щѐ оти́да в то̀зи хра́м с то̀зи госпо́дин.
Как̀ се ка̀зва то̀зи гра́д?	Баща̀ ми взѐ парѝ от то̀зи тьрго́вец.
И́ма ли рестора̀нт в то̀зи хоте́л?	

та̀зи

Еле́на е пъту̀вала с та̀зи же́на.	Вла̀кът нѐ спи́ра на та̀зи га̀ра.
Ниѐ разгле́дахме та̀зи че́рква вче́ра.	А̀з видя̀х та̀зи госпо́жица с Пе́тър.
А̀з видя̀х та̀зи же́на след е́дна се́дмица̀.	Ниѐ разгле́дахме та̀зи прочу́та кате́драла̀.
А̀з щѐ пи́я от та̀зи би́ра.	Много̀ дъ́жд валя̀ та̀зи е́сен.
Тя̀ и́ска да̀ отиде́м та̀зи ве́чер на ки́но.	На та̀зи га̀ра видя̀х Мари́я с ма́йка ѝ.
Ниѐ оти́ваме та̀зи неде́ля на екску́рзия̀.	А̀з съ́м пи́л от та̀зи би́ра.

то̀ва

Какво̀ е то̀ва бя̀ло зда́ние та́м?	Сле́д то̀ва щѐ отиде́м на рестора̀нт.
То̀ва̀ е На́ро́дната ба́нка.	По̀ то̀ва вре́ме рестора̀нтите са за́творенѝ.
Какво̀ е то̀ва бя̀лото на плани́ната?	То̀ва вино̀ нѐ е добу̀ро, но̀ то̀ва мля̀ко е добу̀ро.
То̀ва̀ е сня́г.	А̀з оби́чам то̀ва детѐ.
То̀ва̀ тук̀ е би́ра, а̀ то̀ва̀ та́м е ви́но.	Пра́ти то̀ва̀ ме́со на Пе́тър!
Къ́де щѐ отиде́м сле́д то̀ва̀?	

тѣзи

Какво правят тѣзи деца тук?	Научете тѣзи уроци!
Тѣзи деца играят, но това дете не иска да играе.	Помолете тѣзи господа да ви кажат, къде е гарата!
Тѣзи жени заминават за София.	Сменете ми тѣзи пари, моля!
Всички тѣзи неща са на Иванов.	Разбрахте ли тѣзи чужденци?
Какви са тѣзи здания там?	Какво е това здание с тѣзи златни куполи?
Тѣзи здания са музѣят и катедралата.	Една от тѣзи жени е жена на Петър.

GD 5.4 Pronominal Adjectives: мой, твой etc.

мой (masc.)

Този господин е мой приятел.	Аз видях един мой приятел на гарата.
Този ресторант е мой.	Един мой чиновник го боли зъб.
Един мой приятел е болен.	Аз живея с един мой приятел.
Това е мой хляб.	

мойт

Баща ми е в София. Мойт баща е в София.	Приятелят ми пристигна от Америка.
Брат ми следва медицина. Мойт брат следва медицина.	Моят приятел пристигна от Америка.
Син ми е адвокат. Мойт син е адвокат.	Ресторантът ми е до гарата.
Това е старият ми приятел Петър.	Моят ресторант е до гарата.
Това е мойт стар приятел Петър.	Хлябът ми не е добър. Мойт хляб не е добър.

моя

Днес видях моя приятел Иван.	Аз се извиних на моя зъболекар, че не мога да отида.
Аз смених моя хляб с картофи.	

Тя видя моя доктор в градá.

Аз казах на моя чиновник да смени парите.

моя (feminine)

Аз видях една моя приятелка.

Жана е моя дъщеря.

Това е моя чаша.

Госпожата в дясно от госпожа Иванова е моя жена.

моята

Сестра ми взима уроци по български.

Моята бира не е добра.

Моята сестра взима уроци по български.

Моята температура е много висока.

Моята жена отиде при моята майка.

Попитайте госпожата, дъщеря ми там ли е!

Жена ми отиде при майка ми.

Попитайте госпожата, моята дъщеря там ли е!

Приятелката ми работи в една банка.

Моята приятелка работи в една банка.

мое (neuter)

Това дете е мое.

Аз живея в мое здание.

Това кафе е мое, но това вино не е мое.

Едно мое дете е в София, а друго е във Варна.

Това здание там е мое.

моето.

Детето ми играе в снега.

Времето ми струва пари. Моето време струва пари.

Моето дете играе в снега.

Детето ми пие много мляко. Моето дете пие много мляко.

Кафето ми е студено. Моето кафе е студено.

Виното ми е много добро. Моето вино е много добро.

Зданието ми е до гарата. Моето здание е до гарата.

МОИ (plural)

Тези деца са мои, но тези там не са мои.

Нещата на гарата са мои.

Мои приятели отиват на екскурзия.

Тези две здания са мои.

Аз видях мои приятели на гарата.

Няколко мои чиновници са болни.

МОИТЕ

Децата ми са на планината.

Моите деца са на планината.

Нещата ми са на гарата.

Моите неща са на гарата.

Приятелите ми говорят английски.

Моите приятели говорят английски.

Синовете ми са в Пловдив, но дъщерите ми са в София.

Моите синове са в Пловдив, но моите дъщери са в София.

Парите ми са в банката.

Моите пари са в банката.

(tape has братя)

ТВОЙ (masc.)

Хотелът до гарата твой ли е?

Това твой хляб ли е?

Вчера видях един твой приятел в банката.

Един твой чиновник е болен.

Аз живея с един твой приятел.

ТВОЯТ (masc.)

Баща ти в София ли е? Твоят баща в София ли е?

Какво следва брат ти? Какво следва твоят брат?

Синът ти адвокат ли е? Твоят син адвокат ли е?

Къде е приятелят ти? Къде е твоят приятел?

Приятелят ти пристигна ли от Америка?

Твоят приятел пристигна ли от Америка?

Ресторантът ти отворен ли е?

Твоят ресторант отворен ли е?

ТВОЯ (masc.)

Днес видях приятеля ти.

Днес видях твоя приятел.

Смених хляба ти с картофи.
 Смених твоя хляб с картофи.
 Аз попитах баща ти. Аз попитах
 твоя баща.
 Ние отидохме при доктора ти.
 Ние отидохме при твоя доктор.
 Какво да кажа на зболекаря ти?
 Какво да кажа на твоя зболекар?

Говорих с брат ти. Говорих с
 твоя брат.
 Видях сина ти в киното. Видях
 твоя син в киното.
 Аз пътувах с брат ти. Аз пътувах
 с твоя брат.
 Когато заминава влака ти? Когато
 заминава твоя влак?

твоя (feminine)

Това твоя дъщеря ли е? Аз знам, че това е твоя чаша.
 Твоя жена ли е тази госпожа? Аз знам, че тя е твоя дъщеря.
 Това твоя бира ли е?

твоята

Майка ти лежи на легло. Твоята Видях приятелката ти. *friend (f)*
 майка лежи на легло.
 Дъщеря ти отиде на разходка. Видях твоята приятелка.
 Твоята дъщеря отиде на разходка. Жена ти отиде при дъщеря ти.
 Бирата ти е много топла. Твоята жена отиде при твоята
 дъщеря.
 Твоята бира е много топла.

твое (neuter)

Това твое дете ли е? Кафето е твое, но виното е мое.
 Аз живея в твое здание.

твоето

Детето ти играе на дъжда. Кафето ти е много добро. Твоето
 кафе е много добро.
 Твоето дете играе на дъжда.
 Млякото ти е горещо. Твоето
 мляко е горещо.

Виното ти е прочуто.

Твоео вино е прочуто.

твои (plural)

Нещата на гарата твои ли са?

Аз видях твои приятели в
чърквата.

Видях твои чиновници да отиват
на разходка.

Тези деца твои ли са?

твоите

Къде са децата ти? Къде са
твоите деца?

Парите ти са при Иван. Твоите
пари са при Иван.

Приятелите ти българи ли са?

Братята ти тук ли са? Твоите
братя тук ли са?

Твоите приятели българи ли са?

негов (masc.)

Това е негов хляб.

Хотелът до гарата е негов.

Иван е негов приятел.

Един негов чиновник е заминал
за София.

неговият

Брат му отиде в София. Неговият
брат отиде в София.

Ресторантът му е до гарата.

Баща му пие много. Неговият
баща пие много.

Неговият ресторант е до гарата.

Влакът му заминава в осем часа.

Приятелят му работи в банката.

Неговият влак заминава в осем
часа.

Неговият приятел работи в
банката.

неговия

Аз видях приятеля му.

Отидох да видя синя му.

Аз видях неговия приятел.

Отидох да видя неговия син.

Ние попитахме чиновника му.

Ние попитахме неговия
чиновник.

негова (feminine)

Това е неговa чаша.

Госпожата е неговa жена.

Една неговa дъщеря пътуваше
във влака.

неговата

Дъщеря му взема уроци. Неговата
дъщеря взема уроци.

Жена му е болна. Неговата жена
е болна.

Бирата му е много топла.

Майка му говори с жена му.

Неговата бира е много топла.

Неговата майка говори с неговата
жена.

негово (neuter)

Това здание е негово.

Видях едно негово дете да играе
в снега.

Аз пия негово кафе.

Това мляко негово ли е?

неговото

Детето му играе на сухо. Неговото
дете играе на сухо.

Неговото месо не е добро.

Виното му е прочуто. Неговото
вино е прочуто.

Детето на Иванов е болно.

Кафето му е горещо. Неговото
кафе е горещо.

Неговото дете е болно.

Млякото на детето е студено.

Аз видях детето му на гарата.

Неговото мляко е студено.

Видях неговото дете на гарата.

негови (plural)

Това негови деца ли са?

Няколко негови чиновници стидоха
в София.

Тези госпожици са негови дъщери.

неговите

Децата му обичат мляко.

Неговите деца обичат мляко.

Дъщерите му пътуват из
България.

Неговите дъщери пътуват из
България.

Парите му са в банката. Неговите
пари са в банката.

Приятелите му го обичат много.

Неговите приятели го обичат
много.

Чинóвниците му работят до късно.

Неговите чинóвници работят до
късно.

неин (masc.)

Този хляб е на Иванка. Този
хляб е неин.

Той е чинóвник при Елена. Той е
неин чинóвник.

Петър е приятел на Мария. Петър
е неин приятел.

Хотелът е на госпожа Иванова.

Хотелът е неин.

неиният

Брат ѝ е в Пловдив. Неиният
брат е в Пловдив.

Влакът ѝ ще пристигне след пет
минути.

Баща ѝ замина за Варна. Неиният
баща замина за Варна.

Неиният влак ще пристигне след
пет минути.

Неиният приятел ще взема уроци
по български.

неиния

Ние видяхме приятеля ѝ. Ние
видяхме неиния приятел.

Аз разведох синà ѝ из града.

Тé отидоха в ресторанта ѝ. Тé
отидоха в неиния ресторант.

Аз разведох неиния син из града.

нейна (feminine)

Иванка е дъщеря на Мария.

Борис пи от нейна чаша, тя пи
от негова чаша.

Иванка е нейна дъщеря.

Аз пиà от нейна чаша.

нейната

Дъщеря ѝ ще отиде на кино.

В чашата ѝ има вино.

Нейната дъщеря ще отиде на кино. В нейната чаша има вино.

Майка ѝ лежи на легло. Нейната Ние видяхме дъщеря ѝ. Ние видяхме
майка лежи на легло. нейната дъщеря.

нейно (neuter)

Това дете е на Иванка. Виното в чашата е на Мария.
Това дете е нейно. Виното в чашата е нейно.
Ние пием нейно кафе.

нейното

Детето ѝ играе в снега. Нейното Ние разведохме детето ѝ из града.
дете играе в снега. Ние разведохме нейното дете из
Кафето ѝ не е добро. Нейното града.
кафе не е добро.
Във виното ѝ има вода. В нейното
вино има вода.

нейни (plural)

Тези деца са на тази госпожа. Това са дъщери на Елена.
Тези деца са нейни. Това са нейни дъщери.
Нейни чиновници работят при Иван.

нейните

Нещата ѝ са на гарата. Нейните Парите ѝ са в банката. Нейните
неща са на гарата. пари са в банката.
Децата ѝ отидоха с Петър. Приятелите ѝ я обичат много.
Нейните деца отидоха с Петър. Нейните приятели я обичат много.

наш (masc.)

Този ресторант е наш. Иван е наш приятел.
Един наш чиновник е облен. Това е наш хотел.

нашият

Ресторантът ни е до гарата. Нашият ресторант е до гарата.

Прия́телят ни замина за Бъ̀лга́рия. Бра́т ни пътува мно́го.
 На́шият прия́тел замина за На́шият бра́т пътува мно́го.
 Бъ̀лга́рия.

нашия

Вида́хте ли прия́теля ни? Ви́е присти́гнахте с вла́ка ни.
 Вида́хте ли на́шия прия́тел? Ви́е присти́гнахте с на́шия вла́к.
 Те́ разведе́оха синá ни из града́.
 Те́ разведе́оха на́шия син из града́.

наша (feminine)

Ма́рия е на́ша дъще́ря. Ни́е оби́чаме да пи́ем на́ша би́ра.
 А́з пи́я с на́ша ча́ша. Е́дна на́ша дъще́ря замина за
 Аме́рика.

нашата

Дъще́ря ни сле́два меди́цина. Те́ взе́ха на́шата дъще́ря от
 зъболе́каря.
 На́шата дъще́ря сле́два меди́цина.
 Би́рата ни е до би́рата му.
 На́шата би́ра е до не́говата би́ра.

нашо (наше) (neuter)

Това́ е на́ше дете́. Това́ мля́ко е на́шо.
 А́з оби́чам да пи́я на́ше кафе́.

нашото (нашето)

Дете́то ни е на разхо́дка. На́шето Ви́но е по́-добро́ от ви́ното й. Мля́кото ни е по́-добро́ от
 дете́ е на разхо́дка. кафе́ има мля́ко. кафе́ има мля́ко. мля́кото му.
 На́шето ви́но е по́-добро́ от На́шето мля́ко е по́-добро́ от
 не́йното ви́но. не́говото мля́ко.

наши (plural)

Тези деца са наши.

Ние обичаме да пием от наши
чаши.

Иван и Петър са наши чиновници.

нашите

Децата ни научиха уроците.

Тя видя синовете ни на гарата.

Нашите деца научиха уроците.

Тя видя нашите синове на гарата.

Приятелите ни заминаха. Нашите
приятели заминаха.

Дъщерите ни са в Америка.

Чужденецът взе парите ни.

Нашите дъщери са в Америка.

Чужденецът взе нашите пари.

ваш (Ваш) (masc.)

Ваш приятел ли е Иван?

Ресторантът в този хотел Ваш
ли е?

Това Ваш хляб ли е?

вашият (Вашият)

Къде е ресторантът ви? Къде е
вашият ресторант?

Къде отива приятелят Ви?

Хлябът Ви добър ли е? Вашият
хляб добър ли е?

Къде отива Вашият приятел?

вашия (Вашия)

Извинихте ли се на чиновника Ви?

Аз взех от хляба Ви.

Извинихте ли се на Вашия
чиновник?

Аз взех от Вашия хляб.

Вчера видяхме приятеля ви.

Вчера видяхме вашия приятел.

ваша (Ваша) (feminine)

Това Ваша чаша ли е?

Бирата до Мария Ваша ли е?

Елена Ваша дъщеря ли е?

В черквата видях ваша дъщеря.

ва̀шата Ва̀шата

Аз говорѝх с дѣщеря̀ ви. Аз
говорѝх с ва̀шата дѣщеря̀.

Бирата Ви е по-добра̀ от бирата
ми.

Дѣщеря̀ ви говори с дѣщеря̀ ни.

Ва̀шата бира е по-добра̀ от моя̀та
бира.

Ва̀шата дѣщеря̀ говори с наша̀та
дѣщеря̀.

ва̀шо (ваше) Ва̀шо (Ваше) (neuter)

Това̀ детѐ ва̀шо ли е?

Това̀ мля̀ко е Ва̀шо, а това̀ е на̀шо.

Ваше ли е това̀ ви́но?

ва̀шото (вашето)

Детѐто ви отиде на кино̀. Ва̀шето
детѐ отиде на кино̀.

Той видя̀ детето̀ Ви.

Той видя̀ Ва̀шето детѐ.

Кафѐто ѝ е по-добро̀ от кафѐто
Ви. Не́йното кафѐ е по-добро̀
от Ва̀шето кафѐ.

ва̀ши - Ва̀ши (plural)

Тѣзи деца̀ ва̀ши ли са?

Аз видях̀ Ва̀ши прия̀тели въ̀в
Ба̀рна.

Ко̀лко па̀ри са Ва̀ши и ко̀лко
не́йни?

ва̀шите - Ва̀шите

Кѣдѐ слѣдват прия̀телите Ви?

Ниѐ говорѝхме съ̀с синовѐте Ви.

Кѣдѐ слѣдват Ва̀шите прия̀тели?

Ниѐ говорѝхме с Ва̀шите синовѐ.

Какво̀ работят дѣщеритѐ ви? Какво̀
работят ва̀шите дѣщерѝ?

тя̀хен (тѐхен) (masc.)

Това̀ е тя̀хен хо̀тел.

Един̀ тя̀хен чи́новник е бо̀лен на
легло̀.

Ниѐ говорѝм с тѐхен прия̀тел.

тя̀хният (тѐхният)

Синът им работи в една кантора. Ресторантът им е добър.
 Техният син работи в една кантора. Тяхният ресторант е добър.
 Приятелят им пристигна от Америка. Тяхният приятел пристигна от Америка.

тя̀хния (тѐхния)

Ние отидохме в ресторанта им. Тя попита брат им.
 Ние отидохме в тяхния ресторант. Тя попита тяхния брат.
 Аз видях сина им. Аз видях техния син.

тя̀хна (тѐхна) (feminine)

Това е тяхна банка. Една тяхна приятелка е дошла от Америка.
 Ивanka е тяхна дъщеря.

тя̀хната (тѐхната)

Дъщеря им попита сина ми. Аз отидох в банката им.
 Тяхната дъщеря попита моя син. Аз отидох в тяхната банка.
 Видях майка им да говори с една жена. Видях тяхната майка да говори с една жена.

тя̀хно (тѐхно) (neuter)

Това дете е тяхно. Едно тяхно дете е болно.
 Ние пихме тяхно вино.

тя̀хното (тѐхното)

Детето им е с дъщеря ни на кино. Тяхното дете е с нашата дъщеря на кино. Техното вино е по-добро от неговото вино.
 Виното им е по-добро от виното му. Млякото им е по-добро от млякото ви. Тяхното мляко е по-добро от вашето мляко.

тя̀хни (тѐхни) (plural)

Тѐзи деца са тя̀хни.

Ко̀лко па̀ри са ва̀ши и ко̀лко тѐхни?

Ви́дях тѐхни прия̀тели в гра́да.

тя̀хните (тѐхните)

Прия̀телите им взима̀т уро̀ци по бѐлгарски.

А̀з ви́дях де́цата им. А̀з ви́дях тя̀хните деца̀.

Тя̀хните прия̀тели взима̀т уро̀ци по бѐлгарски.

Дѐщерите им ра̀ботят в ба̀нката.

Неща̀та им са по̀-добрѝ от неща̀та ни.

Тя̀хните дѐщери ра̀ботят в ба̀нката.

А̀з гово̀рих с синовѐте им.

Тя̀хните неща̀ са по̀-добрѝ от на̀шите неща̀.

Гово̀рих с тя̀хните синовѐ.

сво̀й (masc.)

Ива̀н оти́де на ки́но с еди́н сво̀й прия̀тел.

Ма̀рия за̀мина с еди́н сво̀й прия̀тел.

Петро̀в ви́дя еди́н сво̀й чино̀вник на га̀рата.

Все́ки има̀ сво̀й хля̀б.

сво̀я

Тя̀ ка̀за на прия̀теля си, че́ няма да оти́де.

Петро̀в ви́дя сво̀я чино̀вник на га̀рата.

Тя̀ ка̀за на сво̀я прия̀тел, че́ няма да оти́де.

Ива̀н сме́ни хля̀ба си с карто̀фи.

То̀й сме́ни сво̀я хля̀б с карто̀фи.

Петро̀в ви́дя чино̀вника си на га̀рата.

сво̀я (feminine)

Бори́с е присти́гнал с еднѐ сво̀я прия̀телка.

Ива̀н развѐжда еднѐ сво̀я прия̀телка из гра́да.

сво̀ята

Еле́на се изви́ни на сво̀ята прия̀телка, че́ не мо̀же да оти́де.

Ива̀н по̀пита дѐщеря̀ си, къдѐ оти́ва.

Иван попита своята дъщеря, къде
отива.

Мария взе своята чаша.

Попов затвори кантората си.

Той затвори своята кантора.

свое - своего (neuter)

Иван пие свое кафе и Мария пие
свое мляко.

Тя взе своето мляко и отиде да
види своето дете.

Иван стана от леглото на своя
приятел и отиде в своето легло.

Петър смени своето вино с бира.

свои (plural)

Иванов има още свои неща във
Варна.

Чужденецът има свои пари в
банката.

Мария забрави няколко свои неща
на гарата.

своите

Те смениха своите пари с долари.

Иван научи своите уроци.

Жената свърши своите пари и
поиска от Елена.

Американецът взе своите неща и
замина.

GD 5.5 Verb: вали

а. Днес цял ден вали дъжд.

От кога вали дъжд?

Вали от един час.

Тук вали всеки ден.

в. Дъжд валеше, когато отивах на
гарата.

Много дъжд валеше и той не
отиде на кино.

Дъждът валеше и не спираше.

а. Иванов каза, че днес ще вали
сняг.

Аз смятам, че ще вали дъжд.

Не искам да вали.

Ако вали, няма да отидем на
разходка.

в. Бчера валя много дъжд.

Валя цели два дни.

През лятото във Варна валя
много дъжд.

с. Валяло е дъжд и ще вали още.

Вярно ли е, че сега валяло
в София?

В Америка валяло много сняг
и влаковете спирани.

Ако е валяло, защо всичко е
сухо?

GD 5.6 че

Побързайте, че ще затворят
банката.

Смятам, че ще има буря.

Струва ми се, че той не е тук.

Съжалявам много, че не мога да
отйда.

Аз не знаех, че банката е
затворена.

Всички знаят, че той не знае
много.

Попов, кажете на Иван, че
искам да го видя.

Струва ми се, че съм болен.
Имам температура.

Жена му го заварила, че пие
вино.

Петър разбра, че тя не го обича.

Иване, знаеш ли, че Борис е
дошъл от Америка?

Аз казвам, че той няма да отиде
на кино.

Вярно ли е, че той имал много
пари?

Видях го, че отива в ресторанта.

Забравих, че нямам пари и отидох
в ресторанта.

Борис ми каза, че ще следва
медицина.

Съжалявате ли, че не видяхте
чужденеца?

Те видяха, че не могат да го
разберат.

Мария още не знае, че той е тук.

Той смята, че тя има много пари.

Аз зная, че той следва право.

Научихте ли, че тя е в България?

Забравете, че нямате пари и ще
сте по-добре.

Не виждате ли, че работя?

Не съжалявайте, че не сте във
Варна.

Приятелите се извиниха, че не
могат да отидат.

Тя смята, че ще отседнат на хотел.

Иван видя, че чужденецът не го
разбра.

Listening In.1. Димитър и Бил говорят за времето.

Димитър: Става ли студено в Ню-Йорк?

Бил: Да; температурата не спада под пет градуса под нулата по Целзиус, но има много силни бури.

Когá вали най-много сняг в България?

Димитър: През месеците декември, януари и февруари, но понякога имаме сняг и до към април.

Бил: Слънцето ще изгрее след малко. Хайде да отидем на разходка.

Димитър: Да, може.

Когáто е много горещо, не е приятно за разходка.

2. Милка и Анка се виждат на гарата.

Милка: Добър ден, Анке! На къде?

Анка: В кантората на баща ми.

Той е търговец и аз работя там от осем часа сутринта до към седем вечерта.

Милка: Не ти остава много време.

Анка: Не, имам.

Мога да се видя с приятели или да отида на кино.

Ти работиш ли?

Милка: Не, аз още не съм свършила университета.

Следвам медицина.

3. Иван и Стоян говорят.

Иван: Как са децата?

Стоян: Добре, благодаря.

Иван: През лятото не е ли много горещо за децата?

Стоян: В София, да; но аз ги пращам всяко лято на планината.

Иван: Жалко, че майка ти не може да отиде с децата!

Още ли е болна?

Стоян: Да, докторът каза, че тя трябва да лежи, но смятаме,
че до един месец ще оздравее.

Review

Unit 6. 1

Use the plural form of the noun on the right in the following sentences: in sentences with asterisks use the article with the noun.

1.	Всички заминават след обед.	vlak
* 2.	Тук през лятото са много приятни.	večer
3.	Тя говореше с няколко	gospodin
4.	В този град има две и два	kinno; muzej
5.	Много в България нямат гари.	grad
* 6.	Мария е научила си.	urok
7.	В голямите градове има много	udovolstvie
8.	Годината има четири годишни	vreme
9.	Аз имам американски	dolar
10.	В Ню-Йорк има много високи	zdanie
11.	Отделът за е там на дясно.	chuzdenec
* 12.	в този град са много високи.	zdanie
* 13.	в тази банка са мои приятели.	chinovnik
* 14.	са американски пари.	dolar
* 15.	не говорят български.	chuzdenec
16.	Иванови имат четири	dete
* 17.	на Иванови играят в снега.	dete
* 18.	Децата заминаха с си.	basha
19.	Мария има няколко	brat

* 20. И работят в една кантора.	брат
21. Петров има две	дъщеря
* 22. му са отишли на разходка.	дъщеря
23. В банката работят много	чиновник
* 24. в България не са много високи.	планина
* 25. в този град не са добри.	зъболекар
* 26. му са в Америка.	син
27. Иванови имат многоно две	син; дъщеря
* 28. на черквата са златни.	купол
29. В този град няма добри	музей
* 30. в този град не са добри.	музей
31. Тук има две	чаша
* 32. В има вино.	чаша
33. Дъждът валя много	час
* 34. в университета са много приятни.	час

Unit 6. 2

Complete these sentences using the proper Bulgarian adjective or participle for the English on the right.

1. Това е вино.	Bulgarian
2. Децата са много	hungry
3. Мария още не е с Иван.	spoken
4. Бирата в чашата на Петър не е	good

5. Мария е в хотела на гарата.	put up
6. Всички са от разходката.	tired
7. Елена е от брат си.	older
8. Те са от Америка.	come
9. Искам да сменя този долар.	American
10. банка е до музей.	the people's
11. Черквата е, но храмът не е	closed
12. Куполът на черквата е	golden
13. Това здание е	famous
14. Иван е болен и има температура.	high
15. Майката е, но децата не са	sick
16. дни са много	winter's; cold
17. Тук лятото е много	hot
18. През деня е, но вечерите са	warm; cool
19. Вчера вали дъжд.	heavy, strong
20. Есента тук е много	pleasant

Unit 6. 3

Complete the following sentences by giving the correct Bulgarian for the English below each space. Change the verb (or other forms) if necessary.

1. _____ искахте да _____ видите.
you	him
he	me

1. _____ искахте да _____ видите.

I	her
she	them
they	it
it	you (familiar)
we	you (polite)

2. _____ ще _____ разведе из града.

I	you (pol.)
she	me
they	you (fam.)
he	them
we	him
you (pol.)	us

3. _____ смятаме да _____ попитаме.

we	them
they	me
she	us
he	you (pol.)
I	you (fam.)

4. _____ отиват да _____ видят.

they	you (pol.)
we	her
she	them
it (n.)	him

4. _____ отиват да _____ видят.
 he it (n.)
5. _____ знаеш, че _____ не _____ обичам.
 you (fam.) I him
 you (pol.) she us
 we they you (pol.)
 she you (fam.) her
 he you (pol.) me
 I he them
6. Ако _____ не сте изморени, _____ ще _____ разведе из града.
 you (pol.) I you
 he he her
 they she them
 we you us
 she we him
7. _____ бързакме да _____ направим.
 we it (n.)
 he it (n.)
 they them
8. _____ _____ казакте да _____ затвори.
 you (pl.) him me

8. _____ казахте да _____ затвори.
 you (fam.) them us
 they you her
 he her him
9. _____ видях да _____ казвате нещо.
 I him them
 she me him
 they you (pol.) her
 we her you
10. _____ се извиних, че не мога да _____ пратя.
 I him them
 we her it (m.)
 they me it (f.)
 she us them
11. _____ приятели не _____ разбраха.
 their us
 his me
 our her
 your them
 her him
12. _____ брат смени парите _____
 his my
 her our
 their your (pol.)

12. _____ брат смени парите _____
 му her
13. _____ неща _____ трябва́т.
 his me
 their her
 her him
 our them
 your us
14. Струва _____ се, че _____ син не _____ обича.
 me му her
 them her them
 him our him
 us your us
15. _____ дъщеря _____ праща пари всяка седмица.
 му me
 their her
 our you
 his him
 her us
16. _____ зъболекар _____ прави зъбите.
 му her
 his me
 our them
 your him

17. _____ приятел забрави да _____ каже.
our	us
his	you (fam.)
your (pol.)	them
her	him
their	me

Unit 6. 4

Complete these sentences using the proper Bulgarian imperative form for the English verb or verb phrase at the right.

1. _____ вътре на сухо!	come
2. _____ да пием по чаша вино!	come
3. _____ черквата и
_____ след това при Иван!	look at
come
4. _____ музея сега,
_____ го утре!	don't look at
look at
5. _____ моите приятели из града!	take around
6. _____ Мария из града! Тя е болна.	don't take around
7. _____ в пет часа и ще имате време!	get up
8. _____ късно и ще имате време!	don't get up
9. _____ на майка ми, че ще отида!	tell
10. _____ още на дъщеря ми!	don't tell
11. _____ и _____ къде е дъщеря ни!	go; see
12. _____ на планината! Ще има буря.	don't go
13. Деца, _____ на майка си!	apologize

14. Don't apologize to him !	----
15. Иване, _____ къде е чашата ми!	see
16. _____ кантората днес!	close
17. _____ вратата! Много е горещо.	don't close
18. _____ университета и тогава _____ !	finish; talk
19. _____ още уроците! Ние няма да отидем
скоро в България.	don't finish
20. _____ с този влак!	don't leave
21. _____ с влака в четири часа!	leave, depart
22. _____ нейната чаша!	take
23. _____ моята чаша!	don't take
24. _____ я и тя ще Ви забрави!	forget
25. _____ какво ми казахте!	don't forget
26. _____ десет лева от Петър!	ask, want
27. Don't ask him ! Той няма пари.	----
28. _____ ! Влакът тръгва.	hurry up
29. _____ ! Имаме време.	don't hurry
30. _____ с влак и ще имате удоволствие!	travel
31. _____ с Борис!	don't travel
32. Моля, _____ по-бавно!	talk
33. _____ да работите и ще имате пари.	start
34. _____ да работите днес!	don't start
35. _____ от тази вода! Много е добра.	drink
36. _____ от тази чаша!	don't drink
37. _____ и _____ къде сме сега!	stop; see
38. _____ тук до хотела!	don't stop

39. _____ го, къде е Мария. ask
40. _____ му десет лева! ask, want
41. Don't ask her ! Тя не знае. ----
42. _____ тези пари на Иван! send
43. _____ нещата на Мария! don't send

Unit 6. 5

Complete these sentences. Where possessives occur make two sentences, one using the short pronoun and the other the pronominal adjective.

1. (My) брат замина да види (my) майка.
2. (Our) дъщеря следва медицина.
3. (My) дете взе нещата от (his) дете.
4. (Your) жена видяла (my) жена.
5. (My) баща отиде при (your) дете.
6. (His) жена е на планината с (their) деца.
7. Вчера видях (my) стар приятел Борис.
8. (Her) баща е болен.
9. (Our) брат замина за София.
10. (His) (of a child) легло не е добро.
11. Уроците (of my daughter) спират утре.
12. (Their) деца играят с (our) деца.
13. Аз (them) благодарих за всичко.
14. Ние (him) видяхме на гарата.
15. Те (us) разведоха из града с удоволствие.
16. Те отидоха да (her) видят.

17. Ние (them) казахме да (him) спрат.
18. Това струва (to me) пет лева.
19. Тя обича (the child).
20. Аз направих (them) за един час.

Unit 6. 6

Translate the following sentences:

1. He forgets that I often give him money.
2. They forgot that I gave them money.
3. I saw her. She was taking the bread.
4. We took it and (we) departed.
5. She was leaving by train.
6. Up until yesterday the banks were closing at six o'clock.
7. They closed later today.
8. Up until yesterday I was seeing them often.
9. I saw them today at three o'clock.
10. When I saw them, he was telling her something.
11. I told him everything I knew.
12. They used to get up at nine o'clock, but now they get up at seven o'clock.
13. When did you get up ?
14. Why didn't you go to the office ?
15. I went there at ten o'clock.
16. Up until yesterday I was going there not later than 7 o'clock.
17. What was Peter doing there?

18. He was looking at the cathedral.
19. When did you look at it?
20. I looked at it yesterday.
21. She was asking him where the railroad station is.
22. She was asking him for money.
23. I asked them where the church was.
24. We asked him for a loaf of bread.
25. He was working there.
26. She worked there.
27. You were changing money.
28. Did you change them?
29. I had a toothache yesterday.
30. Everything cost very much.
31. They were starting to work at 3 o'clock.
32. You started working at noon.
33. She was supposed to arrive this evening.
34. I was not able to drink this wine.
35. He was drinking when I saw him.
36. She drank a lot coffee.
37. We were living with our father.
38. The temperature fell 20 degrees.
39. It was raining a lot.
40. It rained until 4 o'clock.
41. We lived in the city two whole weeks.

Unit 7

Getting a Room

Иван

hear	чуя - чувам
house	къща, къщи
furnished	мобелиран, мобелирана
room	стая, стай
rent	наем, наеми
for ('under') rent	за под наем

Excuse me, madame; I heard that there are furnished rooms for rent here ('in this house').

Извинете госпожо! Аз чух, че в тази къща има мобелирани стай за под наем.

May I see them?

Може ли да ги видя?

Хазайката ('the landlady')

Certainly ('It's understood').

Разбира се.

show	покажа - показвам
pretty, nice	хубав, хубава
light, bright	светъл, светла
second	втори, втора
floor	етаж, етажи

I'll show you a nice light room on the second floor.

Ще Ви покажа една хубава, светла стая на втория етаж.

ascend	кача се - качвам се
up	горе

They go upstairs.

Те се качват горе.

Хазайката

more, in addition	в повече
-------------------	----------

like, such as	като
chair	стол, столове
mirror	огледало, огледала
let (me) know	оба́дя - оба́ждам (P-I)
If you want anything else, such as a chair or mirror, [just] let me know.	Ако и́скате нещо в по́вече, като стол или огледало, обаде́те ми.
bath	ба́ня, ба́ни
The bath is next to your room.	Ба́нята е до Ва́шата ста́я.
lower	до́лен, до́лна
dining room	трапеза́рия, трапеза́рии
The dining room is on the ground floor.	На до́лния ета́ж е трапеза́рията.
large	голя́м, -а
garden	гради́на, гради́ни
eat	храни́ се - нахрани́ се (I-P)
outside	въ́н
terrace	тера́са, тера́си
We have a large garden too and often eat out on the terrace.	Имаме и голя́ма гради́на и често се храни́м въ́н на тера́сата.
	Иван
pay in advance	предплатя́ - предпла́щам (P-I)
bring	донеса́ - донеса́м (P-I)
baggage	бага́ж, бага́жи
in the morning	зара́нта
Fine. I'll pay the rent for this	Чудесно! Ще предплатя наема за

month in advance and will bring този мѐсец и ще донесе багажа
my baggage tomorrow morning early. си още утре заранта.

agreed съгласен, съгласна

Is this all right with you? Съгласни ли сте?

Хазайката

good-bye с' Богом

Of course. [I'll see you] tomorrow, Разбира се. До утре тогава.

then. Good-bye. С' Богом.

At a hotel: В един хотел.

towards, to към

Иван [към чиновника]

free свободен, свободна

Do you have a room (available) with Имате ли свободна стая с баня?
bath?

Чиновникът

minute, moment момент, моменти

only само

running, flowing течащ, -а

fourth четвърти

At present, I have only one room В момента имам само една свободна
free, with running hot and cold стая с течаща топла и студена
water, on the fourth floor. вода, на четвъртия етаж.

Иван

elevator асансьор, асансьори

Do you have an elevator? Имате ли асансьор?

ЧИНОВНИКЪТ

Yes, we have.

Да, има̀ме.

become free ('free itself')

освободя се - (P)
- освобожда̀вам се (I)

Tomorrow there will be a room with
bath available.

У̀тре ще се освободи́ една̀ ста̀я
с ба̀ня.

Иван

move

преме́стя се - (P)
- премествам се (I)

Fine, I'll take the one you have,
and tomorrow I'll move into the
other.

Добрѐ, ще взема̀ тазѝ, която̀
има̀те и у̀тре ще се преместя̀
в друго̀та.

price

це́на, це́ни

How much are they?

Каква̀ е це́ната им?

ЧИНОВНИКЪТ

Fifteen leva per day.

Петна̀йсет ле́ва на де́н.

Ordinal Numbers 1 - 10

първи, -а	first	шести, -а	sixth
втори, -а	second	седми, -а	seventh
трети, -а	third	осми, -а	eighth
четвърти, -а	fourth	девети, -а	ninth
пети, -а	fifth	десети, -а	tenth

From now on the build-up will give the dictionary forms of the words,
with some additional data. Noun plurals will be given where used.

Adjectives will be followed by /-a/ as representative of the endings.

Verbs will be presented as perfective - imperfective pairs (see Note 7.2).

Primary stress will not be distinguished.

Колко време има до София?	How long to Sofia?
Децата са във Варна до тази вечер.	The children have been ('are') in Varna until this evening.
Note the present tense in the last sentence where English uses the perfect.	
<u>В</u> , <u>ВЪВ</u>	
1. place 'in, at, into, to'	
В тази къща има мебелирани стаи.	There are furnished rooms in this house.
Обичат да си играят в снега.	They like to play in the snow.
От кога сте в България?	Since when have you been ('from when are you') in Bulgaria?
Искате ли да отидете в хотела?	Do you want to go to the hotel?
2. time 'in, at'	
Пролет и есен са най-приятните сезони в годината.	Spring and Fall are the most pleasant seasons in the year.
В колко часа започва филмот?	(At) what time does the movie begin?
Влакът заминава в седем и пет.	The train leaves at 7:05.
Additional examples:	
Колко време ще останете в София?	How long will you stay in Sofia?
Тази вечер ще бъда в къщи.	I'll be at home this evening.
В пет часа ще бъда в университета.	I'll be at the university at 5:00 o'clock.
Чакам да отида в града.	I'm waiting to go to town.
Аз трябва да пратя пари в къщи.	I have to send money home ('to home').
Note в къщи 'to home', at home'. A special form of къща (identical with the plural къщи) is used in this expression to mean simply 'to home' or 'at home'. Той е в къщата is 'he's in the house' but той е в къщи is 'he's at home'. Note also: /парите са в него/ 'he has the money'.	
<u>из</u> 'through'	
Пътуват из България.	They're travelling through Bulgaria.

Искате ли да Ви разведа из града?

Do you want me to show you
through the city?

Кажи ми, когато отиваш из
музеите.

Tell me when you're going through
the museums.

През лятото бях из Европа.

During the summer I was in (that
is, 'through' or travelling in)
Europe.

/iz/ more frequently means 'out of'.

на

1. possession 'of'

Отиват да видят стария приятел
на Петър.

They're going to see an old
friend of Peter's.

Additional examples:

Децата на господин Попов са в
университета.

Mr. Popof's children are in the
university.

Парите на Петър не са много.

Peter does not have much money.

2. place where 'on, in'

Ще Ви покажа една стая на
втория етаж.

I'll show you a room on the
second floor.

На долния етаж е трапезарията.

On the ground floor's the dining
room.

На дясно е едно от най-високите
здания в София.

On the right's one of the highest
buildings in Sofia.

Тя е още на легло.

She's still in bed.

Често пъти се храним на чист
въздух.

We often eat in the fresh air.
(*'oftentimes'* - /páti/ *'times'*).

Тук, на това място трябваше да
бъде катедралата на София.

Here on this spot should have
been the Sofia cathedral.

Жена му и децата му са на
курорт на планината.

His wife and children are at a
resort in the mountains.

Те се хранят на ресторант.

They eat at a restaurant.

3. place to which 'to'

Ела вътре на сухо!

Come in to a dry [place]!

Аз ги пращам на курорт.

I'm sending them to a resort.

Ние я пратихме на зъболекар.

We sent her to a dentist.

Additional example:

Децата отиват на училище всяка сутрин.

The children go to school every morning.

4. Other uses: 'at, for, in (a language)'

Всичко е на Ваше разположение.

Everything's at your disposal.

Искате ли да отидем на кратка разходка?

Do you want (us) to go for a short walk?

Ще излезем на разходка.

We'll go out for a walk.

Как се казва това на български?

How is this said in Bulgarian?

5. person to whom 'to'

Used with a noun or stressed pronoun (see Note 9.1). Replaceable by short dative pronoun. (A frequent use not yet illustrated by the Basic Sentences but drilled in GD 4.5.3, 4.)

Аз казах на Иван, че ще отида.

I told Ivan that I'll go.

Попов заповяда на чиновника да вземе нещата.

Popof ordered the employee to take the things.

от 'from, of (in sense of out of, from)' also '[some] of' (partitive)

От кога сте в България?

How long have you been ('from when are you') in Bulgaria?

Хайде да отидем да я вземем от зъболекаря!

Let's go get her from the dentist.

едно от най-високите здания

one of (out of) the highest buildings.

Often before a question word as кога above, or a word indicating direction:

От къде сте научили български?	(From) where did you learn Bulgarian?
Там, отдясно.	There on (from) the right.
Хотелът е от ляво.	The hotel's on the left.
Additional examples:	
От два месеца съм в България.	I've been in Bulgaria for two months ('from two months I am in Bulgaria').
От всички градове в България най-много обичам София.	Of all the cities in Bulgaria I like Sofia most.
От две седмици не съм излизал от къщи.	I haven't been ('gone') out of the house for two weeks.
От сутрин до вечер работя в кантората на един търговец.	From morning to evening I work in a merchant's office.
От дясно беше майка му, от ляво-жена му.	On the right was his mother, on the left his wife.
От където аз идвам зимата е много студена.	Where I come from the winter is very cold.
Температурата не се качва по-високо от нулата.	The temperature doesn't get any higher than zero.

As you see by the last example *от* is used in comparisons where we use 'than'.

по time and place 'at, on'; (a class) 'in'; frequently distributive

По това време, да.	At this time, yes.
Additional examples:	
По това време аз съм в университета.	At the present ('this') time I'm in the university.
Понякога аз отивам в храма Александър Невски.	Sometimes I go to the Alexander Nevski church.

Аз ще дойда при теб. I'll come over to your place ('over by you').

Аз оставих виното при Иван. I left the wine at Ivan's.

2. 'in the face of, along with'

Как можете да живеете при такъв студ? How can you live in the face of such cold?

с, със 'with'

С удоволствие. With pleasure.

Additional examples:

Аз отивам на курорт с брат си. I'm going to a resort with my brother.

Жена ми е на планината с децата. My wife is in the mountains with the children

Аз обичам мляко с кафе. I like coffee with milk.

след 'after' след като 'after' (followed by a verb)

Пристигнахме вчера след обед. We arrived yesterday afternoon.

След това ще потеглим за Варна. After that we'll go on to Varna.

След малко слънцето пак ще изгрее. After a little the sun will come out again.

Additional examples:

Иванка ще бъде тук след пет минути. Ivanka will be here in five minutes.

След университета аз си отидох в Америка. After the university I went to America.

за

1. 'to' за да '(in order) to' (followed by a verb)

Ще потеглим за Варна. We'll go on to Varna.

Искате ли да потеглим направо за банката? Do you want to go straight on to the bank?

2. 'for'

Къде е отдела за чужденци?	Where is the department for foreigners?
Ще предплатя наема за текущия месец.	I'll pay the rent for the current month.
Additional examples:	
Млякото е за децата.	The milk is for the children.
За сега съм в хотела.	For the present I'm in the hotel.
Аз отивам във Варна за два месеца.	I'm going to Varna for two months.
Аз отивам за хляб.	I'm going for bread.
След като свърших университета аз заминах за Америка.	After I finished college I went to America.

Note 7.2 Verbs: Relations of Perfective and Imperfective Stems

Imperfective	Perfective
ИСКАМ	ПОИСКАМ
МОЛЯ	ПОМОЛЯ
ПИТАМ	ПОПИТАМ

The simplest relation of perfective and imperfective verbs is the addition of a prefix to an imperfective, the prefix form being perfective. In these cases the prefix makes the verb perfective but does not alter the meaning. The prefix *по-* which is frequently used only to make the verb perfective, has in other cases a special meaning, such as 'a little, for a short time'. Sometimes both meanings are found:

бързам	hurry	I	побързам	hurry	P or, hurry a little	P
искам	want	I	поискам	want	P or, want a little	P

Compare:

кажа	say	покажа	show
платя	pay	предплатя	pay in advance

In most cases the prefix will change the meaning of the verb, as illustrated

here. All four of these verbs happen to be perfective. In such cases there is a corresponding imperfective:

Perfective	Imperfective
ка̀жа	ка̀звам
по̀кажа	по̀казвам
пла̀тя	пла̀щам
прѐдпла̀тя	прѐдпла̀щам

The differences between these perfective and imperfective pairs are in the suffixes, rather than the prefixes. Most perfective-imperfective pairs differ in the stem suffixes. Some also differ in the shape of the root itself:

Perfective	Imperfective
раз̀бера̀	раз̀бира̀м
взѐма	взи́мам

For the purpose of classification it is necessary to distinguish prefix, root, stem extension, stem formative suffix and ending. For example:

Prefix	Root	Stem Extension	Stem Formative Suffix	Ending
po-	kaz-	-v-	-a-	-m
pret-	plat(y)-			-ə
pret-	plat-	-š-	-a-	-m

The /š/ of /pretpláštam/ is an infix, put into the root itself, but for purposes of analysis we consider it the same type of extension as /v/. The difference between the /z/ of /kázvam/ and the /ž/ of /kážə/ is analyzed quite differently. This change is not one which goes throughout the verb /kážə/ but is restricted to certain forms (/kážə/, /kaží/ but /kázah/, /kázal/). This change is considered to be part of the stem formative suffix. /kážə/ is, then /kaz-/ plus stem formative suffix /Y/ (meaning change /z/ to /ž/ or other like change) plus ending /-ə/, /káže/ is /káz-/ plus /Ye/, /kaží/ is /kaz-/ plus /Y/ plus /-i/, etc. The /š/ of /pretpláštam/ is also a /Y/ change; /plat-/ plus /Y/ becomes plašt-/.

The list in Note 4.2 illustrates a great many stem types. Using only those verbs and the ones occurring in Units 5 and 7, the relationships of perfective-

imperfective verb stems may be classified as follows.

1. Change of stem formative suffix (SFS) only

Perfective			Imperfective		
забра́вя	SFS	i	забра́вям	SFS	а
забрави			забравя		
сменя́	SFS	i	сменя́м	SFS	а
смени			сменя		

2. Change of stem formative suffix (SFS) and also change of the root.

взе́ма	SFS	е	взема́м	SFS	а
вземе	root (vz)em-/		взима	root (vz)im-	
Past взех	(vz)e-		взимам		

разбра́	SFS	е	разбра́м	SFS	а
разбере	root ber-/ br-		разбира	root bir-	
Past разбрах			разбирах		

спра́	SFS	е	спира́м	SFS	а
спре	root spr-		спира	root spir-	
спрях			спирах		

затво́ря	SFS	i	затва́рям	SFS	а
затвори	root -tvor-		затваря	root -tvar-	

One example has a stem extension /y/ (see also 3)

донеса́	SFS	е	дона́сям	extension y	
донесе	root nes-		донася	SFS	а
донесох			донасях	root nas-	

3. Use of stem extension.

There are a number of stem extensions, mostly imperfective. There are various combinations of perfective-imperfective stems, one or both of the pair having such an extension. The extensions which have occurred through Unit 7 are:

Perfective

Imperfective

-n-

-v-

-av-

-y- (see a)

infix

-š-

-ž-

Examples:

	--			v	
кача			качвам	extension	-v-
качи	SFS	i		SFS	a

кажа	SFS	Ye	казвам	extension	-v-
каже				SFS	a

Fast казах

(покажа			показвам	the same)	
---------	--	--	----------	-----------	--

преместя се			премествам се	extension	-v-
премести се	SFS	i	премества се	SFS	a

свърша			свършвам		
--------	--	--	----------	--	--

	n			v	
започна	extension	n	започвам	extension	v
започне	SFS	e/a	започва	SFS	a
започнах			започвах		

стана			ставам		
-------	--	--	--------	--	--

остана			оставам		
остане					
останах					

	n			--	
отседна	extension	n	отсядам	SFS	a
отседне	SFS	e/a		root	syad-
отседнах		root	sed-		

пристигна	extension	n	пристигам	
пристигне	SFS	e/a	пристига	
пристигнах			пристигах	
сметна	(root smet-)		смятам	(root smyat-)
сметне			смята	
сметнах			смятах	
	--			-av-
замина	SFS	e/a	заминавам	extension av SFS a
извиня	SFS	i	извинявам	
науча			научавам	
съжаля			съжалявам	
	--			-ŷ- (a Y change)
праща	SFS	i	пращам	extension Y SFS a
	--			-ž- (a Y change)
вижда	SFS	i	виждам	extension Y SFS a
разведа	SFS	e/o	развеждам	
	--			-ž -av (-Y -av)
освободя се	SFS	i	освобождавам се	extension -Y -av- SFS a

Grammatical Drill

GD 7.1.1 Prepositions

БЕЗ without

Без пари не можем да пътуваме.	Научих български без да съм в България.
Ще се преместя в стая без баня.	Без да следваш, не можеш да станеш адвокат.
Влакът пътува без да спира на гарите.	Часът е шест без пет.
Черквата е без куполи.	Ще пътуваме без пари до Барна.

ДО to, until, next to

Отиваме на разходка до гарата.	При Борис останахме до заранта.
Аз отивам до банката за две минути.	Къщата ни е до къщата на Иванов.
Аз ще остана до два часа при Петър.	Хотелът е наблизо до гарата.
От тук до София са три часа с влак.	Аз ще работя до утре.
До пролетта има още една седмица.	До лятото има още два месеца.
До къщата има хубава градина.	В кантората съм до пет часа вечерта.
	От тук до там са три часа с влак.

В place: in, at, into, to

Ще се преместя в друг хотел.	Ще остана още една седмица в града.
Ела в музея! Аз съм там.	Работя в кантората на баща му.
В чашата има вино.	В стаята има два стола.
Аз съм в къщи до пет часа.	Децата играят в снега.
В този ресторант има всичко.	Парите са в Иван.

В time: at, within

Влакът заминава в три часа.	Киното започва в осем часа.
В пет дни научихме два урока.	В момента нямам време за разходка.
Ние пристигнахме в десет часа.	В това време той пристигна.

ИЗ through, around, about

Разведох ги из града.	Какво има из университета?
Обичаме да пътуваме из България.	Ние пътувахме из планината пет дни.
Аз попитах из хотела, кой може да смени пари.	Разведоха ни из музея.

НА place: where, on, in

Влакът е на гарата от един час.	На планината има много сняг.
Стаята ми е на третия етаж.	Всеки влак спира на тази гара.
Отседнали сме на хотел.	Децата играят на дъжда.
На терасата има един стол.	На всеки етаж има вода.
На вълн времето е хубаво.	Майка му е още на легло.

НА possession: of

Температурата на Иван спада.	Бащата на Петър работи тук.
Стаите на къщата не са големи.	Жената на Борис работи там.
В стаята на хазайката има маса.	Наемът на стаята е висок.
Кантората на баща ми е в града.	Хотелът на Попов е много голям.
Леглото на сина ми не е добро.	Куполите на черквата са златни.

**table*

НА to

Отивам на кино с приятели.	Ние я пратихме на зъболекар.
Аз пратих на жена си пари.	Аз се качвам на втория етаж.
Сега отивам на зъболекар.	Жената ми ще отиде на доктор.
Утре отиваме на екскурзия.	Мария отива на черква.

НА other uses: at, for, in

	На всяка цена ще отидем на кино.
Ние започваме уроците на обяд.	На този ден не съм в София.

На дѣн пия по една чаша вино. Жена му е на легло от два дни.

ОТ from, of, [some] of

Не искам да пия от тази чаша. Аз ще взема един долар от Петър.
 Ние взимаме уроци от Мария. Влакът от София пристигна.
 От къде пристигнахте? Пристигнахме от България.
 От кога сте в София? От вчера сме в София.
 От утре ставам чиновник. От тук до там е един час с влака.
 Ще донеса от доброто вино. Музеят е от дясно на черквата.
 От всички най-много пари има Борис. От три дни пътуваме из България.

ПО (including) понякога) през

Иван пие по цял ден. По това време тук е много приятно.
 Тук по градовете няма музеи. Влакът спира по гарите.
 По цял ден съм в къщи. Тя взема уроци по български.
 Тук понякога вали много дъжд. Тук през лятото не вали.
 През деня времето е добро. През време на разходката видяхме
 Иван.
 Аз се храня по ресторанти, но Да пием по чаша вино.
 понякога и в къщи.

**all day every day*

ПОД under

Под моята стая е стаята на Петър. Искам да взема стая под наем.
 Аз живея под наем. Сега температурата е под нулата.
 Парите му са под леглото. Къщата е още под снега.
 Под огледалото има един стол. Иван е под водата една цяла минута.
 Детето е под масата. Под стола на детето има вода.

ПРИ to, at

При збо̀лекаря е мно̀го студено. Аз отивам при чиновника.
 Борис е при Пётър. При то̀зи сняг не можем да пътуваме.
 При такъв студ не вали сняг. Мария отива при майка ми.

С with

Аз пия кафето с мляко. Ние обичаме да пътуваме с влак.
 Отивам с Мария на кино. Аз работя с удоволствие.
 Стаята ни е с баня. Къщата му е с тераса.
 Аз я видях с един господин. Искате ли да говорите с Иван?

СЛЕД after

След малко отивам на збо̀лекар. След киното ще говоря с Петър.
 След музея отивам в къщи. Киното започва след пет минути.
 Ден след ден работим за хляба. Аз ще отида в София след брат ми,
 и ще остана там.
 След тази гара влакът ще пристигне в София. След всичко това не разбирам,
 защо той е още тук.

ЗА to, for, about, on the way to

Утре заминаваме за Варна. За този град ние трябва да пътуваме през София.
 Ние отиваме за гарата винаги през градината. Влакът за Пловдив заминава след десет минути.
 Те говорят за брата на Петър. Банката има отдел за чужденци.
 Университетът е за всички. Градът не е за болни като Иван.
 Бирата е за Борис, а млякото е за жена му. Всичко това можете да имате за сто лева.
 Затова тя отиде да види майка си. До там отидохме за един час.

GD 7.1.1 Completion Drill

Complete the following sentences using the correct Bulgarian for the English prepositions on the right.

1. Виното ... чашата не е добро.	in
2. Хотелът ... Иванов е ... гарата.	of; next to
3. Влакът заминава ... пет часа.	at
4. ... да каже нещо, Петър отиде на гарата.	without
5. Петър е приятел ... Иван.	of
6. Мария ни разведе ... града.	through, about
7. Ние пътуваме ... Варна.	to
8. Влакът отива ... Варна ... два дни.	to; for
9. Дъщеря му пристигна ... Америка.	from
10. ... този етаж няма баня.	on
11. ... обяд отивам ... доктор.	after; to
12. Това не мога да го кажа ... български.	in
13. Черквата е ... дясно на къщата ни.	at
14. Банката е затворена ... това време.	(regularly) at
15. Ще отидем на кино ... да спираме ... Мария.	without; at
16. ... тук ... там ще отидем ... два часа.	from; to; in, within
17. Сега е 20 градуса ... нулата.	below
18. Тук времето ... деня е много приятно.	during
19. Нещата ми са ... леглото.	under
20. Кога ще отидем ... Борис?	to
21. Аз пътувах ... влак.	with
22. Ние пристигнахме там ... Петър.	after
23. Аз Ви видях ... киното ... жена Ви.	in; with

24. Леглото ... Иван е ... леглото ми.	of; beneath
25. Аз останах ... майка ми ... 6 часа.	at; until
26. ... няколко дни отидохме ... планината.	after; to
27. Аз заминах ... България ... влак.	to; by
28. Защо отидохте ... Варна ... жена си?	in, to; without
29. Иван отиде ... отдела ... чужденци.	in; for
30. Блокът ... Варна ще замине ... пет минути.	for; in
31. Нещата ... Петър са още ... гарата.	of; at
32. Аз казах ... Борис да отиде ... Иван.	to; to
33. Ще вземем стая ... наем ... сто лева.	under; for
34. Аз отидох ... музея ... десет минути.	to; in
35. Тя лежи ... легло ... два дни.	in; for
36. ... есента ще отида ... Иван ... София.	during; to; in
37. ... един час ще отидем ... черква.	in; to
38. Блокът спира ... всяка гара.	at
39. Жената ... Петър ще пристигне ... Америка.	of; from
40. ... 6 часа аз си отивам ... къщи.	after; (to)
41. Те пристигнаха ... хотела късно ... деня.	at; during
42. ... това време температурата спада ... нулата.	at; below
43. ... такъв дъжд не искам да отида ... разходка.	during; for
44. Аз живея ... наем ... Иван.	under; at
45. ... момента тя се качва ... втория етаж.	at; at
46. ... всички приятели ... Иван, Петър е най-добър.	of; of
47. Мария е ... града ... една седмица.	in; for
48. Тя е едно ... най-високите здания ... града.	of; in
49. ... долния етаж е стаята ... Петър.	on; of
50. Мария отива ... урок ... български.	to; in

GD 7.2.1 Verbs: Perfective and Imperfective Pairs.

донеса - донясям

- а. Ако ми донесете чаша вода,
ще отида с Петър.
Аз ще Ви донеса чаша мляко.
- а. Студеното време донесе сняг.
Сега те донесят багажа си от
гърата.
- в. Иван донесе хляб и картофи.
Аз донесох месото, а те
донесоха виното.
- в. Иван донесяше месото, когато
го видях.
До вчера те донесяха всичко в
къщи.
- с. Тя донесе картофите, а той
донесъл месото.
Те донесли много неща.
- с. Бярно ли е, че той донесъл
много месо в къщи?
От много време не са ни донесли
мляко.

заповядам - заповядвам

- а. Можете ли да му заповядате да
направи това?
Аз ще му заповядам да го
направи.
Ако му заповядаш, той ще го
направи.
- а. Аз Ви заповядвам да останете.
Иван обича да заповядва.
Жена ми ми заповядва често.
Днес в къщи децата заповядват.
- в. Аз му заповядах да донесе
нещата от гърата.
Те заповядаха на чужденеца
да им каже всичко.
Ние им казахме, но не им
заповядахме.
- в. Аз му заповядвах често, но сега
не мога.
Попов до вчера ми заповядваше
в кантората.
- с. Те му заповядали и той
донесъл нещата.
Аз съм й заповядал да не
праца пари на майка си.
- с. Те му заповядвали и той правел
всичко.
Борис заповядвал често на
жена си.

с. Докторът му заповядал да лежи на легло.

с. Иван им заповядал и те правели всичко.

изгрѐя - изгрѐвам

а. Слънцето ще изгрѐе след един час.

а. През лятото слънцето изгрѐва в пет часа.

в. Слънцето изгрѐ в пет часа тази сутрин.

в. През зимата слънцето изгрѐваше в осем часа.

с. Деца, ставайте! Слънцето е изгрѐло.

с. Слънцето никога не е изгрѐвало от там.

кача се - качвам се

а. Аз ще се кача на къщата.

а. Защо се качвате на планината?

Те искат да се качат на планината.

Качвам се да видя децата си.

Ние ще се качим на планината без Иван.

Ние се качваме всяка седмица на планината.

в. Аз се качих на планината без Борис.

в. До вѐра температурата се качваше до към 30° над нулата.

Вѐра се качихме на планината за три часа.

Тогѐва ние се качвахме често на планината.

Той се качи на къщата да види какво има горе.

с. Иван се качил на планината, но не видял приятелите си.

с. Вѐрно ли е, че той се качвал всяка седмица на планината?

И Мария се качила, но без децата.

Температурата там често се качвала до към 40° Целзиус.

Бсички се качили и казали, че там е много топло.

Тя се качила на втория етаж, но не видяла децата.

обадя - обаждам

- а. Аз ще Ви обадя, кога ще пратя парите.
 Ще ѝ обадим, че няма да отидем.
 Ако му обадите и той ще иска да дойде.
 Иван иска да му обади.
- а. Петър обажда често брат си на майка си.
 Защо го обаждате?
 Обаждаме го, че взима пари от къщи.
- в. Аз обадих на хазайката, че ще взема стаята.
 Те ни обадиха, че Петър още следва.
- в. До вчера той обаждаше брат си всеки ден на баща си.
- с. Хазайката му обадила, че стаята е още свободна.
 Той му обади, че Мария ще вземе нещата.
- с. Петър обаждал често брат си.
 Мария обаждала всичко на майка си.

оправя се - оправям се

- а. Ако времето се оправя, ще отидем на разходка.
 Времето ще се оправя скоро.
 Аз ще се оправя на планината.
 Докторът каза, че децата ще се оправят на планината.
- а. Иван се оправя и ще оздравее скоро.
 Времето се оправя и ще можем да излезем.
- в. Времето се оправя и те отидоха на разходка.
 На планината децата се скоро оправиха.
- в. Иванчо се оправяше и скоро започна да става от леглото.
 Времето се оправяше, когато тя пристигна.
- с. Скоро след това тя се оправяла.
 Времето се оправяло и те отишли на разходка.
- с. Времето се оправяло, когато неочаквано започнало да вали дъжд.

**when suddenly*

освободя се - освобождавам се

- а. Стаята ще се освободи́ утре. а. Стаята се освобожда́ва след 1 час.
 Ако стаите се освободят, ще ги вземем. Всички стаи се освобожда́ват след няколко часа.
- Хазайката иска стаята да се освободи́ днес.
 Скоро и Конго ще се освободи́.
- в. Те се освободи́ха вчѐра. в. Стаята се освобожда́ваше, когато ние пристигнахме.
 Стаята се освободи́ в 1 часа.
 Борис се освободи́ от чужденеца, като му каза, че заминава.
- с. Той се освободи́л от жена си, като замънал. с. Чух, че една стая се освобожда́вала във Бащата къща.
 България се освободила по-късно от Америка. Стаята се е освобожда́вала няколко пъти.
 Те се освободили от Борис и отишли на кино. **several times*

отворя - отворям

- а. Кога ще отворят банката? а. Кога отворят банката?
 Ще я отворят на обяд. Отворяме я в десет часа.
 Ще отворите ли кантората днес? Той отворя кантората в 9 часа.
 Не, няма да я отворим.
- в. Кога отворихте кантората? в. До вчѐра той отворяше кантората в осем часа.
 Отворихме я вчѐра. Тогава банките отворяха по-късно.
 Тя отвори вратата на сина си.
- с. Те отворили кантора до банката. с. Чух, че една жена отворяла банката.
 Една жена му отворила вратата. Синът често отворял кантората.

покажа - показвам

- а. Аз ще ви покажа градината.
Иван ще Ви покаже къщата.
Ще ни покажете ли къщата?
Ще ви я покажем след 1 час.
- а. Какво показвате на господина?
Аз му показвам стаята.
Какво показва, ако температурата спадне?
Това показва, че ще вали.
- в. Аз му показах стаята.
Те ми показаха цялата къща.
Покажете ли им градината?
Да, показахме им я.
- в. Колко показваше температурата вчѐра?
Вчѐра тя показваше 5° под нулата.
Всички тѐзи неща показваха, че тя ще заминава.
- с. Какво показала тя на Иванка?
Тя ѝ показала огледалото.
Той им показал храма със златните куполи.
- нѐе му показвахме черквата, когато жена му ни видя.
- с. Това показвало, че той ще остане още няколко дни.
Температурата в това време показвала няколко градуса под нулата.

предплатя - предплащам

- а. Ако предплатите наема, ще вземете стаята.
"Ще го предплатим," казаха тѐ.
Аз няма да го предплатя.
Иван иска да предплати наема за един месец.
- а. Тя ми каза да предплащам наема.
Всички тук предплащат наемите си.
Ние не предплащаме наема си.
Тя го предплаща за всеки месец.
- в. Когá предплатихте наема си?
Предплатих го вчѐра.
Той не предплати наема и не взѐ стаята.
- в. До вчѐра предплащах наема си за всяка седмица.
Тя го предплащаше за всеки месец.
Всички го предплащаха, но сегá не го предплащат.

с. Борис предплатил наема си за три месеца.

Мария още не е предплатила наема си.

с. Бърно ли е, че тя предплащала наема си за всяка година?

Иван го е предплащал, но сега не го предплаща.

преместя - премествам

а. Искате ли да се преместите утре в тази стая?

Ние не можем да се преместим, но той ще се премести.

а. Когато се премествате в новата къща?

Преместваме се днес.

Иван се премества всеки месец в друга стая.

Те се преместват утре.

в. Брат ми се премести от Варна в София.

Приятелите му не се преместиха.

Ние се преместихме без да кажем на хазайката.

в. Иван се преместваше, когато го видяхме.

Те се преместваха, когато валеше силен дъжд.

с. Борис се премести за лятото във Варна.

Бсички се преместили да живеят там.

Тя се преместила в една стая на втория етаж.

с. Бърно ли е, че Мария се премествала в друга стая?

Аз чух, че не Мария, а Иван се премествал.

спадна - спадам

а. Иван ще спадне няколко килограма от тази екскурзия.

Аз искам да спадна няколко килограма.

Ако температурата Ви спадне, можете да станете от леглото.

Ние ще спаднем, ако отидем на планината.

а. Температурата спада. Ще стане пак студено.

Аз спадам всяко лято няколко килограма.

Температурата на Иван спада и той ще стане скоро.

в. В десет дни спаднах няколко килограма.

Температурата спадна и стана студено.

Температурата Ви спадна и можете да станете.

в. Температурата спаднаше и ние смятахме, че ще стане студено.

До тази сутрин температурата спаднаше два градуса на час.

с. Мария отишла във Барна и спаднала пет килограма.

Вярно ли е, че те спаднали няколко килограма от екскурзията?

чуя - чувам

а. Аз ще те чуя, ако се обадиш от там.

Тя не може да Ви чуе, но те ще Ви чуят.

От тук няма да можем да чуем децата.

а. Чувате ли как дъждът вали?

Мария, чуваш ли ме добре?

Да, чувам те.

в. Аз чух, че Иван си дошел от Америка.

Бсички чуха това, само тя не го чу.

Чухте ли, че киното е затворено?

Да, чухме това.

в. Когато живеех там, аз чувах често за Иван.

Той чуваше често за брат си.

с. Иван чул, че Борис следва право.

Чули ли сте нещо за Петър?

Още нищо не сме чули.

с. Те са го чували да говори за Петър.

Тя го е чувала да говори, че иска да отиде в Америка.

GD 7.2.2 Imperfective Verbs with Imperfective and Perfective Pasts.

живея

а. Ние живеем с Петър и тя
живее при майка си.

Аз живея в една стая с Борис.

Те живеят в нашия град.

в. Когато тя пристигна, ние
живеехме с Попов, а той
живееше с Борис.

Всички живееха в една къща.

Аз живеех в друга къща.

в. Тя живя много време при Мария.

Те живяха един месец в нашата
къща.

Ние живяхме четири месеца във
Варна.

с. Бярно ли е, че сте живеели
в къщата на Попов?

Иван казва, че тя живеела
при майка си, а брат ѝ
живеел в друга къща.

с. Иван е живял в тази къща с Асен.

Иван и Асен са живяли тук.

Аз съм живял десет години в
този град.

играя

а. Тя играе често с децата.

Децата играят в снега.

Вие играете ли с децата?

Да, ние играем често с децата.

в. Когато ги видяхме, те играеха
в снега.

До вчерта всички играехме в
снега.

Аз го видях. Той играеше с
Петър.

С когото играехте когато Ви
видях?

в. Децата играха два часа в снега.

Мария игра цял ден с децата.

Играхте ли с децата?

Да, ние играхме цял ден с
децата.

с. Те играели в снега, когато
баща им дошел.

Чух, че тя играела с
удоволствие с децата.

с. Те играли до два часа и след
това отишли на кино.

Тя играла на дъжда и сега е
оолна.

Борис играл цял ден с децата.

храня се

а. Къде се храните?

Аз се храня на ресторант.

Децата ни се хранят в
университета.

в. Къде се хранехте, когато
живеехте във Варна?

Ние се хранехме в къщи.

Син ни се хранеше на ресторант. Бчера се хранехме в къщи.

в. Аз се храних в един часа, а
жена ми се храни в два часа.

Къде се хранихте вчера?

с. Бърно ли е, че дъщеря Ви се
хранела на ресторант?

Те се хранели, когато Петър
се обадил.

Син му се хранел, когато
Иван му се обадил.

с. Хранили ли сте се в този
ресторант?

Жена ми се е хранила, аз не
съм се хранил.

Борис и Петър.

LISTENING IN

Борис: Добър ден, Петре. На къде?

Петър: Взехме къща под наем и сега отивам там.

Ела с мен да видиш къщата.

Борис: Нямам много време, но ти ми кажи хубава ли е.

Петър: Да, на два етажа е; има две бани и голяма градина.

Борис: Това ще е добре за децата.

Петър: Да, те ще могат да играят там.

През лятото ще се храним вѐн на терасата.

Борис: Това ще е много приятно.

Петър: Ти какво правиш?

Борис: Отивам във Варна за няколко дена.

Петър: Не е ли още хладно за Варна?

Борис: Там лятото е по-топло, но дано не вали.

Петър: Ела ни на гости след като пристигнеш от Варна.

Борис: Благодаря, с удоволствие.

Попов и Иванов.

Попов: Добър ден, Иванов. От кога сте в София?

Иванов: Пристигнах вчѐра заранта.

Вие как сте? Какво правите?

Попов: Добре съм, мерси.

Сега през лятото не може да се прави много нещо.

Времето е горещо.

Жена ми е в Сливен при майка си.

Всички мой приятели заминаха.

Вие работите в кантората на баща си, нали?

Иванов: Не, баща ми много иска да има син адвокат и за това съм тук.

Ще следвам право.

Попов: Къде живеете?

Иванов: Имам хубава мебелирана стая.

Хазайката ми се казва госпожа Тенева.

Кажете ми нещо за Бас!

Попов: За мен ли?

Работя. Това е всичко.

Елате в кантората, когато имате време.

Ще Ви покажа града.

Иванов: Благодаря. Ще се видим скоро.

Попов и Иванов.

Попов: Добре дошел, Иванов. Когато пристигнахте?

Иванов: Пристигнах тази сутрин.

Попов: На хотел ли сте?

Иванов: Да.

Попов: *Където аз живея има свободна мебелирана стая. *where

Елате там! И хазайката е добра.

Иванов: Ще е приятно, но няма да съм за много време тук.

Благодаря.

Попов: Вижте да се видим за повече време.

Иванов: Да, с удоволствие.

Г-н Иванов и г-жа Тенева.

Иванов: Добър ден, госпожа Тенева. Чух, че Вашият син е във Варна.

Моят брат пристига утре от Америка.

Може ли да взема под наем стаята на сина Ви, когато той
не е тук?

Разбира се, ще предплатя наема.

Госпожа

Тенева: Не, няма защо.

Вашият брат може да живее тук и (да) остане до когато иска.

Аз имам стаи и за брат Ви и за моя син.

Иванов: Много благодаря. Тогава ще донеса багажа му направо от
гарата.

Unit 8

By Car

Boris and Peter take a little trip over to Kostenec.

Борис

one must, it is necessary

тря̀бва

stop

спра̀ - спирам (P-I)

garage

гара̀ж, гара̀жи

leave

трѐгна - трѐгвам (P-I)

I have to stop in the garage for a bit, and then we'll leave for Kostenec.

А̀з трѐбва да спра̀ в гара̀жа за ма̀лко и сле́д това̀ ще трѐгнем за Ко̀стенец.

servant, service attendant

прислу̀жник, прислу̀жници

(To the garage attendant)

(Къ̀м прислу̀жника на гара̀жа)

give

да̀м - да̀вам (P-I)

litre

ли́тър, ли́три

gas(oline)

бе́нзин

examine

прегле́дам - (P)
- прегле́ждам (I)

whether

далѝ

order, row, line

ре́д, редовѐ

in order

в ре́д

motor

мото̀р, мото̀ри

brake

спи́рачка, спи́рачки

Vlado, give me twenty litres of gas and then see if the motor and brake are all right ('examine whether everything is in order with the motor and the brake').

Вла́до, да̀й ми два̀йсет ли́тра бе́нзин и сле́д това̀ прегле́дай, далѝ вся̀чко е в ре́д с мото̀ра и спи́рачката.

mechanic	техник, техници / механик
pour	наляя - наливаам (P-I)
car	кола́, коли́
begin	почна - почвам (P-I)

After the mechanic fills the tank, he begins to look the car over. След като техникът налива бензин, той почва да преглежда колата.

Владо: /техникът/

Mr. Popov, the brakes are weak. Господин Попов, спирачките не са силни.

repair	поправка, поправки
fifty	петдесет

It'll cost you fifty leva to get them fixed. Поправката им ще Ви струва петдесет лева.

(After the repairs, Boris and Peter start off.) (След поправката, Борис и Петър потеглят.)

Петър

all	всички
road	шосе́, шосета
paved	павиран, -а
as	както

Are all the roads in Bulgaria paved like [they are] in Sofia? В България всички шосета ли са павирани както в София?

Борис

wait (I) - wait a bit (P)	чакам - почакам (I-P)
go out	изле́за - излизам (P-I)

outside	извън
alone, (one)self	сам, -а
Wait a bit! When we get out of town, you'll see [for] yourself.	Почакай малко! Когато излезем извън града, сам ще видиш.
road, way; trip	път, пътица
(On the road)	(По пътя)
	Петър
it seems to me	струва ми се
truck	камион, камиони
It seems to me I see a truck.	Струва ми се, че виждам един камион.
	Борис
it appears, seems	изглежда
driver	шофьор, шофьори
It's apparently stopped, and the driver is working on ('around') the motor.	Изглежда, че той е спрял и шофьорът работи около мотора.
approach	приближа-приближавам (P-I)
(The car comes up to the truck and stops.)	(Колата приближава камиона и спира.)
	Борис
What's the matter?	Какво има?
help	помогна - помагам (P-I)
Can we help in some way?	Може ли да помогнем с нещо?
	Шофьорът
battery	акумулатор, акумулатори

used up	изхабѐн, -а
The battery seems to be dead.	Изглѐжда, че акумулаторът е изхабѐн.
Борис: /към Пѐтър/	
turn around	обѐрна - обрѐщам (P-I)
push	бѐтам - бѐтна (I-P)
Let's turn around (to the left) and push the truck.	Хайде да обѐрнем на ляво и да бѐтаме камиона.
succeed	успѐя - успявам (P-I)
attempt	опит, опити
(They succeed in their attempt. The truck starts,)	(Те успяват в своя опит. Камионът потегля.)
Шофьорът	
reach	стигам - стигна (I-P)
spark plug; candle	свѐщ, свѐщи
When I get to Sofia, I'll have a look at the spark plugs.	Като стигна в София ще преглѐдам свѐщите.
Thank's a lot for everything!	Благодаря ви много за всичко!
Борис	
comrade; companion	другар, другари
Have a nice trip, (To a good trip), comrade.	На добър път, другарю!
go on, continue	продължа - (P) - продължавам (I)
(Boris and Peter go on.)	(Борис и Пѐтър продължават пътя си.)
Пѐтър	
trouble	неприятност, неприятности

I hope they don't have any more trouble with the truck. Данò нямат пòвече неприятности с камиòна.

think

мисля - помисля (I-P)

Tell me, when do you think we'll get to Kostenec, Boris? Кажì Борисе! Кога мислиш, че ще пристигнем в Кòстенец?

Борис

be late

закъснèя-закъснявам (P-I)

We won't be very late. Няма да закъснèем много.

be

с̀ьм - б̀ьда (I-P)

before

преди

We'll be there before one (o'clock). Ще б̀ьдем там преди един часà.

Ordinal Numbers (Cont'd)

единàйсти, -а	единàдесети, -а	eleventh
дванàйсти, -а	дванàдесети, -а	twelfth
тринàйсти, -а	тринàдесети, -а	thirteenth
четиринàйсти, -а	четиринàдесети, -а	fourteenth
петнàйсти, -а	петнàдесети, -а	fifteenth
шестнàйсти, -а	шестнàдесети, -а	sixteenth
седемнàйсти, -а	седемнàдесети, -а	seventeenth
осемнàйсти, -а	осемнàдесети, -а	eighteenth
деветнàйсти, -а	деветнàдесети, -а	nineteenth
двàйсти, -а	двàдесети, -а	twentieth

21st двàйсет и п̀ьрви	50th петдесèти, -а	90th деветдесèти, -а
22nd двàйсет и в̀òри	60th шестдесèти, -а	100th стòтни, стòтна
30th тридесети, -а	70th седемдесèти, -а	101st стò и п̀ьрви
40th четиридесети, -а	80th осемдесèти, -а	1000th хиляден, хилядна

Note 8.1 Nouns with numbers

една седмица	one week
двайсет долара	twenty dollars
четиресет градуса	forty degrees
двайсет и пет градуса	twenty five degrees
триста и петдесет лева	350 leva
двайсет литра	twenty litres

The equivalent of English 'one' is an adjective /edín/ (m.), /edná/ (f.). There are two forms of the word for two: /dvá/ used with masculine nouns, and /dvé/ for feminine and neuter. The other numerals are like English in that they have only one form. As an adjective, /edín/ agrees with the noun it goes with: /edná sédmica/. For numbers above one you have the plural of feminine and neuter nouns (/trî sédmici/, /čétiri zdánija/) and you may have the plural of a masculine noun (as /dólari/ above). For masculine nouns, however, you also have an ending /-ə/, as on /gráduse/, /lítre/, /léve/ (singulars /grádus/, /lítar/, /léf/). After /dvá/, /trî/, /čétiri/ you usually have the ending /-ə/. After numbers not ending in /dvá/, /trî/ or /čétiri/ you may have /-ə/ or the plural. This is the case after other nouns denoting quantity, also, such as /kólko/ 'how much, how many': /kólko litre/ 'how many litres?', /nyákolko dèné/ or /nyákolko dni/ 'a few days'. Very often this /-ə/ form will be the same as the form with 'the': /dólare/ 'the dollar', but frequently there is a difference, as in /dén/ 'day' /denyé/ or /dené/ 'the day' but /dvá déne/ 'two days'.

There are also numerals especially used to indicate groups of people (men or mixed company). For example:

двама	two (persons)
трима	three (persons)
четирима	four (persons)
петима	five (persons)
шестима	six (persons)

Двама, трима and четирима are more used than the others. They occur before masculine nouns denoting persons:

двама приятели	two friends
двама чужденци	two strangers

A more frequent use of these numerals is with the article, 'the two of them', 'the three of them', etc.

Двамата отиват да видят господин Борис Попов.

These, and other numeral forms, are treated more detail in a later note.

Note 8.2 Verbs: Reflexive and Impersonal with *се*.

Температурата се качва много.	The temperature rises a good deal.
Те се качват горе.	They go up(stairs).
Често пъти се храним вън.	We often eat outside.
Разбира се.	It's understood.
Когато се оправи времето.	When the weather gets better.
Утре ще се освободи една стая.	There'll be a room free tomorrow.

Качва is not equivalent to English 'rise' but rather to English 'raise'. The Bulgarian equivalent of 'rise' is качва се 'raises itself', using the reflexive pronoun *се* (see Note 4.5). The *се* 'reflects' the subject of the verb. Verbs used with *се* may be either personal reflexive ('reflecting' the subject) or impersonal reflexive (no separate subject expressed and translated by 'it' or 'one'). Of the above examples 'it's understood' is impersonal, the others reflexive. Reflexive verbs indicate that the action is in some way directed to the subject. The English translation may be intransitive, as above ('rises' for Bulgarian 'raises itself', 'go up' for 'raise themselves', 'eat' for 'feed ourselves', etc.). With some verbs the translation will be passive in English (see list below). For practical purposes one may learn the English meaning of the verb plus *се* as if it were a separate verb.

Reflexive verbs are sometimes defective. The following lists give verbs which have occurred and which may be used with *се* either as personal reflexive, impersonal reflexive or both. (Intr. indicates intransitive, D - defective.)

For the use of the impersonal reflexive with the dative in the sense of 'I [the item in the dative] don't feel like (doing so-and-so)' see Note 11.3.

<u>1. Verbs without CE</u>	<u>Personal Reflexive</u>
----	боя́ се - be afraid
бу́там - push	бу́там се - shove one's way through
взѝмам - take	взѝма се - it is taken, be taken
да́вам - give	да́ва се - D is given
дона́сям - bring	дона́ся се - be brought
затва́рям - close (something)	затва́рям се - close (intr.)
извиня́вам - excuse	извиня́вам се - excuse oneself
изхао́явам - wear out (something) (transitive)	изхао́явам се - wear out (intr.)
ка́звам - say	ка́звам се - be called, be named
нали́вам - pour (in)	нали́вам се - drink heavily; be filled
оба́ждам - notify (Dat. or на) tallon	оба́ждам се - let someone know of oneself.
обрѝца́м - turn (over)	обрѝца́м се - turn oneself
опрáвам - set in order	опрáвам се - be put in order, get well
освобо́ждавам - set free	освобо́ждавам се - set oneself free
пра́вя - make, do	пра́вя се - pretend, be made, be done
пра́щам - send	пра́ща се - be sent
прегледѝ́дам - inspect, examine	прегледѝ́дам се - be examined
преме́ствам - move (something)	преме́ствам се - move (intr.)
прибли́жавам - bring, put close	прибли́жавам се - approach
свѝршвам - finish	свѝршва се - be finished
сме́ням - change	сме́ням се - be changed
спа́дам - fall (gradually)	спа́да се - be deducted
храня́ - feed	храня́ се - eat

Оба́ждам се has many English equivalents. It means to make someone

else aware of you, to let someone know you are there, particularly in answering a call, a knock, etc. Examples are:

Обаждам се на телефона.	I'm answering the telephone.
Аз се обаждам	I'm going to answer (e.g. the door)
Обаждам се по телефона.	I'm making a telephone call (e.g. I'm making myself known by telephone)
Аз се обадих на Иван.	I dropped in to see Ivan.
Обаждате ли се винаги на Иван?	Do you always let your wife know? (e.g. before leaving home; do you call [from the office]; by letter)

2. Verb without CE

Impersonal Reflexive

благодаря - thank	благодари се - one thanks (Dat; на)
бързам - hurry	бърза се - one hurries, hurrying is done.
говоря - speak	говори се - it is said
живея - live	живее се - one lives
закъснявам - be late	закъснява се - one is late
заповядвам - command	заповядва се - it is commanded
започвам - begin	започва се - one begins
зная - know	знае се - it is known
играя - play	играе се - playing is done
излизам - go out	излиза се - one goes out
искам - want	иска се - it is desirable
лежа - lie	лежи се - one lies, lying down is done
оздравявам - get well	оздравява се - one gets well
отивам - go	отива се - one goes
пия - drink	пие се - drinking is done

2. (Cont'd)

помагам -	help	помага се -	one helps
потеглям -	start off	потегля се -	one starts off
почвам -	start, begin	почва се -	one begins
предплащам -	pay in advance	предплаща се -	one pays in advance
пристигам -	arrive	пристига се -	one arrives
пътувам -	travel	пътува се -	one travels
работя -	work	работи се -	work is done
следвам -	follow	следва се -	it follows, consequently
смятам -	think	смята се -	it is thought
ставам -	get up	става се -	one gets up
стигам -	reach	стига се -	one reaches
струва - D	it costs	струва се -	it seems (to: Dat; на)
тръгвам -	start off	тръгва се -	one starts off
успявам -	succeed	успява се -	one succeeds

3. Verb without CEPersonal ReflexiveImpersonal Reflexive

виждам see	виждам се mutually see	вижда се it is seen, it seems
забравям forget	забравям се forget oneself	забравя се forgetting is done
качвам raise, take up	качвам се rise	качва се going up is done
мисля think	мисля се consider oneself (to be)	мисли се it is thought
моля beg	моля се pray	моли се praying is done
питам ask	питам се ask oneself	пита се asking is done

3. (Cont'd)

показвам show	показвам се be shown	показва се it is shown
продължавам continue (tr.)	продължава се D continue (Intr.)	продължава се one continues
разбирам understand	разбирам се mutually understand	разбира се it is understood
спирам stop (something)	спирам се stop (intr.)	спира се stopping is done
чувам hear	чувам се be heard	чува се one hears

Compare:

Аз го разбирам.	I understand him (literally).
Аз се разбирам с него.	I understand him. (That is, I get along with him; he and I understand each other.)

The reflexive verb *струва се* (with Dative) is defective, occurring only in the third person. If a noun is the indirect object, a phrase with *на* plus the noun is added, the dative pronoun also being used:

На Иван му се струва.

Note 8.3 Verbs: Types

Note 8.3.1 e/a verbs

Дъщеря ми иска да стане докторка. My daughter wants to become a doctor.

Какво стана? What happened?

As noted in Note 7.2, some verbs have e stems in the present but a stems in the past. We call these e/a verbs. The /a/ is also found in the l forms: /stánal/. The imperative is like a regular e verbs: /staní/, /stanéte/. Here is a list of verbs of this type which you've had:

<u>Present (perfective in all verbs cited)</u>		<u>Perfective Past</u>	<u>/l/ Participle</u>	<u>Imperative</u>
мина	to pass	минах	минал	мини
обърна	to turn	обърнах	обърнал	обърни
отседна	to put up	отседнах	отседнал	отседни
почна	to begin	почнах	почнал	почни
помогна	to help	помогнах	помогнал	помогни
пристигна	to reach arrive	пристигнах	пристигнал	пристигни
стигна	to reach	стигнах	стигнал	стигни
тръгна	to leave	тръгнах	тръгнал	тръгни

A verb such as:

кажа	say	казах	казал	кажи
------	-----	-------	-------	------

is a special class Ye/a because of the change of /z/ to /ž/. See Note 7.4.

Note 8.3.2 e/ya verbs

Аз трябва да спра в гаража. I have to stop in the garage.

Изглежда, че той е спрял. It seems that he's stopped.

Note the use of the l participle for relating a presumed action. The verb illustrated here has the following forms:

<u>Perfective Present</u>	<u>Perfective Past</u>	<u>/l/ Participle</u>		<u>Imperative</u>
спра	спрях	спрял	m.	
спреш	спря	спряла	f.	спри
спре	спря	спряло	n.	
спрем	спряхме	спрели	pl.	
спрете	спряхте			спрете
спрат	спряха			

be indicated. Verbs which do not fall into the regular patterns and are given special explanations in the notes will be given the label S.

<u>Perfective</u>		<u>Imperfective</u>	<u>Meaning</u>
бу́тна	e/a	бу́там	push
да́м	S	да́вам	give
за́късна́я	e/zero	за́късня́вам	be late
изгле́дам		изгле́ждам	appear; look over
изле́за	e/o	изли́зам	go out
изха́бя	i	изха́бявам	wear out
нале́я	e/zero	нали́вам	pour (in)
обърна́	e/a	обръ́щам	turn
помо́гна	e/a	помо́гам	help
пóчна	e/a	пóчвам	begin
прегле́дам		прегле́ждам	examine
приближа́ се	i	приолижа́вам се	approach
продължа́	i	продължа́вам	continue
стигна́	e/a	стига́м	reach
тръгна́	e/a	тръгва́м	start off
успе́я	e/zero	успя́вам	succeed

Изглеждам is most frequently used impersonally. For дам see Note 9.3.1.

Grammatical Drill

GD 8.1 Nouns with numbers

В нашия град има пет ресторанта. Тук има много хотели, но само два хотела са добри.
Ресторантите тук не са добри.

Ние пътувахме много часове и Дните през лятото са горещи.
 тогава спряхме за два часа. Ние пътувахме четири дена.

Аз искам да сменя американските долари.

Стаята струва десет долара на месец.

Тук има две чаши, три хляба и три бири.

За колко седмици отивате във Варна?

Аз ще остана две седмици във Варна и една седмица в Русе.

Те отидоха до там с две коли.

Хотелът е на три етажа и има сто стаи.

Етажите са големи, но стаите са малки.

Попов има два гаража, две коли и три мотора.

Къщата ни е на три етажа и има две тераси.

На гарата има много влакове.

Сега на гарата има само два влака.

Аз взех три хляба от ресторанта.

Хлябовете са горещи.

Акумулаторите не са в ред.

Иван има три акумулатора в гаража си.

Колко дъщери и синове имате?

Ние имаме две дъщери, но нямаме синове.

Ние вземахме уроци в Ню-Йорк.

Мария взе три урока в София и един урок във Варна.

Какво има наблизо до гарата?

Там има два хотела, две черкви, три ресторанта и много здания.

Температурата спадна до към пет градуса под нулата.

Градът има две гари, три черкви, два музея и два храма.

Те имат много деца, но ние имаме само две деца.

Един месец има четири седмици.

Два месеца имат осем седмици.

Горещите месеци са Юли и Август.

Ние направихме два опита да тръгнем.

Той успя в опитите си.

Колко литра бензин искате?

Аз ще взема десет литра бензин.

В гювеча има картофи.

*stew

В двата гювеча има само няколко картофа.

GD 8.2.1 Verb without CEPersonal ReflexiveИвѡн винаги извинява Марѡя.Борѡс се извини на Пѡтър, че не го е видял.Аз оправям леглото си всеки ден. Еремето ще се оправи след 1 час.Ивѡн обажда всичко на баща си. Ние се обаждаме често на Попѡв.Температурата спада. Хлябът се спада от цената.Аз храня децата с мляко. Ние се храним в трапезарията.Аз казвам, че ще вали. Аз се казвам Борѡс Попѡв.Марѡя прави хляб за тази вечер. Гювеч се прави от месѡ и картофи.Те взимат уроци от Ивѡнов. За гювеч се взимат месѡ и картофи.Ние сменяме водата всеки десет минути. Аз зная, че водата се сменя всеки час.От къде працате нещата? Всички неща се працат от гарата.Аз премествам нещата, защото вали дъжд. От утре ние се преместваме в друга къща.GD 8.2.2 Verb without CEImpersonal ReflexiveАз говоря често с Ивѡн. Тук не се говори.Борѡс говори добре български. Говори се, че ще вали дъжд.Ние започваме уроците в 9 часа. До банката се започва голямо здание.Тя иска да пътува из България. За банката се иска да имате университет.Децата не пият кафе. Тук не се пие вино.Това струва десет лева. Струва ми се, че ще вали сняг.Ние отиваме във Варна. За градът се отива през планината.Елакът отива до там за 6 часа. От тук до там се отива за 6 часа.Ние пътуваме с влак. До там се пътува с влак.

Аз <u>смятам</u> да отида в България.	<u>Смята се</u> , че тя е в Америка.
Иванка <u>знае</u> къде са нещата.	<u>Знае се</u> много добре, че той има пари.
Той <u>бърза</u> за кантората всяка сутрин.	В града може да <u>се бърза</u> , но в планината не <u>се бърза</u> .
Мария <u>лежи</u> на легло от два дни.	Не <u>се лежи</u> до вратата! Студено е.
Скоро след това той <u>оздравя</u> .	Не <u>се оздравява</u> скоро след 102° температура.
Аз <u>работя</u> до пет часа.	В кантората <u>се работи</u> до късно.
Син ми <u>следва</u> в университета.	<u>Следва се</u> да й предплатим наема.
Ние <u>живеем</u> в голяма къща.	Тук не <u>се живее</u> в големи здания.
Деца <u>играят</u> в снега.	Деца, тук не <u>се играе</u> !
Аз <u>ставам</u> сутрин в осем часа и <u>работя</u> до шест часа.	Тук <u>се става</u> рано и <u>се работи</u> до късно. ^{early}
Иванов <u>заповяда</u> да отидем на гарата.	Тук <u>се заповядва</u> много, а се <u>работи</u> малко.

GD 8.2.3

<u>Verbs without CE</u>	<u>Personal Reflexive</u>	<u>Impersonal Reflexive</u>
Аз <u>мoля</u> Иван да пътува с нашия влак.	Аз <u>се мoля</u> , Иван да не пътува с нашия влак.	Тук не <u>се мoли</u> , тук се работи.
Борис <u>разбира</u> добре английски.	Борис <u>се разбира</u> добре с Петър.	<u>Разбира се</u> , че и ние ще отидем.
Аз често <u>виждам</u> Иван.	Ние <u>се виждаме</u> с Иван често.	От всичко това <u>се вижда</u> , че те са приятели.
Борис <u>спира</u> в един ресторант да вземе хляб.	Той <u>се спира</u> често да говори с Иван.	"Тук <u>се спира</u> само ако искате да вземете нещо," каза господи́нът.
Аз Ви <u>пита</u> м, къде е Петър.	Аз <u>се пита</u> м да отида ли или да не отида.	В уро́ка <u>се пита</u> , кой е най-голямия град в България.

Той <u>качва</u> багажа си на влака.	Ние <u>се качваме</u> във влака.	От тук не <u>се качва</u> във влака.
Тя ми <u>показа</u> парите.	Тя <u>се показа</u> на вратата.	"Така не <u>се показва!</u> " каза бащата на детето си.
Аз Ви <u>чувам</u> много добре.	След един час ще <u>се чуете</u> по радиото.	От тук всичко <u>се чува</u> много добре.

GD 8.3.1 e/a verbs

бътна (Р - I бутам)

Можете ли да <u>бутнете</u> тази кола?	Аз <u>бутнах</u> чашата с мляко.
Ако я <u>бутнем</u> , ще тръгне.	Той <u>бутнал</u> колата, но тя не тръгна.
Защо този камион е <u>бутнат</u> от пътя?	Изглежда, че камионът, както и тази кола там, са <u>бутнати</u> от бурята.

започна - започвам

Бурята <u>започна</u> в шест часа сутринта.	Киното ще <u>започне</u> в осем часа.
<u>Започнах</u> да взимам уроци по български.	Урокът е <u>започнал</u> в десет часа.
Зданието е <u>започнато</u> , но не е свършено.	Мария е <u>започнала</u> да следва медицина.

обърна - обръщам

Защо не <u>обърнете</u> колата в гаража?	По-добре е, ако я <u>обърна</u> тук.
Ние <u>обърнахме</u> камиона вѐн от гаража.	Няколко коли лежат <u>обърнати</u> на пътя.
Колата е <u>обърната</u> в снега от бурята.	Иван <u>обърнал</u> колата в гаража.
Аз се <u>обърнах</u> и го видях.	Ако се <u>обърне</u> , тя ще ме види.
	Всички се <u>обърнали</u> да го видят.

Иванов му помогна да стане
адвокат.

Температурата ще спадне и ще
почне да вали сняг.

Заминахме на време, но
стигнахме късно.

Те искаха да помогнат и бутнаха
колата, но тя не тръгна.

Мария тръгна, но аз останах.

Бутнатата кола лежеше обърната на
започнатия път.

Той обърнал колата и тръгнал без
да се обърне.

Те станаха рано и тръгнаха да
разглеждат града.

Когато стана доктор, ще замина за
Америка, за да помогна на баща
си.

GD 8.3.2 e/ya verbs

спра - спирам

Хайде да спрем в този ресторант. Ние спряхме да налеем бензин.

Спрете колата тук, моля!

Защо не спрете до тази кола?

Колата й спряла и всички други
коли спрели.

Влакът ще спре само за десет
минути.

Вие сте спряли до колата ми.

Ние трябва да спрем за бензин.

Чужденците спрели в банката
да сменят пари.

Изглежда, че камионът е спрял.

Борис спря и аз спрях.

Ние спряхме и те трябваше да
спрат.

GD 8.3.3 e/zero verbs

закъснея - закъснявам

Ако спрем, ще закъснеем за влака. Аз не искам да закъснея за влака.

Тя ще закъснее за киното.

Влакът е закъснял пет минути.

Аз закъснях, но той не закъсня. Вие закъсняхте тази сутрин.

Закъснете ли още един път,
може да останете в къщи.

Тя е закъсняла с две минути.

успея - успявам

Ще успеете ли да видите Попов? Да, ще успея да го видя.

Ние успяхме да стигнем на време. Иван не успя да прегледа мотора.
 Иван не успял да научи урока си. Всички успели да видят музея.
 Те не успяхли да вземат влака. Тя не успяла да заміне.

наляя - наливам

Аз му налях чаша вино. Мария му наляла вода в чашата.
 Защо не налееете бензин в колата? Налейте ми чаша вино, моля!
 Тя ни наля от хубавото вино. Ако ми налееш вино, ще ти кажа нещо.

GD 8.4 New Aspect Pairs

бътна - бутам

- а. Защо бутате колата? Аз бутам колата всеки ден.
Бутаме я да тръгне. Те не искат да бутат колата ми.
- в. Ние бутахме камиона цели десет минути. Когато пристигнахме, той още буташе колата си.
- с. Вярно ли е, че тя бутала колата му? Да, тя бутала и той бутал, но колата не тръгна.
- а. Ако бутнете колата, тя ще тръгне. Ако искате, ще я бутнем.
 Вие трябва да я бутнете силно. Те не искат да бутнат колата.
- в. Бутнахте ли камиона? Ние го бутнахме, но не тръгна.
 Аз я бутнах силно и тя тръгна.
- с. Те бутнали камиона и той тръгна. Мария бутнала колата и тя тръгна.
 Камионът бутнал колата и тя се обърна.

дам - давам (See also GD 9.3.1)

- а. Аз давам всеки ден мляко на децата.
Тя ми дава често пари.
- в. Какво му давахте, когато Ви видях?
- с. Вярно ли е, че той давал вино на децата си?
- а. Ще му дадете ли пари за кино? Защо не му дадеш да пие мляко?
- в. Какво й дадохте?
Ние й дадохме малко месо.
- с. Иван й дал пари, а тя му дала мляко.
Те са ни дали месо и хляб.
- Давате ли пари на сина си?
Ние често му даваме, но не много.
- Давахме му да пие мляко.
Иван ни даваше вино, когато тя пристигна.
- Тя давала бира на сина си.
Той ми е давал често пари.
- Ако той няма пари, ние ще му дадем.
Ще му дам, но не сега.
- Дадох й хляб и картофи.
Всички й дадоха по нещо.
- Иван ми е дал десет лева.
Мария му дала само един лев.

закъснея - закусьнявам

- а. Закъснявате ли често за университета?
Те закъсняват често за камтората.
- в. До вчера закъсьнявах всеки ден.
До преди една седмица той закъсьняваше често.
- с. Вярно ли е, че тя закъсьнявала много често?
Аз чух, че той закъсьнявал, не тя.

- а. Днес ще закъснѐя за университетѐта. Защо ще закъснѐете?
 Ще закъснѐем, защото станахме късно.
- в. Защо закъсняхте за обяд?
 Кой закъсния още?
 Иван и Петър закъсняхѐа.
- с. Тя закъсняяла един час, а той закъсняял два часа. Всички закъсняяли за обяд.

излеза - излизам

- а. Кога излизате от къщи?
 Кога излиза той от къщи? Ние излизаме в седем часа.
 Иван излиза, когато и те излизат.
- в. Когато го видях, той излизаше от къщи.
 До вчерѐа аз излизах в седем часа от къщи.
 Когато тя пристигна, те излизахѐа.
- с. Иван излизал няколко пъти от къщи. Вѐрно ли е, че сте излизали в пет часа от канторѐта?
- а. Кога ще излезете от кино?
 Аз трябва да излеза по-късно. Ще излезем в седем часа.
 Всички ще излезат с Мария.
- в. Аз излезох, когато и тя излезе. Ние излезохме, но те не излезоха.
- с. Той излезъл, след като тя излезла. Всички излезли от стѐята.

изхабя - изхабявам

- а. Ние изхабяваме моторѐта, когато пътуваме из планината. Аз изхабявам често свещите на моторѐта.

в. -----

с. Вярно ли е, че той изхабявал мотора на колата, когато пътува из планините?

а. Ще изхабите мотора, ако Тя може да изхаби мотора на пътувате много из планините. колата, ако пътува така.

в. Как изхабите мотора? Изхабих го, защото пътувах много.

с. Иван изхабил свещите на Те изхабили бензина за нещо друго мотора и не можал да тръгне. и не могли да заминат.

мисля - (помисля)

а. Аз мисля, че влакът ще пристигне скоро.

Какво мислите вие?

И те мислят така.

Ние мислим, че той ще закъснее.

в. Аз мислех, че влакът е пристигнал.

Иван мислеше често за жена си.

Ние мислехме да отидем до Варна.

Те мислеха за децата си.

с. Тя мислела, че той няма да замине.

Иван мислел, че жена му е в къщи.

а. Ще мисля цяла вечер как да замина.

Искам да мислите, когато говорите.

Ще помисля и ще ти кажа.

Помислете и ми кажете!

в. Мислих цяла вечер какво да му кажа.

Той мисли много преди да замине.

Помислих малко и му казах.

Иван помисли, че приятелят му не е в къщи и не отиде.

с. Тя мислила много преди да му каже.

Тя помислила, че ще е по-добре да не му казва.

а. Ако обърнете, ще може да излезете.
Иван ще обърне, ако Ви не можете.

Аз не мога да обърна в гаража.
Тѣ трябва да обърнат камиона, преди аз да обърна колата.

в. Тя обърна колата и излезе.
Тѣ обърнаха в гаража.

Аз не обърнах и не можах да излеза.
Ние обърнахме колата, за да бутаеме камиона.

с. Шофьорът обърнал колата на шосето.

Мария не обърнала колата и не могла да излезе от гаража.

помогна - помагам.

а. Аз помагам на майка си в къщи.
Попов и жена му помагат ли Ви?

Брат ми ми помага често да обърна колата.
Да, тѣ ми помагат, но Бие не ми помагате.

в. Когато отидох там, тя му помагаше да обърнат колата.

Децата не му помагаха в къщи.
Ние помагахме на Иван да стане, когато жена му влезе в стаята.
entered

с. Бърно ли е, че децата му помагали да бутат колата?

Жена му не му е помагала.

а. Аз ще Ви помогна да заминете.
Тя не иска да ми помогне.

Ако ми помогнете, ще Ви дам много пари.
Тѣ не искаха да му помогнат.

в. Той ми помогна да сменя парите.
Тѣ му помогнаха да стане.

Аз ѝ помогнах и тя ми помогна.
Ние ѝ помогнахме да оздравее.

с. Той ѝ помогнал да се качи във влака и тя му благодарила.

Мария му помогнала много.
Тѣ не му помогнали да излезе.

пòчна - пòчвам

- а. Зимата пòчва през Ноёмври. От ùтре пòчвам да работя в
 Киното пòчва в òсем часà. б̀анката.
 Б̀урите пòчват през октòмври.
- в. Киното пòчваше, когато пристìгнахме. До вч̀ера ние пòчвахме в десет
 Ние свършвахме, когато те часà.
пòчнаха.
- с. Киното пòчнало не в òсем, но в с̀едем часà.
- а. Ще пòчна да сл̀едвам медицина. Лятото ще пòчне след един м̀есец.
 Защо не пòчнете да работите? Ще пòчнем да работим от ùтре.
- в. Борис пòчна да работи от Аз пòчнах да разг̀леждам градà.
 вч̀ера. Всички пòчнахме да работим.
Пòчнаха с̀илни д̀ждов̀е.
- с. Тя пòчнала да взима уроци Иван е пòчнал да пие м̀ного.
 по б̀ългарски. Пòчнала с̀илна б̀уря и не спряла
 цяла с̀едмица.

прег̀ледам - прег̀леждам

- а. Преди да тр̀гна на п̀т, аз Ние прег̀леждаме мотòра вс̀еки
 винаги прег̀леждам колата си. м̀есец.
 Борис прег̀лежда сегà колата. Сегà в гаража прег̀леждат свещите
 на мотòра.
- в. Аз прег̀леждах мотòра, когато До вч̀ера П̀тър прег̀леждаше
 го видях да пристìга. колата си вс̀еки д̀ен.
- с. Б̀ярно ли е, че той прег̀леждал Прег̀леждали го и му казали, че
 колата си ч̀есто? вс̀ичко е в р̀ед.

а. Ще тръгна, след като прегледам добре колата. Ако прегледате мотора, ще Ви дам двадесет лева.

Те няма да тръгнат преди да прегледат мотора. Техникът не иска да прегледа колата ми.

в. Ние прегледахме багажа на чужденеца. Аз прегледах мотора, а той прегледа всичко друго.

Докторът го прегледа и не му взе пари. Не прегледаха свещите на мотора.

Прегледахте ли спирачките?

с. Още не сме ги прегледали. Не прегледали добре мотора и колата и спряла на пътя.

приближа - приближавам (се)

а. Ние се приближаваме до камиона и спираме. Ние приближаваме камиона и спираме.

Колата се приближава до камиона. Колата приближава камиона.

в. Колата се приближаваше до камиона, когато ние пристигнахме. Ние се приближавахме до къщата, когато те ни видяха.

с. Когато те го видяха, той се приближавал към жената. Колата се приближавала към камиона, когато той потеглил.

а. Аз ще се приближа до колата и ще видя какво има вътре. Ако се приближите до колата, кажете ми.

След като се приближат до колата, те ще я бутнат.

в. Ние се приближихме до къщата и видяхме жената. Колата не се приближи до камиона.

Аз се приближих, за да видя какво става.

с. Бижте, Иван се е приближил до колата. Всички се приближили до колата, само тя не се приближила.

продължа - продължавам

- а. Продължавате ли да следвате? Да, ние продължаваме да взимаме
Иван продължава да пие. уроци.
- в. Когато пристигнах, той продължаваше да говори. Ние продължавахме да взимаме
уроци през всичкото време.
- с. Бярно ли е, че той продължавал да взема уроци? Зъбът продължавал да го боли
и след като излезъл от зъболекаря.
Когато я видяха, тя продължавала да работи.
- а. Ще продължите ли да следвате? Ще продължа, ако имам пари.
Ние ще продължим уроците. Тё трябва да продължат пътя си.
- в. Иван продължи да говори. Аз продължих да работя там.
След това те продължиха пътя си. Скоро след това ние продължихме
пътя си.
- с. Тя продължила да работи още един месец и спряла. Децата продължили да играят на
дъжда.

разбира се

- а. Разбира се, че ще закъснеете, ако тръгнете късно. Ако той не знае български,
разбира се, че няма да ни разбере.
- От всичко това се разбира, че няма да заминем.
- в. -----
- с. Иван казва, всичко се разбираше какво говорят.
- а. Скоро ще се разбере, кога ще заминем.
- в. Не след много се разбира, че влакът не може да заминем.

стигна - стигам

а. Аз стигам всеки ден на време в кантората. Когà стигате в кантората?
Ние стигаме там в осем без пет.

в. Борис стигаше жената, когато видя, че това не е Мария.

с.-----

а. Ще стигнете ли влака? Ако побързам, ще го стигна.
Аз ще стигна в кантората пет минути по-късно. Можете ли да стигнете камиона?
Можем да го стигнем, но не искаме.

в. Стигнахте ли камиона? Да, стигнахме го след пет минути.
Аз стигнах господина и му казах, къде да смени пари. Всички стигнаха на време.

с. Иван стигнал Петър след няколко минути. Вярно ли е, че той стигнал там след Борис?
Всички стигнали на време за влака. Жената го стигнала и му дала нещата.

струва ми се

Струва ми се, че ще има буря. На Мария й се струва, че Иван е болен.

На Иван му се струва, че имам температура. На Петър и Борис им се струва, че аз работя много.

Струва ми се, че тя е оздравяла.

Бчера ми се струваше, че тя има температура. През време на разходката, на Иван му се струваше, че ние бързаем много.

Аз попитах пак, защото ми се струваше, че жената не ме разбра.

тръгна - тръгвам

- а. Той тръгва на път винаги без багаж. След един час аз тръгвам за София.
 Ние тръгваме от къщи всеки ден в седем часа. Влаковете тръгват сутрин и вечер.
 Аз тръгвам, когато и той тръгва.
- в. Той тръгваше от къщи, когато майка му пристигна. Те тръгваха, когато тя пристигна.
- с. Вярно ли е, че влакът тръгвал от другата гара? Когато брат му пристигнал, Мария тръгвала.
- а. Влакът ще тръгне след един час. Те искат да тръгнат с влак.
 Защо не тръгнете след обед? Ако тръгнем след обед, ще закъснеем.
- в. Кога тръгнахте от къщи? Аз тръгнах от къщи в един часа.
 Те тръгнаха за планината след Петър. Тя тръгна преди малко от къщи.
- с. Те тръгна късно и закъсняли. Влакът е тръгнал от там преди един час.
 Вярно ли е, че те тръгнали без жените си?

успя - успявам

- а. Как успявате да свършите всичко? Успявам, защото работя.
 Иван не успява да свърши всичко, защото не работи много. Те винаги успяват да тръгнат на време.
- в. До вчера успявах да свърша всичко на време, но от днес, няма да мога.
- с. ----

Борис: Пътят е павиран; ще пътувате бързо и приятно.

Дано майка Ви е добре!

Попов: Благодаря, довиждане!

2. Попов и Иванов.

Попов: Аз казах тази сутрин на майка ми, че ако времето днес след обед е хубаво, ще отидем с колата до Своге.

Иванов: Тя има брат там, нали?

Попов: Да, той има къща извън Своге и майка ми иска да остане там няколко дена.

Иванов: В колко часа ще тръгнете?

Попов: Преди да потеглим трябва да отида в гаража. Струва ми се, че спирачките не са в ред и акумулаторът е изхабен. Искам механикът да прегледа и свещите.

Иванов: Мислите ли, че механикът ще може да свърши всичко това до след обед?

Попов: Да, но аз ще взема и шофьора с мен, че ако трябва да бутаме, да бъдем двама.

Иванов: Почвам да мисля, че ако отидете с влака, ще е по-добре.

Попов: Съгласен съм, тъй като не съм сам.

Когато стига влакът в Своге?

Иванов: Той спира често, така, че не ще е преди шест часа.

Попов: Това ще е най-добре.

Ще отида да кажа на майка ми.

Довиждане!

Unit 9

Dinner

Ivanka and Peter are at Boris's for dinner.

Борис

today	днѣс
guest	гѡст, гѡсти
family	семѣйство, семѣйства
come	идвам - дѡйда (I-P)

My son Stoyan and his family are coming for a visit today.

Днѣс ще ни дѡйде на гѡсти синѡ ми Стоян със семѣйството си.

married

женен, -а

He's married and has two children.

Той е женен и има две деца.

His wife's name is ('is called')

Неговата жена се казва Мария.

Maria.

Петър

Isn't one of your brothers coming for dinner, too?

Няма ли да дѡйде на обѣд някой от братята ти?

Борис

because	защото
work	работа
on business	по работа
Paris	Париж

No, they're not here, as they had to leave for Paris on business.

Не, те не са тук, защото трябваше да заминат по работа за Париж.

airplane

самолѣт, самолѣти

They took the plane from Vrazhdebna yesterday.

Взеха самолѣта от Враждебна вчера.

	Петър
Here come the children!	Ето, децата пристигат!
	Борис
Hello, children!	Добър ден, деца!
make acquaintance	запозна́я се-запозна́вам се (P-I)
uncle	чичо, чичовци
aunt	леля, лели
Get acquainted with Uncle Peter and Aunt Ivanka.	Запознайте се с чичо Петър и леля Иванка!
wash	измия́ - измива́м (P-I)
hand	ръка́, ръце́
sit down	седна́ - сяда́м (P-I)
eat	я́м, ядеш́ (I)
Hurry and wash your hands so we [can] sit down and eat.	Побързайте да си измиете ръцете, че да седнем да ядем.
grandmother	баба, баби
(prepare), cook	готвя́ - сготвя́ (I-P)
(pertaining to) chicken	пилешки, -а
soup	су́па
stew	гювеч, гювечи
dessert	десерт
cheese	сирене
watermelon	любени́ца, любеници
Grandma's made chicken soup and [some] stew, and for dessert cheese and watermelon.	Баба е сготвила пилешка супа и гювеч, а за десерт сирене и любени́ца.

table	мáса
(At the table)	(На мáсата)
	Елена /баба́та/
plate	чи́ния, чини́и
Give [me] your plates!	Да́йте си чини́йте!
	Иван
mama!	ма́мо!
big brother	ба́тко
knife	но́ж, но́жове
fork	ви́лица, ви́лици
spoon	лъ́жица, лъ́жици
little spoon	лъ́жичка, лъ́жички
Mama, why did you give big brother	Ма́мо, защо́ на ба́тко си да́ла
a knife, fork and spoon, but me	но́ж, ви́лица и лъ́жица, а на ме́н
only a little spoon?	са́мо лъ́жичка?
	Мария
grow up	раста́ - порáсна (I-P)
When you grow up, Johnny, we'll	Когáто порáснеш, Ива́нчо, и на
give you a knife and a fork, too.	теб ще да́дем но́ж и ви́лица.
grandfather	дя́до, дя́довци
	Борис /дя́до/
like, please	ха́ресам - ха́ресвам (P-I)
Well, how do you like the dinner?	Е, ха́реса ли ви обя́да?
	Стоян
tasty	вкусен, вку́сна
dad	та́тко

Everything is very good, dad.

Всичко е много вкусно, татко.

fast

бърже / бързо

Look how fast (our) Iliya's eating!

Вижте наш Илия, колко бърже яде!

Мария

eat!

яж!

who

кой

chase

гоня (I)

Eat more slowly, Iliya! Who is chasing you?

Яж по-бавно, Илия! Кой те гони?

Илия

attend (with на)

ходя (I)

school

училище, училища

I'm in a hurry, Mama. I have to be at ('go to') school at two o'clock.

Бързам, мамо; трябва да ходя на училище в два часа.

Days of the Week

Sunday

неделя

Monday

понеделник

Tuesday

вторник

Wednesday

сряда

Thursday

четвъртък

Friday

петък

Saturday

събота

Note 9.1 Question words and the suffix -то.

Note 9.1.1 ли

В България всички шосета ли са павирани както в София?	Are all the roads in Bulgaria paved as in Sofia?
Нали знаеш, че утре е неделя.	Don't you know that tomorrow is Sunday?
Прегледай дали всичко е в ред с мотора и спирачката.	See whether everything is all right with the motor and the brake.

/li/, used close to the beginning of a sentence, makes the sentence a question. The intonation may also be a questioning one. Two combinations with /li/ are given above: /nali/ implies a negative answer often corresponding to 'don't --?', 'doesn't --?'. /dali/ introduces an indirect question and often corresponds to English 'whether'.

Note 9.1.2 Question element /k-/

Какво казахте?	What did you say?
Кога мислиш, че ще пристигнем в Костенец?	When do you think we'll arrive in Kosteneec?
Къде е гарата?	Where's the railroad station?
Колко е часа?	What time is it?
От кога сте в България?	How long ('from when') have you been in Bulgaria?
От къде сте научили да говорите Български?	(From) where did you learn to speak Bulgarian?
Как сте?	How are you?
Какъв дъжд!	What rain!
Каква е цената им?	What's their price?

These illustrate uses of question words formed with /k-/. These words

themselves correspond very well to English 'what?', 'when?', 'where?', 'how much?', 'how?', etc. /kakóf/ is an adjective 'what kind of'. It agrees with the noun, as above (masculine for 'rain', feminine to agree with 'price'). In these sentences the question words introduce direct questions. They may also be used in indirect questions such as:

Най-добре е да попитаме, къде е отделът за чужденци.	It's best that we ask where the section for foreigners is.
---	---

Note 9.1.3 Question words with /-to/

Когато излезем извън града, сам ще видиш.	When we go outside the city, you'll see [for] yourself.
В България всички шосета ли са павирани както в София?	Are all the roads in Bulgaria paved as in Sofia?
Добре, ще взема тази, която имате.	Good, I'll take the one ('that which') you have.
Когато се оправи времето, ще отидем на екскурзия.	When the weather gets better, we'll go on a picnic.

The suffix /-to/ added to certain question words changes them into simple indications of the time or manner, introducing clauses. /kogáto/ introduces a clause telling 'when ---'; it does not ask 'when?'. /káкто/ 'in the manner of, as' is contrasted with /kák/ 'in what manner, how?'. Compare:

къде́	where?	къде́то	where	
как	how?	ка̀кто	като	as
ко̀лко	how much?	ко̀лкто	като	as much as
какво́	what?	какво́то	which	
какъ́в	what kind of?	какъ́вто	the kind which	
кой	which?	който	which	
защо́	why?	защо́то	because	

/kakéf/ and /kóy/ are adjectives (f. /kakváto/, /koyáto/, etc.).

Words in /-to/ followed by /i/ signify 'whatever', 'however much', 'whatever kind', etc.: /kólkoto i da e/ 'however much there may be'.

/kato će li/ corresponds to English 'as if' (see LI 2).

Note also the special use of /kato/ plus a verb after a preposition:

След като техникът налива	After the garage man puts the gas
бензин в колата, той почва	in the car, he begins to look at
да преглежда машината.	the engine.

Forms in /t/ are also related:

как	how?	както	as	така	so, in such a manner
кога	when?	когато	when		
колко	how much?	колкото	as much as	толкова	so much
какъв	what kind of	какъвто	the kind which	такъв	such

Compare also понякога 'sometimes', няколко 'several'.

Note 9.2 Noun: Vocative

Кажи, Борисе.	Tell (me), Boris.
Добре дошел, Петре.	Welcome, Peter.
Господине.	Sir!

Most Bulgarian masculine (and feminine) nouns have special forms for address, the 'vocative'. The usual masculine ending is /-e/. The word другарю has another ending: ю. This is not as common as /-e/

Добре дошла, госпожо!	Welcome, madame.
Мамо, защо на батко си дала нож?	Мама, why did you give brother knife?
Вързам, мамо.	I'm hurrying, mama.

In this group the nouns are feminine and have the ending /-o/. The usual vocative ending with feminine nouns is /-o/. Less common is /-e/, as in госпожице 'miss!'.

Note 9.3 Verb: дам, ям, дойда, отида

Note 9.3.1 дам, ям (e/o/zero verbs)

- а) На теб ще дадем нож. We'll give you a knife.
 Защо на батко сте дали нож? Why did you give batko a knife?
 Дай ми двайсет литра бензин! Give me twenty litres of gas.
 Дайте си ченийте! Give [me] your plates.
- б) И да седнем да ядем. And let's sit down to eat.
 Вижте, колко бърже яде! Look how fast he's eating.
 Яж по-бавно! Eat more slowly.

The verbs 'give' and 'eat' have irregular stems. They are similar in their irregularities, 'eat' differing only in the imperative. The forms are:

Present:	дам	дадем	ям	ядем
	дадеш	дадете	ядеш	ядете
	даде	дадат	яде	ядат
Past:	дадох	дадохме	ядох	ядохме
	даде	дадохте	яде	ядохте
	даде	дадоха	яде	ядоха
Participle:	дал, дала, дали		ял, яла,	яли
Imperative:	дай	дайте	яж	яжте

сме	we are	бъдем	(that) we be
сте	you are	бъдете	(that) you be
са	they are	бъдат	(that) they be
		бъди!	be! (sing.)
		бъдете!	be! (pl.)
ще съм	I'll be (I)	ще бъда	I'll be (P)
ще си	you'll be	ще бъдеш	you'll be
ще е	he, she, it will be	ще бъде	he, she, it will be
ще сме	you'll be	ще бъдем	we'll be
ще сте	they'll be	ще бъдете	you'll be
ще са		ще бъдат	they'll be

Note 9.4 Verbs: New Verbs

Imperfective verbs with no perfective counterparts:

гоня	i	chase	ходя	i	go	ям	e/o/zero	eat
Pairs:	Imperfective			Perfective				
		раста	e/a			пораства		grow up
		готвя	i			сготвя		cook
Pairs:	Perfective			Imperfective				
		дам	e/o/zero			давам		give
		дойда	e/o			идвам		come
		запозная	e/zero			запознавам		introduce
		запозная се	e/zero			запознавам се		become (get) acquainted
		измия	e/zero			измивам		wash
		седна	e/a			сядам		sit down
		харесам				харесвам		like, enjoy

GD 9.1.3 Question words with /-to/

Когато-то, къде-то, как-то, колко-то, какво-то, какъв-то, защо-то

Когато и да отида, аз ще взема пари от Петър.

Аз бях болен, когато му казах това.

Когато искам, тогава ще отида.

Когато го попитах, той говореше с Мария.

Когато тук е студено, там е топло.

Когато го видите, кажете му моля, че искам да го видя.

Ние отиваме на разходка, само когато времето е хубаво.

Когато съм навън, винаги ми е студено.

Когато имам пари, ще имам и кола.

Ще замина за Пловдив, когато свърша работата си тук.

Там където искате да отидете, не е хубаво.

Вие отивате там, от където аз идвам.

Където ми кажете, там ще отида.

Смятаме да заминем за един град, където не е студено.

Къщата, където живея, не е хубава.

Хайде да отидем в ресторанта, където вчера пихме бира.

Където и да съм, аз пия само вода.

Където и да отида, но да не съм тук.

Отивам там, където температурата не спада под нулата.

Попов, как сте днес? Както винаги, добре. Благодаря!

Направих всичко така, както ми казахте.

Както го чух, така Ви го казвам.

Както виждам, Вие имате много хубава къща.
Има десет часа, от както съм в града.
Отидох и му казах, както ми казахте.
Както разбирам, вие сте много изморени.
Както пътуваме, ще пристигнем много късно в София.
Както обичам бира, сега бих изпил десет бири.

Ще взема месото, колкото и да струва.
Колкото и да искам, не мога да замѝна сега.
Владо искаше за поправката толкова пари, колкото колата струваше.
В къщата има толкова жени, колкото и стаи.
Иван има пари, колкото да отиде до Варна.
Колкото и да уча, не мога да го науча в пет месеца.
Месото струва колкото и виното.

Всичко каквото имам, ще Ви го дам.
Какво има в този музей?
Каквото и да има, сега нямаме време за музейи.
Какво да Ви дам да пиете?
Каквото искате. Каквото и да е.
Каквото пихте вчѝра, това ще пиете и днес.
Каквото и да ми казвате, но сега във Варна е много хубаво.
Аз разбирам всичко, каквото той говори.
Каквото ми кажете, това ще му кажа.
Аз му дадох всичко, каквото имам.

Какъ̀вто хля̀б ми да̀дете, такъ̀в ще взема̀.

Какъ̀вто и влак да пристигнѐ, ще се кача̀.

Какъ̀в хля̀б искате? Какъ̀вто и да ѐ.

Какъ̀вто рестора̀нт ви́дим, та̀м ще влѐзем. *go in*

Какъ̀вто ба̀щата, такъ̀в и синѐт.

Защо̀ не отидетѐ на кино̀? Защо̀то не искам да оти́да.

Защо̀то нямам времѐ, за това̀ не оти́дох да го ви́дя.

Защо̀ не му да̀дете ма̀лко парѝ? Защо̀то нямам.

Защо̀ сте о̀ще в легло̀то? Защо̀то съ́м бо́лен.

Защо̀ отиватѐ на рестора̀нт? Защо̀то съ́м гла́ден.

Оти́дох, защо̀то исках да ги ви́дя.

Защо̀то ми тря̀бвашѐ, зато̀ва го взех̀.

GD 9.1.3

Completion Drill

Answer with forms in /-to/

1. Кога искате да Ви разведе из града?
..... имате време.
2. Кога един автомобил не може да тръгне?
..... акумулаторът му е изхабен.
3. Кога вали сняг?
..... времето е много студено.
4. Кога ще платите наема си на хазайката?
..... имам пари.
5. Как ще пътувате до Варна?
As always с влак.

6. As I told you, той ще отпътува без жена си.
7. Къде ще отидем след обед?
Ще отидем в музея, можем да видим много неща.
8. Къде се храните?
В ресторант България, има винаги чужденци.
9. Къде има винаги сняг?
..... температурата е винаги под нулата.
10. С какво ще отидете до Пловдив?
С мога. Аз трябва да видя майка си.
11. How much money do you want?
As much as you can give me.
12. In Sofia it is not as hot as in Varna.
13. With 5 leva in Sofia I can take as much, as you with 10 leva in Varna.
14. Why doesn't ('can't') the car start?
..... the battery is used up.
..... there is no gasoline.
..... the spark plugs are out of order.
15. Why is your daughter lying in bed?
..... she is very sick.
16. Why don't you go to the bank today?
..... the bank is closed today.
17. You can take whatever you want.
18. Whatever the father is, such is the son.

GD 9.2 Noun: Vocative

Къде отивате, госпожо?	Госпожице, какво следвате?
Госпожо, забравихте парите си.	Благодаря Ви, госпожице!
Извинете, госпожице, къде е гарата?	Съжалявам, господине, не зная!
Приятелю, можете ли да ми помогнете?	Господине, заповядайте вътре.
Другарю, благодаря Ви много!	За къде бързате, приятелю?
Госпожи и господо, днес ще говорим за	Кога заминавате, другарю?
Госпожици, моля ви, не говорете високо!	Другари, да отидем да видим Петър!
Мамо, мога ли да отида на кино?	Приятели, да прием за нашия добър приятел Попов.
Иване, ще ме разведеш ли из града?	Татко, къде е мама?
Иванке, благодаря ти за месото!	Борисе, кога заминаваш?
	Петре, защо не знаеш урока?
	Стояне, как си?

GD 9.3.1 Verbs: дам, ям

дам- давам (See also GD 8.4)

а. Аз давам всяка седмица пари на дъщеря си.	Те дават на децата си да пият вино.
Давате ли пари на сина си?	Ние често му даваме пари.
в. Мария ми даваше кафето, когато Петър пристигна.	Баща ми го болеше зъб и ние му давахме всеки ден по нещо.
До вчерта й давах всеки ден пари.	
с. Вярно ли е, че Иванови давали много пари на децата си?	Тя е давала пари на дъщеря си, но той не е давал.
а. Искам да ви дам пари за кино.	Нямаме бира, ще Ви дам вино.

- а. Тя ще ми даде добро месо. Иван не иска да ни даде колата си.
Ако му я дадем, ще я вземе ли? Те ще му дадат всичко, каквото имат.
- в. Какво Ви даде той? Той ми даде два лева.
Дадохте ли й багажа? Дадохте й го.
Аз дадох парите на Иван. Те не му ги дадоха.
- с. Тя му дала виното и той й дал десет лева. Вярно ли е, че тя му дала много пари?
Те всички й дали по нещо. Аз чух, че той й дал пари!

Imperative

- Дай ми 5 лева и ще ти дам месото. Не му давай още парите!
- Дай на Мария да пие мляко! Не й давай да пие много вода!
- Дайте ми едно кафе! Не ми давайте кафе, дайте ми бира!
- Дайте на дъщеря ми едно мляко! Не й давайте да пие кафе!
- Дайте нещо на сина си, за да стане от легло! Не му давайте да лежи много!

ЯМ

- а. Ядете ли месо с удоволствие? Ядем, но не с удоволствие.
Иване, с нож и вилица ли ядеш? Аз ям само с вилица.
Къде ядат те? Те ядат на терасата.
- в. Аз ядех, когато гостите пристигнаха.
Къде ядехте до вчера? До вчера ядехме на терасата, а те ядеха в стаята.

- с. Те ядели, когато тя дошла. Той ядёл, когато му казали това.
- а. Ако ми дадете, ще ям. Какво искате да ядете?
Ние не искаме да ядем в този ресторант. Те искат да ядат в къщи.
- в. Аз ядох в два часа. Кога яде ти?
Те ядоха с Попов. Аз и Мария ядохме по-късно.
Защо не ядохте в този ресторант? Не ядох там, защото не обичам да ям на ресторант.
- с. Всички са яли, само той още Мария яла ли е?
не е ял. Не, тя още не е яла.

Imperative

- Яж и не говори!
Яж, каквото ти дават!
Деца, яжте всеки ден месо!
Яжте повече хляб!
- Не яж много, когато си на гости!
Не яж всичко, каквото ти дават!
Деца, не яжте много хляб, яжте повече месо!
Деца, не яжте бързо!

GD 9.3.2 Verbs: дойда, отида

дойда - идвам

- а. Мамо, гости ни идват.
Идвате ли с нас? Да, идваме след пет минути.
Децата идват ли на разходка? Да, и те идват.
- в. Иван идваше по-преди всеки ден у нас. ^{earlier} Ние ви идвахме до сега на гости, сега вие ще ни идвате.

в. Аз идвах няколко пъти, но Ви нямаше в къщи.	Децата му ни идваха често на гости.
с. Аз съм идвал в София няколко пъти.	Мария идвала два пъти да види брат си.
а. Ще дойда да видя какво прави сина Ви.
Ще дойдем след един час.	Ако дойдете, вземете и вашия син.
Децата ще дойдат след един час.
в. Когато тя дойде, ние ядехме. Мамо, дойдоха ни гости.
Кога дойдохте?	Тя пиеше кафето си, когато аз дойдох.
Дойдохме преди десет минути.
с. Иван си е дошел от Америка. Гости са дошли да ни видят.	Тя е дошла да види баща си.
Борис дошел с нас, но тя не дошла.

Imperative

Ела да видиш къде живеем!	Не идвай днес! Ела утре!
Елате да ни видите къщата!	Не идвайте с Петър!
Елате с нас утре на планината!	Не идвайте у нас. Дъщеря ни е болна.

отида - отивам

а. Аз отивам често при баща си в кантората.
Кога отивате на гарата?	Тя отива на училище с кола.
Отиваме след няколко минути.
в. Видяха ме, когато отивах там. Видях я, когато отиваше там.	Къде отивахте вчера в пет часа?
Отивах да видя един приятел.

- с. Те отивали на разходка, когато той ги видял. Когато сте я попитали, Мария е отивала на гарата.
- а. Попов ще отиде с колата си и аз ще отида с него. Тя не иска да отиде на кино.
Когато ще отидете у тях? Ние ще отидем у тях, когато и вие отидете.
**to their place*
- в. Къде отидоха гостите? Те отидоха в трапезарията.
Защо не отидохте и вие? Защо ще отида? Тук съм добре.
- с. Те отишли с кола, но дошли с влака. Мисля, че е отишел да играе в градината.
Къде е отишел Иван?

Imperative

- Петре, иди виж, моля те, къде са децата! Не отивай на кино! Ще вали дъжд.
Мария, идете и вие с него! деца, не отивайте сами в градината!
Идете в трапезарията! Не отивайте в другата стая!
Иване, не отивай с Петър!

GD 9.3.3 Verb: бъда

- Сега искам да бъда /съм/ в Америка. Тя иска да бъде /е/ като майка си.
Тя трябва да бъде в три часа при зъболекаря. Когато трябва да бъдеш /си/ при доктора?
Ще бъдете ли на гарата тази вечер? След разходката ще бъдем /сме/ изморени.
Те няма да бъдат /са/ при Борис. Ако бъдете /сте/ там, ще го видите.

Imperative

- Бъди при Петър в десет часа! Не бъди като Иван!
Бъдете като баща си и ще успеете! Не бъдете като тях!

GD 9.4 Verbs: New Verbs

ГОНЯ

а. Аз го гоня от един час и не мога да го стигна.	<p>Защо го гоните?
Гоним го, защото е взел пари.</p>
в. Ние гонехме чужденеца, когато ни видяхте.	Иван ме гонеше всеки ден да ми даде парите.
с. Бярно ли е, че тя гонела Петър, защото имал пари?	Когато го видяхли, той гонел брат си.
а. Ще го гоня и ще го стигна. Детето иска да го гоните /погоните/.	Ако не го гоните, няма да го стигнете.
в. Ние го гонихме цели два часа. Иван ги гони само 10 минути.	Те много гониха чужденеца, но не го стигнаха.
с. Те го гонили, но не го стигнали. Защо сте гонили детето?	Аз не съм го гонил, Мария го е гонила.

Imperative

Деца, гонете се и играйте само из градината!	Деца, не се гонете из стаите!
Иванчо, гони Петър и го стигни!	Петре, не я гони, защото не можеш да я стигнеш.

запозна́я се - запозна́вам се

а. Аз често се запознавам със чужденци.	Той се запознава всеки ден с нови жени.
в. Когато го видяхме, той се запознаваше с един чиновник от банката.	Аз се запознавах няколко пъти с него в една седмица.

- с. Вярно ли е, че тя се е запознавала два пъти с Петър? Те са се запознавали няколко пъти с Попов.
- а. Аз трябва да се запозная с този търговец. Защо не се запознаете днес?
И те ще се запознаят утре. Ще се запознаем утре след обед.
- в. Кога се запознахте с Мария? Аз се запознах с две жени.
Запознахме се вчера сутринта. Иван и Петър се запознаха с всички.
- с. Вярно ли е, че сте се запознали с един чужденец? Иван се запознал с един търговец.
 Мария се запознала с жена ми.

Imperative

- Иванов, запознайте се с госпожица Попова! Не се запознавайте с този чужденец!
- Иване, запознай се с гостите! Не се запознавай с тази жена!

запозная - запознавам

- а. Аз често запознавам Петър с чиновници от банката. Те запознават дъщеря си всеки ден с нови жени.
- в. Когато ги видях, той я запознаваше с един свой приятел. Ние го запознавахме два пъти с Мария. *twice*
Когато колата пристигна, те го още запознаваха с гостите.
- с. Вярно ли е, че той Ви запознавал няколко пъти с тази жена? Тя ме е запознавала два пъти с дъщеря си.
- а. Искам да Ви запозная с Иван. Ако Ви запознаем с чужденеца, ще отидем ли на ресторант?

- а. Кога ще ме запознаете с Попов? Ще Ви запозная утре след обед.
- в. Те ни запознаха с доктора. Ние я запознахме с един зъболекар.
Кога я запознахте с Иванов? Иван я запозна с господина.
- с. Борис запознал Иван с един търговец. Мария не запознала детето си, но всички други запознали децата си с Иванчо.

Imperative

- Иване, запознай Петър с брат си! Не го запознавай с брат му!
Попов, запознайте ме, моля, с този господин! Не го запознавайте с чужденци!

измия - измивам /се/

- а. Аз измивам ръцете си винаги преди да седна да ям. Децата измиват често ръцете си преди обед.
(Аз се мия винаги преди да ям.) (Ние се мием често.)
- в. Иван измиваше ръцете си, когато гостите пристигнаха. Иван се измиваше, когато тя пристигна.
- с. Вярно ли е, че той си измивал ръцете само един път на ден?
once
- а. Ще си измия ръцете и ще дойда. Аз ще се измия и ще дойда.
Искате ли да измиете ръцете си? Аз не искам да се измия.
- в. Измихте ли ръцете си добре? Деца, измихте ли се добре?
Да, татко, измихме ги. Да, татко, измихме се.
- с. Те си измили ръцете и седнали да ядат. Те се измили добре и седнали да ядат.

Imperative

Измивай често ръцете си!	Деца, измивайте се често!
Измий ръцете си и ела да ядем!	Иванчо, измий се и ела!
Деца, измийте ръцете си!	Деца, измийте се бързо и елате!
Не измивайте още ръцете си!	Не се измивай, ако не искаш да ядеш!

раста - порастна

а. Децата растат бързо. Аз още раста.	Син ми не расте повече. Вие ще растете още пет години.
в. Тя растеше бързо, но спря да расте.	Аз растех по-бързо от Петър.
с. Иван растел бързо, но тя не растела.	Когато ги видял, децата още растели.
а. Когато порастне, той ще стане доктор. Ние ще порастнем и ще заменим за Америка.	Вие трябва да порастнете още малко. Не мога да порастна повече. Аз съм на 22 години.
в. Тя порастна и замина за Америка. Децата му порастнаха бързо.	Аз порастнах бързо в пет години. Ние порастнахме в една къща с Попов.
с. Мария порастнала без майка. Децата му порастнали в града.	Иванчо порастнал много бързо. Син му порастнал и заминал да следва.

Imperative

Порастни и тогава мисли да заминаваш за Америка!

сгѳтвѳя - гѳтвѳя

а. Каквѳ гѳтвите?	Ние гѳтвим месѳ с картоѳи.
Каквѳ гѳтвят те?	Те гѳтвят, каквѳто и аз гѳтвѳя.
в. Аз ѳще гѳтвѳех, когато гѳстите дойдоха.	Ние я видѳяхме преди малко; тя гѳтвѳеше.
На планината ние гѳтвѳехме всеки ден навън.	
с. Иван гѳтвел по-добре от жена си.	Гѳстите дошли, а тя ѳще гѳтвѳела.
а. Каквѳ ще сгѳтвите за утре?	Аз мисля да сгѳтвѳя гѳвѳеч.
Защо не сгѳтвите сѳпа?	Марѳя ще сгѳтви сѳпа за ѳбед.
в. Вие гѳтвихте много.	Аз гѳтвих цели два часа.
Каквѳ сгѳтвихте?	Аз сгѳтвих гѳвѳеч с месѳ.
Ние го гѳтвихме цял час.	Ние го сгѳтвихме за един час.
с. Марѳя е сгѳтвила гѳвѳеч.	Каквѳ сте сгѳтвили?
Тя гѳтвила много хѳбаво.	Сгѳтвили сме месѳ с картоѳи.

Imperative

Гѳтви често и добре!	Не гѳтви често, но добре!
Сгѳтви месѳ!	Не гѳтви месѳ, гѳтви нещо друго!
Гѳтвѳете всеки ден!	Не гѳтвѳете всеки ден!
Сгѳтвѳете сѳпа с месѳ!	Не гѳтвѳете сѳпа!

седна - сядам

а. Защо сѳдате тѳк?	Ние винаги сѳдаме тѳк.
Аз ѳбичам да сѳдам до дядо.	Те ще сѳдат винаги тѳк.

- в. Когато дядото дойде, всички сядаха на масата. По-преди често ли сядахте тук?
Аз сядах много често тук.
- с. Тя сядала няколко пъти, но й казвали да стане. Те сядали и ставали през всичкото време.
- а. Ако седна, не мога да стана. Ще седнем, когато госпожата дойде. Защо не седнете? Иван иска да седне до Мария.
- в. Къде седнахте? Седнахме до дядото на Петър. Аз седнах до баща му. Всички гости седнаха на масата. Иван седна до бащата на Петър.

Imperative

- Седни на този стол! Не сядай на този стол!
Иване, седни тук! Иване, не сядай тук!
Деца, седнете и не ставайте! Деца, не сядайте още!
Седнете, моля! Не сядайте, моля!

харесам - харесвам

- а. Харесвам много зимата. Харесвате ли виното?
Той харесва Мария, но тя много го харесваме.
не го харесва.
- в. Борис харесваше виното ми до вчерта аз харесвах Елена, но по-преди, но сега не го сега без един зъб не я харесвам.
харесва.
- с. Вярно ли е, че той харесвал И дъщеря Ви го харесвала.
дъщеря Ви?
Чух, че Вие сте харесвали дъщерята на Попов?

а. Ако я види, той ще я хареса. Ако е хубава, ще я харесаме.

Смятам, че ще харесате
къщата ми.

И аз мисля, че ще я харесам.

в. Деца, харесавте ли гювеча
на баба?

Харесавме го.

Гостите не харесаха виното.

Иванчо, ти хареса ли го?

Да, и аз го харесах.

с. Гювечът му харесал и той
ял много.

Децата не харесали гювеча и
не яли.

И Мария го харесала.

ходя

а. Аз ходя всеки ден на
училище.

Ходите ли често в музея?

От утре ще ходя на черква.

Да, ние ходим често там.

Иванчо още не ходи на
училище.

Вие трябва да ходите всеки ден
на училище.

Тя не може да ходи; болна е.

Те ходят често на планината.

в. Ние ходехме често из града.

До вчера ходех много, но сега
съм болен.

Те ходеха всяка неделя на
екскурзия.

с. Бсички ходели често на
разходка, само той не
ходел.

Мария ходела всеки ден по 2 часа.

а. ---

в. Вчера ходих много и сега
съм изморен.

Децата ходиха цяла година на
училище.

Къде ходихте вчера?

Ние ходихме на кино.

Те ходиха до Петър.

Иванчо ходи два пъти до Борис.

с. Те ходили много, но не
видяли чужденеца.

Аз още не съм ходил при
майка си.

Тя ходила няколко пъти да види
болния си приятел.

Всеки е ходил на планината.

Ако не сте ходили там, идете!

Imperative

Иванчо, ходи повече и ще
оздравееш!

Ходи често на църква!

Ходете често из градината!

Ходете повече из града!

Иванчо, не ходи много, защото
си болен!

Не ходи много в тази къща!

Не ходете из градината!

Не ходете много из града, ходете
повече из планината!

Listening In

1.

Мария и Петър

М. Вчера син ми имаше гости за обяд - един американец с жена си.

П. Какво правят тук?

М. Ще останат един месец тук по работа и след това заминават за
• Турция. • Turkey

П. Хареса ли им обедата?

М. Да; жената на синя ми беше сготвила хубав, вкусен обяд.

Даде говеждо, пилешка супа и бяло сирене с любеница за
десерт.

П. Аз бих искал да се запозная с тях, защото дядо ми е
американец.

М. Ела днес след обяд в къщи; те ще са там.

П. С удоволствие, благодаря.

2. Иванчо и майка му.

М. Бърже, Иванчо, измий си ръцете и ела за обед, защото батко ти трябва да отива на училище.

И. И аз искам да ходя на училище. И аз искам да имам нож, вилица и лъжица голями като на батко.

М. Когато пораснеш ще ти дадем всичко и не яж толкова бърже, като че ли те гони някой.

И. Бързам, защото искам да играя с леля и чичо Джонсон, преди да заминат.

М. Има време за това, защото те ще заминат утре.

И. Когато порасна, ще мога ли да отида при леля и чичо Джонсон в Америка?

М. Разбира се, само, че трябва много да ядеш, за да пораснеш по-скоро.

3. Никола и Георги.

Н. Вчера се запознах с господин Джонсон, един чужденец, американец. Дошел е на гости на сина си. Ще остане в България един месец.

Г. Но той не е ли бащата на Бил Джонсон, прочутият търговец?

Н. Да, разбира се. Преди години живеехме в къщи една до друга.

След училище играехме с него, гонехме се, бутахме се и се качвахме в колата на баща му, а през зимата играехме в снега. По някога баба му ни даваше по няколко лева. Когато пораснахме, аз останах тук, а той замина за Америка и свърши там университет. Запозна ли се със жена му?

Г. Не още, но цялото семейство ще ни дойде на гости утре вечер. Аз попитах господин Джонсон, какво му се харесва най-много в България и без да му мисли много, той каза:

"Господин Попов, още не съм разгледал града, но вчера отидох на обяд при семейството на сина ми.

Жената на сина ми сготви пилешко месо за децата и български гювеч за мен.

За десерт имахме сирене и любеница.

Всичко беше толкова вкусно, че мога да кажа, в България най-много ми харесва български гювеч.

Н. Аз съм им ходил на гости и вярно е, че всичко беше много вкусно.

А да видите, как децата им обичат да ядат!

Малкият им син е само на три години, а вече яде сам с нож и вилица.

Когато седнем на масата да ядем, син му почва преди майка му да може да измие ръцете му.

Но Вие сам ще видите утре вечер, когато те ще Ви дойдат на гости.

Unit 10

Shopping

Иванка

husband, man

мъж, мъже

suit

костюм, костюми

My husband wants to buy a suit.

Мъжът ми иска да си купи костюм.

some

някой, -я

store

магазин, магазини

Do you know a good store?

Знаете ли някой добър магазин?

Борис

usually

обикновено

measure

мярка, мерки

by measure

по мярка

The men here usually have suits

Обикновено мъжете тук си правят

made to measure.

костюмите по мярка.

Петър

Yes, but don't forget that we are

Да, но не забравяй, че след

leaving in a few days.

няколко дни заминаваме.

(They go downtown).

(Отиват в града).

Борис

let's go in

нека влезем

Let's go into this store.

Нека влезем в този магазин.

(In the store).

(В магазина).

Продавачът ('the salesman')

gentlemen

господа

serve

услуга - услужвам (P-I)

Good day, gentlemen. What may I

Добър ден, господа. С какво

help you with?

мога да ви услужа?

Борис

This gentleman wants to buy a suit. Господинът иска да си купи костюм.

Продавачът

color цвят, цвето̀ве

blue син, -я

grey сив, -а

brown кафя̀в, -а

What color, sir - blue, gray or brown? Какъв цвят, госпо̀дине - син, сив или кафя̀в?

Петър

prefer (to, over: пред) предпочѐта - предпочѝтам (P-I)

I prefer brown. Предпочѝтам кафя̀в.

Продавачът

please, suit (with Dat.) харѐсам се - харѐсвам се (P-I)

How do you like this suit? Как Ви се харѐсва то̀зи костю̀м?

Петър

I like this suit. How much does it cost? А̀з харѐсвам то̀зи костю̀м. Ко̀лко стру̀ва?

Продавачът

It costs seven hundred and fifty levs. Стру̀ва сѐдемстотин и петдесѐт лѐва.

sell прода̀м - прода̀вам (P-I)

profit печал̀ба, печал̀би

I'm selling it to you without profit because you are a friend of Mr. Popov. А̀з Ви го прода̀вам без печал̀ба, за̀щото сте прия̀тел на госпо̀дин По̀пов.

need нужда̀я се (I)

shirt рѝза, рѝзи

for example на̀пример

Do you need anything else, shirts for example? market(place)	Нуждаете ли се от нещо друго, от ризи например? пазар, пазари
Sir, these shirts are the best on the market(place). buy (Peter buys two white shirts).	Господине, тези ризи са най-добрите на пазаря. купувам - купя (I-P) (Петър купува две бели ризи).

Продавачът

sock	чорап, чорапи
glove	ръкавица, ръкавици
shoe	обувка, обувки
top, upper	горен, горна
coat	палто, палта
top coat	горно палто
hat	шапка, шапки
(pertaining to) silk	копринен, -а
tie; connection	връзка, връзки
May I show you something else - socks, gloves, shoes, a top coat, hats or silk ties?	Мога ли да Ви покажа нещо друго, като чорапи, ръкавици, обувки, горно палто, шапки или копринени връзки?

Петър

nothing	нищо
No, thank you, nothing else. That's all.	Не, благодаря, нищо друго. Това е всичко.

Note 10. 1 Pronoun:

Note 10.1.1 Short Pronoun Order

Ще Ви го продам без печалба. I'll sell it to you without a profit.

Мога ли да Ви покажа нещо друго? May I show you something else?

Иска да си купи костюм. He wants to buy himself a suit.

Мъжете тук си правят костюмите по мярка. The men here have suits made to measure for themselves.

The short pronoun forms are enclitic and come as close to the beginning of their clause as possible. They usually follow the first accented word in a clause. If the clause begins with /da/, the enclitic or enclitics follow /da/.

The first sentence has two short pronouns, one the indirect object and the other direct object. When short pronouns occur together, indirect object precedes the direct, as the example shows. The noun object in the other examples follows the verb.

Note 10.1.2 Pronouns: Stressed Accusative Forms

Защо на батко си дала нож,
вилаца и лъжица, а на мен
си дала само лъжичка? Why did you give big brother a knife,
fork and spoon, but me only a little
spoon?

Когато пораснеш, Иванчо, и на
теб ще дадем нож и вилица. When you grow up, Johnny, we'll give
you a knife and fork, too.

Дай ми двайсет литра бензин! Give me twenty liters of gas.

Ще Ви покажа една хубава стая. I'll show you a nice room.

In Note 4.5 the parallel use of на plus an object and the short dative pronoun was pointed out. This usage, that of 'indirect object' (the one to whom something is given, shown, told, etc.), was also mentioned in Note 7.1 on prepositions. The examples here show на plus a stressed form of the pronoun object. These are used as indirect objects and parallel the short dative forms. Note that in both cases the indirect object precedes the direct object (the thing given, shown, etc.). Very often the на plus pronoun will be followed

by the short dative pronoun:

на мѐн ми	на мене ми	на мѐн	на мѐне	to me
на тѐб ти	на тебе ти	на тѐб	на тебе	to you

For example,

На мен този костюм ми струва 750 лева. This suit cost me 750 levs.

Here both the long /men/ and short /mi/ forms of the pronoun are used. This use of both forms is very common and is more colloquial than using the short form alone. For the third person the reflexive pronoun is usually used /sebe si/.

The stressed (accusative) forms of the pronouns are:

мѐн	мѐне	ме	нас	us
тѐб	тебе	you (fam.)	вас	you (pl. and polite)
него		him, it	тях	them
нея		her	себе си	(reflexive)

In the above examples the на plus the stressed accusative is used with the short dative pronoun. The stressed accusative is also used with the short accusative:

мѐн ме	нас ни
тѐб те	вас ви
него го	тях ги
нея я	себе си

Note 10.1.3 Pronouns: Review

Following are the personal pronouns and corresponding pronominal adjectives:

Subject	Stressed Object (accusative)	Unstressed Object (accusative)	Unstressed Dative	Pronominal Adjective
аз I	мен мене	ме	ме	ми to me мой my
ти you	теб тебе	you	те	ти to you твой your
той he	него	him	го	му to him негов his
то it		it		to it its
тя she	нея	her	я	й to her нейн her
ние we	нас	us	ни	ни to us наш our
вие you	вас	you	ви	ви to you ваш your
те they	тях	them	ги	им to them техен their
-	себе (reflexive)	си	си (reflexive)	свой (reflexive)

Note 10.2 Question words: Prefixes /nya-/ and /ni-/

След няколко дни заминаваме. We're leaving after a few days.

Някой от братята ти. (Some)one of your brothers.

Знаете ли някой добър магазин? Do you know a good store?

Мога ли да ви покажа нещо друго? Can I show you something else?

Нищо друго. Nothing else.

The use of the prefix /nya-/ with question words was briefly mentioned in Note 9.1. The /ne-/ of /nešto/ is this same prefix. The /ni-/ of /ništo/ is the negative. Both of these occur with a great many question words. Some of the possible combinations are:

Question words	nya-	ni-
как 'how?'	някак 'somehow'	никак 'in no way'
къде 'where?'	някъде 'somewhere'	никъде 'nowhere'
кога 'when?'	някога 'sometime'	никога 'at no time'
	понякога	

КОЛКО 'how much' НЯКОЛКО 'some'

Adjectival question words

КАКЪВ 'what kind of' НЯКАКЪВ 'some sort of' НИКАКЪВ 'no kind of'

Pronoun question words

КОЙ	'who'	НЯКОЙ	'someone'	НИКОЙ	'no one'
КОГО	'whom'	НЯКОГО		НИКОГО	
		НЕЩО	'something'	НИЩО	'nothing'

(/-što/ does not occur by itself in Bulgarian. Compare /zašto/ 'why?' 'for what?') The adjective to /kóy/ is /čiy/ 'whose?'. /kóy/ 'which' is also an adjective (f. /kouá/, n. /koué/).

Note 10.3 Verb: НЕКА

Нека влезем в този магазин. Let's go into this store.

The particle НЕКА has the meaning 'may it be (so)', 'let it be (so)'. It may be used by itself as an answer, meaning 'all right, let it!' or 'so be it!'. Used before a verb, it usually means 'let (such and such take place)', as 'let's go', 'let's be there on time', 'let's help him', etc. Another English equivalent is seen in:

Нека брат ми да оздравее, ще	As soon as my brother gets well,
заминем за Америка.	we'll leave for America.

This might be literally translated, 'just let my brother get well' etc.

Note 10.4 Verbs: New Verbs

Imperfective with no perfective counterpart:

нужда се	c/zero	need
----------	--------	------

The past of this verb is imperfective. This has /-e/, not the /zero/, which the perfective past has (see Note 8.3.3):

нуждаех се	нуждаеше се	нуждаехме се	нуждаеха се
нуждаеше се		нуждаехте се	

Many e/zero verbs may of course, have both an imperfective in /-e/ and a perfective in /zero/.

Pairs:

Perfective		Imperfective	
влѐза	e/o	влизам	enter
ку́пя	i	купувам	buy
предпочѐта	e/o	предпочитам	prefer
продам	S	продавам	sell
услуга	i	услужвам	do a favour
харѐса се	e/o	харѐсвам се	be liked

Grammatical Drill

GD 10.1 Pronouns

GD 10.1.1 Short Pronoun Order

Пѐтър ще купи на Мария палтото.	Елена купи на детето шапката.
Пѐтър ще ѝ го купи.	Тя му я купи.
Аз ще занеса виното на Иван.	Попов иска да продаде колата си на Иван.
Аз ще му го занеса.	Попов иска да му я продаде.
Борис ще купи на жена си колата.	Иван смени парите на Иванка.
Той ще ѝ я купи.	Иван ѝ ги смени.
Донѐсоха шапката на Елена след един час.	Тя прати палтото на мъжа си.
Донѐсоха ѝ я след един час.	Тя му го прати.
Аз отворих вратата на Пѐтър.	Аз казах на Иван, да даде нещата на Мария.
Аз му я отворих.	Аз му казах да ѝ ги даде.
Елена взѐ палтото от ръцѐте му.	Ние купихме на детето шапка.
Тя му го взѐ от ръцѐте.	Ние му я купихме.

GD 10.1.2 Pronouns: Stressed Accusative Forms

мен

Мѐн ме видя̀ха в кино̀то.	Мѐн ме боли́ зѣ̀б от два̀ днѝ.
Тя̀ взѐ от мѐн дѐсет лѐва.	Тя̀ отпѣ̀тува̀ без мѐн.
Ива̀н гово̀ри с мѐн ця̀л ча̀с.	Бори́с спря̀ колата̀ до мѐн.
Мѐн ме пра̀щат, за̀щото ме зна̀ят.	Деца̀, ела̀те при мѐн!

теб

Те́б те затво̀риха̀ в ста̀ята, нѐ мѐн.	Мѐн не мѐ разбра̀ха, те́б те разбра̀ха.
Попов̀ замина̀ без те́б.	Те́б те видя̀ха с мѐн.
Ма̀рия те по̀пита те́б, нѐ мѐн.	Стру̀ва ми сѐ, че те́б те боли́ зѣ̀б.
Какво̀ гово̀риха̀ тѐ с те́б?	Аз щѐ замина̀ без те́б.

него (masc. and neuter)

Аз видя̀х нѐго, нѐ те́б.	За̀що нѐго го̀ затво̀риха̀, а те́б нѐ?
Мѐн не мѐ по̀питаха̀, но нѐго го̀ по̀питаха̀.	Ниѐ сѐ прибли́жихмѐ до нѐго и го̀ по̀питахмѐ.
Аз трѣ̀гнах̀ към̀ нѐго.	Нѐго го̀ разведѐха из гра̀да.
Ма̀рия обича̀ нѐго, нѐ те́б.	Аз ра̀ботя̀ с нѐго от два̀ мѐсеца̀.
Нѐго не го̀ зна̀я, но зна̀я бра̀т му̀.	Ниѐ присти́гнахмѐ в една̀ кола̀ с нѐго.
Тя̀ излѐзе с нѐго.	Тя̀ научѝ от нѐго за мѐн.

нея (fem.)

Ниѐ присти́гнахмѐ с нѐя.	Всичкѝ сѐ объ̀рнаха̀ към̀ нѐя.
Ива̀н я по̀пита нѐя, нѐ те́б.	Щѐ сти́гнем̀ до нѐя за двѐ мину̀ти.
У̀тре оти́вамѐ с нѐя в гра̀да.	Ниѐ сѐ качи́хмѐ без нѐя въ̀в вла̀ка.
Нѐя я болѝ мно̀го зѣ̀б.	Нѐя я разбра̀ха, мѐн не мѐ разбра̀ха.

Нѐя я прѐтиха в банката, нѐ тѐо. Нѐго не го съжалиха, но нѐя я
съжалиха.
Мѐн не мѐ обичаха, но нѐя я
обичаха. Бѐеки искаше да говори с нѐя.

нас

Децѐта искаха да замѐнат с нас. Нас ни чакаха на гарата.
Нас ни прегледаха за един час. Защо нас не прѐтихте на гарата?
Нас ни бутнаха в една стая. На всеки от нас дадоха по 1 лѐв.
Попов трѐгна без нас. Тя облача да пътува с нас.
Иванов живѐе до нас. Борис излезе от нас в пет часа.
Женѐта се обѐрна към нас и ни благодари. Чужденѐцът научи от нас много неща.

вас (Вас)

Аз видях Вас, нѐ него. Вас ли попита госпожѐта?
Попов смята Вас да прѐти там. Изглежда, че Вас Ви боли зѐб!
С Вас ли пътуваше син ми? Ние живѐем до Вас.
На всеки от вас ще дадат по един долар. Аз излязох от вас преди 1 час.
Аз ще замѐна с вас. За да стигна до вас ми трѐбват десет минути.

тях

Аз тях видях, нѐ вас. Ние работим с тях в една стая.
Ние живѐем с тях в една къща. Тях всички ги болят зѐбите.
Ние се премѐстихме да живѐем до тях. Ние сме цял ден с тях, работим с тях и пием с тях.
Аз ще пътувам с тях до Варна. Ние се обѐрнахме към тях.
На тях им дадоха много пари. От тях научих всичко за Петър.
От тях до тук са само десет минути. Нас не ни видяха, но тях ги видяха.

На нас ни казаха да дадем
нещата на тях.

На мен ми се струва, че тя е
болна.

На него му е горещо.

GD 10.1.3 Pronoun: Review

Защо на него си дал пари, а на
мен не си дал?

И на теб ще дам.

На него му се струва, че ще
вали.

На Вас Ви се струва, че е
студено.

На мен ми се струва, че имам
температура.

На нея ѝ се струва, че това
не е пътят за града.

На мен ми пратете месо, а на
него му пратете хляб.

На нея ще ѝ покажа стаята, но
не на теб.

Жена ми говори с нея и с него.

На нея ѝ казаха всичко за него.

Къщата ѝ е до къщата ни.

Куполите ѝ са златни.

Жена ми ми прати нещата.

Дъщеря ми ѝ каза, че заминава
с нас.

На нея ѝ останаха само 10 лева.

Аз го видях да взима багажа ѝ.

На нея ѝ купиха ново палто.

На нас ни донесоха много работи.

На тях им е студено.

На мен ми пратиха нови обувки.

На нас не ни се ходи на разходка.

На мен ми се ходи на кино.

Аз казах на Петър, че не му
давам колата си.

Ние им казахме, че няма да
отидем с тях.

Тя му каза, че за него няма вино.

Ние му го дадохме да ѝ го прати.

Хазайката ѝ я даде.

Хазайката ѝ му я даде.

Жена Ви ми каза, че тя ѝ е дала
стаята.

На него му пратиха пари, преди
да пратят на нас.

Него не го съжалиха, но нея я
съжалиха и ѝ дадоха пари.

На него не му смениха парите.

Ние го помолихме да я разведе
из града.

Брат ѝ ми каза, че жена му
пристигала с тях.

Аз им казах, но те не ме чува.

Температурата ми спадна и ме
пратиха да работя с него.

На нас ни казаха да излезем
 от стаята им.
 Вас ви разбирам, но тях не ги
 разбирам.
 Аз я осичам, но ми се струва,
 че тя не ме обича.
 Тя прати работите ти на нас.
 Нещата ѝ ги прати на него.
 На нас ни казаха, че са им ги
 пратили на тях.
 Взеха го от нея и го прати на нас.
 Вие пратихте багажа ми на нея.
 Свършихме им работата и ни
 платиха.
 Хазайката ми му каза, че не
 му я дава.
 Баща му ѝ благодари на нея, а
 на нас ни каза да останем
 с тях.
 Майка ѝ ни каза, че ще остане
 с нас.
 Нея не я видяха в киното, но
 нас ни видяха.
 На нас ни дадоха по десет лева.
 На теб ти казвам, не на него.
 На него и на нея им е студено.
 Борис и жена му отидоха с тях.
 Тя дойде с брат си при нас.
 Те и дъщеря им отидоха на кино.
 Те отидоха на кино с дъщеря си.

Ние я видяхме с багажа ѝ пред къщи.
 Аз забравих багажа си в къщи.
 Тя взе колата си да я поправи.
 Механикът поправи колата ѝ.
 Борис не можа да поправи
 колата си.
 Мария забрави багажа си.
 Тя забрави багажа ми.
 Тя забрави багажа му.
 Тя забрави багажа им.
 Ние пратихме багажа си на него.
 На нея ѝ казаха, че ще ѝ го
 предплатят.
 На вас ви казвам, не на тях.
 Брат му и сестра ѝ са сега с мен.
 Забравиха да ни кажат, кога да
 им ги пратим.
 Ние се запознахме с нея при тях.
 На мен ми е горещо, а на нея ѝ е
 студено.
 Той ни даде багажа си да го пратим.
 Децата им дойдоха с нас.
 Иван отиде със своята кола, не с
 колата на Петър.
 Всички отидоха със жените си на
 кино.
 Иван отиде с брат ми, а Петър
 отиде с дъщеря си.
 Ние отидохме до там с колата му.

Completion Drill

Replace the underlined words with the proper pronouns.

Мария живее до Иван и Борис.

Мария и Петър разведоха нас из града.

Иван се бои от чужденеца.

Тя изми своите ръце.

Аз се обадох на него, но той не чу мен.

Детето благодари на нея.

На мен се струва, че ще вали.

Забравихме да кажем на Елена.

Аз казах на Петър, че не давам на него моята кола.

Покажете ли на Иван парите си?

Тя даде на Елена колата си.

Дъщеря ми и жена му са на кино.

Те се запознаха с Иванови при Иванка.

Петър отиде на кино със своята жена.

Башата жена каза на нея да даде пари на мен.

Аз говоря с Иван, не с Мария.

Тя тръгна към Елена и Петър.

Те разведоха Мария из града, не Борис и Петър.

Аз обичам децата си много.

Иванов прати тях на планината.

На Борис пратиха пари.

Неговата жена каза на мен за Иван и Петър.

Аз взех виното от ръцете на Иван.

На Мария смениха парите в банката,

ние дадохме пари на жената, не на чужденеца.

Иван каза, че ще прати багажа на дъщеря ми в София.

Ние показахме на чужденеца колата.

Чужденецът показа на нас града.

GD 10.2 Prefixes: nya-, ni-
: nya-, ni-

Борисе, кой беше на вратата?

Някой господин иска да Ви види.

Моля, някой да не говори тук!

Никой нямаше на гарата.

Има ли някой в стаята?

Не, в стаята няма някой.

Аз чух, че някой банки са отворени в неделя.

Никоя банка не е отворена в неделя.

Аз трябва да сменя парите в някоя банка.

Никой не знае за къде са заминали.

Деца искате ли да ви купя нещо?

Не, татко, нищо не искаме.

Взе ли нещо за път?

Нищо не взех.

Научихте ли нещо от урока?

Нищо не сме научили.

Бие трябва да направите нещо за него.

Колата нещо не е в ред.

Виждам някаква кола, но не зная каква е.

Някакъв господин е с нея.

Някаква кола и някакъв господин не виждам.

Какъв е този господин?

Някакъв мъж от Варна; иска да говори с някой от нас.

Някакво дете взело пари от някакъв магазин.

Иван говореше с някакъв мъж.

Някакви деца не могат да влизат в музея.

Пред черквата имаше само няколко мъже и няколко жени.

Някоя банка няма да ги смени.

Никое дете да не излиза!

Някои влакове заминават за София, други за Бърна.

Попов, искам да Ви кажа нещо.

Нищо не искам да чувам от Вас.

Тя нищо не е говорила.

Още нищо не му казвайте.

Борис нещо не е в ред.

Нищо му няма; той не е болен.

Нищо не мога да направя за него.

Зъболекарят ми каза, нищо да не ям.

Искам да купя някакъв костюм.

Сега не можеш да купиш никакъв костюм, защото нямаме пари.

Някаква жена иска да Ви види?

Някаква жена не искам да виждам.

В стаята има някакво дете.

В стаята няма никакво дете.

Аз нямам никакви пари.

Някакви жени говореха с някакъв мъж.

В хотела няма никакви жени.

Пред къщата играят няколко деца.

Ние пътувахме с няколко коли.

Някой от нас трябва да отиде до гарата.

Някой не може да излиза сега.

Някои от мъжете са без шапки.

Някоя жена не може да излиза.

Някога трябва да отидем там.

Ние никога не можем да отидем там. Там някой не живее.

Тук някога е имало голям град.

Аз мисля, че тук никога не е имало голям град.

Хотелът трябва да бъде някъде около гарата.

Никъде в града няма такъв хотел.

Ние няма да отидем никъде, защото нямаме пари.

Никъде няма такива високи здания, както тук.

Борисе, някак трябва да се запознаем с тази жена!

Никак не зная, как можем да направим това.

Някак трябва да се отиде до там.

Никак не зная как може да се отиде до там.

Син Би никак не учи и нищо не знае в училище.

Някое дете е взело парите.

Някоя жена трябва да дойде и измие стаята.

Някои от децата нямат палта.

Някой да не става от стола си.

Някога можем да отидем при Асен.

Аз никога няма да отида при него.

Говорили ли сте някога с него?

Не, никога.

Някога ще отидем на кино, но не зная кога.

Искате ли да отидем някъде през лятото?

С тези деца никъде не можем да отидем.

Чух, че тук някъде имало хубав ресторант.

Никъде в града няма хубав ресторант.

Вие трябва да научите някак (си) уроците.

Никак не ми се учи.

Никак не ми се ходи на училище.

Никак не ми се яде.

Ние трябва някак (си) да му кажем всичко това.

Мамо, никак не ми се пие мляко.

GD 10.3 Verb: нека

Нека забравим всичко и станем
добри приятели.

Нека отидем на разходка.

Нека Мария ни разведе из града.

Нека да попитаме кога започва
киното.

Нека разгледаме това здание.

Нека останем още няколко дни
тук.

Нека ѝ пратим пари; тя има
нужда.

Нека да вземем и Петър с нас.

Нека не съжаляваме, че не сме
отишли.

Нека купим нещо за децата.

Нека влезем в този ресторант.

Нека му услужим.

Нека свършим работата и после ще
говорим.

Нека да отседнем в този хотел.

Нека не закъсняваме за работа.

Нека да седнем тук.

Нека днес затворим кантората
по-рано.

Нека той да оздравее и тогава ще
му кажем.

Нека да спрем и (нека) да пием по
нещо.

GD 10.4 New Verbs

нуждая се

а. Аз се нуждая от нов костюм.

Ако искате да работите тук, Вие се нуждаете от друг костюм.

"Ние не се нуждаем от Вас", ми каза господинът.

Децата се нуждаят от обувки.

в. Аз се нуждаех от нова шапка и мъжът ми ми купи шапка.

Нуждаехте ли се във Варна от кола?

Да, там много се нуждаехме от кола.

И приятелите ни се нуждаеха от кола, но никой от нас нямаше кола.

Като болен той се нуждаеше много от мляко.

с. Бярно ли е, че в Америка всеки се нуждаел от кола?

Тогава никой не се е нуждаел от кола, но днес всеки се нуждае от такава.

Нуждаели ли сте се в България от кола?

Ние винаги сме се нуждаели от кола.

влѐза - влизам

а. Защо влизате в банката?

Когато влизате в кантората си?

Ние влизаме в банката за да смеим пари.

Аз влизам в кантората си всяка сутрин в осем часа.

в. Тя влизахе в банката, когато ме видя.

До вчѐра влизах в кантората си в 8 часа, но от днес ще влизам в 7 часа.

Те влизаха да си купят нещо, когато продавачът им каза, че магазинът е затворен.

Когато ние влизахме в киното, той излизахе.

с. Бярно ли е, че сте влизали няколко пъти в този музей?

Аз съм влизал само два пъти в този музей.

а. Ако влѐза в киното, няма да видя Иван.

Ние ще влезем след един час в киното.

Защо не влезете след като го видите?

Другите ще влезат след нас.

в. Иван влѐзе и след пет минути излѐзе.

Влѐзохме преди около два часа.

Когато влѐзохте в киното?

Борис и Петър влѐзоха преди нас.

с. Тя влѐзла и след малко излѐзла.

Всички влѐзли, но никой не излѐзъл.

Иван влѐзъл и останал там.

Imperative

Влез и виж какво дават в киното!

Не влизай сега, влез след малко!

Влезте вътре с брат ми, аз ще дойда след малко. Господа, не влизайте още в киното!

купя - купувам

- а. От къде купувате дрехите си? Какво купува Петър?
Ние ги купуваме обикновено от онзи магазин. Петър купува връзка и шапка за брат си.
those
- в. Вчера, Мария купуваше нещо за мъжа си, когато я видях. Какво купувахте Вие?
Ние купувахме шапка с нея, когато Вие влезохте в магазина. Аз купувах обувки за децата.
- с. Иван купувал нещо, когато тя го видяла. Жена ми не е купувала от там.
Аз съм купувал много пъти от този магазин. Някои приятели са купували от този магазин.
- а. Утре ще купя нова шапка на жена си. Какво ще купите вие?
Ако купиш шапката, няма да можеш да купиш връзката. Ние ще купим това, каквото и вие купите.
- в. Аз си купих много хубави неща. Когато купихте всички тези неща? Ние ги купихме преди една седмица.
Иван си купи ново палто.
- с. Всички си купили по нещо, само той не си купил нищо. Чух, че сте купили нова кола!
Аз не съм я купил, жена ми я е купила.

Imperative

Иване, купи това палто! Много е хубаво. Не купувай шапката! Не е хубава.
Купете колата! Много е добра. Не я купувайте още! Почакайте малко.

предпочета - предпочитам

- а. Какво предпочитате да пиете, вино или бира? Къде предпочитате да отидете, на кино или на театър?
- Аз предпочитам да пия бира. Ние предпочитаме да отидем на театър, но децата предпочитат да отидат на кино.
- в. До скоро предпочитах да пия кафе, но сега предпочитам бира. Какво предпочитахте да пиете в България?
- В България предпочитахме да пием вино.
- с. Вярно ли е, че той предпочитал кафето пред виното? До колкото зная, той винаги е предпочитал кафе, докато жена му е предпочитала виното.
- а. Къде ще предпочетете да отидете за лятото, във Варна или на планината? Аз ще предпочета да остана в къщи.
- Ние ще предпочетем Варна пред планината.
- в. Аз предпочетох да остана в къщи и направих добре. Във Варна валяло през всичкото време. Къде предпочетохте да отидете с децата?
- Ние предпочетохме да отидем на планината.
- с. Иван предпочёл да остане в къщи и направил много добре. Децата предпочели да отидат на екскурзия.
- Жена му предпочела да отиде във Варна и й струвало много пари. Всички предпочели да останат в къщи.

продам - продавам

- а. Какво продавате в този магазин? Аз продавам само костюми, а те продават връзки и шапки.
- Ние продаваме костюми.

- в. В София продавах в един магазин. братята ми продаваха в друг магазин.
- И Петър продаваше с мен. Тогава ние всички продавахме в София.
- с. Аз съм продавал костюми цели две седмици. Бярно ли е, че тя продавала и сега шапки?
- Мария е продавала шапки в София. Аз зная, че и братята ѝ продавали с нея.
- а. Аз ще продам къщата на Иван. Ще Ви я продадем с колата.
- Защо не я продадете на мен? И Попови искат да си продадат къщата, но не могат.
- в. Кога продадохте колата си? Аз продадох къщата си вчера.
- Продадохме я вчера. Чужденецът ни продаде нещата си.
- с. Бярно ли е, че той продал къщата си? Те са продали всичко и искат да заминат.
- Жена му още не е продала колата.

Imperative

- ворисе, продай ми колата си! Не я продавай, ще ти трябва.
- Продайте ми къщата си! Не я продавайте, докато не заминете!

услуга - услужвам

- а. Аз му услужвам често с колата си. Вие услужвате ли на Мария?
- И той ми услужва понякога. Ние ѝ услужваме, като я взимаме на разходка с нас.
- в. По-преди той ми услужваше с колата си, но сега не ми услужва повече. В София аз им услужвах често и те ми услужваха много.

- с. Иван ми е услужвал често с колата си. Всички са ни услужвали с по нещо. Мария ни е услужвала с пари. Аз съм му услужвал два пъти.
- а. Ще ни услужите ли за един час с колата си? Ако ми услужите с колата си, ще съм Ви много благодарен. Разбира се, че ще ви услужим. Ще Ви услужа, ако мога.
- в. Борис искаше колата Ви за малко; услужихте ли му? Мария ни послужи с месó, а другите ни услужиха с хляб и други работи. Да, ние му услужихме с нея.
- с. Петър ми е услужил само един път. Защо не сте му услужили с колата, когато Ви я е поискал? Жената му услужила с няколко лева. Децата услужили на чужденеца с удоволствие.

Imperative

- Услужи ми, за да ти услужа и аз! Не му услужвай!
- Попов, услужете ми с десет лева, моля! Не му услужвайте! Аз зная, че той има пари.

хареса - харесва

- а. Харесва ли Ви тази къща? На Иван харесват ли му тези коли и тези къщи там? Да, тя ми харесва, но на тях не им харесва. Колите му харесват, но къщите не му харесват.
- в. По-преди Варна ми харесваше повече. Колите преди две седмици не ми харесваха, но сега ми харесват.
- с. Вярно ли е, че Варна като град, Ви харесвал много? Да, Варна винаги ми е харесвала.

- а. Ние мислим, че Америка ще ни хареса много. Ако планините им харесат, те ще отидат там.
 Аз зная, че тя ще Би хареса. Ние смятаме, че ще ви харесат.
- в. Градовете там ми харесаха много, особено ми хареса град Ню-Йорк. *especially* Какво ѝ хареса на нея?
 На нея ѝ харесаха планините.
- с. Бърно ли е, че на Вас Ви хареса най-много град Ню-Йорк? На син ми му е харесала една планина и не знае, как се казва тя.
 Да, но на жена ми много градове са ѝ харесали.

—————

Listening In

1. Борис - Петър - Иванка - Продавачът.

Б. Искате ли да купите нещо от пазаря?

В този магазин имат едни от най-добрите ризи в София.

П. Аз искам да си направя костюм по мярка.

И. Не забравяй, че след няколко дни заминаваме.

Ела да видим какво има тук!

Б. Продавачът тук е мой приятел. Той ми услужва много и ми продава всичко без печалба.

П. Искам да видя някои по-хубави бели и сиви ризи.

Пр. Ето тези. Харесват ли Ви?

П. Да. Колко струват?

Пр. Сто и петдесет лева едната. Искате ли да Ви покажа нещо друго?

И. Аз искам да купя ръкавици и чорапи.

Пр. Какъв цвят?

И. За мен кафяви, а за мъжа ми сиви.

Пр. Заповядайте! Ние имаме и много хубави обувки.

И. Не, благодаря. Това е всичко.

2. Асен и Владо.

А. Един мой приятел ми каза, че си направил костюм и горно палто само за две хиляди и седемстотин лева.

Аз ги видях. Много са хубави.

В. При кой шивач е ходил?

А. При Русев на Алабинска.

В. Аз чух, че магазин "Петко" продавал много хубави костюми. В този магазин има и хубави копринени ризи.

А. Аз не се нуждая от ризи, а от костюм и горно палто.

Къде е този магазин? Ако обичаш да ми го покажеш.

Аз ще отида още днес там.

В. Да, разбира се. Много ми харесаха ризите, които купих там. За сега, те са най-добрите на пазара. В този магазин продават още чорапи, шапки, ръкавици и обувки.

А. Хайде да отидем тогава да видим какъв костюм ще ми покажат. Аз обичам син костюм с бяла риза. Дано да имат сини костюми!

В. Смятам, че имат много цветове. Ако няма син, може да си купиш кафяв костюм. Но хайде да видим.

Unit 11

Letter Writing

Ivanka tries to get Peter to write a letter home.

Иванка

for a long time	отдавна
write	пиша - напиша (I-P)
letter	писмо, писма
parent	родител, родители
You haven't written a letter to your parents for a long time.	Отдавна не си писал писмо на твоите родители.
Why don't you sit down and write them a few lines?	Защо не седнеш да им напишеш няколко реда?
book; paper	книга, книги
paper	хартия, хартии
pen	писалка, писалки
Here's paper and a pen (for you).	Ето ти книга и писалка.
envelope	плик, пликове
The envelopes are on the table.	Пликовете са на масата.
while	докато
things	работи (pl.)
While you're writing the letter, I want to finish a few things.	Докато ти пишеш писмото, аз искам да свърша някои работи.

Петър

I don't feel like writing, Ivanka.	Не ми се пише, Иванке.
last night	снощи
long	дълъг, дълга
cousin	братовчед, братовчеди

I wrote a long letter to my cousin last night.	Снощи написах дълго писмо на братовчед ми.
suggest; offer	предложа-предлагам (P-I)
wait for (till s.o. comes)	дочакам - дочаквам (P-I)
answer	отговор, отговори
detailed	подробен, подробна
Let's wait ('I suggest we wait') for an answer from our folks and then send them a long ('detailed') letter.	Предлагам да дочакаме отговор от нашите и после да им пратим подробно писмо.
last	последен, последна
let go; leave	оставя - оставям (P-I)
half	половин
year	година, години
Don't forget that in my last letter I suggested to my father that he let his work go for six months and come visit us ('as guests').	Не забравяй, че в последното си писмо аз предложих на баща ми да остави работата си за половин година и да ни дойде на гости.
	Иванка
don't (be)	недей да (си)
lazy	мързелив, -а
(Oh), Peter, don't be so lazy!	О-о, Петре, недей да си толкова мързелив!
be happy	радвам се-зарадвам се (I-P)
receive	получа - получавам (P-I)

You know your parents'll be happy,
if you write them before you've
gotten their reply.

Ти знаеш, че родителите ти ще
се зарадват, ако им пишеш
преди да си получил тяхния
отговор.

They're always glad to get a letter
from you.

Те винаги се радват, когато
получат писмо от теб.

stamp

марка, марки

by

край, покрай

post office

поща, пощи

I'll go out for a bit, buy [some]
stamps, and this afternoon we'll
go by the post office.

Аз ще излеза за малко, ще купя
марки и след обед ще минем
край пощата.

Петър

all the way to

чак до

Why should we walk all the way to
the post office?

Защо ще ходим чак до пощата?

Иванка

Because the letter'll get there
faster that way.

Защото така писмото ще стигне
по-бързо.

far

далеч / далече

besides ('without that')

без това

The post office isn't so far,
and besides we haven't been out
today.

Пощата не е толкова далеч, а
и без това не сме излизали
днес.

That way we will have a short
walk.

Така ще направим една кратка
разходка.

Петър

I agree (with you) but I don't know
what to write them.

let know, notify

come back, return

It would please them most, if we
let them know that we're
returning soon.

Съгласен съм с теб, но не
зная какво да им пиша.

съобща-съобщавам (P-I)

върна се-връщам се (P-I)

Най-много ще ги зарадва, ако
им съобщим, че се връщаме
скоро.

Иванка

we ourselves

We don't know when that'll be
ourselves.

Write them what we did yesterday
or today.

small

detail

interest

Even the smallest details about
yourself will interest them.

ние самите

Това ние самите не знаем,
кога ще е.

Пиши им какво сме правили вчѐра
или днес.

малък, малка

подробност, подробности (f.)

интересувам (I)

И най-малките подробности около
теб ще ги интересуват.

Note 11.1 Noun: Gender and General Review

Note 11.1.1 Gender

Nouns are divided into three groups according to gender: masculine, feminine and neuter. The gender of a noun is not always clear from its form. The general pattern of endings for the genders in the singular is seen from adjectives such as:

Masculine - no ending	Feminine -a	Neuter -o or -e
МОЙ	МОЯ	МОЕ
ВАШ	ВАША	ВАШЕ
ДОБЪР	ДОБРА	ДОБРО
ХУБАВ	ХУБАВА	ХУБАВО

This pattern holds for most nouns, but there is also a category of feminine nouns with no ending (that is, ending in a consonant):

Masculine	Feminine	Feminine	Neuter
БРАТ	СЕСТРА	ЕСЕН	ПИСМО
СТОЛ	ЖЕНА	СУТРИН	ОГЛЕДАЛО
МЕСЕЦ	МАСА	ПРОЛЕТ	ШОСЕ

There are, however, a number of nouns which do not fit this pattern. There are some masculine nouns in /-a/, /-o/ or /-e/, as:

БАЩА	father	so	МОЯТ БАЩА
ТАТКО	daddy		МОЯТ ТАТКО
БАТКО	older brother		МОЯТ БАТКО
ЧИЧО	uncle		МОЯТ ЧИЧО
АТАШЕ	attache		ТОЗИ АТАШЕ

The last (added here for illustration) may also be neuter. Other such nouns are:

СЛУГА	servant	ВУЙЧО	uncle
-------	---------	-------	-------

владика	bishop	дядо	grandfather
съдия	judge	прадядо	great-grandfather
ловджия	hunter		
бояджия	dyer, painter	отче	priest (colloquial)

The gender of a noun is seen by the form of the adjective which accompanies it:

Masculine:	МОЯТ брат	МОЯТ стол	МОЯТ татко
Feminine:	МОЯТА жена	хубава жена	хубава есен
Neuter:	МОЕТО писмо	хубаво огледало	неговото име

Note 11.1.2 The Article

Articles may follow a singular or plural form of a noun or an adjective. With the adjective the articles are consistent:

Masculine	Feminine	Neuter	Plural
-ЪТ, -а	-ТА	-ТО	-ТЕ
-ЯТ, -я			

For example:

хубавият, хубавия	хубавата	хубавото	хубавите
МОЯТ, МОЯ	МОЯТА	МОЕТО	МОИТЕ

A masculine adjective in /-i/ has a /y/ before /-et/.

There is not the same consistency of usage of the articles after nouns. While gender and number play a role, the article which follows the noun is more dependent on the shape of the noun than on its gender in most cases. The following statements apply:

1. All nouns ending in /-a/ have the article /-ta/. These may be:
 - a. Feminine singular

сестра̀та	жена̀та	ма̀сата
-----------	---------	---------

- b. Neuter plural

огледа̀лата	писа̀мата	шосѐтата
-------------	-----------	-----------

c. Masculine singular

баща̀та

d. Masculine plural

бра̀тията кра̀ката

2. All nouns ending in /-o/ have the article /-to/. These may be

a. Neuter singular

писмо̀то огледа̀лото

b. Masculine singular

чи́чото та̀ткото

3. All nouns ending in /-i/ have the article /-te/. These may be

a. Masculine plural

ме́сеците днѝте

b. Feminine plural

сестрѝте женѝте це́ните

4. Nouns ending in a consonant have the article /-et/ (/ -э/) if masculine, /-ta/ if feminine:

a. Masculine singular

бра̀тът сто̀лт or бра̀та сто̀ла

b. Feminine singular. With these nouns the /-ta/ (/ -тá/) is always stressed.

есе́нта сутринта̀

5. Nouns ending in /-e/ have the suffix /-to/ if they are neuter or masculine singular, /-te/ if they are plural (masculine or feminine):

a. Neuter singular

шо́сето имѐто вре́мето

b. Masculine singular

ба̀ткото

c. Masculine plural

мъ̀жете гра̀довете

d. Feminine plural

ръ̀цете

Note 11.1.3 Noun Endings

Masculine nouns ending in a consonant generally have three forms: singular (no ending), a form after numbers (with the ending /-ə/) and a plural. There are several plural endings, the most frequent being /-i/. The stem, especially one syllable words, is often extended by /-ov-/ before the plural: /stolóve/. Some nouns have stems ending in /y/ before /-ət/, the vocative /-e/ and the /-ə/ form after numerals. Nouns denoting persons use the special numerals mentioned in Note 8.1 followed by the plural of the noun, so no numeral form is given.

Feminine nouns are generally quite regular, with a vocative in /-o/ or /-e/ and plural in /-i/.

Neuter nouns end in /-o/ or /-e/. Some have a shortened stem in the singular.

The following lists give nouns which have occurred through Unit 11 and their endings.

Masculine Nouns

List I Masculine nouns with /-ə/ after numerals and plural /-i/.

<u>Singular</u>	<u>With article</u>	<u>With /-ə/</u>	<u>Plural</u>
адвока̀т	адвока̀тът	-	адвока̀ти
акумула̀тор	акумула̀торът	акумула̀тора	акумула̀тори
асансьо̀р	асансьо̀рът	асансьо̀ра	асансьо̀ри
бага̀ж	бага̀жът	-	(бага̀жи)
бензи́н	бензи́нът	-	-

<u>Singular</u>	<u>With article</u>	<u>With /-ə/</u>	<u>Plural</u>
братовчѣд	братовчѣдѣт	братовчѣда	братовчѣди
гараж	гаражѣт	гаража	гаражи
гѳст	гѳстѣт		гѳсти
градус	градусѣт	градуса	градуси
гювѣч	гювѣчѣт	гювѣча	гювѣчи
десѣрт	десѣртѣт	десѣрта	десѣрти
доктор	докторѣт		доктори
долар	доларѣт	долара	долари
етаж	етажѣт	етажа	етажи
камиѳн	камиѳнѣт	камиѳна	камиѳни
картоѳ	картоѳѣт	картоѳа	картоѳи
костюм	костюмѣт	костюма	костюми
купол	куполѣт	купола	куполи
литър	литърѣт	литра	литри
магазин	магазинѣт	магазина	магазини
мѣсец	мѣсецѣт	мѣсеца	мѣсеци
момѣнт	момѣнтѣт	момѣнта	момѣнти
мотор	моторѣт	мотора	мотори
музѣй	музѣят	музѣя	музѣи
наем	наемѣт	наема	наеми
ѳбед	ѳбедѣт	ѳбеда	ѳбеди
ѳбяд	ѳбядѣт	ѳбяда	ѳбяди
ѳпит	ѳпитѣт	ѳпита	ѳпити
ѳтговор	ѳтговорѣт	ѳтговора	ѳтговори
ѳдѣл	ѳдѣлѣт	ѳдѣла	ѳдѣли

<u>Singular</u>	<u>With article</u>	<u>With /-э/</u>	<u>Plural</u>
продавач	продавачът		продавачи
ресторант	ресторантът	ресторанта	ресторанти
самолет	самолетът	самолета	самолети
техник	техникът		техници
търговец	търговецът		търговци
университет	университетът	университета	университети
урок	урокът	урока	уроци
хотел	хотелът	хотела	хотели
чиновник	чиновникът		чиновници
чорап	чорапът	чорапа	чорапи
чужденец	чужденецът		чужденци
шивач	шивачът		шивачи
шофьор	шофьорът		шофьори

With shifting stress

зъб	зъбът	зъба	зъби
-----	-------	------	------

List II Nouns with /-y-/ extension.

<u>Singular</u>	<u>Vocative</u>	<u>Article</u>	<u>Numeral</u>	<u>Plural</u>
другар	другарю	другарят		другари
зъболекар	зъболекаря	зъболекарят		зъболекари
пазар		пазарят	пазаря	пазари
приятел	приятелю	приятелят		приятели
път		пътят	пътя	пътища
родител	родителю	родителят		родители

With shifting stress

<u>Singular</u>	<u>Article</u>	<u>Numeral</u>	<u>Plural</u>
дѐн	денѝт	дѐна	дни

/pѐtišta/ is the plural of /pѐtište/ 'road'. /pѐt/ has no plural of its own. Contrast /pѐt/ 'time' pl. /pѐti/ 'times'.

List III Nouns with /-ov-/ extension

<u>Singular</u>	<u>With article</u>	<u>With /-ə/</u>	<u>Plural</u>
вѝлак	вѝлакѝт	вѝлака	вѝлаковѐ
лѝв	лѝвѝт	лѝва	лѝвовѐ
плѝк	плѝкѝт	плѝка	плѝковѐ
хѝяб	хѝябѝт	хѝяба	хѝябовѐ
храм	храмѝт	храма	храмовѐ

With shifting stress

град	градѝт	града	градовѐ
дѝжд	дѝждѝт		дѝждовѐ
нож	ножѝт	ножа	ножовѐ
ред	редѝт	реда	редовѐ
син	синѝт	сина	синовѐ
сняг	снегѝт		снеговѐ
стол	столѝт	стола	столовѐ
студ	студѝт		студовѐ
час	часѝт	часа	часовѐ

List IV Other Nouns with plural in /-e/

Only one, with shifting stress, has occurred:

мѣж мѣжѣт мѣже

List V Nouns with special plural form.

<u>Singular</u>	<u>Vocative</u>	<u>Article</u>	<u>Plural</u>
бѣтко	бѣтко, бѣте	бѣткото	бѣтковци
брат	братко, брате	братѣт	братя
господин	господине	господинѣт	господа
тѣтко	тѣтко, тѣте	тѣткото	тѣтковци
чичо	чичо	чичото	чичовци

There is a masculine plural ending /-a/. Nouns having this plural, but which have not occurred in the units, are: /krák/ pl. /kraká/ 'foot', /líst/ pl. /lístá/ 'leaf' and /rók/ pl. /rogá/ 'horn'.

Feminine Nouns

List I Plural in /-i/ (and no plural)

<u>Singular</u>	<u>Vocative</u>	<u>Plural</u>
баба	бабо	баби
банка		банки
баня		бани
бѣра		бѣри
буря		бури
вѣлгария		-
вѣлица		вѣлици
вода		води

<u>Singular</u>	<u>Vocative</u>	<u>Plural</u>
врѣзка		врѣзки
гара		гари
година		години
горещина		горещини
госпожа	госпожо	госпожи
госпожица	госпожице	госпожици
градина		градини
дъщеря	дъще	дъщери
екскурзия		екскурзии
жена	жено	жени
зима		зими
кантора		кантори
катедра		катедрали
книга		книги
кола		коли
къща		къщи
леля	лельо	лели
лъжица		лъжици
лъжичка		лъжички
любеница		любеници
майка	майко	майки
мама	мамо	-
марка		марки
маса		маси
медицина		-

<u>Singular</u>	<u>Vocative</u>	<u>Plural</u>
мярка		мерки
неделя		недели
нула		нули
обувка		обувки
печалба		печалби
писалка		писалки
планина		планини
половина		половини
поправка		поправки
поща		пощи
работа		работи
разходка		разходки
риза		ризи
ръкавица		ръкавици
седмица		седмици
спиралка		спиралки
стая		стаи
супа		супи
температура		
тераса		тераси
трапезария		трапезарии
хазайка	хазайке	хазайки
цена		цени
чаша		чаши
черква		черкви

<u>Singular</u>	<u>Vocative</u>	<u>Plural</u>
чиния		чинии
шапка		шапки

Of the above nouns /*gospožá*/ only has shifting stress. One noun has a special form after /*v*/ 'in': /*f kǎšti*/. /*ráboti*/ often means 'things'.

List II Plural in /-e/

ръка	ръце
------	------

Note change of /*k*/ to /*c*/.

List III Feminine Consonant Nouns

Feminine nouns ending in a consonant always shift the stress to the article and all have plurals in /-i/. The stress in the plural is on the same syllable as in the singular without the article.

<u>Singular</u>	<u>Article</u>	<u>Plural</u>
вечер	вечертá	вечери
есен	есентá	(есени)
заран	зарантá	зарани
неприятност	неприятностá	неприятности
подробност	подробностá	подробности
пролет	пролетта	(пролети)
свещ	свещá	свещи
сутрин	сутринтá	сутрини

Masculine Nouns (Cont'd)

List IV Masculine Nouns with singular in /-a/.

баща	бащата	бащи
------	--------	------

Neuter Nouns

List I Singular ending /-o/ or /-e/. Plural /-a/.

<u>Singular</u>	<u>Article</u>	<u>Plural</u>
зда̀ние	зда̀нието	зда̀ния
месо̀	месо̀то	/меса̀/
па̀лто̀	па̀лто̀то	па̀лта̀
се́мейство	се́мейството	се́мейства
учи́лище	учи́лището	учи́лища
удо̀во̀лствие	удо̀во̀лствието	удо̀во̀лствия

With shifting stress

ля̀то	ля̀то̀то	ле́та
мля̀ко, млеко̀	мля̀ко̀то	мле́ка
нѐщо		не́ща
огледа̀ло	огледа̀лото	огледа́ла
слъ̀нце	слъ̀нцето	слъ́нца
у̀тро	у̀тро̀то	у́тра

List II Stem in /-n/, lost in singular:

вре́ме	вре́мето	вре́мена
--------	----------	----------

List III Stem in /-t/, lost in singular:

кафѐ	кафѐто	кафе́та
полѐ	полѐто	поле́та
шосѐ	шосѐто	шосе́та

Р	бу̀тна	to push	бу̀тнат	pushed
Р	ви́дя	to see	ви́дян	seen
І	говора́	to speak	говоре́н	spoken
І	го́ня	to chase	го́нен	chased
Р	да́м	to give	да́ден	given
Р	изви́ня	to excuse	изви́нен	excused
Р	изми́я	to wash	изми́т	washed
Р	ка́жа	to say	ка́зан	said
Р	ку́пя	to buy	ку́пен	bought
Р	нау́ча	to learn	нау́чен	learned
Р	оба́дя	to inform	оба́ден	informed
Р	оба̀рна	to turn	оба̀рнат	turned
І	пи́я	to drink	пи́т	drunk (of liquid)
Р	пока́жа	to show	пока́зан	shown
Р	помо́гна	to help	помо́гнат	helped
Р	по́чна	to begin	по́чнат	started
Р	пра́тя	to send	пра́тен	sent
Р	прегле́дам	to examine	прегле́дан	examined
Р	прочу́я	to become famous	прочу́т	famous
Р	разбера́	to understand	разбра́н	understood
Р	свѣрша	to finish	свѣршен	finished
І	харѣ́свам	to like	харѣ́сван	liked
І	храня́	to feed	хране́н	nourished
Р	чу́я	to hear	чу́т	heard
І	я́м	to eat	я́ден	eaten

As seen from the above list, more perfective verbs than imperfective verbs have past passive participles.

Note 11.3 Verb: Impersonal Reflexive with Dative

Не ми се пише, Иванке.

An impersonal reflexive verb is often used with a dative pronoun, as above, in the meaning '[I] don't feel like (doing so-and-so). The English subject, 'I', is in Bulgarian the dative pronoun. For affirmative examples see the GD.

Other examples are:

Не ми се ходи.

I don't feel like walking.

Не му се пие.

He doesn't feel like drinking.

Note 11.4 Verbs: New Verbs

Imperfective		Perfective
интересувам се		заинтересувам се
пиша	е	попиша
радвам се		зарадвам се
Perfective		Imperfective
върна	е/а	върщам
дочакам		дочаквам
мина	е/а	минавам
напиша	уе/а	написвам
оставя	и	оставям
получа	и	получавам
предложа	и	предлагам
съобща	и	съобщавам

The defective verb /nedey/ pl. /nedeyte/, which has only a negative imperative form, occurs in this unit. It is frequently followed by /da/ plus another verb, with the meaning 'don't --'.

GD 11.1.3 Masculine Nouns

List I Article -ет. Form after numeral -е. Plural -и.

<u>Адвокатът</u> ѝ е в София.	В града има двама <u>адвокати</u> .
<u>Акумулаторът</u> му е изхабен.	В гаража му има два <u>акумулатора</u> .
<u>Асансьорът</u> в хотела не е в ред.	Хотелът до гарата има няколко <u>асансьора</u> .
<u>Багажът</u> ми е на гарата от два дни.	Аз взех <u>багажа</u> ѝ от колата.
<u>Бензинът</u> в колата ми не е добър.	Той наля <u>бензина</u> в колата.
<u>Братовчедът</u> му е мой приятел.	Тя има двама <u>братовчеди</u> / два <u>братовчеда</u> /.
<u>Гаражът</u> ни е под къщата.	Къщата им има три <u>гаража</u> .
<u>Гостът</u> Ви говори с Мария.	<u>Гостите</u> ни си отидоха в един часа.
Температурата е един <u>градус</u> под нулата.	Температурата ще спадне няколко <u>градуса</u> под нулата.
Мамо, <u>гювечът</u> е много вкусен.	За обяд имаме два <u>гювеча</u> .
<u>Десертът</u> не беше много добър.	В хотела имат всеки ден по няколко <u>десерта</u> .
<u>Докторът</u> ми каза да не излизам.	Двама <u>доктори</u> бяха при Иван.
Иванчо, <u>доларът</u> е на батко ти.	Мамо, дай ми два <u>долара</u> за кино.
<u>Етажът</u> ни има три стаи.	Хотелът е на десет <u>етажа</u> .
<u>Камионът</u> лежи обрнат на пътя.	До зданието са спряли няколко <u>камиона</u> .
<u>Картофът</u> в гювеча не е добър.	В гювеча има само три <u>картофа</u> .
<u>Костюмът</u> му е кафяв.	От многото <u>костюми</u> , които той има, само два <u>костюма</u> са добри.
<u>Куполът</u> на тази черква е златен.	Храмът има четири златни <u>купола</u> .
Бензинът не е добър и затова <u>литърът</u> не струва много.	Иване, налей ми десет <u>литра</u> бензин.
<u>Магазинът</u> за дрехи е отворен.	Днес бях в два <u>магазина</u> за дрехи.

Месеците през лятото са Юни,
Юли и Август.

Моментът беше добър да му се
каже всичко.

Аз купих мотора от магазина
на Попов.

Музеят е там на дясно.

Наемът на стаята е десет долара
на седмица.

На обяд имаше много гости.

Иван направи много опити да
види Мария, но ...

Борис попита жената, но не
получи отговор.

Банката имаше отдел за
чужденци.

Ние отидохме при продавача.

Ресторантът в този хотел не е
добър.

Те искат да тръгнат със самолет.

Техникът наля бензин и ние
тръгнахме.

Ние отидохме при търговеца на
дрехи.

Университетът в София не е
много прочут.

Научили ли сте урока за утре?

Хотелът на Попов е до хотела
на Иванов.

Тя отиде при чиновника на
гарата.

Годината има дванадесет месеца.

В момента той нямаше пари и
затова поиска от Петър.

В магазина имаше няколко мотора.

В града има три музея.

Иван плаща два наема-за стаята
при Попов и за тази при Иванов.

Иван беше на два обяда този ден-
при Мария и при Борис.

След два опита колата тръгна.

Тя получи два отговора на
писмата си.

Кантората на Попов имаше само
два отдела.

Тя говореше с двама продавачи.

До сега съм бил само в два добри
ресторанта.

Приятелите ни ще заминат с два
самолета.

В гаража имаше двама техници,
който ни помогнаха.

В тази кантора работеха няколко
търговци.

В София има два университета.

Иванчо знаеше всички пет урока.

В града има осем големи хотела.

В отдела за чужденци работят
само трима чиновници.

Тя купи чорапите от този магазин.

Двата чорапа, които той купи, не бяха добри.

Чужденецът не каза нищо и си отиде.

В кантората имаше двама чужденци.

Баща ми отиде при шивача.

До нас имаше трима шивачи.

Попов каза на шофьора да почака.

Двама шофьори работят при кантората на Иванов.

With shifting stress

"Зъб ме боли", каза Ивановчо.

"Два зъба ме болят," каза Ивановчо.

Иванчо показа зъба си на зъболекаря.

Зъбите го болят от вчѐра.

List II Nouns with /-y-/ extension.

Другарят ми замина за Варна.

Другарю, къде отивате?

Там работи един мой другар.

В тази кантора работят двама мой другари.

Иванов е добър зъболекар.

Аз бях при двама зъболекари и зъбът още ме боли.

Тя отиде на пазар с майка си.

В града има няколко пазара /пазара/.

"Приятелю", каза приятелят ми, "къде отивате"?

Отивам да видя трима мой приятели.

Пътят до там не е много добър.

От двата пътя този е по-добър.

Родителите му са в София.

Двама родители говорили за децата си.

With shifting stress

Аз работя осем часа на ден.

Ние работим четири дена в седмицата.

Денят вчѐра беше много хубав.

Ние пътувахме много дни.

Днес през деня вали много дъжд.

Аз работя от два дена /дни/ в кантората му.

List III Nouns with /-ov-/ extension.

На гарата няма никакъв <u>влак</u> .	На гарата има само два <u>влака</u> .
<u>Влакът</u> ще замине след 1 минута.	<u>Влаковете</u> тук са много бързи.
<u>Левовете</u> са български пари.	Иване, дай ми пет <u>лева</u> , моля те!
На мен ми трябва един <u>плик</u> .	Тя ми даде два <u>плика</u> за писма.
<u>Пликът</u> е на масата.	<u>Пликовете</u> са на масата.
<u>Хлябът</u> тук не е добър.	Моля, дайте ми два <u>хляба</u> .
Ние отиваме да разгледаме <u>храма</u> Александър Невски.	От много <u>храмове</u> в този град, само два <u>храма</u> са много големи.

With shifting stress

<u>Градовете</u> в България не са големи.	Няколко <u>града</u> са по-големи.
<u>Дъждът</u> вали цял ден.	<u>Градът</u> София и три други <u>града</u> са най-големите в България.
Иванчо, остави <u>ножа</u> при <u>ножовете</u> !	Много <u>дъждове</u> валиха през лятото.
От всички <u>редове</u> в киното, <u>редът</u> , на който ние седнахме, беше най-голям.	Мамо, на масата има само два <u>ножа</u> .
<u>Синът</u> / <u>син</u> / му е в Америка от два месеца.	Децата седнаха на два <u>реда</u> в дясно от нас.
<u>Снят</u> вали цяла седмица.	Попов има трима <u>синове</u> /три <u>сина</u> /.
<u>Столът</u> , на който тя седна, беше един от добрите <u>столове</u> .	Ние минахме през големи <u>снегове</u> , за да дойдем тук.
<u>Студът</u> този ден беше голям.	Трите деца седнаха на два <u>стола</u> .
<u>Влакът</u> ще тръгне след един <u>час</u> .	Големи <u>студове</u> имахме през зимата.
<u>Часът</u> беше десет и пет, когато тя пристигна.	Мария замина преди няколко <u>часа</u> от гара Враждебна.
	Много <u>часове</u> разглеждахме града, но не видяхме никаква катедрала.

List IV Other nouns with plural in /-e/.

Аз видях един мъж да говори с нея. В стаята има само двама мъже.

Не след много мъжът си отиде. Мъжът ѝ отиде при мъжете.

List V Nouns with special plural form.

Иванчо, къде е батко ти?

Баткото на Иванчо е болен.

Тя има само един батко.

Всички батковци на Борис дойдоха.

Брат му е мой приятел.

Той има двама брата.

Братът на Попов е в Америка.

Братята ѝ са в София по работа.

Извинете, господине, колко е часа?

Двама господа искаха да говорят с него.

Господинът не каза нищо.

Господата си отидоха.

Чичо Борис има много пари.

Иванчо има двама чичовци.

GD 11.1.3 Feminine Nouns.

List I Plural in /-i/.

Бабата на Иванчо е болна.

В колата пътуваха две баби.

Днес банката не е отворена.

В града има само две банки.

Банята е на втория етаж.

Много от баните са стари.

Аз дадох бирата си на Петър.

Две бири, моля!

Днес ще имаме голяма буря.

През лятото иммахме силни бури.

Не мога да ям супа с вилица.

Защо батко има две вилници?

Връзката му е кафява.

Иван има само три връзки.

Елакът спря на гарата.

Ние минахме през много гари.

Годината има дванадесет месеца.

Аз съм на двадесет години.

Днес имахме голяма горещина.

Госпожо, мога ли да Ви помогна?

Извинете, госпожице, къде е гарата?

Ние направихме разходка из градината.

Дъщеря му е болна.

Жена му е още на легло.

В кантората ни работят само мъже.

Книгата е на дъщеря ми.

Колата му е много хубава.

Къщата ѝ е на четири етажа.

Аз не мога да ям с лъжица.

Писмото няма марка.

На масата има много книги.

В неделя ще отида на баня.

Те отидоха на планината.

Тя купи една риза за мъжа си.

Ние отиваме един път в седмичата на черква.

Спирачката на колата не е в ред.

В стаята имаше само жени.

Ще ядем на терасата.

Ние предплатихме наема на хазайката.

Цената му е много висока.

През лятото имаше големи горещини.

Две госпожи влезоха в къщата.

Иван говореше с госпожиците.

Къщата му има две градини.

Дъщерите му заминаха да следват.

Жените ни са на курорт.

Иванов има две кантори в града.

Книгите са на масата.

Коли не могат да пътуват през градината.

Тя има две къщи.

На масата няма лъжици.

Марки ще купите от пощата.

В стаята има няколко маси.

Бече две недели не съм ходил на театър.

Планините около София не са високи.

Колко струват тези ризни?

Тя заминава след две седмици.

Техникът прегледа и двете спирачки.

Къщата има четири стаи.

Хотелът има няколко тераси.

Не всички хазайки са добри.

Цените в този магазин са много високи.

Бихте ли ми дали <u>чаша</u> мляко?	Тя наля вино в <u>чашите</u> на гостите.
<u>Черквата</u> е много стара.	Днес бяхме в две <u>черкви</u> .
Всеки имаше <u>чиния</u> пред себе си.	Деца, дайте си <u>чинийте</u> !
Мария си купи нова <u>шапка</u> .	В този магазин продават и <u>шапки</u> .

List II Plural in /-e/.

<u>Ръката</u> го боли от няколко дни.	Децата си измиха <u>ръцете</u> преди да седнат на масата.
---------------------------------------	---

List III Feminine Consonant Nouns

Иван ходи всяка <u>вечер</u> на кино.	Тук всички <u>вечери</u> са приятни.
<u>Вечерта</u> беше топла и приятна.	<u>Вечерите</u> в планината са още по-приятни.
За мен <u>есента</u> е най-хубавото годишно време.	<u>Есента</u> / <u>есените</u> / в града не е /са/ много приятна.
Иван бързо забрави <u>неприятността</u> с чужденеца.	Попов имаше много <u>неприятности</u> с кантората.
Жена му чу всичко до най-малката <u>подробност</u> .	Иванчо каза всичко с най-малките <u>подробности</u> .
<u>Пролетта</u> тук е много приятна.	Ние отиваме всяка <u>пролет</u> на планината.
<u>Свеща</u> не е в ред.	Една от <u>свещите</u> не е в ред.
Аз ставам всяка <u>сутрин</u> в шест часа.	<u>Сутрините</u> през зимата са студени.

List IV Masculine Nouns (Cont'd) with singular in /-a/.

Иванчо нямаше <u>баща</u> .	<u>Бащите</u> на повече от децата отидоха в училище да видят и чуят как са децата им.
<u>Бащата</u> на детето беше болен.	

GD 11.1.3 Neuter Nouns

List I Singular ending /-o/ or /-e/. Plural /-a/.

Това <u>здание</u> е <u>зданието</u> , което видяхме вчера.	Всички тези <u>здания</u> са на Попов.
В супата няма никакво <u>месо</u> .	<u>Месото</u> в гювеча не е добро.
Иван има ново <u>палто</u> .	Децата имат нови <u>палта</u> .
Всички от <u>семейството</u> му са на легло.	На екскурзията имаше много <u>семейства</u> .
<u>Училището</u> на Петър не е далеч от тук.	Днес всички <u>училища</u> са затворени.
<u>Удоволствие</u> е да се ходи из планината.	В този град няма много <u>удоволствия</u> .

With shifting stress

<u>Лятото</u> ще бъде много горещо.	От тогава минаха много <u>лета</u> /години/.
Аз обичам да пия <u>мляко</u> .	Две <u>млека</u> , моля!
Аз видях <u>нещо</u> в градината.	В стаята има много <u>неща</u> .
Това <u>огледало</u> струва сто лева.	В тази къща няма <u>огледала</u> .

List II Stem in /-n/, lost in singular

<u>Времето</u> днес не е хубаво.	Годината има четири годишни <u>времена</u> .
----------------------------------	---

List III Stem in /-t/, lost in singular

<u>Кафето</u> ми е много горещо.	моля, дайте ни четири <u>кафета</u> !
<u>Полетс</u> около София не е много голямо.	има други по-големи <u>полета</u> от него.
<u>Шосето</u> за Варна е ново и хубаво. Не всички <u>шосета</u> в България са така хубави, както това за Варна.	

List IV Other neuter nouns.

Детето ни играеше с едно друго дете в снега. Балеше силен дъжд и много деца не отидоха на училище.

GD 11.2 Verb: Past Passive Participle

Багажът ми е <u>бутан</u> .	Защо нещата ми са <u>бутани</u> ?
Детето беше <u>бутнато</u> в една стая.	Иван беше <u>бутнат</u> от една кола.
Борис е <u>виждан</u> няколко пъти с нея.	Тя е <u>виждана</u> да ходи из града.
Жената бе <u>видяна</u> да излиза от къщата.	Чужденецът беше <u>видян</u> да говори с едно дете.
От този магазин често са <u>взимани</u> неща.	<u>Взимано</u> е от моето вино.
Парите са <u>взети</u> от банката.	Хлябът е <u>взет</u> от ресторанта.
Английски е <u>говорен</u> от всички тук.	В Европа руски е много <u>говорен</u> .
Той е <u>гонен</u> от всички, защото не го обичат.	Когато играят, бащата винаги е <u>гонен</u> от децата си.
Гювечът е <u>готвен</u> от Мария.	Картофите са <u>готвени</u> с месо.
Гювечът е <u>сготвен</u> много хубаво.	Супата е <u>сготвена</u> от баба.
На него му са <u>давани</u> няколко пъти пари.	Колата е <u>давана</u> на някоя жена и затова моторът ѝ не работи.
Колата му беше <u>дадена</u> за един ден.	На всички са <u>дадени</u> чинии.
Нещата бяха <u>донасяни</u> два пъти, но никой нямаше в къщи.	От там често е <u>донасяно</u> вино.
Месото е <u>донесено</u> от София.	Картофите са <u>донесени</u> от Пловдив.
Брат ми е <u>женен</u> и има две деца.	Повечето от гостите са <u>женени</u> .
Хлябът е <u>забравян</u> много пъти на масата.	И други неща са <u>забравяни</u> на масата.
Колата лежи <u>забравена</u> на пътя.	Всичко беше <u>забравено</u> и те пак станаха добри приятели.

Иван е заварван няколко пъти от баща си да пие.

Вчера Иван беше пак заварен да пие.

На него два пъти му беше заповядано да не отива там.

Заповядано ти е и трябва да го направиш.

Тя е запознавана два пъти с него.

Аз съм добре запознат с работата в кантората.

Работата е започвана на два пъти и спирана.

Всички здания са започнати преди един месец.

Банката е затваряна два пъти до сега.

Ресторантът е затворен днес.

Иванчо е извинен от училище, защото е болен.

Колата ми е измита от дъжда.

Жена ми е изморена от разходката. Ние всички сме изморени от тази екскурзия.

Акумулаторът на колата ми е изхабен.

От Мария пак бяха поискани пари. Вагажът бе поискан, но не бе даден.

Това е казвано вече няколко пъти. Урокът е казван вече два пъти.

Каквото е казано, трябва да се направи.

Стаята ми е много хубаво мобелирана.

Детето му е често заварвано в киното.

Децата бяха заварени от родителите си, че играят на дъжда.

На мен никога не ми е заповядвано.

На нея ѝ е заповядано да не излиза.

Той мисли, че не е запознаван с нея.

Запознати ли сте с всички гости?

Зданието е започвано няколко пъти, но още не е свършено.

Зданието е започнато преди десет дни.

Борис често е затварян в къщи от баща си.

В неделя всичко е затворено.

Децата бяха извинени от родителите си.

Гъцете ви измити ли са?

Мамо, всички ножове са изхабени.

От господин Попов бяха казани няколко неща, които се вече знаеха от чиновниците.

В тази къща има само мобелирани стаи.

Деца, уро́кът научен ли е?

Да, всички уро́ци са научени.

Синът е обаждан често на баща му, че пие.

Синът е обаден на баща му, че пие.

Попов е много обичан от сина си.

Децата му са обичани от всички.

Няколко коли лежеха обърнати на пътя.

Къщата ни е обърната към гарата.

Леглото ми днес не е опраяно.

Леглото му е опраяно два пъти на ден.

Иванчо, леглото ти е опраяно.

Госпожице, Вие изглеждате много опраяна от екскурзията.

България е освобождавана два пъти-от ^{Greeks} гърци и от ^{Turks} турци.

България бе освободена преди осемдесет години.

Тук на няколко пъти е бил отварян магазин за дрехи.

Черквата е била отваряна само в неделя.

Гаражът още не е отворен.

Всички магазини са отворени днес.

Шосето за града не е павирано.

Всички други шосета са павирани.

Тя е питана няколко пъти къде работи баща ѝ.

И децата ѝ са питани за него.

Баща ѝ беше попитан къде живее.

Майка ѝ не беше попитана.

Градът ни е показван два пъти.

Черквата още не ни е показвана.

Костюмът ми беше показан от продавача.

Стаята ни беше показана от хазайката.

Работата е почвана на два пъти и пак оставяна.

Зданието е почвано няколко пъти.

Урокът е почнат, но не е свършен. Гарата беше почната бързо, но свършена бавно.

Тук е правено по-преди вино.

Там са правени вилници и лъжици.

Сиренето е направено от мляко.

От какво е направен ножът.

Тя е пращана много пъти на училище и не иска да ходи.

Иванчо е пращан два пъти за месо.

Багажът Ви е пратен с влака.

Борис е пратен за хляб, а тя е пратена за мляко.

Попов <u>преглеждан</u> ли е от доктор?	Не, жена му е <u>преглеждана</u> .
Колата е <u>прегледана</u> и можете да пътувате.	Ако <u>камионът</u> е <u>прегледан</u> , кажете ми колко струва.
Стаята е <u>предплатена</u> за три месеца.	Наемът е <u>предплатен</u> за един месец.
Иванчо е <u>преместван</u> няколко пъти от едно училище в друго.	Защо е <u>преместен</u> Иванов там? Защото жена му е <u>преместена</u> .
Пътят е <u>продължен</u> до града.	Шосето е <u>продължено</u> с още двадесет километра.
Черквата до нас е много <u>прочута</u> .	Ню-Йорк е един от най- <u>прочутите</u> градове.
Къде е <u>работено</u> това нещо?	Къде е <u>работен</u> този акумулатор?
Уроците <u>разбрани</u> ли са?	Само един урок не е <u>разбран</u> .
Ние сме <u>развеждани</u> много пъти из града.	Но тя още не е <u>развеждана</u> .
Бие ще бъдете <u>разведени</u> из музея от Иван.	Те ояха <u>разведени</u> от нея с кола.
Храмът е <u>разгледан</u> от всички.	Другите здания още не са <u>разгледани</u> .
Пътят до Пловдив е <u>свършен</u> .	Зданието още не е <u>свършено</u> .
Попов е <u>следван</u> всеки ден от един чужденец.	Той излезе от къщи <u>последван</u> от чужденеца.
Ножът на Мария е <u>сменен</u> с друг.	Парите ми още не са сменени.
Всеки влак е <u>спиран</u> и <u>преглеждан</u> .	Ние бяхме <u>спирани</u> няколко пъти.
Те ояха <u>прегледани</u> , след като ояха <u>спряни</u> на пътя.	Защо влакът е <u>спрян</u> ?
Колата не може да бъде <u>стигната</u> от камиона.	Аз бях <u>стигнат</u> от един мъж.
Тя е <u>съжалявана</u> много пъти и са й давани пари.	Вчера тя беше <u>съжалена</u> от една жена, която й даде пет лева.
Детето е добро и <u>харесвано</u> от всички.	Иван е <u>харесван</u> от жените.

Детето е хранено с мляко.

Вие трябва да бъдете хранен само с мляко.

Деца̀та са нахранени и могат да станат от масата.

Дъщеря̀та още не е нахранена.

Тя е оила чувана да говори такива неща.

Синът беше чут от майка си, когато излизаше от къщи, но другите не бяха чути.

GD 11.3 Verb: Impersonal Reflexive with Dative

Ворисе, сега не ми се оута колата.

На Иванчо не му се говори сега.

На Мария не ѝ се готви гъвеч.

Деца̀, оставете ме, не ми се гони сега.

Не му се дават пари за нова кола.

Но за вино ти се дават пари!

На децата им се играе сега.

Деца̀, сега не ми се играе.

Отвори ми се апетит като гледам месото.

Сега не ми се казва никакъв урок.

Какво Ви се прави сега?

Биждам, че не ти се почва работа.

Сега не му се преглежда колата.

Нищо не ми се прави.

Работи ми се, но не това което сега работя.

На кого му се премества когато вали силен дъжд.

Ходи ли Ви се на екскурзия?

Сега не ѝ се разглежда никакъв музей.

На нея ѝ се ходи на екскурзия, но на мен не ми се ходи.

На децата им се яде гъвеч с месо.

На всички им се ходеше на кино, но не отидоха.

На мен нищо не ми се яде.

На Иванчо нищо не му се ядеше, защото имаше температура.

Когато Петър отиде в града, всяка жена му се вижда хубава.

Когато бях в ресторанта не ми се пиеше бира, но сега ми се пие много.

На никого не му се вечеряше в къщи.

На нея не ѝ се пише писмо днес.

На всеки му се вечеряше на ресторант.

Не ми се тръгва така рано за планината.

GD 11.4 Verbs: New Verbs

интересувам се - заинтересувам се

а. Той се интересува много от книги.	Защо се интересувате от него?
Ние се интересуваме, кога ще пристигнат децата им.	Интересувам се, защото той е мой приятел.
в. По-рано той се интересуваше от коли, но сега се интересува от книги.	Децата се интересуваха да знаят, кога пристига баща им.
с. Чух, че жена му се интересувала от хубави шапки.	Мъжът ѝ се интересувал от хубави коли.
а. Аз ще се заинтересувам да науча, кога ще пристигнат от Америка.	Ако се интересувате, ще научите кога пристига влакът.
в. Той се интересува и научи кога пристига влакът.	Децата се интересуваха повече, когато научиха, че ще пътуват с кола.
с. Тя се интересувала за него, но късно; той заминал.	Той се интересувал за колата и на другия ден я купил.

Imperative

Мария, интересувай се повече и ще научиш къде живее!	Не се интересувай, защото той е женен.
Деца, интересувайте се да научите, кога ще отидете на екскурзия!	Моля, не се интересувайте какво правят другите!

пиша - попиша (See also напиша below)

а. Аз пиша често писма на нашите деца, пишете ли често на родителите си?	Ние им пишем често, но те не ни пишат.
Сега тя пише писмо на майка си. |
|--|---|

в. Аз пишех по-преди много писма, децата пишеха уроците си, когато майка им отиде да ги види.
но сега не пиша повече.

с. Чух, че той пишел много хубаво!

Бярно ли е, че тя пишела всеки ден на тяхните?

а. Днес няма да пиша много. Ще попиша малко и ще излеза.

След като попишеш малко, излез на разходка!

в. Днес писах много и съм изморен.

днес писахме няколко писма.

Какво писахте днес?

Тя пописа малко и излезе на разходка.

с. Аз съм писал няколко писма и още нямам отговор.

Аз знаая, че тя е писала, но не е получила отговор.

Защо тя още не е писала на майка си?

Децата още не са ни писали, кога ще си дойдат.

Imperative

Иванчо, пиши често на майка си!

Не ѝ пиши още! Не знаем кога ще тръгнем.

Деца пишете на родителите си!

Не пишете утре, пишете днес!

радвам се - зарадвам се

а. Аз се много радвам на писмата от родителите ми.

Защо се радвате така много?

Радвам се, че Ви виждам.

Радваме се, защото имаме писмо от майка ни.

в. Преди време той се радваше много на писмата ѝ.

защо се радвахте вчера?

И децата му се радваха. Сега я забравиха.

Радвахме се, защото научихме, че нямаме училище.

с. Те се радвали дълго време на писмата му.

лена му се радвала най-много от всички.

а. Ако Ви види, той ще се зарадва. Ще се зарадвате ли, ако получите писмо?

Ако се зарадват те, ще се зарадваме и ние.

Разбира се, че ще се зарадвам.

в. Тя се зарадва много, когато видя децата си.

Ние не се зарадвахме много, когато видяхме госта.

И децата ѝ се зарадваха, когато я видяха.

Аз се зарадвах на писмото ѝ.

с. Те се зарадвали, когато видяли новата кола.

Синът се зарадвал повече от майка си.

Imperative

Ворисе, радвай се, пролетта е дошла!

Не се радвай много! Може пак да вали сняг.

Деца, радвайте се! Днес няма училище.

Не се радвайте много! Още не се знае.

върна - връщам

а. Когато взема пари от някой, аз ги връщам на време.

Защо връщате сега парите?

Връщаме ги, защото имаме.

в. Когато го видяхме, той връщаше багажа си в къщи.

Родителите връщаха децата си два пъти от път.

**twice from going*

с. Иван връщал багажа си няколко пъти от гарата.

Бярно ли е, че сте връщали децата си от училище?

а. Тя иска да върне колата си; не я харесва.

Защо не върнете колата си?

Утре ще ви върнем парите.

Защо ще я върна? Тя ми харесва.

в. Кога върнахте парите?

Защо той върна колата си?

Върнахме ги преди една седмица.

Той и други ги върнаха, защото не са добри.

с. Върно ли е, че сте върнали палтото си? Аз не съм го върнал, жена ми го е върнала.

Imperative

Петре, иди и върни парите на Иван! Не му ги връщай сега! Върни ги утре!

Госпожо, върнете палтото и ще си получите парите! Не го връщайте! То ще Ви трябва.

past passive participle

Парите са върнати преди два дни. Всичко е върнато на време.
И колата е върната тогава. Само костюмът още не е върнат.

върна се - връщам се

а. Кога се връщате обикновено от работа? Ние не се връщаме късно в къщи.
Аз се връщам към пет часа, а жената ми се връща към 6 часа. братята ми се връщат по-късно.

в. Ние го видяхме, когато се връщаме от кино. Аз се връщах два пъти да затворя кантората.
Колата се връщаше да вземе една жена, когато оутна едно дете. Когато ние отивахме на гарата, той се връщаше от там.

с. Тя се връщала от кино, когато един мъж я спрял. Те се връщали от училище, когато една кола ги бутнала.

а. Днес ще се върна по-късно в къщи. Ако се върнат по-рано, ще ядат с нас.
Тя ще се върне по-рано. Защо не се върнете с тях?

в. Всички се върнаха късно. Тя се върна, когато и вие се върнахте.
Ние се върнахме по-рано от тях.

с. Тя се върнала рано в къщи. Родителите ѝ се върнали след нея.

Imperative

Иване, върни се рано, защото ще имаме гости! Не се връщай рано! Те още няма да са се върнали от кино.

Деца, върнете се рано от училище! Не се връщайте късно от училище!

дочакам - дочаквам

а. Аз дочаквам всеки ден жена си да излезе от работа.

в. ---

с. ---

а. Ще дочакам отговор от нашите и тогава ще им пиша. Защо не дочакате писмо и тогава заминете?

в. Днес дочаках жена си от работа. Дочакахте ли писмо от тях?

Да, ние дочакахме писмото и тогава тръгнахме.

с. Иван дочакал влака ѝ и тогава тръгнал. Те дочакали отговор и тогава писали.

Imperative

Дочакайте писмото и тогава заминете! Ако искаш, дочакай го! Аз нямам време да чакам.

мина - минавам

а. Аз минавам всеки ден край къщата ѝ. Това шосе минава през града.

Борис минава край банката и ще смени парите.

Много пътища минават през този град.

в. Преди това шосе минаваше
извън града, сега то
минава през града.	Ние минавахме край неговата къща,
когато го видяхме.
с. Чух, че той минавал често
край Мария!	Това шосе преди години е минавало
през града.
а. Ще минете ли край пощата?
Ще мина да купя марки.	Искате ли да минем край банката?
Защо да не минем.
в. Кога минахте през София?
Минахме вчера на обед.	Иван мина ли край банката?
Деца минаха през градината.
с. Елакът минал гарата и не
спрял.	Тя минала край банката, но
забравила да смени парите.

Imperative

Борисе, мини край банката и
смени парите!	Не минавай сега! Затворена е.
Деца, минете през градината!
Пътят е по-добър.	Не минавайте през градината!

напиша - написвам

а. ---

в. ---

с. ---

а. Ще напишем дълго писмо на
лея.
Сега ще напиша урока си.	Кога ще напишете уроците си?
Ще ги напишем, когато и те ги
напишат.
в. Кога написахте тази книга?
Написах я преди една година.	Иван написа дълго писмо на
родителите си.

- с. Тя е написала две писма до Иван и Петър са написали една
сега. хубава книга за България.

Imperative

- Напиши писмото и да тръгваме! Не го пиши сега, напиши го утре!
Напишете уроците си днес! Не ги пишете утре!

Past Passive Participle

- Писмото е написано от Мария. Книгата е написана в Ню-Йорк от
един американец.

оставя - оставям

- а. Аз оставям всеки ден пари Къде оставяте парите си?
на жена си. Ние ги оставяме под леглото.
Тя ми оставя храната на
масата.
- в. Тя оставяше книгата, когато Аз ѝ оставях няколко пъти книгата,
майка ѝ влезе. но тя не я взе.
- с. Вярно ли е, че той оставял Да, но тя му оставяла от тях за
парите си на жена си? него.
- а. Ще оставя книгата Ви на Защо не оставите книгата на
леглото. масата?
Ние ще ви оставим от гювеча. Не мога да я оставя там, защото
нчма място.
- в. Къде оставихте картофите? Иване, остави ли месото на масата?
Оставихме ги на масата. Да, оставих го.
Те оставиха книгите си и отидоха
да играят.
- с. Чух, че той оставил училището Тя оставила всичко на масата.
и отишел да работи. децата оставили книгите си и
Защо сте оставили работата си? отишли да играят.

Imperative

Остави писмџто и ела с мћн! Не го оставяй на масата!
 Деца, оставћте книгите и идћте Попћв, не оставяйте университета!
 да играћте! Ще съжалявате след това.

получа - получавам

а. Аз получавам често писма от Вие получавате ли често писма?
 тях. Да, ние получаваме често писма.
 Те обичат да получават писма.

в. Аз до скоро получавах от нея По-преди те получавах много писма
 писма. *until recently* от Америка, но сега не получават.

с. Вярно ли е, че сте получавали Аз чух, че тя получавала пари от
 много писма? един приятел.

а. Ако получа пари, ще купя Утре всеки ще получи пари.
 колћта. Искате ли да получите писмо от
 Кога смятате да получите пари? родителите си?

в. Вчћра получихме три писма. Аз получих само едно писмо.
 Колко писма получихте вчћра? И децата получиха едно писмо.

с. Тя получида писмџто и писала Бярно ли е, че той получил много
 след един час. пари?
 Децата й получили пари от един
 чичо в Америка.

предложа - предлагам

а. Колко ми предлагате за Тя не предлага нищо.
 колћта? Те предлагат да отидем на кино.
 Ние Ви предлагаме 100 долара Аз Ви предлагам 5 лева за палтото.
 за нея.

- в. Аз му предлагам няколко пъти да купя колата, но той не искаше. Иван предлагаше колата си само за 100 долара; защо не я купихте?
- с. Вярно ли е, че той Ви предлагал да Ви разведе из града? Мария ми е предлагала да ме разведе из града, не той.
- а. Колко ще му предложите за колата? Ще му предложи само 200 долара.
- Аз не мога да му предложи повече от 100 долара. Аз смятам, че тя ще му предложи триста долара.
- в. Кога му предложихте да ви види? Аз му предложих колата си да разгледа града.
- Ние му предложихме да дойде у нас. Попов предложи да отидем в един ресторант.
- с. Тя предложила на жена ми да я разведе из града. Всички предложили тя да ги разведе из градината.
- Той е предложил много пари за колата Ви. Защо сте предложили да отидем на кино?

Imperative

- Предложи да отидем на кино! Не предлагай повече вино!
- Предложете къде да отидем! Не му предлагайте пари! Предложете му нещо друго!
- Предложете му само 100 долара за колата!

съобща - съобщавам

- а. Съобщавате ли винаги на родителите си къде отивате? Обикновено им съобщаваме къде отиваме.
- Аз им съобщавам, но брат ми не им съобщава къде отива. Децата съобщават всичко на родителите си.
- в. Децата до скоро съобщаваха всичко в къщи. До скоро той ни съобщаваше къде отива, но сега не съобщава повече.

с. Попов им съобщавал няколко пъти, че времето няма да е добро.

Тя каза, че той нищо не им е съобщавал.

а. Ние трябва да им съобщим, че няма да отидем.

Аз ще им съобща по телефона.

Защо не им съобщите с писмо?

Той не може да им съобщи, защото там нямаше телефон.

в. Какво Ви съобщиха от университета?

Съобщихте ли това на родителите си?

Съобщиха ми, че не мога да следвам повече.

Брат ми им съобщи това.

с. Аз съм им съобщил отдавна, че не мога да отида.

Децата й съобщили, че пристигат.

Мария им съобщила, че няма да бъде в къщи.

Auxiliary imperative

недей - недейте

Недей да говориш много!

Деца, недейте да говорите високо!

Недей да пиеш от тази чаша!

Недейте да пиете от тези чаши!

Недей да го учиш да пие!

Недейте да го учите да пие!

Недей да взимаш тези пари!

Недейте да взимате тези пари!

Недей да лежиш на леглото!

Недейте да лежите на леглото!

Недей да затваряш вратата!

Недейте да затваряте вратата!

Недей да му казваш, че ще отидем там!

Недейте да му казвате, че ще отидем там!

Недей да се гониш с децата из снега!

Недейте да се гоните с децата из снега.

Недей да се миеш сега!

Недейте да се миете сега!

Недей да ходиш на кино!

Недейте да ходите на кино!

Недей да се храниш в стаята!

Недейте да се храните в стаята!

Listening In

1. Антон и Владо.

А. Снощи получих отговор на моето писмо от братовчед ми в Америка.

Добре е; живее с родителите си в мебелирана стая.

През деня работи с баща си.

Има магазин, където продават писалки, книги и хартия, както и други работи за писане и за училище.

В. Отдавна не ти е писал писмо. Какво друго пише?

А. Пише подробно как живеят в Америка, за високите здания, за милионите коли, за павираните шосета и че там имало много кина.

Пише също, че родителите му не били добре и искали да си дойдат тук през септември. **also*

В. Сами ли ще си дойдат или с него?

А. Братовчед ми пише, че той искал да свърши първо университета, който следвал вечерно време.

След работа, той не си отивал в къщи, а учил медицина; не е мързелив като мен.

Ако остане още половина година, ще може да свърши и да работи като доктор.

В. Хайде да му напишем едно подробно писмо.

Аз зная, че ще се зарадва. Имаш ли пликосе и марки?

А. Да, имам и пликосе и марки. Купих вчера в града.

2. Мария и Анка.

М. Добър ден, Анке. Къде отиваш?

А. Добър ден. Отивам в кантората на баща ми.

Не знам дали знаеш, но той е търговец и аз работя при него от осем часа сутринта до седем вечерта.

След работа аз още имам време да се видя с приятели или да отида на кино.

А ти какво правиш?

М. Аз следвам медицина. Искам да стана докторка за деца.

А. Мария, ти правиш много добре. И аз много обичам децата и исках да остана на работа в училище, но татко не ме остави, защото не получават много пари и защото трябва да отида да работя някъде извън града.

А ти кога свършваш университета?

М. Ако всичко е добре, след около три години.

А. И след това къде искаш да работиш?

М. В София, разбира се. Ние имаме хубава къща тук. Също и родителите ми са тук, както и всички приятели и другари.

А. Мария, ще се радвам много да се видим пак един ден.

Обади ми се, когато си свободна и може да отидем да видим някои наши приятели.

М. Добре Анке, ще ти се обадя. До виждане!

А. До виждане и всичко най-хубаво!

Unit 12

Review

True - False Statements

1. Всички шосета в България са добри.
2. В България няма много коли.
3. Обикновено лятно време температурата се качва.
4. Всеки си прави костюм по мярка.
5. На пазаря има много работи.
6. Добри приятели си услужват.
7. В неделя всеки отива на черква.
8. Снегът е бял.
9. Пощата е винаги извън града.
10. Годината има десет седмици.
11. Всеки обича да пише писма.
12. Слънцето изгрива сутрин.
13. Годината има дванайсет месеца.
14. Всеки има обувки и чорапи.
15. Някои обичат да пият вода, някои - вино.
16. Всяка супа е вкусна.
17. Преди обед децата трябва да си измият ръцете.
18. Всяка кола се нуждае от бензин.
19. Магазините са затворени през седмицата.
20. Всеки яде с нож и вилица.
21. Всички деца отиват с удоволствие на училище.
22. Мъжете не обичат мързеливи жени.
23. Търговецът предпочита да продава всичко с печалба.
24. Всички писма са приятни.

Conversation with True - False Statements

Conversation 1

Борис: С какво мога да Ви услужа, господин Иванов?

Иванов: Семейството ми пристига утре със самолет от Виена и аз бих искал да имам кола, когато са тук. Мога ли да взема кола под наем?

Борис: Много съжалявам, господин Иванов, но ние не даваме коли под наем.

Иванов: Жалко! Аз не искам да купувам тук кола, защото шосетата не са павирани.

Statements for Conversation

1. Семейството на господин Иванов пристига.
2. Господин Иванов иска да има кола.
3. Шосетата са павирани.
4. Господин Иванов ще купи кола.
5. Семейството на господин Иванов ще пристигне след един месец.

Conversation 2

Борис: Когато госпожа Иванова и децата пристигнат, в София ли ще останете?

Иванов: Смятам да отидем във Варна и след това на планината, защото те ще се интересуват да видят нещо от България.

Борис: Колко големи са децата Ви?

Иванов: Не са вече малки деца. Син ми е на двайсет години и е свършил право, а дъщеря ми е още в училище.

Вие трябва да се запознаете с тях.

Борис: Ще се радвам много да ги видя.

Statements for Conversation

1. Госпожа Иванова и децата ѝ ще останат в София.
2. Децата му са малки.
3. Те искат да видят нещо от България.
4. Дъщеря му е свършила право.
5. Господин Иванов има две деца.

Conversation 3

Иван: Какво време!

Борис: Да, много е горещо, но аз трябва да видя един търговец по работа и отивам в кантората му.

Иван: Вие работите в банката, нали?

Борис: Да, в отдела за чужденци.

Иван: Сменяте ли долари?

Борис: Купуваме, но не продаваме.

Statements for Conversation

1. Времето е горещо.
2. Банката продава долари.
3. Борис отива в една кантора.
4. Борис работи в банката.
5. Банката купува долари.

Conversation 4

Иван: Забравих си палтото при шивача и той е затворен на обед.

Борис: Жалко! Знаеш ли добър магазин за ризи, шапки и ръкавици?

Иван: Мой братовчед продава всички тези работи. Ела в магазина му! Аз отивам там.

Борис: Къде е той?

Иван: Не е далеч от тук; до хотел България.

Борис: Хайде тогава да побързаеме, че след това трябва да отида на гарата.

Statements for Conversation

1. Шимачът е затворен по обед.
2. Близо до хотел България има магазин.
3. Един братовчед на Иван продава ръкавици.
4. Борис ще отиде на гарата.
5. Иван е с палтото си.

Conversation 5

Иван: Ще почне да вали. Ела да влезем в този ресторант и прием по едно кафе.

Борис: Добре; Иване, чух, че жена ти е болна. Как е тя сега?

Иван: Благодаря, още е на легло, но скоро ще оздравее.

Борис: Обикновено зимата е лошо време за болни.

Иван: Предложих ѝ да отиде на планината, но тя не иска да остави децата.

Борис: Нали баба ти живее с вас!

Иван: Да, но тя е стара и не може да помогне много с децата. Те са още малки и не ходят на училище.

Борис: Много съжалявам; дано жена ти оздравее скоро!

Statements for Conversation

1. На вълн вали сняг.
2. Иван и Борис отиват на кино.
3. Жената на Иван е болна.
4. Тя отива на планината.
5. Децата на Иван ходят на училище.

Conversation 6

Иван: Хайде да излезем малко и после да отидем на кино.

Борис: Времето е много горещо за кино, ами да вземем влака и да отидем при чичо ми в Своге.

Иван: Мислиш ли, че той ще е в къщи?

Борис: Лея ми ще е там. Те винаги имат студена любеница и ще останем там за вечеря.

Иван: Хайде побързай тогава, качи се горе и си смени костюма, защото влакът заминава в пет часа.

Statements for Conversation

1. Времето е студено и вали сняг.
2. Нашите приятели отиват в един ресторант.
3. Чичото живее в Своге.
4. Чичото е винаги в къщи.
5. Те искат да вземат влака в два часа.

Conversation 7

Иван: Борисе, как е брат ти?

Борис: Благодаря добре е; аз получавам често писма от него.

Иван: Той е зъболекар в Америка, нали?

Борис: Да.

Иван: Женен ли е той?

Борис: Да, от две години. Жена му иска да дойде тук за лятото.

Иван: Какво прави другият ти брат?

Борис: Добре е, благодаря. Той е в кантората на чичо ми.

Иван: Ще дойда един ден у вас да ви видя.

Борис: Ела, ще се радваме много.

Statements for Conversation

1. Братът на Борис е зъболекар в Америка.
2. Борис получава писма от брат си.
3. Чичото на Борис има кантора.
4. Жената на брат му ще им дойде на гости през лятото.
5. Брат му е женен.

Conversation 8

Иван: Аз трябва да отида да купя марки от пощата. Ако обичаш, почакай ме малко!

Борис: Разбира се. Ти сам ли си в къщи?

Иван: Да, пратих жената и децата в Сливен при майка й.

Борис: Ще отидеш ли при тях по-късно?

Иван: Не, защото сега правя голяма поправка на къщата, която взехме под наем и трябва да съм тук.

Борис: Къде е къщата ви?

Иван: До пазаря. Тя е на два етажа, има градина и е много хубава.

Ела да я видиш някой ден!

Борис: Благодаря, с удоволствие.

Statements for Conversation

1. Иван отива на пощата.
 2. Иван ще отиде по-късно на курорт.
 3. Иван има своя къща.
 4. Неговата къща е на два етажа.
 5. Жена му е при леля си.
-

Unit 13

Stepping Out

theatre

театър, театри

turn aside; drop in

отбия се - отбивам се (P-I)

barbershop

бръснарница, бръснарници

Ivanka and Peter are going to the theatre with Boris. Peter drops into a barber shop on his way home.

Иванка и Петър отиват с Борис на театър. На път за в къщи Петър се отбива в една бръснарница.

Петър

haircut

подстригване

shave

бръснене

Hello. Will I have to wait for a shave and a haircut?

Добър ден. Ще трябва ли да чакам за подстригване и бръснене?

Бръснарят (the barber)

minute

мину̀та, мину̀ти

No, I'll take you in two minutes. [Please] have a seat (on that chair).

Не, след две мину̀ти ще Ви взема. Седнете на този стол, моля!

cut (the hair of)

подстрижа-подстригвам (P-I)

How do you want your haircut, sir?

Как искате да Ви подстрижа, господине?

Петър

thin out

изтъня - изтънявам (P-I)

hair

коса, коси

As usual, and thin the hair a little if [you] can.

Както обикновено и ако може изтънете малко косата.

Бръснарят

Don't you want us to wash your hair? Не искате ли да Ви измием косата?

Петър

shaving against the grain

контра

No, I don't have time for that,

Не, нямам време за това и също

and I don't want a shave against
the grain, either.

не искам контра.

(Afterwards)

(След това)

Бръснарят

ready, prepared

готов, -а

ready, here it is

готово

congratulations

честито

All done, sir ('congratulations').

Готово, честито!

Петър

Thank you. How much is it?

Мерси; колко струва?

(At home with Ivanka)

(В къщи с Иванка)

Петър

this evening

довечера

invite

поканя-поканвам (P-I)

Ivanka, don't forget that Boris has

Иванке, не забравяй, че довечера

invited us to go to the theatre

Борис ни е поканил на театър.

this evening.

amazing

чудно

ticket

билет, билети

But, [it's] amazing how he succeeded

Но чудно, как е успял да

in getting tickets.

вземе билети!

Иванка

manage to get to
office

вредя се - вреждам се (P-I)
канцелария, канцеларии

Don't you know he always gets
around, but I really think he
has a friend in the theatre
office.

Нали знаеш, че той винаги се
врежда, но мисля, че той
има приятел в канцеларията
на театъра.

Петър

see, look at

гледам (I)

What are we going to see?

Какво ще гледаме?

Иванка

play
presented
first
time

пиеса, пиеси
поставен, поставена
първи, първа
път, пъти

I don't know, but it is a new play,
presented for the first time.

Не зная, но е нова пиеса
поставена за първи път.

Петър

case
in such a case
dress oneself
formally

случай, случаи
в такъв случай
облека се-обличам се (P-I)
официално

In that case we'll have to dress
formally.

В такъв случай ще трябва да се
облечем официално.

<p>The shoes are easy; we'll take ('give') them to the shoeshine shop here on the corner this afternoon, and they'll be ready for this evening.</p>	<p>Обу̀вките са ле́сни; ще ги да́дем след обе́д в магази́на за ле́скане на обу̀вки ту́к на ъ̀гъла и ще са гото́ви за вече́рта.</p>
---	--

Иванка

<p>satisfied</p> <p>I'm very glad we're going to the theatre.</p> <p>completely</p> <p>modern</p> <p>player</p> <p>Boris was telling me that the theatre's completely modern and the players very good.</p> <p>Do you think we'll be able to understand what they say ('as they speak')?</p>	<p>доволе́н, дово́лна</p> <p>Аз съм мно́го дово́лна, че оти́ваме на теа́тър.</p> <p>съвсем</p> <p>модерен, моде́рна</p> <p>арти́ст, арти́сти</p> <p>Бори́с ми ка́зваше, че теа́търът е съвсем моде́рен и арти́стите мно́го добри́.</p> <p>Мисли́ш ли, че ще мо́жем да разбе́рем като гово́рят?</p>
--	--

Петър

<p>hope</p> <p>studying</p> <p>I hope so after all that ('so much') studying.</p> <p>among</p> <p>by the way</p> <p>dine</p> <p>early</p>	<p>надя́вам се (I)</p> <p>уче́не</p> <p>Надя́вам се след то́лкова уче́не!</p> <p>между́</p> <p>между́ друго́то</p> <p>вече́рям - навече́рям се (I-P)</p> <p>ра́но</p>
---	---

By the way, we have to eat early
as the play ('theatre') begins
at half past seven.

Между другото ние трябва да вечеряме
рано, тъй като театърът започва
в седем и половина.

Иванка

standing, on feet на крак
somewhere някъде
presentation представление, представления
get a bite хапна - хапвам (P-I)
coffee house, cafe кафене, кафенета

We'll get something somewhere on
the way before we go, and after
the performance we'll stop off in
the cafe of the Hotel Bulgaria
and we can have a bite there.

Ще вземем нещо на крак някъде
преди да отидем и след
представлението ще се отбием
в кафенето на хотел България
и може да хапнем там.

Борис купува билетите

Борис

parterre партер
Miss, three tickets for this
evening, parterre.

Госпожице, три билета за
довечера, партер.

Касиерката (the cashier, fem.)

place място, места
I have places on the first, fifth
and tenth rows.

Имам места на първи, пети и
десети ред.

Борис

center среда, среди
On the fifth near the center, please. На петия към средата, моля!

Note 13.1 Sound Changes and Alternations

Several types of sound changes and alternations have been described in earlier units. This note summarizes these and presents some new ones. An understanding of these is essential to the understanding of both noun and verb forms, but especially the latter. Some changes are quite automatic, such as the voiced-voiceless alternations. Others are restricted to certain forms and quite unpredictable, such as the vowels in *нося, донеса, донасям*. The history of this verb may be described, and the sound changes accounted for, but from the point of view of the modern language it is an unpredictable alternation.

Note 13.1.1 Phonetic Variation

The most striking variation on the phonetic level is that of the vowels. To summarize:

i e ə a u o in stressed position in all styles and in unstressed position in very formal style.
Substitution of /ə/ for /a/ in unstressed position frequent even in formal style.

ɪ ə ʉ in unstressed position in informal speech.

Final vowels are often voiceless: *жените* [ʒɪnɪt̚ɪ].

Some consonant variation found:

/r/ is voiceless before an open juncture, as at the end of a word said alone.

пример [pɪmɪr̥]

/l/ is fronted (slightly palatal) before /i e y/, back elsewhere

бели [bɛl̥] but бело [blɔ]

/h/ is voiced when in close juncture before a voiced paired consonant.

разведох ги [rəzvédɔh̥ gɪ]

Note 13.1.2 Loss

In the following instances there is loss of a vowel or consonant:

a. /y/ is lost before /i/, /e/ or another /y/. (See also Y changes below)

vídya	видя	but	vídiš	видиш
znáya	зная	but	znáeš	знаеш

b. Moveable vowel. A moveable vowel is found in the last syllable of many words. This vowel may be /e/, /i/ or /ə/. The vowel is kept 1) if the syllable is final 2) before the article /-ət/ or /-ə/ (or the ending /-ə/ after numerals) 3) if the next syllable begins with a consonant.

Compare:

došél	дошел	but	došlá	дошла
bólen	болен	but	bólna	болна
tópel	топъл	but	tóplo	топло
čuždenéc	чужденец	but	čuždenci	чужденци

c. Loss in clusters. Many roots show variation due to the loss of the middle one of three consonants. Compare:

kéšten	кѣщен	but	kéšno	кѣшно
--------	-------	-----	-------	-------

The spelling does not show the change of /štn/ to /šn/. Some other clusters which lose the middle consonant are:

stn > sn	rasté	'grow'	P	porásne
	rádosten	'happy'	f.	rádosna
skn > sn	léskam	'shine'	P	lésna
ždn > žn	núžda	'need'		núžno 'necessary'
rdc > rc	sərdéčen	'warm hearted'		sərcé 'heart'

In some cases a further change takes place:

stb > zb	góst	'guest'	gózba	'dish (of food)'
----------	------	---------	-------	------------------

With a number of words there is a difference between formal and informal speech, or variation from speaker to speaker. For example:

stk or sk artístka or artíska 'actor (fem.)' артистка

(Note that the above losses are of /t/, /d/ or /k/.)

Loss in final clusters. In informal speech many final clusters lose the second consonant:

-žd	š	dóš	'rain'	дъжд
-st	s	artís	'actor'	артист
-št	š	svéš	'candle, spark-plug'	свещ

d. Change of roots by loss

разбѣра	разбрах
взѣма	взех

Many roots have different shapes before different endings. While these changes fall into patterns, they are not otherwise predictable. For example, a root in ending in /m/ will regularly lose the /m/ in the perfective past if no vowel follows the /m/. What is unpredictable is whether the verb is of the type which has no such vowel. On the other hand, the variation of /ber/ and /br/ is before vowels.

Nevertheless, the variations in root shape vary before the same endings in the two verbs. Before present endings and imperative:

разбѣра	взѣма
разбѣри	взѣми

Before perfective past, /l/, /n/, /t/ :

разбрах	взех
разбрах	взѣл
разбран	взѣт

This pattern of variation is found in a number of verbs.

	<u>Full Form</u>		<u>Shorter Form</u>
Present	бера		
Imperfective Past	берех	Perfective Past	брах
Imperative	бери		
Imperfective 1-Form	берел	Perfective 1-Form	брах
		Past Passive Participle	бран
Verbal Noun	берене	Verbal Noun	бране

Note 13.1.3 Change of Position

Combinations of **ъ** and **р** or **л** usually alternate between **ър, ъл** and **ръ, лъ** :

ър, ъл occur before a single consonant followed by a vowel.

ръ, лъ occur before two (or more) consonants or (often but not always) a single consonant at the end of a word.

обърна	'turn'	обръщам	I
скърцам	'squeak'	скръцна	P
върна	'return'	връщам	I
гърци	'Greeks'	грък	sg.
сърбин	'Serbian'	сръбски	adj.
мълча	'be silent'	млъкна	P
дълбок	'deep'	вдлъбнат	'concave'
вързвам	'tie up'	вържа	P
първ	'first'	първи	

Note 13.1.4 Replacement

In addition to loss and change of position, a sound or sounds may be replaced by another sound or other sounds. Some of these replacements have been discussed in previous notes.

Note 13.1.4.1 /ya/ varying with /e/

The variation /ya/ ~ /e/ is on the whole conditioned by whether /i e/ or /y/ occurs in the following syllable. As there are dialects which use only /e/ in such words, and others which use only /ya/, there is some unpredictable variation in normal speech, due to dialect mixture.

Note 13.1.4.2 Voiced-Voiceless Replacements.

The dominant factor in the changes involved is voicelessness. A pause, whether after a word, phrase or sentence, is one kind of voicelessness. It may be extremely short, but it is nevertheless a pause. It is not to be confused with juncture, though the two may coincide with each other.

The other type of voicelessness is a voiceless consonant (A). A voiced paired consonant (B) may not occur next to voicelessness (A). In the case of /f v/, the /v/ is replaced by /f/ when next to (before or after) voicelessness:

в	/vəf/	'in'	B - A
какъв	/kakəf/	'what kind of'	B - A
повторя	/pɔftɔrya/	'repeat'	BA - AA
покръствам	/pokrɛstfam/	'christen'	AB - AA
отворен	/otfɔren/	'open'	AB - AA

Otherwise any B before an A or before pause is replaced by the corresponding A:

в София	/fsɔfiya/	'in Sofia'	BA - AA
братовчед	/bratɔfɔt/	'cousin'	BA - AA
боб	/bɔp/	'bean'	-B - -A

Likewise any voiceless paired consonant occurring before a voiced paired consonant (B) is replaced by the corresponding voiced consonant:

отговор	/ɔdgovor/	'answer'	AB - BB
сготвя	/zɡɔtvya/	'prepare, cook'	AB - BB

Note 13.1.4.3 Vowel Replacement in Roots.

The verb *разбера* past *разбрах*, imperfective *разбирам* illustrates how a root may change shape. These changes involve loss (see above) alternations of vowels (here /e/ - /i/) changes of consonants (as *кажа* but *казах*), insertion of consonants (as *видя* but *виждам*). The present note deals only with vowel changes. Some of these are:

1. /e/ ~ /i/

<i>влеза</i>	enter	<i>влизам</i>	I
<i>прочета</i>	read through	<i>прочитам</i>	I

The following verbs have the same vowel alternation but also involve other changes:

<i>разбера</i> past	<i>разбрах</i>	understand	<i>разбирам</i>	I
<i>взема</i> past	<i>взех</i>	take	<i>взимам</i>	I
<i>облека</i> past	<i>облекох</i>	clothe	<i>обличам</i>	I
<i>наляя</i> past	<i>налях</i>	pour (in)	<i>наливам</i>	I
<i>засмея</i> past	<i>засмях</i>	smile	<i>засмивам</i>	I

2. /o/ ~ /e/

This alternation is associated with other alternations:

/o/		/e/		/a/
<i>нося</i>	carry	<i>донеса</i>	bring	<i>донасям</i>
/o/		/e/		/e/ (see below)
<i>вoдя</i>	lead	<i>дoвeдa</i>	bring to	<i>дoвeждaм</i>

3. /o/ ~ /a/ (see also 2)

<i>дoгoвoря</i>	come to an agreement	<i>дoгoвoрям</i>	I
-----------------	----------------------	------------------	---

сложа	put, place	слагам	I
скоча	jump	скачам	I
отворя	open	отварям	I

4. /e/ ~ /a/ (see 2)

Note 13.1.4.4 Y - Replacements

мога	можеш
казам	кажеш

There are a large number of changes which can be most conveniently described by saying that they are combinations of the consonant plus a palatalizing factor. The symbol used here for this factor is Y. The changes /g/ to /ž/ and /z/ to /ž/ above are said to be /g/ plus /y/ becomes /ž/, /z/ plus /y/ becomes /ž/. The usefulness of this device is most apparent in the description of the verb (summary in Note 2.3.1). The Y changes are:

Compare:

/sY/	/š/	/pis-Ye-š/	~	/pišeš/	/písaŋ/
/tY/	> /št/	/prat-Yam/	~	/práštam/	/prátýe/
/dY/	> /žd/	/vid-Y-am/	~	/víždam/	/vídye/
/kY/	> /č/	/rek-Ye/	~	/réče/	/rékoh/
/gY/	> /ž/	/mog-Ye-š/	~	/móžeš/	/móge/
		/pot-strig-Y-e/		/potstriže/	/potstrígvem/
/sY/	> /š/				
/zY/	> /ž/	/kaz-Ye-š/	~	/kážeš/	/kázah/
/hY/	> /š/	/uh-Y-i/	~	/uší/	'ears' /uhó/ 'ear'

Note 13.1.4.5 I, E Replacements

Some consonants are replaced by others before the masculine plural endings /i/, /e/ and the imperative endings /i/, /ete/.

Compare:

/k/ > /c/	recí	recéte	from	rek-	rékoh
/g/ > /z/	nozí	or nozé	from	nog-	nogá
/h/ > /s/	vlási		sing.	vláh	'Macedo-Rumanian'

These vowels may conveniently be referred to as /I/ and /E/. This is particularly useful to distinguish the plural ending which is accompanied by the change from that which is not:

siromáh	plus	pl. /I/	siromási	'poor person'
blág	plus	pl. /i/	blági	'good, kind'

Note 13.2 Verbal Nouns in /-ne/.

Ще трябва ли да чакам за подстригване и бръснене?	Will it be necessary for me to wait for a haircut and a shave?
Не е нужно никакво официално обличане.	No special dress(ing) is necessary.
Ще ги дадем след обед в магазина за лъскане на обувки.	We'll give them to the shoe shining shop this afternoon.
Надявам се след толкова учене.	I hope so after such studying.

The ending /-ne/ forms verbal nouns from imperfective verbs. These indicate the doing of the action 'to cut hair' - 'hair cutting', 'to shave' - 'shaving', 'to clothe' - 'clothing', 'to shine' - 'shining', 'to study' - 'studying'. The plural is in /-ta/ : /yadeneta/. Examples are:

бръснене	даване	подстригване	свършване
бутане	лъскане	показване	учене
довиждане	обличане	пращане	хранене
говорене	обръщане	преглеждане	чакане
гонене	пиене	разбиране	ядене

Note 13.3 Nouns in /-nie/.

След представлението ще се отбием в кафенето на хотел България.	After the performance we'll stop off in the coffee shop of the Hotel Bulgaria.
---	--

The ending /-nie/ also forms nouns from verbs but it cannot be used, like /-ne/, to form a verbal noun from any imperfective verb. It is, rather, only one of many suffixes which form nouns. See Note 27.2.2.3.

Note 13.4 Formulae: Честито!

Готово, честито!	All done, sir! (ready, congratulations!)
------------------	--

The word /čestito/ is difficult to translate because there is no English equivalent. It is a formula, said on the occasion of one's having something new, or of one's just having had something done. For example, it is said to anyone who is known to be wearing something new or to someone who has just had a haircut or a bath. /čestit/ is also used as an adjective.

The answer to the formula of well-wishing is a thank you, such as /mersi/.

Note 13.5 Verbs: New Verbs (See GD)

Grammatical Drill

GD 13.2 Verbal Nouns in /-ne/

<u>Отиването</u> до Русе ми струваше сто лева.	В осем часа става <u>затваряне</u> на всички магазини.
<u>Оставането</u> му още няколко дни там не хареса на жена му.	Излезохме преди <u>свършване</u> на представлението.
Ние оставихме <u>разглеждането</u> на музея за утре.	Какво мислите за неговото <u>заминаване</u> ?
<u>Развеждането</u> из града ни хареса.	<u>Взимането</u> на пари от къщи не ми харесва.
Във всяка работа трябва <u>разбиране</u> .	Много <u>лежане</u> не е добро.
<u>Ставането</u> сутрин не е приятно.	Ние имахме много приятно <u>пътуване</u> .

Ако тръгнем късно от къщи и бързането няма да ни помогне.

Говоренето в кино не е добро нещо.

Аз влезох преди започване на пиесата.

Иван ще Ви даде хляб и без молене.

Деца, пиенето на вино не е добро нещо.

Отсядането в този хотел ми струваше много пари.

Ние отидохме на гарата преди пристигането на влака.

Аз не видях спирането на колата.

Знаене на уроците е добро нещо.

Адвокатът каза: "Всяко питане струва пари!"

Сменяне на влака става във Варна. Оправяне на времето стана бързо.

Оздравяването е приятно нещо.

Освобождаването на България стана преди осемдесет години.

Преместването ни в друга къща стана с камион.

Бутането на колата продължи десет минути.

Закъсняване в училище също не е добро нещо.

Помагането на Петър ми струваше пет долара.

Ние пристигнахме преди почване на киното.

От тук не може да става пращане на колети.

Работенето до късно не е добро нещо.

Следването в университета не е лесно.

Ученето с нея е приятно.

Къщата не е добра за живеене.

Не обичам заповядване.

Играенето в снега е хубаво нещо.

Изгръването на слънцето става в шест часа.

Качване багаж на десетия етаж не е лесно.

Отварянето на банката става в девет часа сутринта.

Спадането на температурата му показва, че той оздравява.

Не беше лесно донасянето на багажа от там до тук.

Хазайките обичат предплащане на наема.

Храненето на децата започва в един часа.

Даване колата на други не е добро нещо.

Обръщането на колата започна след като наливането на бензин свърши.

Преглеждането на мотора продължи един час.

Не обичам приближаването на деца до колата ми.

Деца, гоненето из дъжда не е хубаво.

Ходенето из градината е забранено. *forbidden*

Ядене в киното е забранено.

Влизане и излизане през време на представлението е забранено.

В този магазин става купуване и продаване на костюми.

Аз чакам за подстригване и бръснене.

Изтъняването на косата не струва нищо.

Обличането на артистите стана бързо.

Слагането дрехи на масата не е хубаво нещо.

Тя е прочута с услужването си.

От там няма връщане.

Ние взехме два билета отиване и връщане.

Писането на писма е хубаво нещо, но получаване на писма е още по-хубаво.

Още не сме готови за заминаване.

Борис остави ученето и отиде да работи.

Иванчо не обича миене на ръцете.

При зъболекаря има винаги много чакане.

Имам още едно плащане в банката.

Преди заминаване Иван се обърна към приятелите си и им каза до-виждане.

GD 13.3 Nouns in /-nie/.

Влакът пристигна с голямо закъснение.

В неделя ще видим продължението на това представление.

Деца, знанието е хубаво нещо.

Христо Ботев е живял преди Освобождението на България.

GD 13.4 Formulae: Честито!

"Честито!" каза бръснарят на Петър след подстригването.

"Честито нов костюм!" каза Борис на приятеля си.

"Честити нови обувки!"

"Благодаря", каза Петър и стана от стола.

"Мерси", бе отговорът на приятеля му.

Вие имате нова кола; честито!

GD 13.5 Verbs: New Verbs

Imperfective only

надявам се

а. Надявам се да Ви видя скоро.

Надявате ли се да заминете скоро за България?

Надяваме се да заминем до един месец.

Децата се надяват да отидат на екскурзия.

Иван не се надява да я види повече.

в. Ние се надявахме да видим по-голям град.

Борисе, какво се надяваше да видиш във Варна?

Аз се надявах да видя един хубав музей, а тя се надяваше да види хубав театър.

с. Мария се надявала, че той ще ѝ услужи с колата си.

Иван се надявал, че тя ще му плати.

Те се надявали да получат нещо, ако отидат там.

Imperative

Не се надявай да ти услужат!

Не се надявайте много на него!

Нека той не се надява, че ще го поканят.

Imperfective - Perfective Verbs:

Вечерям (навечерям се)

а. Ние вечеряме обикновено в
шест часа.

Кога вечеряте Вие?

Аз вечерям по-рано.

Децата вечерят с нас.

Тя вечеря в трапезарията.

- в. Попов вечеряше, когато гостите дойдоха. Къде вечеряхте тази вечер?
Ние вечеряхме на ресторант.
- с. Мария вечеряла и отишла на кино. Децата вечеряли супа и гювеч.
Борис не вечерял нищо.
- а. Аз ще вечерям в къщи. Ще се навечерям и ще дойда.
Искате ли да вечеряте с мен? Не, ние ще вечеряме в къщи.
Вие трябва да се навечеряте бързо, ако искате да отидете на кино. След като се навечерят, нека дойдат в къщи.
- в. Тя вечеря с родителите си. Ние се навечеряхме към осем часа.
Кога вечеряхте? Ние вечеряхме към осем часа.
Децата вечеряха ли? Да, те вечеряха преди малко.
- с. Тя вечеряла и отишла на кино. Мария се навечеряла рано.
Ако си вечерял, ела с мен! Ако си се навечерял, ела с мен!

гледам (погледам)

- а. Какво гледате? Ние гледаме как децата играят.
Децата гледат баща си. Иван гледа, но не вижда.
- в. Ние гледахме как децата играят, когато той влезе. Аз гледах храма, когато те ме видяха.
- с. Иван е гледал няколко пъти това кино. Вярно ли е, че тя гледала чужденеца, когато сте я видяли?
- а. Обичам да гледам, как снегът вали. Защо не погледате как децата играят?
Утре ще гледаме една нова пиеса. Децата не трябва да гледат такива неща!

- в. Вчера гледахме едно хубаво представление. Аз гледах два пъти пиесата.
И той гледа представлението. Жената погледа как играят децата и си отиде.
- с. Аз съм гледал много български пиеси. Децата са гледали това представление.

Imperative

- Борисе, гледай тази пиеса и няма да съжаляваш. Не я гледай, не е хубава!
- Гледайте да сте на време за представлението! Децата, гледайте да резберете всичко!
- Гледайте децата да не излизат на пътя. Не гледайте другите, но гледайте пред себе си!

каня (поканя)

- а. Аз Ви каня да ми дойдете на гости. Защо каните Попов на гости?
Тя кани само приятели. Ние го каним, защото той е приятел на сина ни.
- в. По-преди тя канеше много гости. До скоро те ме канеха често.
- с. Аз чух, че той канел всяка седмица гости. Вярно ли е, че те Ви канели често у тях?
- а. Утре ще поканя няколко приятели на гости. Аз обичам да каня гости в къщи.
Ще ги поканим, след като те ни поканят. Защо не поканите Иванов и жена му?
- в. Поканихте ли Попов на кино? Поканихме го вчера.
Защо не ги покани, след като те те поканиха? Аз ги каних няколко пъти, но те не искаха да дойдат.
Иванка ни кани два пъти да отидем с нея. Мария ни покани да отидем с нея.

с. Защо сте поканили тези гости? Поканил съм ги, защото са мои приятели.

Аз не съм ги канил, тя ги е канила, Попов и жена му са ме поканили на вечеря.

Past Passive Participle

Ако тя е поканена и той трябва да е поканен. Много гости са поканени у тях.

Аз съм поканен на гости за тази вечер. Ние бяхме поканени, но не отидохме.

Imperative

Кани по-малко гости и ще си канен по-малко! Не кани много гости за утре!
 Не канете такива гости! Канете само приятели и другари на гости!
 Покани Иванов на обяд! Не го кани сега! Жена му е болна.
 Поканете всички приятели! Не канете още никого!

чакам (почакам)

а. Защо чакате на този ъгъл? Аз чакам брат си да излезе от кантората.
 Ние чакаме да ни кажат, кога заминава влакът. Жената чака детето си.

в. Когато го видяхме, той още чакаше. Децата ни чакаха на гарата.

с. Всички чакали, само тя не чакала. Иван чакал един час на ъгъла и си отишел.

а. Защо не чакате още? Защо не почакайте още малко?
 Ще чакам докато дойде. Ще почакам още десет минути.
 Елена не иска да чака. Елена не иска да го почака.

в. Борис чака цели два часа. Борис почака малко и си отиде.
 Ние чакахме с него. Ние почакахме с него.

Imperative

Иване, чакай да ти кажа нещо!	Ако искаш, не чакай!
Деца, чакайте! Къде отивате?	Не ни чакайте! Няма да дойдем.
Почакайте ме малко! Аз ще съм тук след няколко минути.	Не ме чакайте! Аз имам много работа.

вредя се - вреждам се

а. Иван винаги се врежда за билети. Аз не се вреждам лесно.	Децата се вреждат лесно. Жена ми се врежда всеки ден да вземе месо и други работи.
в. Сега аз се вреждам за билети, но по-рано той се вреждаше.	До вчера те се вреждаха да вземат нещо за ядене, но днес ние се вреждаме.
с. Вярно ли е, че тя се вреждала лесно за всичко?	Аз чух, че той се лесно вреждал за билети.
а. Защо не се вредите да вземете билети? Ние не можем да се вредим от него.	Аз ще се вредя лесно за билети, защото чичо ми работи там. Никой от нас не можа да се вреди да вземе билети.
в. Борис се вреди лесно и можа да замине. Защо не се вредихте и Вие?	Аз се вредих преди него за билети. Всички се вредиха да вземат по нещо.
с. Жена ми се вредила да вземе билети за всички.	Чужденецът бързо се вредил и получил добра работа.

изгладя - (изглаждам) гладя

а. Мария, какво правиш? Вие гладите ли често?	Изглаждам/ гладя дрехите на мъжа ми. Аз гладя, когато и тя глади.
--	--

- в. Какво гладехте, когато Ви видях?
Иванка гладеше два пъти на ден ризите на мъжа си.
- Аз гладех костюма си.
Когато бяхме във Варна, той никога не гладеше дрехите си.
- с. Говори се, че тя гладела много често.
- Вярно ли е, че сте гладели често?
- а. Утре ще гладя.
Ако тя глади, защо не изглади и моите дрехи?
- Ще изгладя всички ризи на мъжа си.
Защо не изгладите дрехите си?
- в. Вчера гладих много.
Изгладихте ли костюма ми?
Хазайката глади цял ден.
- Изгладих всички ризи на мъжа си.
Жената го изглади преди малко.
За един час изгладихме всички ризи.
- с. Жена ми е гладила много и сега е изморена.
- Защо не сте изгладили ризата ми?
Защото никой не е гладил днес.

Past Passive Participle

- Госпожо, дрехите са изгладени. Костюмът ми изгладен ли е?
Всичко е изгладено много хубаво. Не, той още не е изгладен.

Imperative

- Иванке, глади бързо, защото нямаме време. Не глади сега! Глади след това!
Изгладете ми костюма за тази вечер! Не го гладете сега! Изгладете го утре!

ИЗТЪНЯ - ИЗТЪНЯВАМ

- а. Бръснарят винаги изтънява косата ми.
- в. Иван ми изтъняваше косата, когато Петър влезе.
- с. Аз съм му изтънявал косата няколко пъти.
- а. Ще изтъните ли косата ми? Ще Ви я изтъним с удоволствие.
Да, ще Ви я изтъня. Не, няма да Ви я изтъним.

- в. Защо изтънихте косата ми? Изтъних я, защото трябваше.
 с. Бръснарят изтънил косата му за пет минути. Изтънили му косата и му казали, че е готово.

Imperative

- Изтъни косата ми! Не я изтънявай!
 Изтънете косата ми, моля! Не изтънявайте косата ми!

облека се - обличам се

- а. За къде се обличате? Обличаме се, защото ще ходим на гости.
 Обличам се, защото ще ходя на театър. Жена му се облича много хубаво.
 в. Когато го оставихме, той се обличаше. Ние се обличахме, когато гостите пристигнаха.
 с. Вярно ли е, че той се обличал всеки ден така? Артистите още се обличали, когато представлението почнало.
 а. Ще се облечете ли хубаво днес? Да, днес ще се облека в хубав кафяв костюм.
 Защо не се облечеш по-добре? Децата ще се облекат в новите си дрехи.
 Аз нямам хубави дрехи, за да се облека по-добре.
 в. Аз се облекох за пет минути. Но те се облекоха след мен.
 Кога се облекохте вие? Ние се облекохме след Вас.
 с. Облекла се бързо и излезла. Облекли се и отишли на кино.

Past Passive Participle

- Иван е облечен и не може да чака. Гостите бяха облечени добре, но тя беше облечена най-добре.
 Деца облечени ли сте? Не, още не сме облечени.

Imperative

- Облечи се и ела с нас! Не се обличай още! Рано е за кино.
 Облечете се добре, защото навън е студено. Не се обличайте още! Имаме време за кино.

отбия се - отбивам се

- а. Ние се отбиваме всеки ден при него в кантората. Вие отбивате ли се при него?
Тя никога не се отбива от пътя си. Да, и аз се отбивам при него, когато се връщам от работа.
- в. До вчера той се отбиваше всеки ден при мен, или аз се отбивах при него. Ние се отбивахме два пъти да прием нещо.
- с. Вярно ли е, че той се отбивал често да пие нещо? Жена Ви се е отбивала днес при жена ми.
- а. Хайде да се отбием в този ресторант! Защо не се отбиете някой ден в кантората?
Утре от работа ще се отбия да купя това. Тя ще се отбие да си купи нещо.
- в. Ние се отбихме да видим Мария. Те се отбиха в един ресторант на чаша вино. Аз се отбих да му кажа нещо, но тя не се отби. Защо не се отбихте да ме видите?
- с. Те се отбили в магазина и купили палтото. Тя се отбила да го попита нещо. Децата не се отбили от пътя си.

Imperative

- Отбий се и ми купи шапка! Не се отбивай сега! Отбий се утре!
Отбийте се да видите болния! Не се отбивайте при него! Той не е в къщи.

подстрижа - подстригвам

- а. Той ме подстригва всяка седмица.
- в. Бръснарят ме подстригваше, когато тя влезе в стаята.
- с. Вижда се, че жена му го е подстригвала.
- а. Борис ще ме подстриже. Утре ще подстрижат децата.

- в. Иван ме подстрига добре. Вчера в училище подстригаха децата.
 с. Жената го подстригала за няколко минути. Бръснарят не подстригал всички, защото нямал време.

Past Passive Participle

Вие сте подстриган много добре и децата са подстригани добре.

Imperative

Подстрижете ме високо! Не ме подстригвайте така високо!

сложя - слагам

- а. Какво слагате на масата? Аз слагам чинийте на масата.
 Тя слага ножовете на масата. Децата слагат палтата си за да излезат.
 в. Баба слагаше чинийте на масата, когато ние пристигнахме. Артистите слагаха костюмите си, когато тя влезе.
 с. Аз още не съм слагал шапка. Тя е слагала много шапки.
 а. Ние ще сложим масата в ъгъла. Защо не я сложите тук?
 Иванчо не иска да сложи шапката си. Ще я сложа до леглото.
 в. Къде сложихте палтото ми? Ние го сложихме на леглото.
 Аз сложих шапката Ви на стола. Гостите сложиха шапките си и излезоха.
 с. Децата сложили чинийте си на масата. Иван сложил палтото си.
 Тя сложила само шапката си.

Past Passive Participle

Деца, чинийте са сложени на масата. Къде е сложен ножът, че не го виждам?

Imperative

Деца, сложете палтата си! Не слагайте ръцете си на масата!
 Иванчо, сложи си шапката и да тръгнем! Не я слагай още! Още не сме тръгнали.

успея - успявам

- а. Аз успявам винаги в работата си. Тя винаги успява да вземе билети.
- в. ---
- с. Мария е успявала няколко пъти да вземе добри билети.
- а. Ако успея да взема билети, ще отидем на кино. Защо да не успеете?
Тя успее ли и той ще успее. За да успеем, ние трябва да работим много.
- в. Тя успя да замине, но аз не успях, защото закъснях за влака. Децата успяха да отидат на кино.
Ние успяхме да отидем на време.
- с. Те не успяха да тръгнат с този влак. Тя успяла да се обади в къщи.
Той не успял да разгледа храма.

хапна - хапвам

- а. Аз винаги хапвам нещо преди да отида на кино.
- в. ---
- с. ---
- а. Ще хапнем нещо на крак преди да отидем на кино. Ако хапна сега, няма да мога да ям на вечеря.
- в. Ние хапнахме малко и пихме по чаша бира. Какво хапнахте Вие?
Всички хапнаха по нещо. Аз хапнах малко от месото и това беше всичко.
- с. Те хапнаха бързо и отишли на кино. Тя не хапнала нищо цял ден.

Imperative

Борисе, хапни от месото!
Много е хубаво.

Хапнете (си) повече от десерта!
Баба го е правила.

Listening InИванка и Петър.

- П. Иванке, взех една съвсем модерна мебелирана стая с баня.
- И. Много хубаво. Как успя?
- П. Бях в канцеларията на театъра с Борис, когато ми казаха, че
един от артистите заминавал за Париж.
- Отидохме с Борис да го видим.
- Той тъкмо се обличаше да отиде на новата пиеса в театъра.
*Симпатичен мъж, който изглеждаше много добре в официално
облекло - смокинг, черна връзка и лъснати обувки.
just (now)
having a pleasant personality
- И. Кажи ми нещо за стаята!
- П. Борис го помолил да я даде на нас, докато е в Париж.
- И. В такъв случай ще трябва да кажем на хазайката тук.
- П. Хазайката там ще ни глади дрехите и ще ни лъска обувките.
- И. Тя говори ли английски?
- П. Не, но аз се надявам, че ти след толкова учене ще можеш
да разбираш български.
- И. Много съм доволна.
- Хайде да хапнем нещо на крак и да излезем да вземем билети
за кино.
- П. Кога започва първото представление?
- И. В осем часа, но преди това искам да се отбия да купя месо.
- П. Между другото, поканих Борис на вечеря за утре.

Stresses will be marked completely only in the Basic Sentences from Unit 13
on. Elsewhere only those stresses which may cause difficulty will be given.

Reading Selection

Четиво

Иван и Петър отиват в София

Иван и Петър не са ходили до сега в София. Те още не познават града. Те живеят с тяхните родители в едно малко село в средата на Стара планина. За тях пътят до София не е лесен. Шосето не е близо, а и без това трябва да се ходи пеш до като се излезе на пътя за гарата. От там главното шосе и гарата са близо. Те са чували, че в града имало високи здания, хубави черкви със златни куполи, павирани улици, театри, големи магазини където се намира всичко, ресторанти и хотели, много автомобили, градини където се правят разходки през лятото, когато става много горещо, но не са имали случай да видят сами всички тези хубави работи. Затова те решиха да помоят баща си да ги вземе със себе си някой път, когато отива в града. Когато чу какво искат, баща им се съгласи с удоволствие, защото и той мислеше, че беше вече време и за тях да видят и познават града.

И така една вечер баща им им каза: "Е, тогава утре тръгваме за София. Дано имаме хубаво време!"

/Следва/

Нови думи

близо	near, close	реша (P) решавам (I)	decide
вече	already	село	village
главен главна	main, chief	села	
намеря (P) намирам (I)	find	съглася се (P) съгласявам се (I)	agree, consent
пеш	on foot	улица улици	street

Questions

1. Къде не са ходили до сега Иван и Петър?
2. Какво не познават те?
3. Къде живеят Иван и Петър?
4. С кого живеят те там?
5. Къде е селото на Иван и Петър?
6. Какъв е пътят за тях до София?
7. Защо пътят до София за тях не е лесен?
8. Какво са чували те за града?
9. Какви са зданията в града?
10. Улиците в града павирани ли са?
11. Какво се намира в големите магазини на града?
12. Има ли много автомобили в града?
13. Кога се правят разходки из градините?
14. Иван и Петър имали ли са случай да видят сами всички тези хубави работи?
15. Какво решиха Иван и Петър?
16. Баща им съгласи ли се да ги вземе със себе си?
17. Защо се съгласи баща им да ги вземе със себе си?
18. Кога им каза баща им, че ще тръгнат за София?
19. Кога тръгват те за София?
20. На какво се надява баща им?

Unit 14

Discussing the Play

Ivanka, Peter and Boris in the Café
Bulgaria after the theatre.

Иванка, Петър и Борис - в кафене
България след театъра.

Борис

ice cream

сладолед

sandwich

сандвич, сандвичи

Ivanka, Peter, what will you have -
coffee, ice cream, or sandwiches?

Иванке, Петре, какво ще вземете,
кафе, сладолед или сандвичи?

Иванка

I'd like ice cream.

Аз бих искала сладолед.

Петър

solid

солиден, солидна

I'll take something a little more
solid - a cheese sandwich.

Аз бих взел нещо по-солидно,
един сандвич със сирене.

Иванка

idea

идея, идеи

take to

заведа - завеждам

wonderful, excellent

отличен, отлична

It was a wonderful idea of yours to
take us to the theatre, Boris.

Борисе, твоята идея да ни заведеш
на театър беше отлична.

Петър

is worth

заслужава

Yes, the theatre's worth seeing,
and the play, too.

Да, театърът заслужава да се
види и пиесата също.

Иванка

beautifully

хубаво

Their acting was superb ('they
played very beautifully').

Много хубаво играха.

Tell me something about the actors.	Кажѝ ми нѐщо за артѝстите!
study	у̀ча (I)
abroad, in foreign countries	в чу̀жбина
Where did they study, here or abroad?	Къ̀де са у̀чили, ту̀к или в чу̀жбина?
	Борис
guest role	га̀строл, га̀стро̀ли
Most of them finished [their training] here, and were abroad in guest roles later.	По̀вечѐто от тях са свѝршили ту̀к и по̀сле са би́ли в чу̀жбина на га̀стро̀ли.
proud (of: с)	го̀рд, го̀рда
drama	дра̀ма, дра̀ми
We're very proud of our drama.	Ни́е смѐ мно̀го го̀рди с на̀шата дра̀ма.
	Иванка
You're right.	Има̀те пра̀во.
heroine	гѐройня, гѐройни
The heroine of the play was more than perfect.	Гѐройня̀та в пѝесата бѐше по̀вечѐ от отлѝчна.
acting, play	игра̀, игрѝ
She gave such a good performance!	Да̀де та̀кава ху̀бава игра̀!
	Петър
Boris, what's her name?	Борисѐ, как се ка̀зва тя̀?
	Борис
Yordanova.	Йорда̀нова.
hero	гѐро̀й, гѐро̀и
And how did you like Dimov, the hero?	А как̀ ви ха̀рѐса Дѝмов, гѐро̀ят?

Иванка

diction	дикция
Very good, and what wonderful diction he has.	Много добър и има много хубава дикция.
word	дума, думи
I understood every word he said.	Аз разбрах всяка дума, която каза.

Петър

cast	състав, състави
sustain, endure, present	издържа - издържам (P-I)
exception	изключение, изключения
scene	картина, картини
act	действие, действия
appear	явя се - явявам се (P-I)
The cast presented the entire play [very] well with the exception of the second scene of the first act, where the hero's father appeared.	Съставът издържа добре цялата пиеса с изключение на втората картина на първото действие, където се яви бащата на героя.
rather, somewhat	доста
artificially	изкуствено
I think that he acted rather artificially.	Аз мисля, че той игра доста изкуствено.

Борис

Yes, that's true.	Да, вярно е.
role	роля, роли
And that role wasn't [meant] for him.	И тази роля не беше за него.
know	познавам (I)

I'm well acquainted with his acting. Аз познавам добре играта му.
 type тип
 He's very good actor for certain Отличен артист е за някой тип
 (types of) roles but not for all. роли, но не за всички.
 sure сигурен, сигурна
 criticism критика
 newspaper вестник, вестници
 find намеря - намирам (P-I)
 I'm sure the newspaper review will Сигурен съм, че критиката във
 say the same thing вестника ще намери същото нещо.
 And how did you like the theatre? А как ви хареса театърът?

Петър

modern модерен, модерна
 stage сцена, сцени
 [It's] very nice and the stage is Много хубав и сцената е много
 very modern. модерна.
 change смяна, смени
 smooth гладък, гладка
 The change of scenes was fast and Смяната на картините беше бърза
 smooth. и гладка.

Иванка

stage setting постановка
 I liked the stage setting. Аз много харесах постановката.

Борис

opera опера, опери
 ballet балет
 I'll have to take you to the opera Аз трябва да ви заведа на опера
 or ballet. или балет.

art	изкуство
decorator	декоратор, декоратори
Then you'll see the artistry of our decorators.	Тoгaвa щe видитe изкуството на нашите декоратори.
They're very good.	Много са добри.
	Иванка
Yes, we must go more often.	Да, ние трябва да ходим по-често.
	Петър
Thank you very much, Boris.	Борисе, много ти благодарим.
repeat	повторя-повтарям (P-I)
It was a wonderful idea and we'll it again as soon as possible.	Беше чудесна идея и ще я повторим в най-скоро време.
try, make an attempt	опитам - опитвам (P-I)
(Boris tries to get tickets again.)	(Борис се опитва да получи пак билети.)
	Борис
balcony	балкон, балкони
Two tickets on the balcony, please.	Два билета на балкона, моля.
	Касиерката
I have two seats at the end of the seventh row.	Имам две места в края на седмия ред.
	Борис
relation, dependence	зависимост (f.)
How are the seats in regard to the stage?	Как са местата в зависимост от сцената?
	Касиерката
The seats are rather toward the corner.	Местата са доста на ъгъл.
	Борис
Then I won't take them.	Тoгaвa нямa да ги взема.

Note 14.1 Verb: Compounds with /l/ participle.

Note 14.1.1 The Perfect

The /l/ participle and its use for indefinite past and hearsay was discussed in Note 4.2.4. Note the alternation in the Basic Sentences of this unit between use of the perfect (/sam, sa/, etc. plus the /l/ participle) and the past tenses (perfective or imperfective). When speaking of where the actors had studied and played before, the perfect is used, as it is indefinite past. In speaking of the performance just witnessed, the straight past tenses are used. For example:

Къде са учили?	Повечето от тях са свършили тук и после са били в чужбина на гастроли.
----------------	--

but Героинята в пиесата беше повече от отлична. Даде такава хубава игра.

The answer to 'Where did they study?' could have used the /l/ participle alone, indicating hearsay:

Аз чух / Говорят, че повечето от тях свършили тук и после били в чужбина на гастроли.

The perfect corresponds to the English perfect in the first and second persons but has the meaning of an indefinite past in the third person:

Аз съм отишел	I've gone
ти си отишел	you've gone
той е отишел	he went (at some indefinite time in the past)
тя е отишла	she went (at some indefinite time)
ние сме отишли	we've gone
вие сте отишли	you've gone
те са отишли	they've gone (at some indefinite time)

As the participle agrees with the subject, other forms are possible, such as:

Аз съм отишла	I've gone (woman speaking)
---------------	----------------------------

Combinations of verb forms followed by /da/ and the perfect, such as

/щях да съм отишел/ are not considered compounds but clauses introduced by /da/. See Note 15.1.

Note 14.1.2 The Future Perfect.

The perfect may follow /šte/:

Те ще са учили	They will have studied
Повечето от тях ще са свършили тук.	Most of them will have finished here.

This combination corresponds to the English future perfect:

Аз ще съм отишел	I shall have gone
ти ще си отишел	you will have gone
той ще е отишел	he will have gone
тя ще е отишла	she will have gone
ние ще сме отишли	we shall have gone
вие ще сте отишли	you will have gone
те ще са отишли	they will have gone

Note 14.1.3 The Pluperfect.

The past tense of the verb 'to be' plus the /l/ participle yields the pluperfect:

Аз бях отишел	I had gone
ти беше отишел	you had gone
той беше отишел	he had gone
тя беше отишла	she had gone
ние бяхме отишли	we had gone
вие бяхте отишли	you had gone
те бяха отишли	they had gone

Note 14.1.4 Conditional.

Аз бих искала сладолед.	I'd like ice cream.
Аз бих взел нещо по-солидно.	I'd take something a little more solid.

The term 'conditional' is applied to a special form of the verb 'to be':

бих	I would	бихме	we would
би	you would	бихте	you would
би	he, she, it would	биха	they would

The translation may also be 'might be'. These in combination with the /1/ participle give a construction with meanings such as 'I would like', 'I might take' (above equal to 'I'd like'), etc. This construction is also referred to as the 'conditional'. The use of these in 'conditional' ('if') clauses is discussed in Note 15.1.

Аз бих отишъл	I might / would go
ти би отишъл	you might / would go
той би отишъл	he might / would go
тя би отишла	she might / would go
ние бихме отишли	we might / would go
вие бихте отишли	you might / would go
те биха отишли	they might / would go

Depending on the context, these forms may also be translated 'I might have gone', 'I would have gone', etc.

Note 14.2 Verb: Use of Prepositions with Verbs.

а. Влакът спира в София.

Ние я пратихме на зъболекар.

Хайде да отидем да я вземем от зъболекаря.

Запознайте се с чичо Петър.

Продавам го на Вас без печалба.

Пиесата е поставена за първи път.

в. Аз благодарих на чиновника за това, което ми каза.

Пристигнахме с влака.

Искате ли да отидем на кратка разходка?

Баща ми отиде при шивача.

Днес ще ни дойде на гости син ми Стоян със семейството си.
Нуждаете ли се от нещо друго?

The examples under a) show prepositions which correlate very well with the English equivalents: 'in Sofia', 'to the dentist', 'from the dentist', 'with Uncle Peter', 'to you ... without profit', 'for [the] first time'.

The examples under b) show the use of prepositions with verbs where literal translations are more difficult: 'I thanked (to) the employee', 'we arrived by ('with') train', 'for ('to') a short walk', 'to ('at') the tailor's', 'as ('to') guests'.

It is important to learn the usage of the prepositions in connection with a given verb. The list below gives verbs which have occurred and some of the prepositions which may be used with them. Some of the English equivalents are transparent; others must be learned. In many cases Bulgarian uses a preposition where English has none (/blagodaryé na-/ 'I thank - '); the reverse may also occur.

благодаря на	thank
боя се от	be afraid of
бързам за	hurry to
гледам към	look towards, at
с	look with
през	look through
за	look for
от	look out of
на (там)	look over there
зная за	know about
от	know from
искам от	ask - for
мисля за	think of

моля се на	beg, pray to
надявам се на	put hope in
нуждая се от	have need of
обадя се на	let - know
на - с	let - know by -
на - по	let - know by -
покажа на	show
към	point towards
поканя на	invite - to
помагам на	help
предплатя на	pay - in advance
радвам се на	take pleasure in, enjoy
разбирам се с	have a mutual understanding
услуга на	do a favor to -
на - с	do a favor to - by -
	do a favor to - with -

Note 14.3 Verbs: New Verbs (See GD)

Grammatical Drill

GD 14.1 /l/ Participle

Review of /l/ participle as hearsay.

Децата заминали с влак.	Всички отишли на черква.
Никой не се върнал от там.	Когато тя пристигнала, Петър бил бутнал колата в гаража.
Мъжът бил дал вече парите на някого, когато го видяли.	Децата играели пред къщата и се гонели един други.
Аз чух, че Борис давал уроци по български.	Вярно ли е, че Петър дал пари на Борис?

Когато тя дошла, всички били излезли.	Донесли месото и го сложили на масата.
Ако не валияло дъжд, те щели да отидат на разходка.	Гостите влезли в къщи, защото щяло да вали дъжд.
Иван щял да даде пари на Петър, ако не бил чул, че Петър говорел не добри неща за него.	Борис отишел на гарата, защото щял да заминава, но влакът бил заминал и той се върнал в къщи.
Мария щяла да забрави, че гости ѝ идвали.	

GD 14.1.1 The perfect

Борис ни е поканил на театър.	Отдавна не сме му писали писмо.
Защо не сте заминали?	Ние сме яли вече.
Някой е взел дрехите от стола.	Мен ме е болял много пъти зъб.
Изглежда, че тук е валияло дъжд.	Елате! Ние сме вечеряли вече.
Децата още не са се върнали от кино.	Аз съм гледал това представление.
На тях са дали парите, не на вас.	Елена е говорила със жена ми.
Някой е забравил книгата си.	Иванов и жена му са живяли на тази улица.
Още не са занесли багажа на гарата.	Аз съм закъснявал много пъти за работа, но тя е закъснявала повече от мен.
Защо са затворили ресторанта?	Никой не е знаел, че тя е болна.
Иванчо е играл на снега и сега е болен.	Хазайката още не е изгладила дрехите ни.
Хайде, ставайте! Слънцето е изгряло отдавна.	Деца, измили ли сте ръцете си?
Никой нищо не ми е казал.	Защо не сте изпратили нещата ѝ?
Ако тя ти е предложила вино, защо не си взел?	На Петър са прегледали колата и са намерили, че не е в ред.
Аз никога не съм пил вино.	Жена ми е следвала медицина, но не е свършила.

GD. 14.1.2 The Future Perfect

Ако дойдете по-късно, той ще е заминал.	Ние ще сме яли, когато дойдете.
Ако не ме намерите в къщи, аз ще съм отишел вече при Петър.	Когато ги видите, те ще са научили вече уроците си.
Ако дойдете в два часа, ние ще сме яли вече.	Когато пристигнете в София, ние ще сме заминали за Варна.
Когато се върнете, аз ще съм научил вече урока си.	Ако не я намерите в къщи, тя ще е излезла да види майка си.
Когато тя дойде, механикът ще е прегледал вече колата.	Когато отидем в къщи, те ще са се върнали вече от кино.
Когато го видите, той ще е написал вече писмото.	°Страхувам се, че когато ние пристигнем, тя ще е тръгнала вече. <i>'m afraid</i>

Translation Drill

Translate the following sentences:

- 1) If you come at 5 o'clock, I'll have already written the letter.
- 2) When we return home, Peter will have (already) seen the performance.
- 3) If you see them after 12 o'clock, they will have already eaten.
- 4) If you arrive there earlier, she will not have gotten ('come')
back yet.
- 5) When you speak to them, they will have already received the money.
- 6) If we come at 6 o'clock, our son will have learned his lessons.
- 7) If we go to [see] them now, they will have gone out.
- 8) When they arrive at the railroad station, the train will have
already left.

GD 14.1.3 The pluperfect

Аз бях получил писмото, когато той пристигна.

Елена беше решила да заминава за Америка, но не знаей какво стана и тя остана тук.

Когато брат му влезе в стаята, Петър беше повторил урока няколко пъти.

Ние отидохме на театър, защото мъжът ми беше успял да вземе няколко дни преди това билети.

След като бяха чакали цели два часа, те си отидоха.

Ние отидохме на гарата, когато влакът беше заминал.

Когато той ни попита, ние още не бяхме намерили книгата.

Децата не бяха научили уроците си и затова не отидоха на кино.

Всички бяха сложили палтата си и чакаха Попов.

Мария не яде много, защото преди това беше хапнала на крак.

Когато пристигнахме, той беше свършил половината от работата.

GD 14.2 Verb: Use of Prepositions with Verbs.

Иванчо, защо не благодариш на батко си за книгата?

Аз погледнах към него, но той не беше вече на мястото си.

Бащата гледаше през вратата, как децата му отиват на училище.

Иванчо, не гледай на там, но гледай пред себе си.

Защо не поискаш от (на) Петър да ти даде десет лева?

Аз мисля сега за децата ни, които са на планината.

За пари мога да се надявам само на баща ми.

Обадете ми се с писмо.

Аз ще Ви се обадя по телефона.

Децата се боят от чужденеца.

Сега бързам за работа; утре ще говорим.

Аз гледам от един час за Иванчо и не мога да го видя.

Мария дълго гледа мъжа си от балкона.

Какво знаете за Попов и неговата работа?

Каквото зная, го зная от Петър.

Иван и Петър се помолиха на баща си да ги заведе в града.

От колко пари се нуждаете?

Когато пристигнете, обадете се на брат ми.

Бащата показва на сина си, как да работи.

Жената показва към мен с ръка.

Иванчо, помогни на майка си!

Ние предплатихме (наема) на хазайката за два месеца.

Аз мисля, че той се разбира със всеки тук.

Ще дойда, (само) ако ме поканите на гости.

Децата се радват на всичко, което получат от родителите си.

Защо не послужиш на Петър с няколко лева?

GD 14.3 Verbs: New Verbs.

Imperfective only

познавам

а. Аз го познавам него много добре, но не познавам жена му.

Иванка живее там вече няколко години и още не познава хазайката си.

в. По това време познавах само брат му.

Когато бяхме във Варна, тя не познаваше жена ми.

с. Тогавя тя познавала само майка ми.

Никой не го е познавал преди това.

уча

а. Иван учи много и ще свърши пръв университета.

Аз уча всеки ден по един нов урок.

в. Когато влезох в стаята, той още учеше.

Аз учех през деня и работех вечерта.

с. Вярно ли е, че Петър учел български?

Аз чух, че Мария учела английски.

а. Утре ще уча цял ден.

в. Ние днес учихме няколко часа и сега отиваме на кино.

Децата след като учиха един час, отидоха да играят в снега.

с. Борис е учил български в Ню-Йорк.

Мария никога не е учила английски.

Imperative

Деца, учете добре, ако искате да успеете!

Иванчо, учи много, за да можеш да влезеш в университета.

Perfective - Imperfective Verbs:

заведа - завеждам

а. Аз завеждам дъщеря си всяка сутрин на училище.

в. До вчера ни завеждаха с кола до там.

с. Ние сме ги завеждали няколко пъти до там.

а. Иван иска да ни заведе до София с кола.

Защо не ги заведете на театър?

Утре ще ви заведа на кино.

На театър ще ги заведем след една седмица.

в. Къде заведохте Петър?

Иванов ме заведе да видя музея.

Заведохме го на зъболекар.

Заведоха ни на театър.

с. Завели го и го оставили там.

Жената ги заВЕЛА при чужденеца.

Imperative

Заведи ме да видя музея!

Не го заВЕЖДАЙ да види музея!

Заведете ни с колата до в къщи!

Не ни заВЕЖДАЙТЕ в къщи!
Оставете ни тук!

Иванчо, заВЕДИ ме там!

Още не я заВЕЖДАЙ там!

заслужа - заслужавам

- а. Децата заслужават да получат книгите; те учат много. Музеят заслужава да се види.
- в. Градът заслужаваше да бъде разгледан. Елена заслужаваше да отиде в Америка; тя свърши първа университета.
- с. Всички казват, че театърът заслужавал да се види. Аз чух, че заслужавало да се отиде във Варна.
- д. Ще заслужите книгата, ако учите повече. За да заслужи парите, които получава, той работи много.
- в. Борис заслужи отиването си в Америка, но не замина.
- с. Мъжът е заслужил всеки лев, който е получил от нас.

издържа - издържам

- а. Аз не мога да издържам на голям студ. Издържате ли на голяма горещина?
- в. Старите коли издържаха на лоши пътища, но новите не издържат. Иванов издържаше сина си цели пет години в университета.
- с. Вярно ли е, че тя издържала майка си? Родителите им ги издържали от Америка.
- а. Аз ще издържа една седмица без да ям. Като не можа да издържи всичко това, той замина.
- в. Елена издържа да не яде дълго време, но аз не издържах. Артистите издържаха добре представлението.
- с. Колата на Петър издържала лошия път и пристигнала първа. Всички издържали добре пътуването.
- Борис не издържал пътуването и се върнал. Мария издържала отлично екскурзията.

намеря - намирам

- а. Аз намирам всеки ден по нещо на улицата. Те намират стая, когато поискат.
- в. Иван, като малък, намираше често пари на улицата. Ние намирахме, че той трябва да замине.
- с. Мария никога не е намирала пари на улицата. Вярно ли е, че той често намирал пари на улицата?
- а. Аз трябва да намеря една друга стая. Тя не може да намери книгата.
- в. Децата намериха нещо в градината. Борис ме намери да уча уроците си.
- с. Жена ми намерила десет лева на улицата. Ние сме намерили един нов апартамент.

Past Passive Participle

На това място са намерени много пари.

”Детето е намерено!” каза една стара жена.

Imperative

Иванчо, намери книгата, защото ми трябва.

Намерете Мария и ѝ кажете да дойде тук.

повторя - повтарям

- а. Аз повтарям често уроците, за да не ги забравя. Децата повтарят урока след мен.
- в. Когато я видях, тя повтаряше урока. Ние повтаряхме урока, когато той влезе в стаята.
- с. Вярно ли е, че тя повтаряла всеки урок? Всички повтаряли след него.
- а. Аз ще повторя всичко още един път. Тя не може да повтори урока.

в. Елена повтори урока много добре.

Всички повториха урока след него.

с. Повторили урока и го научили.

Иван го повторил няколко пъти за да го научи.

Past Passive Participle

Урокът е повтарян много пъти.

Урокът е повторен само два пъти.

Imperative

Деца, повторете урока още един път!

Деца, не повтаряйте повече урока!

реша се - решавам се

а. Аз не се решавам да отида до там.

Никои не се решава да направи това.

в. Децата искаха да влезат, но не се решаваха.

с. --

а. Ако той се реши и аз ще се реша.

Ние не можем да се решим да направим това.

в. Иванка се реши да отиде и види какво става.

Всички гледаха от вѐн, но не се решиха да влезат вътре.

с. Бащата попита: "Деца, къде сте решили да отидете?"

Синът каза: "Аз съм решил да остана тук, а тя е решила да отиде във Варна.

Past Passive Participle

Още не е решено, къде ще отидем.

...и тогава бе решено да му кажат всичко.

Imperative

Деца, решете къде да отидем но не решавайте без майка си!

съглася се - съгласявам се

а. Жена ми се съгласява винаги с мен.

Добре, ние се съгласяваме да предплатим наема.

в. ---

с. ---

- а. Ще се съгласите ли да отидете там? Ако ме поканят, ще се съглася.
- в. На тях им платиха и те се съгласиха да отидат. Хазайката не се съгласи да му даде стаята.
- с. Вярно ли е, че хазайката не се е съгласила да Ви даде стаята? Чужденецът се съгласил да пътува с тях.

Imperative

- Съгласете се на това, което Ви предлагам и ще Ви дам още сто лева. Не се съгласявайте! Не е сигурно.

явя се - явявам се

- а. Борис се явява всеки ден на сцената в театъра. И братята му се явяват с него.
- в. До вчера той се явяваше всеки ден на сцената. Децата му не се явяваха с него.
- с. Аз чух, че той се явявал често на сцената. Вярно ли е, че и жена му се е явявала с него?
- а. Никой не знае, че тя ще се яви на сцената. Ако не могат да се явят, ще минем и без тях.
- в. Артистите се явиха в нови костюми. Мария не искаше да се яви на сцената.
- с. Артистът се явил на сцената само за пет минути. Тя се явила само два пъти на сцената.

Imperative

- Яви се пред него и му кажи всичко за себе си. Не се явявай днес, яви се утре!
- Явете се в осем часа в кантората на господин Попов. Не се явявайте, ако не сте готови.

Listening In

1. В Ню-Йорк. Иванка и Петър излизат в града с Борис.

- П. Бихте ли искали да вземем по един сладолед преди да отидем на театър?
- И. Отлична идея, но аз съм гладна и ще взема нещо по-солидно.
- П. Добре, аз ще Ви заведа в един ресторант тук на близо.
- И. Вие познавате ли пиесата, която ще гледаме?
- Б. Не, но видях няколко картини вчера във вестника в отдела за изкуство.

Какъв е съставът на артистите в пиесата?

- И. До колкото зная, героят и героинята се явяват във всички представления.
- Б. Аз бих искал да видя вашия балет.
- И. Аз познавам един от декораторите на операта и той може да ми вземе билети за едно балетно представление.
- Б. Това ще бъде много добре.

2. Иванка и госпожа Симеонова.

- И. Добър ден, госпожа Симеонова; как са децата?
- С. Благодаря, добре. В училище дават някаква пиеса и наш Иванчо играе героя.
- И. Аз съм сигурна, че той е много горд.
- С. Да, горд е, но много говори за ролята си и се боя, че ще стане изкуствен.
- И. Разбирам Ви добре.
- Когато бях на неговите години, и аз бях решила да стана

артистка и не учех нищо в училище.

С. Какво мислеха Вашите родители за това?

И. Нищо.

Сигурно са знаели, че няма да е за дълго.

Оставиха ме да ходя на всички драми и опери и даже вземах уроци по дикция.

По-късно забравих изкуството и исках да стана докторка.

С. Надявам се, че и на наш Иванчо ще му мине скоро и бързо.

И. Разбира се.

Кога ще е пиесата?

С. Довечера.

Искате ли да Ви заведем?

И. С удоволствие.

След години, когато стане доктор или адвокат, ще му казвам, че съм го виждала като артист на сцената.

З. Мария и Христо след театъра.

Х. Мария, как ти хареса представлението?

М. Много добре.

Аз не мислех, че ще има такъв [°]успех. °success

Х. Аз бях сигурен, защото съставът беше много добър.

М. Да, вярно е.

Всички бяха много добри с изключение на един от тях, който не беше на мястото си за неговата роля.

Х. Аз следвах с него в чужбина и смятам, че той е по-добър за други роли.

- М. Всички имаха много добра дикция и постановката беше отлична;
с една дума всичко беше много добре.
- Х. Това е най-добрият и най-прочутият театър в България.
- М. Аз смятам, че утре във вестника ще има добра критика за
представлението.
- Х. Искаш ли да отидем да хапнем някъде нещо?
Предполагам, че и ти си гладна.
- М. Къде предлагаш да отидем?
- Х. Да отидем в Славянска [°]беседа, където има и хубава музика.
^{°(proper name)}

Reading Selection

Четиво

Иван и Петър отиват в София

(Продължение 2)

Радостта на децата нямаше край. На другия ден всички в къщи станаха по-рано от обикновено. Онези от тях, които заминаваха, се облекоха в нови дрехи, обръснаха се, лъснаха си обущата, взеха си чисти ризи, чорапи, няколко от най-хубавите връзки и още някои други работи, които им трябваха за път и за в града. Разбира се, те не забравиха да вземат и някои подаръци за тяхните приятели Попови от София.

Към осем часа всичко беше готово и тримата тръгнаха за София. Слизането от планината не беше лесно, защото имаха нови обуца, които не им позволяваха да ходят свободно и бързо. Но те бяха толкова радостни, че всичко им се виждаше хубаво и

приятно. Както и да е, когато излезоха на пътя за гарата, те намериха дядо Васил с колата му до бялата къща на леля Еленка. Той тъкмо ѝ беше донесъл мляко, месо и други работи от пазаря. Те го помолиха да ги заведе до гарата за влака в девет и половина, защото бяха закъсняли малко и трябваше да бързат.

Но дядо Васил им направи друго предложение. И той отиваше в София. Защо да не отидат всички с неговата кола? Ще бъде много по-приятно и по-удобно. Те се съгласиха с голямо удоволствие, качиха се в колата му и тръгнаха направо за София. Пътят не беше много добър до като не излезоха на главното шосе.

/Следва/

Нови думи

радост (f.) радости	joy	позволя (P) позволявам (I)	permit
подарък подаръци	present, gift	предложение предложения	proposal, offer suggestion
слеза (P) слизам (I) радостен радостна	go down, descend joyful	тъкмо чист, чиста	just clean

Въпроси

1. Кога станаха всички на другия ден?
2. Какво направиха тези, които заминаваха?
3. Какво още не забравиха да вземат те?
4. В колко часа тръгнаха те за София?
5. Защо слизането от планината за тях не беше лесно?
6. Защо всичко им се виждаше хубаво и приятно?
7. Какво беше донесъл дядо Васил на леля Еленка?
8. Какво помолиха те дядо Васил и защо?
9. Какъв беше отговорът на дядо Васил?
10. Какъв беше пътят преди да излезат на главното шосе?

Unit 15

Post Office

Иванка

I was at the Post Office today and got a lot of things done. Днес бях на пощата и свърших много работа.

Петър

What did you do there? Какво прави там?

Иванка

first of all първо на първо
send изпратя - изпращам (P-I)
telegram телеграма, телеграми

First of all I sent a telegram home. Първо на първо изпратих телеграма в къщи.

We hadn't written them a letter for a long time. Не бяхме им писали отдавна писмо.

Петър

registered препоръчан, препоръчана

Did you send it registered? Препоръчано ли го изпрати?

Иванка

receipt разписка, разписки

Yes, here's the receipt. Да, ето разписката.

put away прибера - прибирам (P-I)

Put it away, please. Прибери я, моля ти се!

Петър

What kind of a telegram did you send? Каква телеграма изпрати?

Иванка

speed бързина

Ordinary speed.

Обикновена бързина.

sense

смысл

fast

бърз, бърза

pay

платя - плащам (P-I)

I didn't see any sense in sending
it fast and paying three times
more.

Не видях никакъв смисъл да я
пратя бърза и да платя три
пъти повече.

Петър

get along, cope (with: с)

справя се - справям се (P-I)

since, as

щом

I see you got along fine at the
Post Office. You even know the
prices.

Виждам, че си се справила добре
на пощата, щом знаеш и
цените.

Иванка

(ticket) window

гише, гишета

It was very easy, as the clerk
at the stamp window helped me.

Беше много лесно, тъй като
чиновникът на гишето за марки
ми помогна.

Петър

Did you buy stamps?

Е, купи ли марки?

Иванка

pertaining to (air) plane

аеропланен, аеропланна

airmail

аеропланна поща

open

отворен, отворена

postcard ('open card')

отворена картичка,
отворени картички

Yes, here are five airmail (stamps), five ordinary (ones) and also five postcards.

Да, ето пет за аеропланна поща, пет - обикновена и също пет отворени картички.

sending

изпращане

package

пакет, пакети

I also asked about sending packages ('how the sending of packages stands').

Аз питах също как става изпращането на пакети.

Петър

What did they tell you?

Какво ти казаха?

Иванка

parcel (adj.)

колетен, колетна

parcel service

колетна служба

There's a special parcel service.

Има специална колетна служба.

declaration

декларация, декларации

parcel

колет, колети

We have to make a declaration of everything in the parcel.

Ние трябва да направим декларация за всичко в колета.

forbidden

забранен, забранена

export

износ

There are some things it's forbidden to export.

Има някои забранени неща за износ.

Петър

insure

застраховам (I)

Can the packages be insured?

Могат ли да се застраховат пакетите?

Иванка

Yes.

Да.

stick on

облепя - облепвам (P-I)

document

документ, документи

You know they have some special stamps here they put on all documents.

Знаеш, тук имат едни специални марки с които облепват всички документи.

Петър

revenue stamp

гербова марка
гербови марки

sticking on

облепване

attaching of a revenue stamp

обгербване

Yes, those are revenue stamps, and the sticking on itself is called obgerbvane.

Да, това са гербови марки, а самото облепване се казва обгербване.

What kind of packages are you going to be sending?

Какви пакети ще пращаш?

Иванка

surprise

изненадам - изненадвам (P-I)

gift

подарък, подаръци

complicated

комплициран, комплицирана

I think I'll surprise friends in America with little gifts, but it seems a little complicated to me with this declaration.

Аз мисля да изненадам приятелите в Америка с малки подаръци, но ми се вижда доста комплицирано с тази декларация.

duty, tariff

мито, мита

But they may also have to pay
duty.

Но те може би също ще трябва
да платят мито.

Петър

carry (to)

занеса - занасям (P-I)

You're right. We'll take them
with us.

Имаш право. Ние ще ги занесем.

Note 15.1 Verb: Conditional Sentences with /ako/

Ако може, изгънете малко косата.

Родителите ти ще се зарадват, ако им пишеш.

As observed in Note 14.1.4, the term 'conditional' is unfortunately used for both forms and constructions. Rather than introduce new terms, this usage is continued here. The present note discusses the clauses and sequences of clauses traditionally called 'conditional'. They use a number of constructions. The above sentences are examples of one of these. They are statements of things which are possible. If so-and-so is the case, then so-and-so will happen (or, then do so-and-so). The 'if' clause has a verb in the present (dependent).

There are many possible combinations of verb forms in conditional sentences. The most frequent of these are given in the accompanying table. The 'if' clause (Protasis) verb may be:

1. present - dependent
2. perfect
3. pluperfect (with imperfective form of 'to be')
4. hearsay
5. imperfective past

The consequential clause (apodosis) verb may be:

- a. present - dependent
- b. imperfective past
- c. perfect
- d. future /šte/ plus verb
- e. past future /štyah/, /šteše/ plus /da/ plus verb
- f. perfect (hearsay) future /e štyal/ plus /da/ plus verb
- g. future perfect /šte/ plus 'to be' plus /l/form
- h. past future perfect /štyah/, /šteše/ plus /da/ plus 'to be' plus /l/ form
- i. conditional
- j. imperative

The corresponding negatives of these may also be used.

These introduce a number of forms and constructions which have not appeared in the units. The future particle /šte/ is seen to be a present form, of which there are also past forms and an /l/ participle:

will	would (have)	would have
ще	щях щяхме	щял
	щеше щяхте	f. щяла, n. щяло
	щеше щяха	pl. щели

The negative counterparts, as auxiliary verb, are няма, нямаше, нямало. There are also imperfective past forms of perfective verbs occasionally used after /ako/, such as:

отидех	отидеше	отидеше
отидехме	отидехте	отидежа

These are equivalent to /byah otišel/, etc. in meaning, and the latter are more frequently used. Regular imperfective pasts of imperfective verbs (such as /imaše/) are freely used after /ako/.

Note 15.1 Chart

Protasis	<u>Affirmative</u>	Apodosis	<u>Negative</u>
1. ако отиде	a. отива d. ще отиде i. би отишел j. иди		не отивам няма да отиде не би отишел не отивай
2. ако е отишел	a. отива c. е отишел d. ще отиде e. щеше да отиде f. е щял да отиде g. ще е отишел j. иди		не отива не е отишел няма да отиде нямаше да отиде нямало е да отиде няма да е отишел не отивай
3. ако беше отишел	e. щеше да отиде h. щеше да е отишел i. би отишел		нямаше да отиде нямаше да е отишел не би отишел
4. ако е бил отишел	b. (see example) e. щял да отиде f. е щял да отиде i. би отишел		нямало да отиде нямало е да отиде не би отишел
5. ако отидеше	e. щеше да отиде i. би отишел		нямаше да отиде не би отишел
5. ако имаше пари	e. щеше да отиде h. щеше да е отишел i. би отишел		нямаше да отиде нямаше да е отишел не би отишел
6. ако ще отивате	a. (see example) c. " " d. " "		

(translation)

1. if (he) goes	a. (she) goes	(she) is not going
	d. (she) will go	(she) will not go
	h. (she) might go	(she) might not go
	(she) would go	(she) would not go
	i. go!	don't go!
2. if (he) has gone	a. (she) is going	(she) is not going
	c. (she) has gone	(she) has not gone
	d. (she) will go	(she) will not go
	g. (she) will have gone	(she) will not have gone
	i. go!	don't go!
3. if (he) had gone	e. (she) would have gone	(she) would not have gone
	h. (she) would have been gone	(she) would not have been gone
	i. (she) might / would have gone	(she) might / would not have gone
4. if (he) had gone
(hearsay)	b. (see example)	
	f. (she) would have gone (hearsay)	(she) would not have gone (hearsay)
	i. (she) might / would have gone	(she) might / would not have gone
5-3 if (he) had gone	e. (she) would have gone	(she) would not have gone
	i. (she) might / would have gone	(she) might / would not have gone
5-3 if (he) had had money	e. (she) would have gone	(she) would not have gone
	h. (she) would have gone	(she) would not have gone
	i. (she) might / would have gone	(she) might / would not have gone
6. if you are going to go (or, intend to go)		

The accompanying chart is meant to be self-explanatory. The most frequent combinations are given, with translations on the opposite page. 'He' is used in the protasis and 'she' in the apodosis simply to have different subjects. The Bulgarian examples are all masculine.

As far as possible, the same verb is used throughout on the chart. As not all combinations are found with /otide/, other verbs are used where necessary. Sample sentences for each of these are:

1a	Ако Иван отиде там, и аз отивам.	If Ivan goes there, I'm going, too.
1a n	Ако той отиде, аз не отивам.	If he goes, I'm not going.
1d	Ако Иван отиде там, и аз ще отида.	If Ivan goes there, I'll go, too.
1d n	Ако той отиде, аз няма да отида.	If he goes, I won't go.
1i	Аз бих отишел, ако Мария отиде.	I might go, if Maria goes.
1i n	Аз не бих отишел, ако тя отиде.	I might not go, if she goes.
1j	Иванчо, ако батко ти отиде, иди и ти!	Johnny, if your big brother goes, you go too!
1j n	Ако той отиде, ти не отивай!	If he goes, don't you go!
2a	Ако той е отишел, и аз отивам.	If he has gone, I'm going, too.
2a n	Ако той е отишел, аз не отивам.	If he has gone, I'm not going.
2c	Ако Иван е отишел, аз зная, че и Мария е отишла.	If Ivan has gone, I know that Maria has gone, too.
2c n	Ако Иван е отишел, аз зная, че тя не е отишла.	If Ivan has gone, I know that she hasn't gone.

2d	Ако той е отишел, и ние ще отидем.	If he has gone, we'll go, too.
2d n	Ако те са отишли, ние няма да отидем.	If they have gone, we won't go.
2g	Ако той е отишел, и тя ще е отишла.	If he has gone, she will be [probably] be gone, too
2g n	Ако той е отишел, тя няма да е отишла.	If he has gone, she [probably] will not have gone.
2j	Иванчо, ако батко ти е отишел, иди и ти!	Johnny, if your big brother has gone, you go, too!
2n j	Иванчо, иди, само ако батко ти не е отишел.	Johnny, go only if your big brother hasn't gone.
2jn	Ако батко ти е отишел, ти не отивай!	If your big brother has gone, don't you go!
3e	Ако бях отишел, щях да получа това.	If I had gone, I would have gotten that.
3e n	Ако го бях гонил, аз нямаше да съм тук.	If I had chased him, I wouldn't be here.
3h	Ако Иван беше отишел, и жена му щеше да е отишла.	If Ivan had gone, his wife would have gone, too.
3h n	Ако той не беше отишел, и жена му нямаше да е отишла.	If he had not gone, his wife would not have gone, too.
3i	Ако бях отишел, аз бих получил парите.	If I had gone, I would have received the money.
3in	Ако бях отишел, аз не бих получил парите.	If I had gone, I wouldn't have gotten the money.
4b	Ако Петър е бил отишел на кино, защо палтото му беше на стола?	If Peter had gone to the movies, why was his coat on the chair?

- 4bп Ако е бил отишел в къщи,
защо колата му не беше
в гаража?
- 4e Ако е бил отишел в къщи,
колата му щеше да бъде
в гаража.
- 4e п Ако е бил отишел на кино,
колата му нямаше да
бъде в гаража.
- 4i Ако той е бил отишел в
къщи, колата му би
била в гаража.
- 4i п Ако той е бил отишел на
кино, колата му не би
била в гаража.
- 5e Ако Иван имаше пари, той
щеше да отиде.
- Ако го гонех, щях да го
стигна.
- 5e п Ако го гонех, нямаше да
съм тук.
- 5h Ако Иван имаше пари, той
щеше да е отишел до
сега във Варна.
- 5nпн Ако той нямаше пари, той
нямаше да е купил всичко
това, което виждате.
- 5i Ако имах пари, бих отишел
във Варна.
- If he had gone home, why wasn't his
car in the garage?
- If he had gone home, his car would
have been in the garage.
- If he had gone to the movies, his
car wouldn't have been in the
garage.
- If he had gone home, his car would have
been in the garage.
- If he had gone to the movies, his
car would not have been in the
garage.
- If Ivan had had money, he would
have gone.
- If I had been chasing him, I would
have caught him.
- If I had been chasing him, I wouldn't
have been here.
- If Ivan had had money, he would [already]
have gone to Varna by now.
- If he hadn't had money, he would not
have [by now] bought all this that
you see.
- If I had had money, I would have
gone to Varna. or
If I had money, I would go to Varna.

- 5in Ако имах пари, аз не бих отишел във Варна.
If I had had money, I would not have gone to Varna, or
If I had money, I wouldn't go to Varna..
- 6a Ако ще отивате на черква, защо не почнете да се обличате?
If you are going to go to church, why don't you begin to get dressed?
- 6сn Ако ще отивате на черква, защо Иван още не е станал?
If you are going to go to church, why hasn't Ivan gotten up yet?
- 6d Ако отивате на черква, ще трябва да тръгнете по-рано.
If you are going to go to church, you will have to leave earlier.

Grammatical Drill

GD 15.1 Verb: Conditional Sentences with /ako/

GD 15.1.1 Sample Drill

After drilling the following sentences, the student should identify each sentence as belonging to one of the types described in Note 15.1. Further drill may be had by using other types of sentences with the same verb.

- Ако ме боли зъб, ще отида на зъболекар.
Ако не ме боли зъб, няма да отида на зъболекар.
- Ако ме болеше зъб, щях да отида на зъболекар.
Ако не ме болеше зъб, нямаше да отида на зъболекар.
- Ако ме боли зъб, аз бих отишел на зъболекар.
Ако не ме боли зъб, аз не бих отишел на зъболекар.
- Ако вие бутате (колата) и аз ще бутам.
Ако вали, ние няма да заминем.
- Ако той го е взел, писмото нямаше да бъде тук.
Ако бяхме побързали, щяхме да заминем.

- Ако имаше пари, тя би взела къщата.
- Ако аз се върна и тя се връща.
- Ако говорите високо, всички ще Ви чуят.
- Ако ми дадете колата, заминавам още сега.
- Ние щяхме да сме по-добре, ако той живееше с нас.
- Аз няма да мога да замина, ако сте забравили багажа ми.
- Ако те са го били завели там, защо той казва, че никога не ги е бил виждал?
- Ако закъснеем, няма да ни дадат книгата.
- Ако не занесете книгата, няма да получите друга книга.
- Ако Вие започнете да работите и аз ще започна.
- Ако Вие не бяхте започнали да работите и аз нямаше да започна.
- Ако Иванчо не знаеше урока, той не би отишел на кино.
- Ако Вие не излезете, аз ще излеза.
- Ако сте си измили ръцете, седнете да ядете!
- Ако искаш хляб, иди и си вземи!
- Ако се нуждаеше от шапка, тя би си купила.
- Ако го беше облепил добре с марки, писмото нямаше да се върне от пощата.
- Ако го видите, кажете му, че съм тук.
- Ако изгладих добре костюма ми, отиваме на театър.
- Ако ви бях дал колата, бихте ли заминали?
- Не му давайте парите, ако не Ви донесе нещата.
- Ако сте живяли там, Вие трябва да познавате брат ми.
- Ако той беше забравил багажа си, ние щяхме да заминем без него.
- Ако я бяхте завели до там с колата, тя щеше да вземе до сега нещата.
- Ако тя е заминала, защо не заминете и вие?
- Ако той не заповядва толкова много, ние ще работим много по-добре.
- Ако той не заповядваше толкова много, ние щяхме да работим по-добре.
- Всичко това нямаше да стане, ако децата играеха в стаята.
- Ако тя е излезла, защо палтото ѝ е тук?
- Ако писмото беше изпратено, ние би трябвало да го получим до сега.
- Ако е бил налял бензин, ние би трябвало да имаме сега бензин в колата.
- Ако ми се бяхте обадили преди да заминете, аз бих могъл да Ви дам нещата да ги занесете на Попов.

- Ако Мария го обичаше, тя
нямаше да го остави.
- Ако времето се оправи, ще
отидем на разходка.
- Ако не бяхте пили от тази чаша,
сега нямаше да сте болен.
- Ако не бяха му помогнали, той
щеше да има неприятности.
- Вие щяхте да го видите, ако
бяхте почакали.
- Ако Ви бяха предложили повече,
бихте ли я дали?
- Ако не бяхме се приближили,
не бихме могли да го видим.
- Ние ще си отидем, ако вие
продължавате да говорите за
него.
- Иван щеше да бъде по-добре,
ако работеше при мен.
- Ако тя се радваше, че той
пристига, тя би отишла на
гарата.
- Ако ще ги развеждате из града,
Вие трябва да тръгнете сега.
- Ако сте сложили чинийте на
масата, те би трябвало да
са тук.
- Ние нямаше да имаме тези
неприятности из пътя, ако
бяхме сменили акумулатора.
- Ако температурата е спаднала
под нулата, защо вали дъжд,
а не сняг?
- Аз бих го видял, ако той беше
стигнал преди мен.
- Ако учите, ще успеете.
- Ако се бяха обърнали, те биха ме
видяли.
- Ако той още не е отпътувал, ще
мога да му дам нещата.
- Вие няма да влезете в стаята, ако
не платите наема.
- Защо да не Ви даде колата си, ако
го помолите?
- Ако той е пратил писмото отдавна,
тя би го получила до сега.
- Ако предпочитате вино, ще Ви
дадем вино.
- Ако той продава колата си,
купете я!
- Ако ще пътувате с кола, защо
купувате билети за влак?
- Ако пътувате с кола, ще стигнете
за пет часа.
- Ако сте пътували с кола, защо
идвате от гарата?
- Ако бяхте пътували с кола, щяхте
да стигнете по-бързо.
- Ако палтото е струвало само десет
долара, защо не го купи?
- Ако го съжаляваш, защо не му
дадеш няколко лева?
- Аз щях да дойда на гарата, ако
ми бяхте съобщили.
- Ако са му били услужили и той е
щял да им услужи.
- Съобщете ми, ако не успеете да
тръгнете.
- Ако сте били чакали, щели сте
да го видите.
- Ако не сте яли, седнете да ядете!

GD 15.1.2 Transformation Drill

Go through the examples given in GD 15.1.1 and make variations along the following lines:

1. Change the subject (or subjects).

Ако ме боли зъб, ще отида на зъболекар.

Ако ме боли ръката, ще отида на доктор.

2. Change a singular to plural and vice versa.

Ако ме боли зъб, ще отида на зъболекар.

Ако ме болят зъбите, ще отида на зъболекар.

3. Change a statement into a question and vice versa.

Ако Ви боли зъб, ще отидете на зъболекар.

Ако Ви боли зъб, ще отидете ли на зъболекар?

4. Answer questions thus formed, both into affirmative and negative.

Ако Ви боли зъб, ще отидете ли на зъболекар?

Ако ме боли зъб, ще отида на зъболекар.

Ако не ме боли зъб, няма да отида на зъболекар.

5. Change the tense of the verb (or verbs) to another of the types being drilled.

Ако ме боли зъб, ще отида на зъболекар.

Ако ме болеше зъб, щях да отида на зъболекар.

GD 15.1.3 Substitution Drill

Substitute the proper Bulgarian forms for the underlined words, as indicated by the English on the right, making any other necessary changes.

Ако взема пари, ще замина.

receive
buy a coat

Ако тя се върне и аз се връщам.

go
go

Ако <u>говорите</u> високо с него, всички ще <u>чуют</u> .	ask him turn
Ако Ви <u>бях дал</u> колата, <u>бихте ли заминали</u> ?	buy a suit go
Ако той не <u>донесе</u> нещата, не му <u>давайте</u> парите!	send send
Ако не сте <u>взели</u> багажа си, Вие няма да <u>заминете</u> .	forget travel
Ако той беше <u>забравил</u> багажа си, ние щяхме да <u>пътуваме</u> без него.	leave depart
Ако <u>закъснеем</u> , няма да ни <u>дадат</u> нещата.	don't go receive
Ако те са <u>заминали</u> , защо не <u>заминете</u> и вие?	go go
Ако Вие не бяхте <u>заминали</u> , аз щях да <u>излеза</u> .	go out tell him
Ако беше му <u>казал</u> , той би <u>отишел</u> .	ask him stay, remain
Ако <u>напишеш</u> писмото до 10 часа, аз ще го <u>изпратя</u> .	finish bring
Ако бяхте <u>почакали</u> , щяхте да го <u>видите</u> .	stay hear
Ако тя <u>поиска</u> , <u>отиваме</u> ли във Варна?	agree leave, depart
Ако <u>продадете</u> къщата, ще Ви <u>взема</u> колата.	buy give

GD 15.1.4 Translation Drill

Translate the following sentences:

1. If I have money, I will buy it.
If I had had money, I would have bought it.
If I had money, I might buy it.
If I had had money, I might have bought it.
2. If he knows that Maria is there, he will go.
If he had known that Maria is there, he would have gone.
If he knew that Maria is there, he might go.
If he had known that Maria is there, he might have gone.
3. If they leave, they will not see the performance.
If they had left, they would not have seen the performance.
If they left, they might not see the performance.
If they had left, they might not have seen the performance.
4. If he tells me [to], I will bring the books.
If he had told me, I would have brought the books.
If he told me, I might bring the books.
If he had told me, I might have brought the books.
5. She will not buy the hat, if she does not like it.
She would not have bought the hat, if she had not liked it.
She might not buy the hat, if she does not like it.

Perfective - Imperfective Verbs:

забрања - забранявам

а. (Вие) Забранявате ли на децата си да излизат вечерно време?	Да, ние им забраняваме, защото са още малки.
в. Когато те бяха малки, ние им забранявахме да пият вино.	Когато бях малък, баща ми ми забраняваше да излизам вечерно време.
с. Вярно ли е, че родителите му забранявали да пие вино?	Аз чух, че жена му му забранявала да излиза вечер!
а. Вие трябва да му забраните да пие!	Искам да му забраня, но не мога.
Утре ще ми забранят да пия.	Ние ще Ви забраним да влизате в нашата къща.
в. На Петър му забраниха да пътува с кола.	Жена му му забрани да излиза с приятели.
Защо му забранихте да излиза?	Забраних му, защото е още малък.
с. Вярно ли е, че тя Ви забранила да излизате?	Родителите им забранили да пият вино.

Past Passive Participle

В този ресторант е забранено да се пие вино.	Официалните костюми са забранени тук.

Imperative

Иване, забрани на брат си да пие!	Не му забранявай! Борис е вече голям.
Забранете им да влизат в градината!	Не им забранявайте! В градината е много хубаво сега.

занеса - занасям

а. Защо занасяте книгата на Попов?	Занасям му я, защото е негова.
	Иван ѝ занася всеки ден по една книга.

- в. Докато му занасях една книга, Мария му занасяше два пъти в аз мислех как да взема седмицата книги. друга.
- с. Вярно ли е, че той ѝ е занасял често книги?
- а. Аз трябва да ѝ занеса книгата още днес. Ние ще ѝ занесем нещата след обед.
- в. Аз ѝ занесох една книга. Защо не ѝ занесохте нещо по-хубаво?
- с. Иван ѝ занесъл няколко книги. Мария сама занесла багажа си на гарата.

Past Passive Participle

- Всички неща са занесени на гарата. Нейният багаж още не е занесен.

Imperative

- Занеси нещата ми в стаята! Не му занасяй нещата в стаята!
- Занесете тази книга на Мария! Не я занасяйте на нея, занесете я на него!

изненадам - изненадвам

- а. Аз често го изненадвам да не работи. Вече два пъти го изненадват да се храни в кантората.
- в. Ние го изненадвахме няколко пъти да не работи. Когато той работеше в банката, често го изненадваха да не е на мястото си.
- с. Ние сме го изненадвали да пие вино. Жена му го е изненадвала много пъти с хубави подаръци.
- а. Ние ще ги изненадаме с нашето пристигане. Борис иска да изненада жена си с един хубав подарък.
- в. Жена ми не ме изненада с подаръка си. Аз ги изненадах много, когато им казах, че заминавам за Америка.
- с. Хубавият подарък я изненадал. Децата изненадали родителите си с пристигането си.

Past Passive Participle

Аз бях много изненадан от
хубавия подарък.

Всички бяха изненадани от това,
което Борис направи.

Imperative

Изненадайте баща си с един
хубав подарък!

По-добре не го изненадвайте,
защото той е болен.

облепя - облепвам

а. Облепвам писмото с марки.

Защо облепваш пакета с толкова
много марки?

в. Ние облепвахме пакетите,
когато тя пристигна.

Когато го видяхме, той още
облепваше пакетите с марки.

с. Аз съм облепвал много писма.

Жена ми още не е облепвала пакети.

а. Защо не искате да облепите
пакета?

Ние ще го облепим и ще го пратим.

в. Аз облепих писмото с по-малко
марки и го върнаха.

Ние облепихме пакета с повече
марки.

с. Облепили веднага писмата и
ги пратили.

**immediately*

Елена не е облепила този пакет
с марки.

Past Passive Participle

Писмото е облепено с по-малко
марки.

Пакетът е облепен с повече марки.

Imperative

Облепете писмото с още две
марки!

Не го облепвайте! Ние няма да го
пратим.

платя - плащам

see verb *предплатя - предплащам* in GD 7.2.1.

ПОЗВОЛЯ - ПОЗВОЛЯВАМ

- а. Аз не позволявам на децата да излизат вечер. На това място не позволяват да се пие бира.
- в. Баща ни не ни позволяваше да ходим сами на кино. Родителите ни позволяваха да играем с Борис.
- с. На мен са ми позволявали два пъти да излизам. Баща му ни е позволявал да играем в градината.
- а. Ще ни позволите ли да влезем? Ще ви позволим, ако платите.
- в. Не ми позволиха да влиза. Аз му позволих да отиде на кино.
- с. Баща ни ни е позволил да прием бира. Не са му позволили да влезе в киното.

Past Passive Participle

- Представлението е позволено за деца. Пиещата е позволена за деца.

Imperative

- Позволете ми да взема още една чаша. Не му позволявайте!

ПРЕПОРЪЧАМ - ПРЕПОРЪЧВАМ

- а. Докторът ми препоръчва да отида във Варна. На него му препоръчват да отиде на планината.
- в. Докторът ми препоръчваше да лежа, но аз станах. На мен ми препоръчаха да отида там, но аз не отидох.
- с. Вярно ли е, че са Ви препоръчвали да лежите на легло?
- а. Аз знаех, че той ще ми препоръча да отида там. Защо не му препоръчате Варна?
- в. Аз му препоръчах Варна, но той отиде на планината. Елена ми препоръча да видя това представление.

с. На мен са ми препоръчали да лежа на легло. Докторът му препоръчал да ходи бавно.

Past Passive Participle

На нея ѝ беше препоръчано да не яде месо. Шапката ѝ беше препоръчана от жена ми.

Imperative

Докторе, препоръчайте ми нещо, за да ям по-добре. Не му препоръчвайте нищо!

прибера (се) - прибирам (се)

а. Ние пребираме нещата си и заминаваме. Аз се прибирам всяка вечер към шест часа в къщи.

в. Когато ги видяхме, те още прибираха нещата си. Ние се прибрахме в къщи, когато Петър се обади.

с. Вярно ли е, че той се прибирал късно в къщи? Аз чух, че жена му прибирала нещата за да заминат.

а. Ще прибера децата и ще дойда. Ще се прибера към седем часа.

в. Елена прибра нещата, защото щеше да вали дъжд. Аз се прибрах след всички други.

с. Иванка прибрала децата към осем часа. Всички се прибрали преди дъжда.

Past Passive Participle

Децата са прибрани и измити. Багажът е прибран в една стая.

Imperative

Деца, приберете се в къщи, че ще вали. Не прибирайте още багажа! Имаме време.

Приберете нещата си, че ще се храним. Не се прибирайте по-късно от осем часа!

справя се - справям се

- а. Аз се справям лесно с децата. Иван не се справя лесно с жена си.
- в. Дядо Васил се справяше лесно в града. Ние се справяхме няколко пъти за пътя.
- с. Елена се справяла лесно с мъжа си. Справяли се няколко пъти за пътя и все пак не го намерили.
- а. Аз ще се справя с децата, но жена ми не може да се справи с тях. Ще можете ли да се справите из града?
- в. Жените ни се справиха лесно из пазаря. Ние се справихме бързо с всичко.
- с. Жена ми се справила на пазаря и без мен. Иван не се справил на гарата и те не знаели, кога тръгва влака.

Imperative

- Справете се на гарата, кога заминава влакът за София! Не се справяйте на пощата, справете се на гарата!

Listening In

Изпращане на пакети за чужбина.

Иванка и Борис.

- И. Борисе, знаеш ли къде е колетната служба?
- Б. Да, в пощата. Защо?
- И. Би ли ми помогнал в изпращането на няколко пакети за Америка?
Аз зная, че е комплицирана работа и сама не бих могла да се справя.
- Б. Първо на първо, трябва да направим декларация на всичко в колета.
- И. Зная, че някои неща са забранени за износ.

Б. Да, няма никакъв смисъл да се опитваш да ги пратиш, защото като занесем пакета на пощата, трябва да го отворим на самото гише.

Ще бъде много повече работа да се изваждат нещата и прави нова декларация.

И. Разбира се.

Щом са забранени няма да ги пращам.

Б. Препоръчан ли ще пратиш пакета?

И. Не, обикновена бързина, но бих искала да го застраховам.

Б. Това ще е лесно.

Ще облепят пакета с марки и ще ти дадат разписка.

И. Гербови ли марки?

Б. Не, гербовите марки са само за документи.

Надявам се, че този за когото е пакетът, няма да плаща мито.

И. Не, това са едни малки подаръци с които искам да ги изненадам.

—
Четиво

Иван и Петър отиват в София

Продължение 3

Тук пътят беше павиран от скоро и пътуването беше много приятно. Сега колата вървеше бързо и гладко по хубавото шосе. Времето беше извънредно приятно. По това време на годината всичко е зелено, а от планината идва приятен, чист въздух. Скоро излезоха от Балкана и влезоха в Софийското поле. На края на хоризонта се показва хубавата Витоша, а до нея от ляво се

виждаха вече къщите на града, особено златните куполи на храма Александър Невски. След като минаха покрай три села и една малка гара, те се приближиха до железния път, който вървеше сега паралелно със шосето. Тъкмо сега пристигаше и влакът от Варна. Той ги стигна и няколко време вървяха заедно докато се приближиха до Софийската гара. След малко влакът влезе в гарата, а колата си продължи пътя към София. Преди да влезат в града, те се отбиха от главния път, защото дядо Васил имаше малко работа на Пиротска улица. Затова те трябваше да минат по крайните улици на града, за да могат да излезат направо на Пиротска. Тази част на града не им направи голямо впечатление. Не беше това, което те мислеха за София, но не беше и толкова лошо. Например улиците не бяха павирани, но бяха доста широки, прави и чисти. Къщите бяха малки и стари, но имаха чисти, хубави градини. По едно време минаха покрай едно високо, ново здание. Дядо Васил им каза, че това било кооперативно здание на работниците и чиновниците от гарата. Тук имаше и един малък пазар за тези, които живеят наблизо, за да не трябва да отиват в града, когато им трябва нещо.

/Следва/

Иван и Петър отиват в града

Нови думи

впечатление	impression	въздух	air
впечатления			
Витоша	mountain near Sofia	вървя (I) /повървя/ (P)	go, walk

железен железна	pertaining to iron	работник работници	worker
заедно	together	софийски софийска	pertaining to Sofia
зелен зелена	green	хоризонт хоризонти	horizon
кооперативен кооперативна	cooperative	част части	part, unit, share
краен крайна	pertaining to end	широк широка	broad, wide
лош лоша	bad	поле полета	field
особено	especially	покрай	alongside of, by, past
паралелно	(in) parallel (fashion)		
прав права	straight, erect		

—

Въпроси

1. Какъв беше пътят на това място?
2. Какво беше пътуването по такъв павиран път?
3. Как вървеше колата по хубавото шосе?
4. Какво беше времето?
5. Какво идваше в това време от планината?
6. Къде влезоха те, след като излезоха от Балкана?
7. Когато влезоха в Софийското поле, какво се показва пред тях
на хоризонта?
8. Покрай какво минаха те преди да се приближат до железния път?

9. Какво видяха те в това време?
10. Кой вървеше по-бързо - влакът или колата на дядо Васил?
11. До кога вървяха колата и влакът заедно?
12. Какво стана след това?
13. Какво направи дядо Васил преди да влезе в града?
14. Защо дядо Васил се отби от главния път?
15. За да излезат направо на Пиротска, къде трябваше да минат те?
16. Направи ли тази част на града голямо впечатление на децата?
17. Какви бяха къщите в тази част на града?
18. Какви бяха улиците в тази част на града?
19. София в тази си част беше ли това, което те мислеха за нея?
20. Покрай какво минаха те по едно време?
21. Какво им каза дядо Васил за това здание?
22. Какво още видяха те до това здание?
23. За кого беше този малък пазар?
24. Защо този пазар беше направен за тези, които живеят в тази част на града?